

**

*0: EK

*1: 2008-2009

*2: 2

*3: WordXP

*4: 2de vergadering

*5: Dinsdag 30 september 2008

*6: 13.30 uur

Voorzitter: Timmerman-Buck

Tegenwoordig zijn 63 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Van den Berg, Van Bijsterveld, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Engels, Essers, Franken, Goyert, De Graaf, Haubrich-Gooskens, Hendriks, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Klein Breteler, Kneppers-Heijnert, Koffeman, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Rehwinkel, Reuten, Rosenthal, Russell, Schaap, Schouw, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Strik, Swenker, Sylvester, Terpstra, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries-Leggedoor, Werner en Westerveld,

en de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, mevrouw Ter Horst, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer Klink, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en mevrouw Bussemaker, staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Kox, De Vries, Van der Linden, Elzinga en Bemelmans-Videc, wegens verblijf buitenslands in verband met de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa;

De Boer en Willems, wegens verblijf buitenslands;

Thissen en Yildirim, wegens ziekte.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

*B

!Herdenking!

Aan de orde is de **herdenking** naar aanleiding van het overlijden van het oud-lid de heer Willy Lockefeer.

De **voorzitter**: Ik verzoek u allen, te gaan staan ter herdenking van de heer Lockefeer.

Op 12 september jongstleden is op 80-jarige leeftijd oud-senator Willy Lockefeer

overleden. Hij was lid van de Eerste Kamer van 1969 tot 1971 voor de fractie van de KVP. De heer Lockefeer studeerde economie aan de voorloper van de Universiteit van Tilburg en was daarna 20 jaar actief als zelfstandig ondernemer en als docent staatswetenschappen aan verschillende onderwijsinstellingen. Hij werd al vroeg politiek actief. In zijn geliefde Zeeland was hij lid van de provinciale staten van 1970 tot 1974. Dit viel gedeeltelijk samen met zijn lidmaatschap van deze Kamer.

Toen hij benoemd werd tot burgemeester van de Zeeuwse gemeente Aardenburg, de huidige gemeente Sluis-Aardenburg, was zijn bestuurlijke werk niet langer te combineren met het ondernemer- en docentschap en besloot hij zich volledig aan het openbaar bestuur te wijden. Dit was in 1973. Hij zou twaalf jaar burgemeester blijven, tot 1985. Hij trad hiermee in de voetstappen van zijn vader die ook burgemeester was, en wel van de gemeente Hulst. Naast zijn werk als docent en later als politicus was Willy Lockefeer ook actief als vertegenwoordiger van ondernemers, onder meer in het Katholieke Ondernemers Verbond, bij de Katholieke Middenstandsbond en bij de Industrieclub in Zeeuws-Vlaanderen.

In deze Kamer was hij woordvoerder Landbouw en Visserij en woordvoerder Verkeer en Waterstaat. Zijn maidenspeech in 1970 betrof de oprichting van de havenschappen Vlissingen en Terneuzen, waarvan hij een warm pleitbezorger was. De Handelingen uit die tijd nemen ons mee naar het Verdrongen Land van Saeftinge, het Baalhoekkanaal en het Sloegebied. De spreker beschrijft het allemaal met grote precisie en evenveel betrokkenheid.

Na zijn werkzame leven verhuisde hij met zijn echtgenote naar de Belgische Ardennen, naar het land dat hem het ereteken "Ridder in de Kroonorde van België" toekende.

In de overlijdensadvertentie wordt de overledene onder andere gekwalificeerd als "welbespraakt en erudiet, belezen en besproken, optimist en leider". Warme woorden die eens te meer duidelijk maken dat de nabestaanden een hen zeer dierbare hebben verloren. Wij wensen hen sterkte bij het verwerken van dit verlies. De Eerste Kamer gedenkt Willy Lockefeer met dankbaarheid voor wat hij voor de publieke zaak betekend heeft. Ik verzoek u om een moment van stilte.

**

(De aanwezigen nemen stand enkele ogenblikken stilte in acht.)

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Aangezien voor een voorgenomen rechtshandeling en een algemene maatregel van bestuur die is voorgehangen, de termijnen zijn verstreken, stel ik vast, dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van deze voornemens, geen behoefte bestaat.

Deze stukken zijn gedrukt onder de nummers: 28286, letter B Herdruk, en 31507, letter A.)

*B
!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Warenwet in verband met de opnemingsmogelijkheid om een last onder bestuursdwang op te leggen en enkele andere wijzigingen (31262);**
- **Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-VI).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Zoals zojuist besproken in het College van Senioren stel ik de Kamer voor, drie adviezen van de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets aan de agenda van vandaag toe te voegen.

Daartoe wordt besloten.

*B
!Subsidiariteitstoets!

Aan de orde is de behandeling van:
- **de brief van de voorzitter van de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets van 25 september 2008 met het advies om een brief te sturen met mededeling dat beide Kamers geen bezwaren zien ten aanzien van de rechtsgrondslag, subsidiariteit en proportionaliteit van het richtlijnvoorstel betreffende verlaagde BTW-tarieven (31542, letter D (TK nr. 4));**
- **de brief van de voorzitter van de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets van 23 september 2008 met het advies betreffende de ontwerpverordening inzake het Statuut van de Europese Besloten Vennootschap (COM(2008)396) (31543, letter D (TK nr. 4));**
- **de brief van de voorzitter van de Tijdelijke Gemengde Commissie**

Subsidiariteitstoets van 23 september 2008 met het advies inzake het richtlijnvoorstel betreffende de toepassing van de rechten van patiënten bij grensoverschrijdende gezondheidszorg (COM(2008)414) (31545, letter D (TK nr. 4)).

De **voorzitter**: Ik stel voor, in te stemmen met deze adviezen.

Daartoe wordt besloten.

*B
!AWBZ/Wmo!

Aan de orde is het **beleidsdebat** over **de toekomst van de AWBZ en het functioneren van de Wmo**.

De **voorzitter**: Ik heet de minister van harte welkom in dit huis en dat geldt al helemaal voor de staatssecretaris die bij mijn weten vandaag voor het eerst het woord mag voeren in deze Kamer. Ik wens haar voor het verdere verloop alle goeds en succes toe.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Wij spreken vandaag over een complex van problemen op het gebied van vooral de zorg, de care voor mensen met allerlei lichte, matige en of ernstige klachten op somatisch dan wel psychisch gebied en afkomstig uit alle leeftijdsklassen.

Er zijn verschillende problemen. Sommige problemen zijn inherent aan het complexe systeem dat gevormd wordt door de drie grote wetten die de gezondheidszorg reguleren. Andere problemen worden bepaald door factoren als verschuiving van ziekten en handicaps in de bevolking, verandering van de samenstelling van de bevolking, veranderende opvattingen over de positie van de patiënt/cliënt, de neiging van burgers om breed gebruik te maken natuurvoorzieningen, et cetera.

De grootste problemen van de drie wetten biedt de AWBZ: een wet die de laatste tijd bijzonder veel debat heeft opgeleverd, ook aan de overzijde van het Binnenhof. Het is goed dat wij daarover vandaag met de staatssecretaris van gedachten kunnen wisselen. De VVD-fractie spreekt daarbij de wens uit dat de regering goed zal luisteren en wat zal doen met de uitkomsten van dit debat. Er is bij de AWBZ werk aan de winkel!

Volgens de VVD-fractie zijn er diverse problemen. Om te beginnen is er een systeemprobleem, namelijk een demarcatieprobleem, zowel op het niveau van de taakstellingen als op het niveau van de financiering. Dit demarcatieprobleem is aan de orde tussen elk van de drie grote wetten. Het maakt het toewijzen en leveren van zorg vaak lastig omdat er basaal meer actoren zijn: de CIZ en de Zorgkantoren en de ziektekostenverzekeraars voor de AWBZ, de gemeenten voor de WMO en de ziektekostenverzekeraars voor de ZVW.

Welke voorziening valt onder welke wet? Waar is dat logisch geregeld, waar onlogisch en dus onnodig ingewikkeld? Ik noem alleen maar het voorbeeld van het aanvragen van een ziekenhuisbed dat thuis nodig is. Het aantal telefoontjes dat daarvoor na een juiste indicatiestelling gepleegd moet worden, slaat alles aan redelijkheid.

Er is ook een demarcatieprobleem in de organisatie en afrekening van voorzieningen die gevraagd en geleverd worden. Bijvoorbeeld is er de kwestie van de grens tussen thuiszorg (care, die medisch is geïndiceerd), zorg voor het reilen en zeilen van een huishouden (welzijnszorg, ondersteuning van eenzame bejaarden, et cetera) en verpleegkundige zorg. Het ene stuk komt via de thuiszorg en uit de AWBZ en een ander stuk uit de Wmo. Dit laatste stuk is niet medisch geïndiceerd en volgens velen gebeurt dit in de praktijk uit de losse pols. Er zijn hier zeer ernstige problemen met de indicatie door de gemeenten. Overigens is volgens de VVD-fractie het grootste probleem dat niemand doorzettingsmacht heeft bij zo'n grensconflict. Hoe zit dat precies? Wat denkt de staatssecretaris daaraan te doen? Erkent zij het probleem?

Een van de door diverse overheidsorganen aanbevolen opties om de AWBZ in stand en betaalbaar te houden is een veel strengere indicatiestelling en een strenger indicatiebeleid voor het gebruik van AWBZ-voorzieningen. Daarover is in de diverse plannen rond de herziening van de AWBZ vrijwel consensus. Ook onze fractie denkt in die richting. In de AWBZ moet het ook volgens ons uitsluitend gaan om zware en onomkeerbare gezondheidsrisico's die langdurige zorg vergen, zoals ernstige geestelijke en lichamelijke handicaps, ernstige psychiatrische en psychogeriatrische aandoeningen. En niets meer dan dat. Jongeren met gedragsproblemen behoren geen persoonsgebonden budget uit de AWBZ te krijgen. Het moet gaan om ernstige ziekte, en niet om ADHD en andere ongemakkelijke gedragsproblemen.

Heldere, objectieve criteria zijn nodig voor gebruik van de AWBZ, zodat de nu bestaande willekeur, bijvoorbeeld bij verstrekking van het pgb, niet mogelijk is. Herstelgerichte zorg hoort niet in de AWBZ, zegt de SER terecht. Sociale zorg moet overgeheveld worden naar de Wmo en dat gebeurt ook. Onderdelen van de AWBZ-voorzieningen kunnen naar de ZVW, waar immers de ziektekostenverzekeraars beter in staat zijn om de vinger aan de pols te houden en te zorgen voor gepast gebruik van de voorzieningen. Nu al regelt de ziektekostenverzekeraar het ziekenhuisbed voor thuis, de rollator en vele andere zaken. Hoewel hier nog veel te winnen is aan meer doelmatig gebruik van de middelen, is de AWBZ-context waarschijnlijk de minst geschikte daartoe.

Al jaren pleit de VVD voor het scheiden van woon- en zorgbudgetten, zoals ook in de Tweede Kamer is gebeurd. Zoals bekend worden deze in de verpleeg- en verzorgingshuizen niet onderscheiden. Dit heeft grote nivellerende effecten. Dat vinden wij onaanvaardbaar. Ook de RVZ wil delen van de

AWBZ naar de Wmo respectievelijk de ZVW overhevelen. Wat is de mening van de staatssecretaris hierover? Wij kennen haar mening over de functie begeleiding, maar hoe ziet zij een verdere afbakening van AWBZ-functies voor zich?

Voorts is er een financieringsprobleem. Het gebruik van de AWBZ blijkt in praktijk zeer moeilijk te limiteren en daardoor functioneert de financiering als een openeinderegeling. De indicatiestellingen vinden plaats door het CIZ, de daarbij passende betalingen worden gedaan door de zorgkantoren. Dit zijn massieve, bureaucratische instellingen die veel mankracht eisen en die steeds weer blijf geven van een tekort aan kennis en organisatie om hun taken goed uit te voeren; men kan ook zeggen om het veel te ingewikkeld geworden systeem in stand te houden. De uitvoering op zichzelf is al kostbaar. Bovendien zijn de grenzen van AWBZ-zorg verwaterd. Door genoemde factoren zoals veranderde samenstelling van bevolking en verandering van ziektepatronen neemt het gebruik voortdurend toe, waaronder oneigenlijk gebruik. Het grootste probleem betreft hier de functie begeleiding, waarvan het gebruik aanzienlijk uit de hand is gelopen dankzij boterzachte indicatiestellingen.

Bij de financiering speelt ook nog de kwestie van de verdeling van de kosten over de bevolking. Deze heeft enerzijds te maken met de berekening van de premiehoogte per individu, anderzijds met de hoogte van eigen bijdragen. Het gaat dus over de solidariteit van de burgers ten opzichte van elkaar. Wie betaalt wat bij, wie krijgt alle voorzieningen zonder eigen bijdragen en welke consequenties zijn er dan voor het niveau van de zorg? Of krijgt iedereen hetzelfde aan zorg, ongeacht grote verschillen in premiebetalingen en betalingen van eigen bijdragen? Wat vindt de staatssecretaris daarvan?

De vraag is uiteraard waarom de AWBZ zo kon uitdijen. Er is naar de mening van de VVD-fractie een probleem aan de kant van de hulpverleners die vaak behept zijn met een onstuitbare neiging om al het leed van mensen tot zorg van de overheid te maken. Hoe kunnen anders de indicatiestellingen zozeer zijn uitgebreid? Kan de staatssecretaris die vraag beantwoorden? Dit is volgens mijn partij een in Nederland endemisch probleem: de houding van indicatiestellers en zorgverleners, vaak dezelfde groep.

Aan de andere kant is er een fors probleem bij de hulpvragers. Het systeem functioneert zo dat voor velen geldt dat zij op geen enkele wijze worden gemotiveerd tot gepast gebruik van de vele AWBZ-voorzieningen. Velen betalen geen eigen bijdragen en maken gebruik van allerlei natuurvoorzieningen, zonder zich van de kosten iets te hoeven aantrekken. Bovendien, en dat is echt verwijtbaar, is er de grote fraudegevoeligheid van het gebruik van delen van de AWBZ. Een systeem waarbij alle burgers verplicht worden tot aanzienlijk premiebetalingen, moet fraudebestendig zijn. De burger moet erop kunnen vertrouwen dat uit algemene middelen betaalde, dure voorzieningen ongevoelig zijn voor misbruik. Zo hebben diverse werknemers bij zorgkantoren mij erop gewezen,

dat soms tienduizenden euro's naar een gezin gaan, waarin een ernstig gehandicapt kind is, dat dus veel, uiteraard dure, professionele verpleegkundige zorg nodig heeft. Er wordt echter niet gecontroleerd of die verpleegkundige zorg ook daadwerkelijk plaats vindt, en zo gebeurt het met regelmaat dat hele families prima leven van het budget voor hun ernstig zieke kind, terwijl dat kind niet de zorg krijgt die nodig is. Als de overheid een familie €80.000 uitkeert -- dit is een authentiek geval -- voor professionele verpleegkundige zorg voor een zwaar gehandicapt kind, moet er wel zeer streng gecontroleerd worden. Hier faalt het systeem. Kent de staatssecretaris deze casuïstiek en wat gaat zij eraan doen? Het pgb, onderdeel van de AWBZ, blijft overigens terecht bestaan.

Een andere vorm van misbruik is dat sommige lieden huizen opkopen, die openstellen voor jongeren met gedragsproblemen en vervolgens het pgb van die jongeren in hun zak steken. Hoe is dit mogelijk? Kent de staatssecretaris deze verhalen?

Dit alles toont volgens ons aan dat er bij de indicatiestellingen voor het pgb een excessieve verruiming is opgetreden. De staatssecretaris noemt in haar brief van 16 september jongstleden daarvan zelf enkele voorbeelden. Het gaat in deze brief om de moeilijk af te grenzen functie begeleiding. Zo blijkt, ik citeer: "steeds meer begeleiding te worden ingezet bij jongeren met psychiatrische problematiek, vaak in de vorm van een pgb. Met zo'n pgb wordt individuele begeleiding ingekocht om de jongere bijvoorbeeld naar de voetbalvereniging te begeleiden en erop toe te zien dat alles daar ter plekke naar wens verloopt."

Dit is toch geen indicatie om kostbare middelen aan te besteden? Hoe heeft het zo ver kunnen komen? De staatssecretaris noemt het voorbeeld zelf. De VVD-fractie hoopt dat zij het hierbij niet laat, maar door de nieuwe indicatiestellingen voor begeleiding echt erop toeziet dat zulke zaken niet meer voorkomen. Hoe wil zij dat trouwens doen? Alleen een lijstje maken lijkt ons onvoldoende. Wie garandeert dat niet opnieuw cadeautjes worden uitgedeeld op volstrekt onvoldoende basis? Ik lees haar lijstje op bladzijde 7 van de brief, en ik houd mijn hart vast. Hoe moeten lichte, matige en zware beperkingen worden afgegrensd? Hier moet echt heel veel gebeuren. Nu de staatssecretaris zich kennelijk eindelijk realiseert wat er aan de hand is, overigens onder dwang van moties daartoe uit de Tweede Kamer, is er wellicht zicht op enige verbetering. Het is wel te laat en een opnieuw afglijden is verre van onmogelijk.

De zorgzwaartepakketten zijn in onze visie een schijnoplossing. Het kost ongelooflijk veel moeite om die vast te stellen. Ook staan zij onder het gesternte van mislukking, omdat essentiële taken bij de zorg niet eens op de lijsten voorkomen. Ik noem de soms veel tijd vergende omgang met de familie, die niet eens wordt genoemd.

De premie- en fiscale last is groot voor alle Nederlanders. De VVD-fractie is van mening dat verhoging van de AWBZ-premie niet wenselijk is.

De heer **Putters** (PvdA): Ik hoor mevrouw Dupuis veel zeggen over alle afbakeningen, over het financiële aspect daarvan en over misbruik. Op het gevaar af dat ik vooruitloop op wat zij verder gaat vertellen, vraag ik of de VVD-fractie ook een visie heeft hoe je aan de integrale hulpvraag van de mensen tegemoet kunt komen. Zij gaat daaraan wel een beetje voorbij. Ik ben redelijk gecharmeerd van een aantal onderdelen van de VVD-nota hierover. Daarover hoor ik haar nu niets zeggen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Wij staan in principe achter wat de VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft gezegd. Ik heb nu de nadruk gelegd op een aantal andere punten, maar ik kom nog enigszins op dit punt terug.

De premie- en fiscale last is voor alle Nederlanders groot. De VVD-fracties van Eerste en Tweede Kamer willen geen verhoging van de AWBZ-premie. Wel valt te overwegen om de eigen bijdragen breder te maken, zoals door velen wordt gesuggereerd. Overigens moet dan wel worden voorkomen dat het weer de middengroepen zijn die hierbij het zwaarst worden getroffen. Eigen bijdragen moeten naar onze mening fiscaal verrekend kunnen worden. Dit is echter juist in de laatste jaren buitengewoon lastig geworden, doordat de drempel van de fiscale aftrek van bijzondere ziektekosten niet meer beperkt is en de aftrek binnenkort zelfs zal verdwijnen. Dit betekent dat alleen de laagste inkomens, die geen eigen bijdragen betalen, en de allerhoogste inkomens van al deze voorzieningen comfortabel gebruik kunnen maken. Dit vinden wij een ernstige weeffout in de Nederlandse samenleving. De VVD-fractie vraagt de regering met nadruk te onderzoeken wat het verdwijnen van de aftrek van bijzondere ziektekosten zal betekenen voor de eigen bijdragen in het kader van de AWBZ, zowel wat betreft de naturaverrichtingen als het pgb.

Weet de staatssecretaris dat een weduwe van 90 jaar met een pensioen van in totaal €1900 - - dit is niet eens een laag pensioen -- €1800 eigen bijdrage moet betalen voor verblijf in een verpleeghuis? Zij heeft dan nog maar €100 over voor alle overige uitgaven, waaronder de ziektekostenverzekering. Hoe is dit mogelijk? Wie bedenkt dit? Dit is toch niet fair? Gaarne een reactie.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik vind dit voorbeeld een beetje mal, maar misschien begrijp ik het niet goed. Hier staat een pensioen van in totaal €1900. Bedoelt mevrouw Dupuis daarmee AOW plus pensioen, of valt de AOW hierbuiten?

Mevrouw **Dupuis** (VVD): In totaal.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Met dank aan mevrouw Slagter-Roukema, maar dan is de berekening van mevrouw Dupuis niet juist. Als het inclusief AOW is, is de regeling dat er altijd een zakgeld vrij besteedbaar overblijft. De eigen bijdrage die men betaalt, kan nooit zo zijn dat het zakgeld, dat is ongeveer €150 tot €200, ter discussie staat.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Hier is het €100.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik kan hier een opmerking aan toevoegen. Het kan natuurlijk dat wij hier stuiten op het onvermogen van het CAK om dit soort zaken goed te regelen. Dit is iets waarover de Ombudsman onlangs heeft gepubliceerd. Ik denk dat wij dit als vraag naar de staatssecretaris moeten meenemen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Dat zou heel goed zijn. Het is mij op deze manier verteld. Zo is het een onaanvaardbare eigen bijdrage.

Voorts is de VVD-fractie van mening dat tegenover aanzienlijke eigen bijdragen ook meer luxe en of comfort mag staan. Dit zal lang niet iedereen in dit huis met mij eens zijn. Gezondheidszorg is er niet om nog eens extra te gaan nivelleren, naast alle nivellering die onze samenleving kent. Hoe denkt de staatssecretaris hierover?

Mijn derde probleemcomplex is het volgende. Er is een sociaal-politiek of ook wel ethisch probleem met betrekking tot de emancipatie van de patiënt of cliënt. Welke keuzevrijheid zouden wij de mensen het liefst bieden? Ruimte voor de patiënt zit overigens al in het systeem. Wat volgens de VVD-fractie moet veranderen, is de attitude ten opzichte van patiënten, vooral van degenen die zijn opgenomen in instellingen. Hier valt nog heel wat te doen, los van de kosten, op organisatorisch en bestuurlijk niveau. De patiënt heeft nu al de mogelijkheid om de ene of de andere instelling te kiezen; daarvoor is geen andere wet nodig. Voor hoe in zo'n huis de patiënt wordt bejegend, hoe zijn eigen kamer er uitziet, hoe de gemeenschappelijke woonkamer is ingericht en welke tv-programma's aanstaan, is al helemaal geen wet of wetswijziging nodig. Ik benadruk dat het vaak niet de verzorgenden zijn door wie de bejegening van de patiënt te kort komt. Nogmaals, vaker is het een kwestie van slecht bestuur, oogkleppendenken bij de hogere staf en een ernstig gebrek aan fantasie. Waarom kan het ene verpleeghuis geweldige zorg bieden en het andere helemaal niet? Nogmaals, onze fractie is het uiteraard eens met het streven om de patiënt of cliënt meer keuzevrijheid te bieden. Wij zien dit niet zozeer als een opdracht die samenhangt met de herstructurering van de AWBZ als wel met een algemene, brede attitudeverandering ten opzichte van de medemens met ernstige beperkingen en diens familie.

Ten slotte kom ik bij het vierde probleemcomplex, het pgb, waarover ik al het een en ander heb gezegd. Wij vinden het pgb een belangrijke voorziening ter vergroting van de keuzevrijheid voor de patiënt. Wij willen die heel graag handhaven. Hierover heb ik nog een aantal opmerkingen en vragen.

Het instellen van het pgb is indertijd een briljante move geweest van Erica Terpstra, die mede op instigatie van onze collega in dit huis, Sieneke ten Horn, die indertijd directeur was van een zorginstelling, met het plan kwam om de

kosten die een patiënt maakt voor opname in een inrichting, desgewenst aan hem uit te keren. Zodoende kan de patiënt al of niet particuliere thuiszorg organiseren, of eventueel zelfs partner en familie betalen voor geleverde zorg. Het pgb staat echter onder druk. Het is te duur en de uitvoering laat zeer te wensen over. Er zijn problemen met de indicatie en de eigen bijdrage. Er is sprake van ongelijke behandeling van dezelfde situaties. Het systeem lijdt aan een zekere willekeur omdat verschillend wordt gehandeld per CIZ en zorgkantoor. Het systeem is bovendien zeer fraudegevoelig. Zo is het niet moeilijk verrichtingen vergoed te krijgen die niet plaatsvinden.

Dit neemt niet weg dat de VVD-fractie het pgb op zichzelf een uitstekende zaak vindt, maar dan wel zo uitgevoerd dat het ook werkelijk vrijere keuzes creëert voor de patiënt. Zo vragen wij de staatssecretaris hoe het mogelijk is dat in hetzelfde jaar, 2007, de ene patiënt een pgb krijgt voor 24-uurszorg van €10.000 per maand en een andere, qua inkomen en ziektelast geheel vergelijkbare patiënt nog niet een derde daarvan. Hoe kan dat? Ook willen wij graag weten of, als er eenmaal een indicatie is voor langdurig verblijf in een instelling -- ik heb het nu over de psychogeriatric -- het niet eenvoudiger zou zijn om een vast bedrag, namelijk de kosten per persoon per dag, uit te keren aan degene die liever thuisblijft en graag zelf de zorg inkoop. Overigens weet ik niet precies welke prijs nu wordt betaald voor bijvoorbeeld opname in een psychogeriatric afdeling van een verpleeghuis, maar het zal toch snel rond €60.000 per jaar zijn. Er zitten mensen hier die dat vast precies weten. Kan dat bedrag niet gewoon standaard worden uitgekeerd aan degenen die een indicatie hebben voor een instelling en die liever thuis verzorgd worden? Het is dan aan de familie om de zorg te organiseren. Dan zijn wij meteen af van de enorme verschillen in toedeling bij het pgb.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik vind dat uw verhaal een beetje in een kringetje ronddraait. U zegt nu: keer maar een vast bedrag uit en dan kan de familie de zorg organiseren. Maar eerder zei u dat een hele familie prima kon leven van het budget voor een ernstig ziek kind. Aan de ene kant vindt u het verwerpelijk, maar aan de andere kant wilt u het toch graag weer invoeren.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Ik heb gezegd dat het gaat om de psychogeriatric zorg. Je kunt dementen niet zonder heel veel zorg thuis verplegen. Dat is gewoon onmogelijk.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Jawel, maar ernstig zieke kinderen kunnen allerlei ernstige aangeboren afwijkingen hebben die qua zorgzwaarte heel goed te vergelijken zijn met dementerende ouderen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Daar is volgens de zorgkantoren zelf de kwestie van fraude aan de orde. Dat schijnt bij de andere groep waarover ik het nu heb, de psychogeriatric, veel minder het

geval te zijn. Dus ik blijf bij dit voorstel, juist om de redenen die ik heb genoemd.

Overigens roepen velen dat ouderen de kosten van het pgb zo doen stijgen, maar het zijn juist de jongeren die op vage gronden grote sommen geld ontvangen, bij twijfelachtige noodzaak.

Hoe gaat de staatssecretaris het pgb herstructureren? Hoe houdt zij toezicht op zorgkantoren? De ervaringen daarmee stemmen niet steeds tot optimisme. Zo ken ik de situatie dat iemand steeds opnieuw aanmaningen krijgt om verantwoording af te leggen over een pgb dat niet is uitgekeerd, omdat de patiënt allang was overleden. Zo gemakkelijk te voorkomen, maar kennelijk is dat te moeilijk.

Het systeem moet meer helder, transparant en professioneel worden. Als het gaat om echt grote pgb's, pleiten wij voor een volledige en zuivere indicatie, te verkrijgen bijvoorbeeld door observatie van een patiënt, of het nu een jongere of een oudere is, in een instelling waarin hij of zij voor dat doel tijdelijk wordt opgenomen. Of het nu om gedragsgestoorde jongeren of demente ouderen gaat, er mag geen willekeur en slordigheid in de indicaties zitten.

Al met al heeft de VVD-fractie veel kritiek en veel vragen aan de staatssecretaris. Wij kijken met belangstelling uit naar haar antwoord en spreken nogmaals de wens uit dat de staatssecretaris met onze voorstellen aan de slag gaat.

De heer **Putters** (PvdA): Hoe kijkt de fractie van de VVD in dat opzicht aan tegen de stapsgewijze verandering van de AWBZ die het kabinet heeft ingezet? Vindt u dat een goede basis om te werken aan al die kritiekpunten die u naar voren brengt en voor het laten bestaan van een romp-AWBZ?

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Dat is wat ons betreft akkoord onder de voorwaarden die wij hebben genoemd: een veel helderdere indicatie en een veel betere afgrenzing met de Wmo, waarover ik het vanwege de tijd verder niet heb gehad. Een voorwaarde is ook dat de eigen bijdrage, die wat ons betreft groter mag zijn, een fiscale verrekening kent. Onze dringende wens is dat de regering gaat uitzoeken of dat niet een heel mooie manier is om de AWBZ betaalbaar te houden zonder dat de mensen die echt niets kunnen betalen daardoor in moeilijkheden komen. Dat is het laatste wat de VVD-fractie zou willen. Wij willen wel dat veel beter wordt gekeken of de middengroepen, die in onze visie eigenlijk bij alles in de Nederlandse systemen het zwaarst getroffen worden, meer kunnen worden gespaard. Dat is echt een zeer uitgesproken en dringende wens. Bij mijn weten is die niet door de VVD-fractie in de Tweede Kamer aan de orde gesteld, maar ik ben ervan overtuigd dat zij het daarmee eens zal zijn.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Voorzitter. "Niemand wordt oud door een aantal jaren te leven.

Oud wordt men door zijn idealen in de steek te laten. Met de jaren rimpelt de huid. Met het verzaken van een ideaal, rimpelt de ziel. Gij zijt net zo jong als uw geloof is en net zo oud als uw twijfel is. Jong zijt ge, zolang uw hart nog de tekens verstaat van schoonheid." Aldus een ingekort citaat van generaal MacArthur, eens uitgesproken bij de beëdiging van jonge officieren. Het geeft mijns inziens treffend aan dat de derde levensfase van een mens net zo waardevol is als de eerste en tweede en dat men dus volwaardig moet kunnen deelnemen aan onze samenleving. Gezien het feit dat thans 13% van onze bevolking boven de 65 jaar is en in 2024 meer dan 25% is dat een mooi perspectief, maar ook een uitdaging aan de samenleving. Vergrijzing is meer dan alleen een kostenprobleem. Het is derhalve passend om aan deze ontwikkeling ruim aandacht te geven in het debat van deze Kamer.

Er is ook een ander citaat en nog wel van een oud-senator van deze Kamer, te weten Hannie van Leeuwen, die al in de jaren zeventig van de vorige eeuw de uitspraak deed: "De mate van beschaving van een land is mede af te meten aan de wijze waarop men met ouderen omgaat." In die tijd een uitspraak niet zonder reden. Immers, in de vorige eeuw tot na de naoorlogse periode was er ter zake nauwelijks overheidsbeleid. Vanaf de invoering van de AOW in de toenmalige jaren vijftig is er een toenemende overheidsbetrokkenheid ontwikkeld met een volgende markante stap in 1968: de invoering van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten, de AWBZ. In die tijd was de positie van ouderen die op zorg waren aangewezen, met uitzonderingen, vaak schrijnend en kwetsbaar. Zogenaamde particuliere rusthuizen, voorzieningen geëxploiteerd door kerkelijke en soms gemeentelijke organisaties, boden enig soelaas. Doch er bestonden geen wettelijke aanspraken van ouderen op adequate zorg. Daarnaast ontbrak het vaak aan kennis en visie op ouderenzorg.

De AWBZ moest hieraan een eind maken. De AWBZ, bedoeld als volksverzekering, gaf primair ouderen en gehandicapten wettelijke aanspraken op zorg. De AWBZ was ook bedoeld als een vangnet voor echt onverzekerbare risico's voor elke Nederlander, ongeacht leeftijd. In de hierop volgende jaren zeventig is niet alleen het zorgaanbod door oprichting van AWBZ-erkende verpleeghuizen sterk toegenomen, maar zijn ook de contouren ontstaan van een modern ouderenbeleid, gebaseerd op medische, sociologische en wetenschappelijke inzichten. Dit geldt ook voor de gehandicaptenzorg en delen van de psychiatrie. De kosten waren in die tijd relatief laag; de AWBZ-premie was 1,8%.

Hoe kijken wij er nu, veertig jaar later tegenaan? Als je alleen zou afgaan op berichten in de media, vooral in de komkommertijd, ook deze zomer, ontstaat een onterecht negatief beeld. Natuurlijk, zorg is bovenal mensenwerk, dus er gaat altijd wel wat fout. Daar moeten wij wel van leren. Maar ik heb er al eerder in deze Kamer op gewezen: onafhankelijke internationale onderzoeken en publicaties plaatsen ons systeem

van gehandicapten-, thuis- en ouderenzorg met die van de Scandinavische landen in de top van de Europese, laat staan mondiale ranglijsten.

Overigens is dat geen gegeven om genoegzaam achterover te leunen. Immers, ons systeem kraakt hier en daar in de voegen en zal bij ongewijzigd beleid niet toekomstbestendig zijn. Dat is niet alleen een conclusie van onze fractie, maar inmiddels in ons land in uitvoerige rapporten en publicaties beschreven. In dit kader kan alleen al worden verwezen naar het recente SER-rapport en het rapport van de Raad voor de Volksgezondheid. Niettemin heeft mijn fractie toch ter zake een paar opmerkingen.

Wie voelt zich in dit land nog eigenaar van de AWBZ? Tot de zogenaamde Oort-operatie zag elke Nederlander maandelijks op zijn loonstrook wat hij of zij betaalde voor de AWBZ; hierna niet meer, omdat de premie schuilgaat in het tarief van de eerste belastingschijf. Maar de premie is wel in veertig jaar van 1,8% naar 13% gestegen. Dit betekent dat men gemiddeld €4000 op jaarbasis aan AWBZ-premie betaalt. Hoe hoog zou de premie doorstijgen bij ongewijzigd beleid in het perspectief van eerdergenoemde vergrijzing en met name de dubbele vergrijzing? Dan komt zonder twijfel de noodzakelijke solidariteit, die een fundament is van de regeling, onder grote druk te staan, met name tussen de jongere en oudere generaties. Natuurlijk hebben wij met zijn allen de afgelopen decennia hieraan meegewerkt. De AWBZ is thans veel meer geworden dan een vangnet. Er zijn voorzieningen en zorgvormen in gekomen die bij de aanvang nog onbekend waren. De AWBZ regelt allang niet meer alleen zorg voor ouderen of zorg voor hen die zijn aangewezen op langdurige zorg, behandeling en verpleging. Realiseren wij ons dat vooral het aandeel van de jeugdzorg in de AWBZ, hoe belangrijk ook, procentueel veel meer groeit dan de ouderenzorg? Is het wellicht de afgelopen decennia wat te gemakkelijk geweest om wat men elders niet kwijt kon maar op de vrij anonieme AWBZ af te wentelen? De kwaliteit, toegankelijkheid en houdbaarheid van de AWBZ staan als gevolg hiervan onder druk. De CDA-fractie is er daarom van overtuigd dat voor een toekomstige AWBZ een renovatie noodzakelijk is. De AWBZ moet naar zijn oorspronkelijke doel worden teruggebracht en tegelijkertijd worden verbeterd. De AWBZ moet daarom weer worden gereserveerd voor de meest kwetsbaren in onze samenleving die langdurige en intensieve zorg nodig hebben. Deze zorg leent zich vanuit onze solidariteitsgedachte nog niet voor een particuliere zorgverzekering.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik ben heel benieuwd waarom collega Klein Breteler in de schriftelijke versie van zijn inbreng het woord "nog" tussen haakjes heeft gezet. Is dat een grapje of speelt hij toch met die gedachte?

De heer **Klein Breteler** (CDA): Daar zijn een aantal redenen voor. Zo gaat een aantal delen van de AWBZ, met name op revalidatie gerichte zorg, wel over. Niet uit te sluiten is dat in de toekomst veel meer gedaan zou kunnen worden vanuit de

Zorgverzekeringswet. De CDA-fractie is daar echter thans niet voor, want juist in een particuliere verzekering is het welhaast essentiëler dat er heldere criteria en polisvoorwaarden zijn. Zolang die er nog niet zijn, lenen die delen zich nooit voor een particuliere verzekering. Ik kom daar overigens straks op terug.

Anno 2008 zijn de polisvoorwaarden van de AWBZ te vaag geworden. Er is daarom een sterke behoefte aan een heldere polis en een objectieve en onafhankelijke indicatie. Dat zal bijdragen aan het tegengaan van onbedoeld gebruik en afwentelingseffecten. Ook is belangrijk dat de overheid en de hiervan afgeleide organen en zbo's de polisvoorwaarden en de bekostiging hiervan niet los van elkaar zien. Hiermee bedoel ik dat als een zorgproduct conform de polisvoorwaarde verzekerd is, het ook conform bekostigd wordt en beschikbaar is. Ik geef twee voorbeelden.

Ten eerste, een cliënt die conform indicatie recht op zorg heeft, ontvangt deze niet als bij de zorgaanbieder en zorgkantoren de contracteerruimte op is. Ik verwijs graag naar de vragen van de commissie VWS/JGZ van de Eerste Kamer van 9 september, die inmiddels per brief door de staatssecretaris zijn beantwoord. Ik wijs er alleen even op dat in het antwoord staat dat er wel gegevens bekend zijn van de onderproductie maar niet van de overproductie. De staatssecretaris zegt in haar antwoord dat een instelling te rade moet gaan bij een andere instelling waar nog wel contracteerruimte is. Op zich is dat in theorie wel een oplossing, ware het niet dat het vaak voorkomt -- en ik ken die gevallen -- dat er helemaal geen alternatief beschikbaar is. Zo weet ik uit eigen ervaring dat het is voorgekomen dat, in een tijd van sterke overproductie en gebrek aan contracteerruimte, patiënten-bewoners met een volledige indicatie vanuit Delft uiteindelijk in Den Bosch terechtkwamen omdat dat de dichtstbijzijnde plek was met contracteerruimte.

Ten tweede, als het CIZ de zorgzwaarte conform de zorgzwaartepakketmethodiek (zzp-methodiek) objectief heeft vastgesteld, heeft de cliënt recht op de vastgestelde zorgkwaliteit met bijbehorende bekostiging. De in ambtelijk Den Haag uitgevonden term "rondrekenen" staat hier haaks op en verhoudt zich niet, net als mijn eerste voorbeeld, met heldere polisvoorwaarden en verzekeringsaanspraken. Overigens passen bij door het CIZ objectieve, onafhankelijke en integraal vastgestelde zzp-normbedragen, geen tariefkortingen meer van zorgkantoren. Kortom, er moeten garanties zijn op toereikende middelen die zijn geoormerkt en jaarlijks worden bijgesteld in overeenstemming met demografische ontwikkelingen.

Ik zeg dit ook om een andere reden, en nu volgt misschien wel de belangrijkste passage uit mijn betoeg. De voorbeelden die ik heb genoemd en die ik gemakkelijk kan aanvullen met vele andere voorbeelden, veroorzaken de bekende zorgkloof. De ambitie van en de rechten krachtens de AWBZ kunnen in de praktijk vaak niet worden waargemaakt. Wie overbrugt dan die zorgkloof? De familie en tienduizenden andere mantelzorgers.

Mantelzorg is overigens een groot goed dat ook bij het CDA hoog in het vaandel staat.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Kan de heer Klein Breteler iets duidelijker zeggen wat nu het belangrijkste in de passage is? Is het belangrijkste dat mantelzorgers overbelast worden of dat er een zorgkloof is die gedicht moet worden, en dan niet door mantelzorgers?

De heer **Klein Breteler** (CDA): Het belangrijkste is dat er een zorgkloof is en dat die in de praktijk overbrugd moet worden door enerzijds mantelzorgers en familie en anderzijds door medewerkers in de zorg. Op dat laatste ga ik zo meteen nader in.

Leggen wij vaak niet te veel nadruk op de mantelzorgers, met het risico dat zij moeten afhaken? En beschikken wij over vijftien tot twintig jaar nog steeds over zo veel mantelzorgers als nu?

Ik doe de voorspelling dat in de toekomst voor de gehele zorg, dus ook voor het curatieve gedeelte, niet het geld maar de menskracht het probleem zal zijn, ofwel de arbeidsmarkt. Thans kiest een op de tien schoolverlaters voor een beroep in de zorg- en welzijnssector. Bij ongewijzigd beleid en extrapolatie van het zorgvolume moet dat een op vier worden, een haast onmogelijke opgave. Als de eerdergenoemde zorgkloof aan het bed van de cliënt voortdurend door verzorgenden moet worden overbrugd, haken zij af. Uit eigen ervaring weet ik dat meer dan 50% van degenen die hun beroep in de zorgsector verlaten, dat doen omdat zij teleurgesteld zijn vanwege het niet kunnen aanwenden van de eigen professionele opleiding door de te hoge werkdruk en de in toenemende mate sterk oplopende bureaucratie. Ik teken hier direct bij aan dat het management van instellingen hier ook op mag worden aangesproken. Het zou echter een geweldige bijdrage aan de zorg zijn als wij de passie, die gelukkig bij tienduizenden in de zorg bestaat, niet verder laten eroderen. Dat is een van de belangrijkste taken van het management in de zorg, maar de regering kan hier ook een geweldige bijdrage aan leveren door de bureaucratie en administratieve lastendruk terug te dringen. Dat kan door regelgeving voortaan te stoelen op vrouwen en niet op wantrouwen tot het tegendeel bewezen is. Dat zou ook het imago van de sector sterk verbeteren. Ergo, overheid en veld moeten beter met elkaar omgaan. Immers, beide werken voor hetzelfde doel.

De kabinetsreactie op eerdergenoemde voorstellen van de SER spreekt ook onze fractie aan, maar wij plaatsen er wel een aantal forse kanttekeningen bij. De voorstellen van de SER die het kabinet grotendeels overneemt, hebben een te beperkte horizon. Onze fractie is teleurgesteld dat zowel in het SER-rapport als in de kabinetsreactie een helder langetermijnperspectief ontbreekt. Het lijkt wel of de sense of urgency niet door het kabinet wordt gevoeld. Daarnaast vindt onze fractie het een manco dat het SER-rapport geen financieel eindplaatje geeft. Dit ondanks het feit dat het SER-rapport op blz. 58 aangeeft dat de AWBZ-quote van

thans 3,8% van het bruto binnenlands product oploopt naar 6,4% van het bruto binnenlands product in 2020. Derhalve is niet goed te zien of de kosten van de AWBZ na 2010 en later wel financieel houdbaar zijn. Dat geeft de beleidsbrief van het kabinet van 13 juli jongstleden overigens ook niet aan. Kan de regering een schatting geven van de premiehoogte na invoering van de thans voorgestelde maatregelen?

Er zal meer nodig zijn om de AWBZ in de toekomst duurzaam en bestendig te doen zijn. Hopelijk zal het door het kabinet ingestelde Zorginnovatieplatform, het ZIP, voorstellen doen om de zorg ook kwalitatief te verbeteren maar vooral ook om de arbeidsproductiviteit in de zorg te verhogen. Wij zullen dit hard nodig hebben. Onze fractie nodigt het kabinet uit om ook een visie te geven op de na 2012 te nemen maatregelen. Ook vanwege het feit dat de sector voldoende span of control moet hebben om stelselwijzigingen te kunnen implementeren naast bestaande uitdagingen van de zzp-systematiek en nieuwe regelgeving met betrekking tot het vastgoed, kan onze fractie leven met de voorstellen van het kabinet voor de komende jaren. Ik doel dan met name op het onderbrengen van kortdurende, op revalidatie gerichte verpleging in de Zorgverzekeringswet; dit in antwoord op mevrouw Slagter. Dit is overigens ook in het kader van de kwalitatief betere mogelijkheden voor ketenzorg een goede zaak.

Wel merk ik op dat dit een andere financiering met zich meebrengt: van een procentuele premie, inkomensafhankelijk tot een bepaalde grens, naar een systeem van nominale premies en inkomensafhankelijke premies met een grens, vaak in combinatie met een werkgeversbijdrage.

Ouderen hebben vaak echter geen werkgever en moeten deze lasten derhalve zelf betalen, terwijl CPB-prognoses aangeven dat de koopkracht van ouderen in 2009 achterblijft bij andere groepen in de samenleving. Ook de onlangs gepresenteerde Miljoenennota schetst geen optimistisch beeld van de koopkracht voor ouderen. Daarnaast heeft de overheveling van de AWBZ-aanspraken naar de Wmo inkomenseffecten voor individuele huishoudens van ouderen en gehandicapten. Met name de wijzigingen in de buitengewone uitgavenregeling kunnen grote gevolgen hebben voor de inkomenspositie van ouderen en gehandicapten. Bij stijging van het belastbaar loon kunnen immers ook andere toeslagen en compensaties sterk dalen, bijvoorbeeld de huurcompensatie. Kan het kabinet de gevolgen voor ouderen en gehandicapten zo spoedig mogelijk in beeld brengen, alvorens daaraan definitieve beslissingen te verbinden?

De financiële en maatschappelijke houdbaarheid van de AWBZ vraagt inderdaad om een spoedige scheiding van wonen en zorg, waarbij het wonen op termijn niet langer deel uitmaakt van de AWBZ en zo nodig voor de kosten van wonen een beroep kan worden gedaan op huurtoeslag. Dit voorstel is al vanaf 1995 in beide Kamers van de Staten-Generaal bepleit door het CDA en onlangs,

een jaar geleden in de APB, door onze fractievoorzitter. Wij vinden dat dit in deze kabinetsperiode nu eindelijk moet worden gehonoreerd. Wanneer mogen wij derhalve de uitvoeringsregelingen hierover tegemoet zien? Om vertragingen in de huidige en toekomstige bouwstromen te voorkomen, heeft de sector snel duidelijkheid nodig.

Wij steunen ook het kabinetsplan om in nieuwe woon/zorgconcepten te investeren waarbij zorg op maat naar keuzemogelijkheden voor de cliënt centraal staat. Het blijft dan ook mogelijk dat men zo lang mogelijk met zorg in eigen woon/leefmilieu verblijft. Hieraan zijn echter voorwaarden verbonden: de aanwezigheid van een keuzeaanbod van meerdere zorgaanbieders; de beschikbaarheid van geïntegreerde ketenzorg; voldoende mogelijkheden en middelen voor het persoonsgebonden en het persoonsvolgend budget, eventueel aangevuld met vouchers; meer transparantie over de kwaliteit van zorg; en, steeds belangrijker, afstemming op de verwachting en behoefte van de oudere migrant.

Om scheiden van wonen en zorg echt mogelijk te maken, is het gewenst dat het "Volledig Pakket Thuis", waarover het kabinet de Tweede Kamer bij brief heeft geïnformeerd, daadwerkelijk op korte termijn beschikbaar komt. Zo ontstaat voor de cliënt een reële keuze. Dit kan echter niet in alle domeinen van de AWBZ. Zo zal deze keuze voor hen die echt op zware intramurale verpleeg- en gehandicaptenzorg zijn aangewezen, niet altijd zijn weggelegd. Indien scheiden van wonen en zorgen een echt perspectief is, dan lijkt het afschaffen van een eigen bijdrage van een patiënt/bewoner voor de hand te liggen, omdat het huidige besparingsmotief dan vervalft. Deelt het kabinet dit perspectief?

Al deze voorwaarden zijn noodzakelijk om het begrip "keuzevrijheid" echt inhoud te geven. De overheid ondersteunt dit weliswaar met een steeds betere website, waarvan ik, gelet op mijn ervaringen, de naam "kiesBeter" toch nog wat ambitieus vind.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Op welke ervaringen doelt u?

De heer **Klein Breteler** (CDA): De praktijk geeft aan dat er nog niet zo gek veel te kiezen is. Wil er echt iets te kiezen zijn, dan moet deze samenleving zich een zeker overaanbod willen permitteren. Alleen bij overcapaciteit kun je keuzen maken. Als overall een tekort van is en er wachtlijsten zijn, dan valt het met het kiezen buitengewoon tegen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Het lastige is natuurlijk altijd dat je je kwaal niet kunt kiezen. Daar begint het al mee.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Het zou daarom goed zijn als men wel zijn voorziening kan kiezen. Dat kan in een aantal gevallen niet goed. Als je echt wilt kunnen kiezen, moet de samenleving bereid zijn om een zekere overcapaciteit te creëren.

Dat gebeurde overigens in de jaren zeventig en tachtig.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Wie betaalt die overcapaciteit trouwens?

De heer **Klein Breteler** (CDA): De samenleving moet die betalen. Als zij dat echt wil, dan moet zij dat ook doen. Tot 1995 hadden wij een systeem dat instellingen drie beschikkingen kregen op 95% van de capaciteit. Toen had je nog enige mogelijkheden. Maar nu worden wij te technisch, mevrouw Slagter.

Onze fractie steunt het voornemen van het kabinet om volgend jaar het volume voor pgb's uit te breiden. Nog beter is het als het pgb niet meer ondergebracht is in een subsidieregeling, maar daadwerkelijk wettelijk verankerd is in de AWBZ. De aarzeling hierover van het kabinet spreekt onze fractie niet aan.

Ook is onze fractie voor de invoering van een persoonsvolgend budget. Het wetenschappelijk bureau van het CDA -- dat spreekt minister Klink vast aan -- heeft hiervoor op hoofdlijnen een adequate regeling met vouchers ontworpen. Wel zal een systeem van persoonsvolgend budget een degelijke individuele verzekeringsadministratie en een goed declaratiesysteem vereisen. De opzet hiervan zal tijd kosten.

De participatiedoelstelling wordt van de AWBZ naar de Wmo overgebracht. Dit is immers de participatiewet bij uitstek. De gemeenten moeten in dat geval wel financieel in staat gesteld worden om hier vorm en inhoud aan te geven. De Wmo is nog een jonge wet. Uit onderzoek door het SGBO blijkt de cliënt gemiddeld redelijk tevreden. Toch meent onze fractie dat binnen de kabinetsperiode een monitoring moet plaatsvinden over de maatschappelijke effecten van deze wet. Naar haar stellige indruk hebben nog niet alle gemeenten de expertise in huis en een beleidsuitvoering geformuleerd over de gehele reikwijdte van deze wet. De Wmo wordt te veel gezien als een wet die alleen de thuiszorg regelt en ook de burger is nog te weinig bekend met de mogelijkheden en voorzieningen die de wet biedt. Ziet het kabinet dit ook en is het bereid om dit met de gemeenten, al dan niet via de VNG, te bespreken?

In de marge van dit beleidsdebat maak ik nog een kritische opmerking. Mijn fractie heeft uit de plannen van het kabinet begrepen dat excellerende mantelzorgers of vrijwilligers in aanmerking kunnen komen voor een fiscaalvrij compliment van €250. Dat is op zich een prima idee, maar waarom wordt dit nu weer centraal uitgevoerd door de Sociale Verzekeringsbank? Laat dit aardige initiatief nu ook eens over aan de gemeenten! Als het nu nog niet kan, dan tenminste op termijn.

Ten aanzien van de Wmo maakt onze fractie nog een andere opmerking. Op zich is het goed dat het kabinet de NZa als marktmeester heeft aangewezen in de zorg, dus ook in de Wmo, maar een markt kent twee polen: de inkoop en de verkoop. Het komt onze fractie voor dat er relatief veel aandacht uitgaat naar de zorgaanbiederskant.

Toch zijn er inmiddels veel voorbeelden waarbij de zorginkopers en -aanbesteders onredelijke condities stellen, soms onder de kostprijs, met grote negatieve gevolgen voor de solvabiliteit en het sociaal beleid bij zorgaanbieders, met name in de thuiszorg. Onze fractie vraagt zich af of de gelden die het kabinet voor knelpunten heeft uitgetrokken op basis van de motie-Van Geel hiervoor wel voldoende zijn. Neemt de regering deze af en toe zorgwekkende ontwikkelingen ook waar en wat is hierover haar standpunt?

Onze fractie begrijpt waarom de regering de functies ondersteunende en activerende begeleiding terugbrengt tot een nieuwe functie "begeleiding", die is gericht op zelfredzaamheid. Ideologisch verdwijnt daarmee de participatiedoelstelling uit de AWBZ. Het zou overigens een grote fout zijn als deze laatste doelstelling uit het zicht verdwijnt. Voor een noodzakelijke kwaliteit van leven is participatie in de samenleving essentieel. De functie "begeleiding" blijft in de AWBZ overigens wel bestaan voor de zogenaamd "zware" gevallen, bijvoorbeeld bij ernstig regieverlies. Over de uitwerking hiervan heeft de Tweede Kamer bij brief van 16 september jongstleden een nadere toelichting gekregen. Gelukkig is deze brief heel wat genuanceerder dan het beeld dat door de media in juni is opgeroepen. Toen leek er immers sprake van een botte bezuiniging van 800 mln.

Toch is voor onze fractie onduidelijk hoeveel van de AWBZ-aanspraken overgaan naar de Wmo. Hoeveel van het geld dat is gemoeid met deze overheveling, wordt aan het Wmo-budget van de gemeenten toegevoegd? Heeft onze fractie goed begrepen dat toch ongeveer 250 mln. per saldo wordt bezuinigd in de pakketmaatregelenbrief van 16 september? Ook maakt mijn fractie zich zorgen of de korte ingangstermijn van de maatregelen zich wel verhoudt tot een goede uitvoeringspraktijk. Ik nodig de staatssecretaris uit in haar eerste termijn op al deze aspecten in te gaan. Het feit dat het kabinet niet langer de doelgroepenbenadering kiest, maar uitgaat van het wel of niet regie kunnen nemen in het leven, spreekt onze fractie aan. Daardoor kunnen somatische patiënten in verpleeghuizen, indien hiervoor geïndiceerd, aanspraak houden op de nieuwe functie begeleiding en behandeling. Ook dat vraagt om heldere polisvoorwaarden, om te voorkomen dat men kiest voor duurdere intramurale zorg om hiervoor in aanmerking te komen.

Overigens is bij de functie begeleiding wel sprake van een eigen bijdrage. Op zich is daarvoor iets te zeggen, maar er ontstaat langzamerhand wel een diffuse cumulatie van allerlei eigen bijdragen in de AWBZ en de Wmo, nog los van compensatieregelingen, zorgtoeslagen en zak- en kleedgeldregelingen. Wie heeft hierover nog het overzicht? De cliënt in het minst, denk ik. Temeer niet als de cliënt of patiënt zijn of haar zorg gelijktijdig ontvangt uit drie verschillende wetten, te weten de Wmo, AWBZ en ZVW. Is het kabinet in staat dit allemaal eens op een rijtje te zetten? Interessant zou zijn om ook de uitvoeringskosten van deze regelingen er tegenover te zetten. Onze fractie vraagt zich wel eens af of de opbrengsten

van al deze eigenbijdrageregelingen wel in verhouding staan tot de uitvoeringskosten. Dient dit niet per saldo alleen de bureaucratie?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Interessant. Als men het betoog van de heer Klein Breteler aanhoort of leest, luidt de conclusie bijna dat de CDA-fractie niet voor een eigen bijdrage is. Eigen bijdragen hadden toch niet alleen het praktische doel dat zij geld moesten opbrengen, maar ook een andere achtergrond, namelijk dat zij iets zouden moeten remmen? Hoe kijkt de heer Klein Breteler daar nu tegenaan? Hoe slaat voor hem in dit geval de balans door?

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik heb onder andere gezegd dat bij het scheiden van wonen en zorg het wonen uit de AWBZ gaat. In dat geval zou het naar het oordeel van de CDA-fractie niet langer nodig moeten zijn om daarvoor in de eigen bijdrage kosten op te nemen. Immers, in een intramurale instelling wordt de eigen bijdrage die men daarvoor betaalt, ook in hoge mate onderbouwd door het feit dat men een besparing heeft ten opzichte van een eigen woonsituatie. Als men een eigen woonsituatie heeft, moet de eigen bijdrage anders zijn.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De heer Klein Breteler bedoelde dus dat de eigen bijdrage alleen moet worden afgeschaft als wonen en zorg worden gescheiden, maar hij spreekt niet over al deze eigenbijdrageregelingen?

De heer **Klein Breteler** (CDA): Nee, men kan spreken over de hoogte en de beschikbaarheid. Overigens moeten wij via de AWBZ geen inkomenspolitiek bedrijven. Dat van een eigen bijdrage sprake is, vinden wij eerlijkheidshalve niet zozeer goed vanwege het feit dat die op het inkomen moet slaan, maar vooral omdat deze de zelfredzaamheid en het nadenken over het gebruik alleen maar kan stimuleren. In dat kader past een eigen bijdrage, maar niet als onderdeel van inkomenspolitiek. Deze moeten wij in andere wetten regelen.

Overigens toont het voorgaande ook aan, dat er voor de houdbaarheid van de AWBZ meer moet gebeuren dan de thans voorgestelde maatregelen. Alleen dan kan er weer sprake zijn van een AWBZ met heldere polisvoorwaarden en met objectieve criteria.

De heer **Putters** (PvdA): Ik heb goed geluisterd naar het betoog van de heer Klein Breteler. Aan het begin heeft hij hierover ook iets gezegd, namelijk dat hij voor verdere overhevelingen vanuit de AWBZ naar de Zorgverzekeringswet is en ook het voortbestaan van de AWBZ uiteindelijk ter discussie stelt.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Die laatste conclusie deel ik niet.

De heer **Putters** (PvdA): Ik heb in ieder geval twee vragen. Deelt hij mijn mening dat het gaat om dermate kwetsbare groepen dat je heel moeilijk

over klanten kunt spreken die ook nog goed kunnen kiezen? Als hij spreekt over die glasheldere polis en het overgaan naar de Zorgverzekeringswet, is er sprake van klanten die kiezen. Deelt de heer Klein Breteler de mening dat het om groepen gaat bij wie dat vaak niet het geval is? Als het antwoord bevestigend is -- ik zie hem knikken -- leidt dat dan niet tot de conclusie dat er ook voor de langere termijn een AWBZ moet blijven bestaan met sterke publieke randvoorwaarden, waarvoor de centrale overheid verantwoordelijkheid neemt?

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik ben blij dat de heer Putters goed heeft geluisterd, maar hij zou ook nog goed moeten lezen, want aan het begin van mijn bijdrage heb ik juist gezegd dat voor de meest kwetsbaren de AWBZ moet blijven bestaan, uiteraard met indicatie en alles wat erbij komt. Waarom? Omdat de solidariteit vooral in de AWBZ geregeld moet blijven. Ik ben het ook met de heer Putters eens dat een aantal vormen wel naar de Zorgverzekeringswet kan gaan. Met name de op revalidatie gerichte behandeling zou goed naar de Zorgverzekeringswet kunnen gaan, al was het alleen maar omdat de ketenzorg dan beter valt te organiseren. Die patiënten of cliënten hebben wel een keuze, want die kunnen dat meestal wel doen.

Ik was bij het CVZ. Ik ben er zeker van dat het College voor Zorgverzekeringen met zijn expertise en ervaring in staat is zo'n glasheldere polis, die toekomstbestendig is, te ontwerpen. Dit schept de noodzakelijke helderheid voor de cliënt, maar ook voor de zorgaanbieders. Dit voorkomt soms gênante discussies in de directe relatie tussen cliënt en zorgverleners. Dan krijgt de zo noodzakelijke passie bij de zorgverleners weer alle ruimte. Deze is er nog volop. Laten wij deze als samenleving koesteren en waarderen. Daar hebben zij recht op. Tevens werkt dit wervend voor hen die zich op een beroep in zorg en welzijn oriënteren. Wij zullen hen in de toekomst volop nodig hebben.

Er is nog één speler in het veld die ik nog niet heb genoemd: het zorgkantoor. Er gaan wel eens geluiden op om dit af te schaffen. Wij zijn met het kabinet van mening dat men hiermee voorzichtig moet omgaan en dat men het in elk geval tot 2012 moet handhaven. Het lijkt raadzaam, een herziening te koppelen aan de evaluatie van de Zorgverzekeringswet en vooral het oordeel over de zorgverzekeraars. Hebben zij de verwachting al dan niet waargemaakt? Hierna kan besloten worden over de organisatie van de zorginkoop.

Het kabinet heeft enkele stappen gezet om de AWBZ toekomstbestendig te maken. Op langere termijn is dit naar het oordeel van de CDA-fractie overigens niet voldoende, maar alles kan ook niet tegelijkertijd. Wel is noodzakelijk dat wij bezig blijven met verdere studie en onderzoek. Dat zal het kabinet ook doen. Onze fractie wacht dit met belangstelling af. Wij zullen deze en andere voorstellen steeds beoordelen op de vraag of ze bijdragen aan de kwaliteit, toegankelijkheid, solidariteit en financiële houdbaarheid van de zorg. Wij hopen dat er dan zicht is op een glasheldere AWBZ-polis met voor iedereen heldere

polisvoorwaarden, maar ook een AWBZ met ambitie in een vergrijzende samenleving. Ook kan dan de intergenerationele solidariteit overeind blijven, wat in de toekomst van groot belang zal zijn in onze samenleving. Het kabinet formuleert dit zelf in de eerste zin van de brief over het kabinetsstandpunt over het SER-rapport in de brief van 13 juni jongstleden: "De zorg voor kwetsbare mensen is een graadmeter voor de kwaliteit van de samenleving."

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. De leden van de commissie voor VWS/JG hadden in maart 2007 in de oude samenstelling en in maart 2008 in de nieuwe samenstelling een kennismakingsgesprek met de staatssecretaris. Het heeft echter, zoals u zelf ook hebt aangegeven, tot vandaag geduurd voordat wij echt met haar in debat kunnen gaan, maar dan wel direct over een zo belangrijk, inhoudelijk onderwerp als de AWBZ. Dat daarbij ook de minister aanwezig is, stel ik erg op prijs.

Als huisarts in een klein dorp bij Groningen heb ik de afgelopen jaren van heel nabij kunnen ervaren wat de gevolgen en risico's van beleidswijzigingen in Den Haag voor gewone, maar kwetsbare burgers kunnen zijn. Ik doel op de invoering van de Wmo per 1 januari 2007, waarbij de aanspraken op huishoudelijke verzorging voor mensen met een chronische ziekte of handicap uit de AWBZ zijn gehaald. Door de bundeling van verschillende wetten in de Wmo werden gemeenten in staat gesteld om een samenhangend beleid op poten te zetten met ruimte voor lokale beleidsvrijheid en individueel maatwerk. Zorgplicht werd compensatieplicht en participatie het kernbegrip.

Met de overheveling van de verantwoordelijkheid voor huishoudelijke verzorging naar de gemeenten deed het fenomeen aanbesteding met marktwerking en concurrentie zijn intrede en helaas ook datgene waarvoor naast mij ook andere partijen tijdens de discussies destijds met staatssecretaris Ross-van Dorp vreesden: langdurige onzekerheid, sociale ellende en imagoschade voor de branche thuiszorg.

Hoewel er mogelijk kanttekeningen zijn te plaatsen bij het gebrek aan vermogen tot anticiperen, het tekortschietend management, de verkeerd ingeschatte aanbestedingsstarieven en overigens ook de ondeskundigheid van gemeenten, kan toch ook een conclusie zijn dat overheveling van taken uit de AWBZ risico's met zich brengt en dat een analyse van de fouten die gemaakt zijn ons hopelijk wat kan leren voor het vervolg. Komt die analyse er ook? Met de risico's doel ik dan, naast het persoonlijk leed van al die werkers in de thuiszorg, op het leed van cliënten die te maken kregen met wisseling van aanbieders waarbij de eigen hulp, die precies wist hoe het moest, niet meer kwam of het feit dat er opeens meer zorgaanbieders kwamen als gevolg van splitsing in AWBZ- en Wmo-taken.

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter! Deelt de SP-fractie tenminste de in haar brieven te lezen

mening van de staatssecretaris dat er een analyse is gemaakt van hoe de AWBZ zich zal moeten ontwikkelen en wat de overgangen moeten zijn? Of, om enigszins in de rol van mevrouw Slagter te spreken, dat er een begin van een analyse van is gemaakt?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik deel uw conclusie dat er een analyse is gemaakt, maar het gaat mij erom dat er een aantal fouten is gemaakt. Ik betoog dat er van fouten valt te leren en dat ik bang ben dat dit niet gebeurt, maar dat blijkt wel uit de rest van mijn betoog.

De heer **Putters** (PvdA): Oké, maar laten wij hier wel met elkaar vaststellen dat het kabinet een plaatje neerzet met een AWBZ die voor de langere termijn blijft bestaan, met overgangen waaraan een gedegen analyse ten grondslag ligt, althans voor zover ik dat kan inschatten.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik vind dat u nu een beetje te snel gaat. Luister gewoon naar de rest van mijn betoog, zou ik zeggen. Ik ben het met u eens dat er wel analyses zijn, maar er kleven risico's aan overheveling. En dat laat ik aan de hand van mijn persoonlijke ervaringen op dit moment horen. Ik bouw het wel verder uit. Het gaat niet alleen om mijn persoonlijke verhaal, waarmee ik overigens nu eerst verderga.

Voor mij als huisarts was en is overigens het grootste leed dat door de concurrentie in de thuiszorg mijn vaste overlegpartner, de coördinerend wijkverpleegkundige van "De Thuiszorg", opeens drie verschillende gezichten en telefoonnummers had (waarbij het verloop ook nog eens exponentieel toenam) zodat continuïteit van zorg een leeg ideaal bleek te zijn, dat alleen met veel inspanning, ook van mijn kant (en daar ben ik natuurlijk absoluut niet te beroerd voor) bereikt kan worden. Met als klap op de vuurpijl de wachtlijsten in de zomer en die ene terminale patiënt die er vlak voor mijn vakantie de dupe van dreigde te worden, omdat hij in zijn laatste dagen niet nog medewerkers van de concurrent aan zijn bed wilde hebben, terwijl het budget van zijn zelfgekozen thuiszorgorganisatie op was. Veel getelefoneer op de valreep. Verwerpelijk gedrag van de thuiszorginstelling, maar wel gedrag dat past bij de door de politiek gewenste marktwerking, waarin thuiszorg een vechtmak is geworden.

Met dergelijke ervaringen op het netvlies begrijp ik wel dat de staatssecretaris pleit voor terugkeer van de wijkverpleegkundige in de wijk (aan de borreltafel hebben wij, huisartsen, het ook vaak over die goede oude tijd) maar toch snap ik het ook weer niet, omdat die wijkverpleegkundige haar banden zal hebben met één organisatie, dus zal samenwerken met die organisatie en dus een barrière zal vormen voor concurrentie en marktwerking en keuzevrijheid. Allemaal zaken die de NMa niet goed vindt, zoals vier thuiszorgorganisaties afgelopen week wreed hebben ervaren. Ik voel meer dan ooit mee met onze collega Han Noten, die als voorzitter van Actiz totaal in de war raakte van boetes tot 4 mln. Hij

verwoordde het zo: Er worden tegengestelde opdrachten uitgedragen, enerzijds moeten instellingen concurreren, anderzijds met elkaar samenwerken; een "pijnlijke spagaat"!

Opvallend vind ik ook de rol van de NMa in dezen. Kan de staatssecretaris ons uitleggen waarom in dit geval de NMa optrad en niet de NZa, ervan uitgaande dat de laatste mogelijk wel enige verstand van zorg heeft? En kan zij dan mogelijk meteen ook uitleggen hoe zij dat ziet: de terugkeer van de wijkverpleegkundige in de wijk? Wat de schaal betreft, is het trouwens een idee dat naadloos aansluit bij de SP-gedachte van zorg in de buurt. Is die wijkverpleegkundige een kleine zelfstandige die net als de huisarts zijn/haar eigen cliënten heeft of is zij ingebed in een grotere thuiszorgorganisatie? Is de wijkverpleegkundige een private of een publieke voorziening?

Overigens, ik las in de nieuwsbrief van Zorgvisie een redactioneel commentaar van Eric Bassant, die betoogde dat het contrast tussen minister Klink en staatssecretaris Bussemaker groot is. Terwijl de eerste de marktwerking in de cure verder inkleurt, met zijn beslissing tot uitbreiding van vrij onderhandelbare dbc's, laat de laatste zien dat zij niets in marktwerking in de care ziet. Ik deel de observatie van Bassant eigenlijk wel, maar vraag me af of dat verschil in benadering te maken heeft met een verschil in karakter en politieke idealen van beide bewindslieden of met een verschil in karakter en politieke idealen van beide werkvelden. Graag een reactie van beide bewindslieden, want het is dan wel de vraag wat er gebeurt als cure en care elkaar raken en zaken met elkaar moeten doen.

Zoals ik aan het begin van mijn betoog al zei, maak ik als huisarts van heel nabij mee wat de gevolgen van Haagse beleidswijzigingen kunnen betekenen voor de mensen. Beleidswijzigingen die meestal met de beste bedoelingen en uitgangspunten tot stand komen, maar die toch in hun uitwerking desastreus kunnen zijn. Dat moet ons nederig stemmen en het verplicht tot zorgvuldigheid, én tot luisteren naar het veld dat de snelheid van wijzigingen en de rationaliteit ervan lang niet altijd kan volgen. Terwijl begrijpen zo belangrijk is voor het draagvlak!

De staatssecretaris heeft een zware klus aan het beheersen van de kosten van de AWBZ, dat staat vast. De feiten liegen er niet om: de stijging van kosten is enorm en haar analyse dat de geloofwaardigheid, onbetwistbaarheid en houdbaarheid op lange termijn op de tocht staan, deelt mijn fractie. Opvallend is dat sinds 2003 de zorguitgaven zijn geëxplodeerd volgens een signalement van de RVZ uit die tijd door de openeindfinanciering en het recht op zorg. De staatssecretaris spreekt van onbedoelde groei door te ruime definiëring van de aanspraken. Ook overlapt de AWBZ beleid in andere domeinen en kan door de te ruime aanspraken medicalisering in de hand worden gewerkt. Dat was ook het punt van mevrouw Wolbert aan de overkant.

Dit laatste kan ik uit eigen ervaring beamen. Sinds scholen ontdekt hebben dat kinderen met een psychiatrische diagnose op basis

van de AWBZ aanspraak kunnen maken op ondersteuning, heb ik al heel wat ouders met of zonder kind op mijn spreekuur zien verschijnen met het verzoek om verwijzing naar kinderpsychiatrie, met als doel het stellen van een diagnose als ADHD, PPD-NOS of het Syndroom van Asperger om zo de school aan extra geld te helpen om het kind beter te begeleiden. Een van de gevolgen daarvan zijn overigens wachtlijsten tot een halfjaar voor kinderpsychiatrie. Om de kosten in de hand te houden moet er worden gesnoeid. Hoe en waar wordt uiteengezet in twee brieven van de staatssecretaris van 13 juni en 16 september.

Voordat ik op de voorgestelde maatregelen inga, ga ik eerst in op het bestaansrecht van de AWBZ. In de ogen van mijn fractie en ook, naar ik heb begrepen in die van de staatssecretaris, is en was die bedoeld voor de groep mensen met ernstige beperkingen in het dagelijkse leven, voor de langdurige en onverzekerbare zorg voor de complex gehandicapten, zwaar dementerenden en zintuiglijk gehandicapten. De staatssecretaris geeft ook aan dat er naar haar mening altijd een vorm van AWBZ zal blijven bestaan. Kan zij aangeven welke vormen van zorg voor welke groepen volgens haar onbetwistbaar AWBZ zullen blijven?

Want als wij ons bezinnen op wat voor AWBZ en hoe, kun je starten, zoals de laatste jaren steeds is gebeurd en ook nu weer gebeurt met de pakketmaatregelen, bij de constatering van te veel groei door te ruime indicaties en aanspraken, en kun je vervolgens snoeien of schaven om de kosten in de hand te houden. Je kunt echter ook beginnen met de vraag welke zorg voor welke groepen onbetwistbaar AWBZ moet blijven en van daaruit kijken hoe dat georganiseerd zou moeten worden. Om te kunnen beoordelen of die vorm van AWBZ houdbaar is, hoort daar ook een inventarisatie bij van het beslag dat op het totale budget zal leggen. Want het grootste beslag op de 23 mld. die nu in de AWBZ omgaat, wordt hoe dan ook gelegd door de chronische psychiatrische patiënten in klein- en grootschalige voorzieningen, de vanaf hun geboorte lichamelijk en/of geestelijk gehandicapten en de kwetsbare ouderen.

Beschikt de staatssecretaris over getallen die een indicatie geven van dat beslag en van de groeiprognoze van dat beslag? Zij heeft aangegeven dat voor deze kabinetsperiode de groeiprognoze van de AWBZ 1% kan/mag zijn. Een optimistische inschatting naar ons oordeel als je kijkt naar de toenemende vergrijzing. Juist door vergrijzing zal er een groter wordende groep ouderen met psychogeriatrische (bijvoorbeeld dementie) en somatische (bijvoorbeeld CVA) aandoeningen komen. Die zullen zeker een beroep op niet te verzekeren zorg doen. Is de staatssecretaris met ons van mening dat ondanks overheveling van taken met de voorgestelde pakketmaatregelen en andere vormen van financiering, waaronder die van scheiden van wonen en zorg, het budget voor AWBZ in de toekomst zal stijgen? En hoe erg is dat nu eigenlijk? Het zal wel een test zijn voor het gehalte en de kwaliteit van solidariteit in ons land; solidariteit met medeburgers die zich gesteld zien tegenover niet te

verzekeren zorg, tegenover niet-verzekerbare risico's.

In de genoemde brieven wordt betoogd dat een deel van de groei van de AWBZ van de laatste jaren ongewenst is en daardoor financiële problemen veroorzaakt. Die ongewenste groei is ontstaan doordat steeds meer ondersteuning op basis van een AWBZ-indicatie werd verleend. Het gaat dan om zorg die ook werd verleend omdat de reguliere zorg of andere zorg tekortschoot. Als je daar wat aan wilt doen, en dat wil de staatssecretaris, dan rijzen de volgende vragen. Welk deel van de ondersteuning behoort wel tot AWBZ-zorg en wat zijn daar de criteria voor? Wie financiert als er geen sprake is van AWBZ-verstreking, dan wel op wiens bordje komt de financiering dan? Deze vragen zijn cruciaal omdat het om veel veelal kwetsbare mensen gaat die mogelijk al per 1 januari 2009 met de wijziging te maken zullen hebben.

De staatssecretaris neemt als startpunt voor de besparingen het beter afbakenen van de aanspraken, waarbij de ernst van de beperking leidend moet zijn. Alle op participatie gerichte aanspraken worden onderdeel van de Wmo. De AWBZ is er voor zelfredzaamheid, want dat is zorg. Door dit uitgangspunt toe te passen zal een glasheldere polis ontstaan, betoogt de staatssecretaris. Dat roept allereerst de vraag op of zij echt denkt dat de begrippen "participatie" en "zelfredzaamheid" strikt te scheiden zijn. Voor mij als praktiserend en overigens ook wel praktisch mens komt dit idee over als een studeerkameroplossing. Dit idee is niet erg werkbaar.

Is het nieuwe CIZ-indicatieprotocol, aan de hand waarvan per 1 januari 2009 nieuwe aanvragen beoordeeld moeten worden, al klaar? Wij denken dat de vorm van begeleiding die wel in de AWBZ kan blijven, zij het met een beperktere toegang en begrensde omvang en met uitsluitend als doel zelfredzaamheid, niet glashelder is te omschrijven en daarom tot veel onrust zal leiden.

Wat betekent het overigens dat in de nieuwe definitie van begeleiding die wel in de AWBZ kan blijven, staat dat die begeleiding door een "een instelling" wordt verleend? Wat voor soort instelling wordt daarmee bedoeld? Nadat de indicatiestellers de ziekte, aandoening of stoornis, oftewel de AWBZ-grondslag hebben vastgesteld, scoren zij de soort beperkingen en de mate van ernst daarvan die de zorgvrager ervaart op maximaal negen onderdelen. Het kenmerk "ernstig regieverlies" dan wel "een ernstige, invaliderende beperking" moet van toepassing zijn. Heeft men alleen matige of zware beperkingen gescoord op de eerste vijf onderdelen, dan zou dit kunnen leiden tot verwaarlozing dan wel ongewenste extramuralisering. Cliënten uit deze groep hebben daarom toegang tot de nieuwe functie begeleiding, die overigens hoe dan ook in omvang wordt beperkt.

Ik voorzie met name problemen bij de glasheldere afbakening van de functies "psychisch functioneren" onder onderdeel 4 -- ik neem aan dat het hier vooral gaat om dementerenden -- waarbij

wel recht op AWBZ-ondersteuning blijft bestaan, en "psychisch welbevinden", onder onderdeel 9, waarbij geen recht meer op AWBZ-ondersteuning zal bestaan. Bij de kenmerken van de laatste groep wordt ook de depressie genoemd. Voor het begrip van de staatssecretaris merk ik op dat echte depressies zo ernstig kunnen zijn dat ze leiden tot verwaarlozing, suïcidepogingen en zelfs gedwongen opname. Zelfredzaamheid is er dan niet meer bij. Wij betwijfelen dus of het mogelijk zal zijn de polis glashelder te maken. Graag ontvangen wij een commentaar van de staatssecretaris.

De staatssecretaris geeft aan dat voorzien wordt dat circa een derde van de mensen die nu begeleid worden, die begeleiding bij herindicatie verliezen. Hoe staat het met het overleg met gemeenten die een deel van de taken en dus cliënten zullen overnemen als nieuwe Wmo-taak? Gemeenten hebben aangegeven dat zij onvoldoende tijd krijgen van het kabinet en dat zij nog absoluut onvoldoende duidelijkheid hebben voor welke ondersteunende taken zij verantwoordelijk worden geacht en welke financiering daar tegenover staat. De VNG spreekt zelfs van onbehoorlijk bestuur.

Wat wordt er gedaan met de cliënten die buiten de boot gaan vallen? Zij zijn bekend, want zij hebben nog een indicatie, dus er bestaan dossiers over hen, die over te dragen zijn. Aan wie de taak het hen te vertellen en daarbij alternatieven aan te dragen?

Ook Actiz pleit ervoor meer aandacht te besteden aan enerzijds de consequenties voor de cliënt en anderzijds de consequenties voor de bedrijfsvoering van de zorgondernemers. Gezien de ervaringen die Actiz tot nu toe heeft opgedaan met overheveling van taken, zou ik haar heel serieus nemen. Daar hebben de zorgondernemers toch wel recht op.

Door het wegvallen van de grondslag "psychosociaal" komt de bemoeizorg op de tocht te staan, evenals de opvang voor dak- en thuislozen en de vrouwenopvang. Dit zijn niet de meest weerbare groepen in onze samenleving. De Federatie Opvang vraagt met klem aandacht voor deze groep. Onvoldoende geld en opvang voor deze groepen houdt zowel een gezondheids- als een veiligheidsrisico in. Duidelijkheid en goede communicatie zijn een taak van de staatssecretaris. Laat zij daarbij vooral de vereniging van budgethouders voor hulp en hulpmiddelen Per Saldo niet vergeten. Deze vereniging vraagt zeer indringend om tijdige en duidelijke voorlichting. Geen wonder, want al die pgb-houders zijn immers ook ondernemers met een eigen risico. Sommigen van hen hebben al jaren hun eigen zorgverleners in dienst, die zij nu misschien moeten ontslaan. Dit leidt tot dubbele onzekerheid, zowel voor de cliënt als voor de ondersteuner.

Het is natuurlijk het allerbelangrijkste dat er heldere afspraken komen met de collegae van de aanpalende terreinen, die het kennelijk tot nu toe hebben laten zitten. Want wie is er nu verantwoordelijk voor het te grote beslag op AWBZ-ondersteuning? Is dat de calculerende burger, zijn dat de calculerende zorgaanbieders, of is het de

overheid, in casu de verschillende ministeries, die aanspraken te krap of te ruim definieerden, waardoor er in het ene domein te veel werd gevraagd en in het andere te weinig werd gegeven? In ieder geval zullen de betrokken ministeries en bewindslieden geconfronteerd worden met burgers die in hun eigen ogen terechte aanspraken elders trachten te verzilveren, nu de AWBZ-route voor hen wordt afgesloten. Ik wijs in dit verband op het domein van de jeugdzorg, waar de provincies met de Bureaus Jeugdzorg en de gemeenten met de Centra voor Jeugd en Gezin opereren. Ik wijs ook op het domein van Sociale Zaken, waar de jonggehandicapte met de terechte vraag om ondersteuning bij arbeidsparticipatie zal komen. Verder wijs ik op het domein van Onderwijs, waar gewerkt wordt aan het voorkomen van uitval uit het reguliere onderwijs, waarbij ondersteuning nodig is. Voorts wijs ik op het domein van BZK/VNG/Wmo. Hoeveel van al die afspraken zijn al tot stand gekomen? Is het totale budget dat daarvoor is gereserveerd -- ik meen dat het gaat om een bedrag van 150 mln. -- niet een lachertje? En dan heb ik het nog niet eens over de onzekerheden waarmee zorgaanbieders worden geconfronteerd, die naast deze omwenteling ook nog te maken krijgen met zaken als de invoering van de zzp's en de kapitaallasten.

Er is nog zo veel onduidelijk en er moet nog zo veel gebeuren, dat ik mij echt afvraag hoe verantwoord het is om met dit tijdschema door te gaan. Het ministerie van VWS zou toch een lerende organisatie moeten zijn? Ik hoop dat er geleerd wordt van de analyse van de overheveling van taken naar de Wmo, om nog even terug te komen op de vraag van collega Putters.

Onzekere, kwetsbare mensen verdienen onze solidariteit. In de verkiezingsstrijd in 2006 was een slogan van de PvdA dat de AWBZ veilig zou zijn met deze partij in de regering. Dat dit niet zo is, blijkt wel als wij kijken naar de punten die ik heb ingebracht. Graag laat ik mij door de staatssecretaris overtuigen dat ik het verkeerd zie. Maar wij moeten ons wel bewust zijn van het feit dat mensen die geconfronteerd worden met een verandering dan wel flexibilisering van verzekerde risico's, in dit geval in de AWBZ, onzeker worden. Dat heeft als risico dat er een tweedeling kan ontstaan tussen de financieel zekere klasse aan de top en de financieel onzekere onderklasse voor wie gaten in het vangnet vallen.

Onzekerheid bepaalt de stemming van groepen en is daarom een sociale barometer. Ik vond deze stelling in een van de laatste artikelen van Thijs Wöltgens in NRC Handelsblad van 12 april 2008. Hij betoogde dat juist deze klasse zich veilig moet kunnen voelen qua arbeidsperspectief, inkomen en sociale zekerheid. Voor de mensen uit deze klasse is een overheid die zich betrouwbaar en geloofwaardig betoont, extra belangrijk. Als zij zich niet gehoord voelen en hun vertrouwen verliezen, kan dat het recessief depressiegevoel alleen maar versterken. Laten wij dat met elkaar proberen te voorkomen.

Ik zie uit naar de beantwoording door de staatssecretaris.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik heb op zichzelf het verhaal van mevrouw Slagter wel begrepen, op één ding na. Wat is de visie van de SP-fractie op de AWBZ van de toekomst? Het is misschien te kort door de bocht, maar ik vertaal de woorden van mevrouw Slagter als volgt: laten wij de AWBZ houden zoals hij is; hij wordt duurder, maar waarom zou het erg zijn dat de AWBZ duurder wordt; de wet is gebaseerd op het solidariteitsprincipe, dus wij betalen allemaal mee. Heeft de SP-fractie een architectuur voor de AWBZ op de langere termijn? In mijn bijdrage heb ik gezegd dat de AWBZ gereserveerd moet blijven voor de "zware gevallen", de mensen die langdurig op zorg zijn aangewezen, omdat de AWBZ op die manier houdbaar blijft, gelet op de intergenerationele problemen die er kunnen zijn qua solidariteit. Wat is de visie van de SP-fractie op de architectuur van de AWBZ van de toekomst? Wil men daaraan nog iets veranderen of moeten alle aanspraken op de AWBZ gewoon behouden blijven?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Het is mooi dat de heer Klein Breteler mijn verhaal begrepen heeft. Volgens mij heb ik gezegd dat de AWBZ in de ogen van mijn fractie en ook die van de staatssecretaris, naar ik heb begrepen, is en was bedoeld voor de groep van mensen met ernstige beperkingen. Dat is het bestaansrecht van de AWBZ. Mijn partij wil dat ook zeker boven water houden. Ik heb hierbij wat kanttekeningen geplaatst, omdat ik de indruk heb dat er in de marge wordt afgeslankt en dat een romp-AWBZ overblijft die hoe dan ook een zwaar beslag zal leggen. Ik wil weten hoe groot dat beslag is. Wij moeten bezien of wij een voorziening in de lucht willen houden voor langdurige risico's en onverzekerbare zorg. Als dat het geval is, moeten wij misschien accepteren dat deze toch meer kosten met zich zal brengen en op een andere manier moet worden gefinancierd.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Dit is iets duidelijker. Ik heb een concrete vraag. Is de SP voor het scheiden van wonen en zorg in de ouderen- en gehandicaptenzorg?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik vraag mij af of dat hier nu zoveel mee te maken heeft.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Dat is zeker het geval, want wonen zit nu in de AWBZ.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb gezegd dat wij voor een zorgwet zijn. Ik denk zelf dat het mogelijk is om wonen en zorg te scheiden, maar dat de instituten en andere voorzieningen gedeeltelijk zullen blijven bestaan. Wij hebben aangedrongen op onderzoek. De staatssecretaris heeft een onderzoek naar inkomensgevolgen en de wijze van organiseren toegezegd. Wij zijn niet tegen het scheiden van wonen en zorg.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik ben het met u eens.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Verder blijft het heen en weer schuiven met geld. Ik vind het belangrijkste dat er een volksverzekering blijft die verzekert tegen niet te verzekeren zorg. De zorg is voor mij het belangrijkste.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Dan zijn wij het daarover eens.

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. De PvdA-fractie is verheugd dat de Eerste Kamer vandaag met de regering van gedachten wisselt over de stand van zaken bij de uitvoering van de Wmo en de toekomst van de AWBZ. Het is hét moment voor een eerste terugblik op de uitvoering van de Wmo en er liggen veel analyses op tafel over de AWBZ. Het biedt de staatssecretaris de gelegenheid om in haar eerste debat in deze Kamer haar vergezicht te schetsen. Wij hebben dat nodig om komende wetswijzigingen steeds tegen het licht te houden van de visie op mensen met beperkingen en achterstanden in onze samenleving.

Voorzitter, vergeeft u mij even de zelfkritiek naar onze Kamer, maar de titel die wij dit debat gegeven hebben is al meteen fout: "Het functioneren van de Wmo en de toekomst van de AWBZ". Dat is systeemdenken van de bovenste plank. Alvorens de staatssecretaris te bestoken met allerlei systeemvragen moeten wij spreken over onze visie op de hulpvraag van burgers. Waar eindigt de noodzaak tot zorgen en waar begint de oproep tot participatie en zelfredzaamheid? Zijn wij in staat zorg en dienstverlening te leveren waar zij nodig zijn?

Volgens mijn fractie moeten de cliënt en zijn hulpvraag centraal staan. Om duidelijk te maken wat dat betekent, hanteren wij de zogenaamde participatieladder. Aan de basis staat de zorg voor mensen die heel kwetsbaar en afhankelijk zijn, zoals meervoudig gehandicapten, dementerende ouderen, mensen met hersenletsel, verslaafden, psychisch gestoorden en dak- en thuislozen. Dat zijn mensen die langdurig zorg nodig hebben, waarvoor gezorgd moet worden en waarmee wij solidair moeten zijn.

Klimmen wij hoger op de participatieladder, dan komen wij terecht bij mensen voor wie goede ondersteuning en begeleiding in het wonen, werken en leven een wereld van verschil maakt om mee te kunnen doen. Ik heb afgelopen vrijdag nog mogen zien hoe een voormalig welpje van mij -- ook dat is onderdeel van de Wmo, het jeugdwerk -- met veel verstandelijke beperkingen en achterstand via begeleid wonen en werken in staat is om toch deel te nemen aan het arbeidsproces en een sociaal leven op te bouwen. Goede begeleiding maakte voor hem het verschil tussen zelfstandig kunnen wonen of opgenomen worden in een instelling. Het maakte me trots dat de norm in dit land is dat deze jongen geholpen wordt om zo zelfstandig mogelijk aan het maatschappelijk leven mee te doen. Dat moet zo blijven.

Nog een stapje hoger op de ladder staan de mensen die af en toe begeleiding of ondersteuning nodig hebben en voor wie hulp in de huishouding en

welzijnswerk de kwaliteit van leven verbeteren. Bovenaan de ladder staan mensen die wellicht eenzaam zijn en behoefte hebben aan een meer actieve sociale omgeving, een boodschappendienst of Tafeltje Dekje. Voor die mensen zijn activiteiten nodig die leiden tot zelfredzaamheid. Kortom, de legitieme hulpvraag van deze burgers en hun mogelijkheden om mee te doen, moeten leidend zijn.

Onze eerste vraag aan de staatssecretaris is of zij die visie op zorg en meedoen in de samenleving deelt en of de participatieladder, alle bezuinigingen ten spijt, het vertrekpunt van haar maatregelen kan zijn en blijven in de komende tijd.

Een visie moet ook concreet aangeven wie waar op de ladder staat. De onzekerheid voor groepen gehandicapten en ouderen over de vraag of en zo ja, welke voorzieningen zij behouden groeit namelijk wel. Dat blijkt ook uit brieven van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Per Saldo en de Federatie Opvang die wij in de afgelopen weken hebben ontvangen. Kan de regering die onzekerheid wegnemen door aan te geven wie valt onder de definitie van langdurige zorg na 2012?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb in de brieven heel veel zorg gelezen, ook over de periode na 2012. Er zijn echter ook veel zorgen over de korte termijn. Een visie is natuurlijk belangrijk. Daar kunnen wij echter wat gemakkelijker over freewheelen, terwijl juist de zorgen over de korte termijn zo groot zijn.

De heer **Putters** (PvdA): Misschien is dat nu juist het verschil tussen uw en mijn fractie, namelijk dat de PvdA in deze coalitie is gaan zitten en dit dossier ter hand neemt om ervoor te zorgen dat de AWBZ ook voor de langere termijn behouden blijft en zekerheid biedt voor de doelgroepen. Natuurlijk moeten wij in de transities die plaatsvinden duidelijkheid scheppen. Dat vraag ik de staatssecretaris ook. Ik denk dat wij vandaag spreken over het perspectief voor de langere termijn.

Ik kom nog even terug op de participatieladder. De definitiekwestie is belangrijk. Ik onderschrijf de vraag die mevrouw Slagter hierover heeft gesteld, namelijk die over het onderscheid tussen participatie en zelfredzaamheid. Hoe onderscheidend zijn deze categorieën eigenlijk? Het komt erop aan dat wij scherp zijn over de definities van langdurige zorg, participatie en zelfredzaamheid. Daarover horen wij graag de visie van het kabinet.

Ik heb het niet over wetten en systemen gehad. Toch is het van belang te bekijken of de geschetste visie consequent wordt doorgetrokken in de organisatie, financiering en uitvoering. Komen zorg en ondersteuning terecht waar zij nodig zijn? Ondanks veel mooie woorden hierover van achtereenvolgende kabinetten domineert al decennialang een financiële logica. De zorg volgt het geld in plaats van andersom. In alle wetten, van de AWBZ tot de Wmo en de Zorgverzekeringswet, wordt geredeneerd vanuit een financiële logica waardoor de hulpvraag van

cliënten snel op de achtergrond raakt, hoewel wij dat niet willen.

De zorglogica moet als uitgangspunt dienen voor de organisatie en financiering. Wij waarderen de inspanningen van het kabinet om te komen tot een glasheldere polis die uitgaat van de behoeften van cliënten, net als de inzet op ruimere mogelijkheden voor cliëntvolgende bekostiging. Toch is onze indruk dat het lastig is om daarin consequent te zijn. De vraag in welke zvp je valt, welke AWBZ-indicatie je hebt of binnen welk Wmo-budget je valt, is sturend en wordt vooral bepaald door iemands beperkingen. Daarmee wordt vaak niet tegemoet gekomen aan de hulpvraag en de mogelijkheden van mensen. De indicatie wordt op te grote afstand van cliënten en hun directe hulpverleners gesteld, waardoor een integrale benadering van de hulpvraag slecht van de grond komt. De systemen sturen de zorg in plaats van andersom. Ik loop drie voorbeelden langs.

Het eerste voorbeeld betreft een man van pensioengerechtigde leeftijd die een hulpbehoevende vrouw heeft. Mevrouw heeft een AWBZ-indicatie persoonlijke verzorging, maar de man wil heel graag voor zijn vrouw zorgen en is daar ook toe in staat. Om dat mogelijk te maken zou hij echter wat extra huishoudelijke verzorging nodig hebben uit de Wmo. Het uitruilen daarvan zou tegemoetkomen aan de hulpvraag van deze mensen en mogelijk ook nog eens kosten besparen, maar dat kan dus niet tegen elkaar uitgeruild worden. Het systeem redeneert niet vanuit die behoefte, maar vanuit de financiële regimes met indicaties die uitgaan van wat mensen niet meer kunnen.

Het tweede voorbeeld betreft een jong gehandicapte die behoefte heeft aan een passende combinatie van wonen, werken en activering. Zij valt straks echter in een zvp beschermd wonen op basis van haar beperkingen, terwijl volgens haar hulpverleners heel andere begeleiding mogelijk is naar aangepast werk en begeleid wonen. Er is bovendien een link naar de WWB en werkgevers, want de hulpverleners kennen de bedrijven die gepast werk aanbieden. In de systematiek op basis waarvan de indicaties gesteld worden, is dat echter irrelevant. Werkgevers en mensen met beperkingen vinden elkaar via die route slecht, omdat het niet of slecht lukt over de potjes van WWB en AWBZ heen te organiseren. Het systeem redeneert niet sterk vanuit de behoefte, maar vanuit financiële regimes met indicaties die uitgaan van wat mensen niet meer kunnen.

Voorbeeld drie. Voor dementerenden en meervoudig gehandicapten is het belangrijk dat wonen, zorg en begeleiding als een keten werken. Het scheiden van wonen en zorg en het schrappen van delen van ondersteunende begeleiding en bijvoorbeeld de grondslag "psychosociaal" uit de AWBZ zijn dan vanuit financieringslogica wellicht goed te begrijpen, maar geredeneerd vanuit de behoefte van mensen is dat vaak een stuk minder het geval. Een risico is dat de intramuralisering toeneemt -- dus opname in verpleging en verzorging -- omdat de aansluiting met wat mensen via begeleiding nog wel zouden kunnen niet wordt

gemaakt. Dat zou juist leiden tot extramuralisering en meer zelfstandigheid.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik wil graag een kleine kanttekening plaatsen bij voorbeeld drie. Daar zegt collega Putters dat het scheiden van wonen en zorg onder andere te begrijpen is vanuit financieringslogica. Ik denk echter dat de heer Putters het met mij eens zal zijn dat het veel meer is, ook vanuit zorgbehoefte. Door het scheiden van wonen en zorg kunnen cliënten immers echt kiezen hoe zij willen wonen. Dat kan met de definitie van de heer Putters van zelfredzaamheid en participatie uiterst belangrijk zijn. Het scheiden van wonen en zorg is niet alleen belangrijk vanuit de financieringslogica, maar ook voor het centraal stellen van de cliënt en het laten maken van keuzen door de cliënt.

De heer **Putters** (PvdA): Ik ben het geheel eens met de heer Klein Breteler. Mijn punt is echter dat wij het financieel wel van elkaar kunnen scheiden, maar dat dit nog niet betekent dat de afstemming in de keten in de praktijk daadwerkelijk plaatsvindt. Wij zijn vooral bezig met het scheiden van financieringsregimes.

Voorzitter. Het risico is dat het scheiden van wonen en zorg, de introductie van het zzp-systeem en de glasheldere polis nog te sterk vanuit een financiële logica worden ingevoerd en kunnen leiden tot een verkaveling van het zorgaanbod en inperking van de mogelijkheden voor cliënten, terwijl wij juist participatie, kostenbesparing en ketensamenwerking op het oog hebben. Met de staatssecretaris willen wij dat voorkomen. Wij vinden dat de indicatiestelling te ver afstaat van de directe hulpverlener-cliëntrelatie, waar de integrale hulpvraag veel beter kan worden ingeschat en beantwoord. Vandaar de vraag of staatssecretaris op de voorbeelden kan reageren. Hoe wil zij voorkomen dat de zorg vooral het geld volgt?

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik wilde collega Putters nog een vraag stellen. Ik hoor hier niets over de mogelijkheid van een pgb. Ik denk dat een van de redenen dat het pgb zo'n vlucht neemt, juist de kwestie is die de heer Putters aanduidt. Is hij dat met mij eens? En als het wel beter geregeld zou zijn, zou er dan ook minder pgb-groei zijn?

De heer **Putters** (PvdA): Ik deel dat wel. Ik denk dat het pgb een belangrijke rol kan spelen. Ik kom daar nog op terug. Als u het goed vindt bewaar ik uw vragen nog even zodat wij er later over kunnen discussiëren.

Voorzitter. Er moet dus voorkomen worden dat de zorg vooral het geld volgt. Kan de regering overzien welke gevolgen de gedeeltelijke overheveling van de ondersteunende en activerende begeleiding en het schrappen van de grondslag "psychosociaal" uit de AWBZ hebben voor het tegemoetkomen aan de integrale hulpvraag en de mogelijkheden van cliënten? Wat is er dan nodig om de financiering, organisatie en uitvoering meer cliëntgericht te maken en de integrale hulpvraag meer centraal te stellen? In onze ogen zou de

participatieladder leidend moeten zijn bij de omvorming van de AWBZ. Wij zijn blij dat de regering het scenario uit het SER-advies volgt om een romp-AWBZ te laten bestaan. In de brief "Zeker van zorg" van juni jongstleden schetst de regering die stapsgewijze wijziging van de AWBZ. Deze wordt teruggebracht tot de onbetwistbare en onverzekerbare zorg in een glasheldere polis. Die polis moet dan volgens ons ook glashard zijn en het karakter van een verzekerd recht op zorg hebben, om de zorg voor en solidariteit met de meest kwetsbare en afhankelijke mensen zeker te stellen. Deze collectieve verantwoordelijkheid, zoals ik net ook in een interruptie tegen de heer Klein Breteler heb gezegd, moet in onze ogen publiek geregeld blijven. Alles wat vervolgens met participatie te maken heeft, valt onder de Wmo. Dat kunnen we steunen vanuit de filosofie van de buurt en de participatie. In onze ogen moet daarnaast voor echt cliëntgerichte, integrale zorg en dienstverlening een aantal vraagstukken versneld worden aangepakt.

Allereerst is er aan de voorkant van de zorgverlening een sterk versimpelde en meer integrale indicatiestelling nodig. De indicatiestelling zorgt op dit moment voor veel frustraties bij professionals en cliënten. Niet alleen vanwege de registratiedrift die ermee is gemoeid, maar vooral vanwege de onzinnigheid die deze soms uitstraalt. Wie wil nu die lelijke beugels op het toilet als ze niet echt nodig zijn? En wie wil zijn kont eigenlijk laten wassen door een hulpverlener als dat niet strikt noodzakelijk is? Een flink aantal zaken waarvoor indicatie gesteld moet worden, kan gemakkelijk overgelaten worden aan de afspraken tussen hulpverlener en cliënt. Daarvoor is geen indicatieorgaan nodig. Simpele indicaties kunnen via een soort apk-keuringsmodel steekproefsgewijs worden gecontroleerd. Wij schatten in dat het al snel om zo'n 80% van de AWBZ-indicaties kan gaan, maar wij horen graag de visie van het kabinet hierop.

Wij steunen het uitgangspunt van de staatssecretaris dat de indicatiestelling zo dicht mogelijk bij de cliënt moet plaatsvinden. Zij experimenteert met de stroomlijning ervan in steden zoals Doetinchem en Leeuwarden. Waarom zou je daarmee niet veel grootschaliger aan de slag gaan? Een versnelde versimpeling levert veel op aan werklast bij en vertrouwen in de hulpverlening. Dat is ook een belangrijke doelstelling in het coalitieakkoord. Het is de ambitie van het kabinet om het vertrouwen in professionals te herstellen en de cliënt meer zelfstandigheid te geven. Voor de indicatie van de complexe gevallen moet vervolgens meer ruimte worden gecreëerd om over kokers en budgetten heen te gaan. Dat betekent meer mogelijkheden scheppen om geldstromen van de Wmo, AWBZ, WWB en Wajong bijeen te brengen en te substitueren. Wat is de stand van zaken bij de experimenten die op dit terrein in gang worden gezet, zoals in de regio Friesland? Wat belet de regering om ook hiermee nu al op grotere schaal te gaan werken?

Met een glasheldere polis en een adequate indicatiestelling kan er vervolgens ook op grotere schaal met cliëntvolgende bekostiging worden

gewerkt. De regering wil daarmee experimenteren, maar is in onze ogen nog wat terughoudend. De staatssecretaris houdt vast aan de regionale contracteerruimte met de bewakende rol voor zorgkantoren. Wij begrijpen de angst voor misbruik bij persoonsvolgende financiering en voor mogelijke kostenstijgingen waarover eerdere sprekers ook hebben gesproken. Maar hebben wij enig zicht op de omvang ervan als je de persoonsvolgende financiering verder doorvoert? De zorgkantoren zouden bij persoonsvolgende bekostiging wellicht overbodig kunnen worden en dat scheelt in ieder geval geld en bureaucratie. Is de regering bereid om het effect van de cliëntvolgende bekostiging in een scenario te laten onderzoeken, net als het feitelijke misbruik dat op dit moment van pgb's wordt gemaakt?

Dat inzicht is van belang, omdat anders kansen blijven liggen voor doelgroepen die zo hun eigen zorgproces en leven meer in de hand kunnen krijgen. De groei van het aantal pgb's bij jonggehandicapten, die vaardig zijn met ICT en steeds mondiger worden, duidt erop dat het instrument bijdraagt aan hun zelfredzaamheid. De econoom Bovenberg pleitte voor de invoering van vouchers, zoals ook is genoemd door de heer Klein Breteler, nu het scheiden van wonen en zorg veel meer keuzes vraagt van de individuele cliënten. Een persoonsvolgend budget of voucher leidt dan tot het recht op keuze van zorgverlening, terwijl het geld ook ergens anders wordt beheerd. Zo kan worden geborgd dat het geld aan directe hulpverlening wordt besteed. Het kan bovendien aanbieders prikkelen tot het aanbieden van een integraal aanbod op de hulpvraag van cliënten, waar de beperkte contracteerruimte dat nu ook regelmatig belemmert.

Wij vragen ons af wat de stand van zaken is bij het sociaal aanbesteden is bij de inkoop in de Wmo. Gemeenten leggen veel nadruk op doelmatige en prijsbewuste zorg, maar blijft dat in balans met de kwaliteit en beschikbaarheid van kleinschalige voorzieningen? De staatssecretaris dringt terecht aan op een meer evenwichtige inkoop, maar de prijs van de huishoudelijke verzorging lijkt toch te domineren. In het Wmo-debat in de Eerste Kamer van twee jaar geleden hebben wij aandacht gevraagd voor het goed formuleren van kwaliteit en keuzemogelijkheden voor cliënten in de bestekken, waarbij welzijnswerk ook een rol moest spelen. Voor zover wij kunnen overzien, komt daar nog weinig van terecht. Ook het groeiend aantal zelfstandigen zonder personeel dat zich moet laten inhuren zonder adequate verzekering en pensioenopbouw baart ons zorgen. Dat is niet alleen voor het personeel slecht, maar kan op termijn ook op de WWB drukken. Kan de staatssecretaris nog eens precies aangeven wat zij aan deze knelpunten doet en wat het sociaal aanbesteden daarbij oplevert? Is zij bereid bij blijvende problemen rond de zzp's het principe "personeel volgt werk" verder te verplichten in de aanbesteding? Wij hadden en houden ernstige twijfels bij de aanbesteding in de Wmo, maar als je het doet, moet de norm tenminste het sociaal aanbesteden zijn. Hoe borgt het kabinet dat?

Bij de plaats van welzijn in de Wmo wil onze fractie nog wat uitgebreider stilstaan. De sleutel tot participatie op de tussenliggende treden op de participatieladder zit hem toch vooral in een steviger welzijnsbeleid nieuwe stijl. De regering refereert daar in haar recente brieven ook aan, en daar zijn wij blij mee, maar ondertussen zijn lokaal veel maatregelen genomen die het karakter van bezuinigingen op het welzijnswerk hebben. Bij afwezigheid van GroenLinks noem ik Jos van der Lans toch maar even, die zich in dit debat zeker geroerd zou hebben. Hij schreef eind juni in Binnenlands Bestuur dat voor het welslagen van de Wmo cruciaal is dat er verbindingen tussen mensen worden gelegd. Dat moet meer centraal worden gesteld. Hij wijst erop dat mensen in de moderne complexe samenleving ook vastlopen in ziekte, schuld en eenzaamheid. In het oude welzijnsdenken werden zij geacht zich bij de "garage" te melden, oftewel het loket. In het nieuwe welzijnsdenken zou eigenlijk de "wegenwacht" langs moeten komen om hen weer een beetje op gang te helpen. Dat vraagt om professionaliteit om verbindingen te leggen tussen kwetsbaar en krachtig, ongezond en gezond, zwak en sterk, arm en rijk, en kansloos en succesvol.

Concreet moet je denken aan de rol van bewonersadviseurs, talentenmakelaars, opbouwwerkers, jeugdwerkers, eigenkrachtcentrales en de opvang van dak- en thuislozen. De staatssecretaris erkent het belang hiervan, wij zijn daar blij mee, maar deelt zij ook de opvatting dat het succes van de Wmo hiervan in hoge mate afhankelijk is? Zo ja, welke gevolgen heeft dat voor de ondersteuning en de investeringen richting gemeenten? Kan het welzijn bijvoorbeeld meer verplichtend in de kaderstelling bij het aanbesteden worden opgenomen? Wij hebben destijds gepleit voor regelingen om goede praktijken op dit gebied te stimuleren. De vorige staatssecretaris, mevrouw Ross, zegde ons in dat debat toe, te bezien of dit op een later moment zou kunnen. Dat latere moment is nu, dus is onze vraag aan deze staatssecretaris of zij daarmee iets kan doen.

Na onze vragen over de indicatiestelling aan de voorkant en de cliëntgerichtheid van de inkoop, is het van belang de integrale hulpverlening in de uitvoering tegen het licht te houden. Wij zijn blij met de investeringen van het kabinet rond personeel en arbeidsmarkt en de versteviging van de mantelzorg. Een belangrijke vraag is evenwel of wonen, welzijn, zorg en arbeid, na het scheiden in financiële zin, nog ergens samenkomen in de uitvoering en of personeel verbindingen kan leggen. De eerder geschetste voorbeelden laten zien dat men bij soms geneigd is om zich te richten op beperkingen. In de uitvoering leidt het toekennen van een verblijfsindicatie er al snel toe dat verblijf in de verpleging en de verzorging toeneemt, als niet ook gekeken wordt of extramuralisering mogelijk is met begeleiding en activering en dus kansen op zelfredzaamheid in de thuisomgeving. Een scherpere indicatie doet immers niet de hulpvraag veranderen, hooguit de financieringswijze.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Collega Putters spreekt over verschillende indicatievormen. Als je naar dit voorbeeld kijkt, zou je moeten concluderen dat er een soort geïntegreerde Wmo-AWBZ-indicatiestelling zou moeten komen. Heb ik dat goed? Wij hebben in het verleden in ieder geval bepleit dat het CIZ in zou trekken bij het Wmo-loket.

De heer **Putters** (PvdA): Dat is precies de richting waarop ik doel bij de experimenten die gaande zijn en die wellicht op grotere schaal doorgevoerd kunnen worden om te kijken of je op dat punt de geldstromen bij elkaar kunt brengen. Ik heb erop zitten puzzelen hoe dat precies moet, maar ik bedacht dat ik niet de precieze rol van alle partijen moet benoemen. Je moet wel bekijken of je die rollen bij elkaar kunt brengen en of het mogelijk is, over de kokers van zowel de financieringspotjes als de uitvoering heen een integrale indicatie te stellen en in de uitvoering het hulpaanbod integraal aan te bieden. Ik sta achter wat mevrouw Slagter zegt.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Het ingewikkelde is natuurlijk dat je landelijk gezien eenduidig wilt indiceren, terwijl er in de gemeenten met hun eigen beleidsvrijheid ook op een andere manier kan worden geïndiceerd. Dat geeft een zeker spanningsveld.

De heer **Putters** (PvdA): Dat klopt, maar ik denk wel dat er meer ruimte op dat gebied nodig is. Ik heb met voorbeelden aangegeven dat die scherpere indicatie er ook toe kan leiden dat de hulpvraag van mensen niet wordt beantwoord en dat er ruimte nodig is om te bekijken of je met voorzieningen uit de Wmo, of met een combinatie met voorzieningen uit de AWBZ, beter aan de hulpvraag tegemoet kunt komen. Ik begrijp het pleidooi van mevrouw Slagter voor scherpe indicaties, maar die bieden niet altijd een antwoord op de hulpvraag. Daarom pleit ik ervoor om de experimenten goed te bekijken en op grootschalig niveau uit te voeren, om te bekijken wat daaruit kan komen en of je beter op een integrale manier kunt werken als je de potjes bij elkaar brengt. Ik denk dat onze zorg dezelfde is.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Dat klopt. Ik schets alleen dat je aan de ene kant de ontwikkeling hebt van landelijk, onafhankelijk en objectief vaststellen. Aan de andere kant hebben wij in het verleden ook wel gezegd dat, als je de indicatie goed wilt doen, je eigenlijk een generalist moet hebben die weet heeft van alle vervolgvoorzieningen, zodat mensen goed te leiden zijn. Dan heb je echter het spanningsveld dat de aanbieder mee gaat denken welke zorg iemand moet hebben. Het blijft een zeer subtiel proces. De ene keer ligt het evenwicht meer aan de ene kant en de andere keer meer aan de andere kant.

De heer **Putters** (PvdA): Natuurlijk is ook de onafhankelijkheid van de indicatiestelling een belangrijk punt. Ik denk dat wij met elkaar delen

dat in deze analyse twee belangrijke knelpunten zitten. De indicatiestelling voldoet op dit moment nog onvoldoende aan de integrale hulpvraag. Je zult meer ruimte moeten creëren om tot afstemming en substitutie tussen potjes te komen. Ik pleit overigens in het verlengde van het laatste advies van de RMO over de ontkokering niet voor een nieuwe structuur of iets dergelijks. Ik denk dat je ook bij bestaande structuren moet zoeken hoe je potjes kunt uitwisselen. Daarnaast moet er in de uitvoering keuze blijven voor cliënten. Ik ben dat met mevrouw Slagter eens. Het kan niet zo zijn dat aanbieders zoveel sturen dat cliënten in de uitvoering niet meer kunnen kiezen.

Een scherpere indicatie moet dus niet de hulpvraag veranderen, maar hooguit de financieringswijze. Hoe gaat de regering met de onbedoelde neveneffecten daarvan om? Kan de staatssecretaris aangeven hoe de veranderingen in onderdelen van de AWBZ met een overgangstraject begeleid worden en hoe daarover met de doelgroepen wordt gecommuniceerd?

Als wij over de uitvoering van deze wetten spreken, wordt de marktwerking steeds relevanter. Het is maar de vraag of marktwerking in het aanbod ertoe bijdraagt dat de integrale hulpvraag beter beantwoord wordt. Aanbieders worden geacht meer te concurreren, maar voor kwaliteit van zorg is samenwerking cruciaal. Zorg, begeleiding en wonen moeten afgestemd worden. Kan marktwerking dat bereiken? Kan de regering overzien wat de consequenties ervan zijn op de ketensamenwerking? Hoe kan in een regime van marktwerking de kleinschaligheid bevorderd worden? Wat betekent het voor de aanbesteding van de Wmo als de persoonsvolgende financiering wordt uitgebreid? Hoe verhoudt dat zich tot elkaar?

Er leven bij ons dus nog enkele vragen over het effect van de marktwerking, die wellicht niet allemaal vandaag beantwoord kunnen worden, gewoonweg omdat wij het niet precies weten. Wie goed naar de Troonrede heeft geluisterd, heeft intussen gehoord dat de regering desondanks al voornemens is om de concurrentie in de markt van het zorgaanbod uit te breiden. Hoewel wij hier vandaag niet over de Zorgverzekeringswet spreken, hangen de veranderingen in de AWBZ en de Wmo daarmee samen. De minister zit er vandaag ook bij. Wij horen graag van hem wat het kabinet precies met die zin in de Troonrede bedoelt.

Wij plaatsen grote reserves bij het doorzetten van de marktwerking zonder bespreking in beide Kamers van een gedegen evaluatie van de eerste fase. Dat betreft zowel de aanbesteding in de Wmo als de vrije prijsvorming in de Zorgverzekeringswet. Met de afspraak in het regeerakkoord dat overgegaan wordt naar 20% vrije prijsvorming is in onze ogen voor de eerste maal de breed gedragen Eerste Kamermotie genegeerd die stelt dat de eerste 10% vrije prijzen geëvalueerd moesten worden voordat verdere stappen gezet zouden worden. Inmiddels heeft het kabinet er al een schep bovenop gedaan en in de Troonrede opnieuw uitbreiding aangekondigd. Onze fractie wil conform de wens van deze Kamer eerst met het kabinet van gedachten wisselen over wat

de markt precies oplevert voor de kwaliteit van zorg en dienstverlening. Wij vragen de toezegging van het kabinet, dit op korte termijn te doen, alvorens te overwegen om te vragen om onderzoeken of de instelling van een commissie van wijzen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik steun collega Putters helemaal in dit betoog. Ik stel voor, de minister te vragen dat voor 1 januari 2009 te doen, omdat per 1 januari uitbreiding van de vrije prijzen met 34% al een feit schijnt te zijn.

De heer **Putters** (PvdA): Ik heb de vraag gesteld en ik wacht het antwoord van de minister daarop af.

Wij begonnen met onze visie op zorg en dienstverlening, die wij met de participatieladder schetsten. Als wij daar ook mee willen eindigen is tot slot maar één vraag echt belangrijk: komen de zorg en dienstverlening terecht bij de mensen die het nodig hebben? Het loopt in de praktijk regelmatig mis bij het formuleren en organiseren van een antwoord op de integrale hulpvraag. Het stapsgewijze scenario voor het terugbrengen van de AWBZ naar zijn oorspronkelijke bedoeling van solidariteit met de meest kwetsbare groepen die aangewezen zijn op langdurige en onverzekerbare zorg, biedt voor ons een goed uitgangspunt om dit beter te regelen. Dan moet volgens onze fractie echter wel, kort samengevat, worden ingezet op vier centrale punten, te weten een simpeler en meer integrale indicatiestelling rond de hulpvraag; een betere verankering van het welzijn in het aanbesteden van de Wmo; meer ruimte voor persoonsvolgende financiering en een meer fundamentele bespreking van de betekenis van marktwerking in de uitvoering van de zorg. Wij kijken met belangstelling uit naar de reactie van de regering.

De heer **Klein Breteler** (CDA): U hebt gesproken over het persoonsvolgend budget en het persoonsgebonden budget. Dat spreekt ook wel aan, maar ik heb een vraag over de architectuur van de toekomst. Wat is de bedoeling van de PvdA? Blijft het een subsidieregeling of komen er aanspraken in de wet te staan, zodat er wettelijke aanspraken zijn op pgb en persoonsvolgend budget? Voor welke variant kiest de PvdA?

De heer **Putters** (PvdA): Wij zouden dat in ieder geval graag op een rij gezet zien door de regering, maar ik heb wel heel duidelijk aangegeven dat wat ons betreft de romp-AWBZ die in het eindplaatje blijft bestaan, onder belangrijke publieke randvoorwaarden geregeld moet zijn en dat die glasheldere polis ook het karakter van een verzekerd recht moet hebben.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik voer het woord mede namens de ChristenUnie. Er is nog even overwogen of ik dat ook namens de heer Schouw zou doen van een onder ons welbekende fractie. Maar omdat niet duidelijk werd of er voldoende spanning in het debat zou komen, is daarvan afgezien.

Bijna dagelijks maken de media melding van de gezondheidszorg in ons land. De fracties van de SGP en de ChristenUnie vinden het zo jammer dat dat eigenlijk alleen gaat over de negatieve aspecten die aan het zorgstelsel kleven. Wanneer wij het over de gezondheidszorg hebben, moeten wij allereerst denken aan de grote plaats die deze zorg in onze samenleving heeft. Met grote liefde en inzet wordt door velen in ons land zorg geboden. Hoewel klachten over grote bureaucratie gemakkelijk de boventoon voeren en hoewel de werkers in de zorg genoeg terechte wensen hebben, mag hun grote inzet en betrokkenheid vandaag niet worden vergeten. Ook zijn er gelukkig zeer veel ouderen of mensen met een handicap die veel waardering hebben voor hun inzet.

Onder die negatieve berichten horen wij ook van de frustraties die de bezuinigingen opleveren voor de medewerkers. Het gevolg is een verschraving van het zorgaanbod. Daarbij komt nog dat de vraag naar zorg in Nederland toeneemt. Een van de belangrijkste oorzaken van de toegenomen vraag naar zorg is de vergrijzing en de hiermee samenhangende toename van chronische aandoeningen. Een tweede belangrijke oorzaak van de toegenomen vraag naar zorg is dat technologische ontwikkelingen leiden tot betere diagnostische mogelijkheden en betere behandeltechnieken, waardoor mensen langer en vaker een beroep doen op de gezondheidszorg. Het gevolg is dat de inrichting van het zorgstelsel telkens wordt aangepast aan deze ontwikkelingen.

Daarnaast is de betaalbaarheid van de zorg een aspect dat van belang is. Vanwege die betaalbaarheid bemoeit de overheid zich al een groot aantal jaren met de gezondheidszorg. Aanvankelijk werd getracht om de kosten te beheersen door het volume van de zorg door middel van wetgeving te beheersen, omdat onder meer de effectiviteit veelal te wensen overliet. Daarom werd in 1983 een krachtig budgetteringssysteem geïntroduceerd, dat met succes de kostenstijging in beheersing bracht. Maar tegelijkertijd resulteerde dit in lange wachtlijsten en in hoge werkdruk. Daarom werden er lijnen uitgezet die zouden moeten resulteren in een geheel andere ordening van de gezondheidszorg. Sinds 1987 gaat het daarbij om de introductie van marktwerking. Zorg en zaken moeten worden gecombineerd, zo was de filosofie.

Naar de mening van onze fracties ging men uit van ideeën die uit Amerika waren overgewaaid en die een ingrijpende wijziging van de historisch gegroeide gezondheidszorg beoogden ten gunste van de marktwerking. Twee hoofdmotieven dienden als uitgangspunt. Ten eerste werd een toename van de autonomie van de patiënt beoogd, met ook de individuele keuzevrijheid van de patiënt, zodat er meer ruimte zou komen voor zorg op maat. Ten tweede zou met de introductie van marktwerking een efficiënte allocatie en een beheerste ontwikkeling van de kosten worden bereikt. Overigens -- het zij met ere genoemd -- voelde staatssecretaris Simons begin jaren negentig niets voor de beoogde marktwerking. Het plan-Simons hield in dat het ziekenfonds op termijn zou worden

opgeheven door de AWBZ als basispakket uit te breiden, ten koste van de toen bestaande Ziekenfondswet en de particuliere ziektekostenverzekeringen.

Uiteindelijk, na die lange reeks van jaren, is onder leiding van minister Hoogervorst een ingrijpende stelselwijziging doorgevoerd met de Zorgverzekeringswet. De overheid wil met de Zorgverzekeringswet het stelsel weer overzichtelijk maken en een gelijk speelveld creëren. In dit nieuwe stelsel is er meer keuzevrijheid en is de positie van de burger meer centraal komen te staan. De verzekeraars en de aanbieders moeten hun positie in de markt door betere serviceverlening, contractering en een goede prijs-kwaliteitverhouding zien te behouden of uit te breiden. Dit moet leiden tot meer marktwerking en tot een beperking van de kosten in de gezondheidszorg. De vraag die ik ook bij de minister neerleg, is of deze doelen, die in de loop der jaren zijn gesteld en vooral belichaamd zijn in de Zorgverzekeringswet, zullen worden gerealiseerd. Volgens allerlei onderzoeken, ook recentelijk, lijkt dat nog niet zo erg het geval te zijn.

Nu is de modernisering van de AWBZ aan de orde. In 1968 werd de AWBZ ingesteld om zeer kostbare en langdurige zorgkosten te financieren. Opmerkelijk is dat het aspect van deze onverzekerbare risico's in de loop der jaren naar de achtergrond is verschoven. Daar is de overheid natuurlijk medeschuldig aan. Ik heb het in de loop der jaren meegemaakt dat het ene na het andere moest worden overgeheveld naar de AWBZ. Nu zit diezelfde overheid met dit grote probleem. Het gevolg is dat zo'n 40% van alle uitgaven voor gezondheidszorg voor rekening van de AWBZ komt. Ook zijn er tal van ondoelmatigheden in dit stelsel geslopen en dat is net zo erg. Het gevolg voor de cliënt: een ondoorzichtige toegang, bureaucratie, verschraving van de zorg en geen samenhang tussen cure en care. Bovendien staat nu de betaalbaarheid onder druk. Maar ook de zorgaanbieders zitten klem. Zij hebben te maken met budgetbegrenzing, arbeidsschaarste, voortdurende onzekerheid over het stelsel, een rem op de vernieuwing door gescheiden bekostigingssystemen enzovoort. Samenvattend: het AWBZ-systeem zit op slot, zowel aan de voor- als de achterkant. De cliënt staat hierbij niet centraal. Er is geen optimale kwaliteit. Zorgaanbieders hebben onvoldoende mogelijkheden om goede en innovatieve zorg te leveren en kunnen niet alle zorg leveren die de cliënt vraagt en ook nodig heeft.

Het advies van de SER is helder, zo constateren onze fracties. Het geeft een brede schets van de veelomvattende problematiek van de AWBZ. Het toont ook realiteitszin door de stapsgewijze aanpak en door oog te hebben voor de verworvenheden en transformatieprocessen in de Zorgverzekeringswet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Het reikt ook een oplossingsrichting aan. Het doel is het terugbrengen naar de kern, namelijk verzekering voor langdurige zorg die buiten de AWBZ bijna onverzekerbaar is. De SER

bepleit het scheiden van wonen en zorg, het verbeteren van de indicatiestelling en voorts de overheveling van op herstel gerichte zorg naar de Zorgverzekeringswet, alsmede overheveling van sociale dienstverlening naar de Wet maatschappelijke ondersteuning. Ook wordt nadrukkelijk gesproken over de vraaggestuurde, cliëntgerichte uitvoering. Daarmee zijn wij al een aantal jaren bezig. Veelal blijven de inspanningen beperkt tot goede studies en prima rapporten, maar naar onze mening is de praktijk nog ver verwijderd van hetgeen wij voor ogen hebben.

Het kabinet heeft in de brief "Zeker van zorg nu en straks" zijn visie op de langdurige zorg geschetst. Dat is uitstekend. Ook de stapsgewijze benadering vinden wij prima, maar wij missen een heldere visie op de uitvoering van de AWBZ voor de langere termijn. Dat brengt onzekerheid met zich mee voor het hele veld, terwijl dat al jaren onzekerheid kent. Dat blijkt uit tal van brieven die wij hebben ontvangen. Er moet toch een antwoord komen op de vraag: wat is het toekomstperspectief? Er moet toch een antwoord komen op de vraag: wat levert de herijking van de verantwoordelijkheden op? Wie, wat en waar? Wie is dus verantwoordelijk?

Naar onze mening moet de overheid namelijk sturen aan de voorkant, dus aan de hand van aanspraken en indicaties en niet op hieraan gekoppelde normbedragen of budgetteringen. Omdat care en cure lang niet altijd te scheiden zijn, is het nodig dat er een consistente relatie wordt gelegd tussen robuuste indicaties en recht op zorg met middelen en zorgplicht, zodat de keten kan functioneren en de verantwoordelijkheid voor de klant helder is. Mogen we van het kabinet, van de minister en van de staatssecretaris, kortom, van de bewindslieden vernemen wat de visie voor de langere termijn is? De lijnen lopen door elkaar, maar er is altijd eenheid van beleid heb ik geleerd uit de boeken voor staatsrecht, alhoewel... Het zorgstelsel dat tot in 2005 functioneerde, was erg onoverzichtelijk. Met snoei- en hakwerk werd getracht hierin verbetering aan te brengen, wat maar ten dele gelukte. Laten wij daar allen lering uit trekken en de mensen die zorg nodig hebben, nu al duidelijk maken wat de gerechtvaardigde verwachtingen zijn.

De heer **Putters** (PvdA): U hamert nogal op het belang van een visie. Dat hebben wij allemaal gedaan. Naar de mening van mijn fractie is met de keus voor het SER-scenario en hetgeen in de brief van juni staat, ten minste een stevige basis voor een visie gegeven. Graag verneem ik van de fracties van de ChristenUnie en de SGP of zij deze mening delen.

De heer **Van den Berg** (SGP): Die delen wij, maar wij vinden dat er een inkadering moet zijn en dat er uitgangspunten moeten zijn. Meestal komen die aan het eind van een betoog aan de orde. De heer Putters weet misschien niet wat een driepuntenpreek in een protestante kerk is, maar bij een dergelijke preek wordt aan het eind de

toepassing verwoord. Ik heb ook iets bewaard voor het onderdeel "toepassing".

De heer **Putters** (PvdA): Ik heb een katholieke moeder.

De heer **Van den Berg** (CDA): In de katholieke kerk geven ze de toepassing meestal aan de voorkant, daarom zijn ze over het algemeen ook wat opgewekter dan de protestanten.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik wil iets zeggen wat geschikt is voor de middenzang. Wat zijn de gerechtvaardigde verwachtingen van de partij van de heer Van den Berg? "Gerechtvaardigd" vind ik overigens een ingewikkeld woord. Misschien kan hij duiden wat hij daarmee bedoelt.

De heer **Van den Berg** (SGP): Dat zal ik doen. Bij de behandeling van de Zorgverzekeringswet in deze Kamer waren onder meer de SGP en de ChristenUnie er niet gerust op dat de individuele zorgvragers als marktpartij voldoende toegerust zouden zijn in de nieuwe verhoudingen en nu maken wij ons ook zorgen. Wij vragen ons af of de zorgbehoefte straks partij zijn in het stelsel van de versobering. Wij vinden dan dat de gerechtvaardigde verwachting moet zijn dat deze mensen goede zorg geboden kan worden, zorg waar zij ook recht op hebben. Ik zal dat straks nog toelichten, want ik zie mijn collega enigszins ongerust kijken.

Met de nieuwe Zorgverzekeringswet beoogden wij een vraaggerichte omslag in de gezondheidszorg te bereiken. Daar hameren wij ook op bij de discussies over de AWBZ-zorg. Er moet niet geholpen worden via aansturing, maar via zorgvraag. Destijds is gezegd dat bij de marktwerking de kosten lager zouden worden. De marktwerking zou ook leiden tot meer kwaliteit van de zorg. Helaas blijkt dat er nauwelijks invloed is op de kwaliteit bij de zorginkoop. Anders gezegd, hierbij wordt nauwelijks rekening gehouden met de wensen van de verzekerden. Hoezo de derde partij in de hoofdrol? Hoezo marktwerking? Graag vernemen wij de visie van de bewindslieden. Wij vragen vervolgens: hoe voorkomen we dit gebrek aan klantgerichtheid en aan kwaliteit bij de AWBZ-nieuwe stijl? Ik hoop dat ik hiermee de SP-collega volledige helderheid heb geboden.

Voorzitter. Bij de aanpassing van de AWBZ zullen onze fracties de voorstellen beoordelen aan de hand van een aantal principiële uitgangspunten.

a. De overheid blijft ervoor verantwoordelijk dat de gezondheidszorg voor iedereen toegankelijk blijft en van goede kwaliteit is, een kwaliteit die meetbaar is.

b. Bij de ombuiging, in het gehele transitieproces, moet ervoor worden gezorgd dat de burgers, de belanghebbenden, passende, kwalitatief goede zorg kunnen krijgen en houden op een zodanige manier dat zij zelf, of geholpen door hen die om hen heen staan, de regie kunnen blijven voeren over hun eigen bestaan.

c. De ingezette ontwikkeling waarbij de AWBZ in steeds sterkere mate gericht zal zijn op de zwakste

burgers -- het is terecht dat dat gebeurt -- vraagt erom dat de verantwoordelijkheden goed worden vastgelegd.

d. Wij zien dat ketenzorg een steeds belangrijker begrip wordt. Daarom zullen wij aandacht vragen voor de vraag hoe vormgegeven wordt aan integrale zorgverlening, waarin care en cure met elkaar verbonden zijn.

e. In verband daarmee zal blijvende aandacht nodig zijn voor de samenwerking tussen de verschillende organisaties die onderdelen in de keten leveren. Dat geeft wel spanning met wat het kabinet beoogt met marktwerking. Het is voor het goed functioneren van de zorgverlening uiterst belangrijk dat de organisaties voor care en cure met dezelfde financiers te maken hebben. Anders geeft dat spanningen, onduidelijkheden en problemen. Graag krijgen wij hierop een reactie van de bewindslieden.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Voorzitter. Ik zie aan de tekst van het betoog van de heer Van den Berg dat hij het gedeelte over de AWBZ nu afsluit en overgaat tot opmerkingen over de WMO. Daarom stel ik hem nu deze vraag. Met wat hij zegt onder de punten a. tot en met e. is natuurlijk niets mis. Ik verwacht dat dat op de instemming van alle partijen hier mag rekenen. De vraag is echter: wat mag het kosten? Daarover heeft de heer Van den Berg zich nog niet uitgelaten. Een aantal partijen zegt: wij moeten de AWBZ reserveren voor de meest kwetsbaren, ook vanwege de solidariteit. Met andere woorden, de premie van 13% staat onder druk, mede vanwege de ontwikkelingen waarop de heer Van den Berg wijst, zoals die van de techniek, de vergrijzing enzovoorts. Hij zegt echter niet wat de visie op de kostenontwikkeling is van de partijen die hij vertegenwoordigt. Moeten er keuzen worden gemaakt?

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Toen de heer Klein Breteler nog niet geboren was als politieke collega, is daarover natuurlijk gefilosofeerd en nagedacht. Wij vinden dat je voor de AWBZ-zorg eerst een omslag moet maken. Wat kost goede AWBZ-zorg? Ik denk dan aan een omgekeerde piramide. Op grond daarvan moet je beredeneren wat de andere zorg kost. Als je dat doet, en daar hebben wij al vaker op aangedrongen, kun je keuzes maken. Ik heb geprobeerd in mijn verhaal te laten doorklinken dat wij nu eerst praten over de kosten en dan pas over de zorg. Collega Putters heeft daarover heel goede dingen gezegd. Naar ons idee is dat de omgekeerde wereld. Ik noem geen cijfers, want dat onderzoek is er nog niet geweest, maar dat zou er zeker moeten komen.

Voorzitter. Uitgangspunt van de Wmo is dat iedereen volwaardig aan de samenleving kan deelnemen. SGP en ChristenUnie zien dat veel gemeenten worstelen met de invulling van prestatievelden, bijvoorbeeld het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid in wijk en buurt. Wil je dat doen, dan moet er zicht zijn op sociale knelpunten, de te mobiliseren sociale krachten en de kwetsbare groepen. Naar onze mening is daarnaar te weinig onderzoek gedaan. Dat zou toch moeten gebeuren, want ik denk dat zo'n

prestatieveld anders toch niet tot zijn recht zal komen. Wij vragen de staatssecretaris of dit door gemeenten op een goede wijze wordt opgepakt. Zij zal daarop meer zicht hebben dan wij, maar wij horen veel signalen dat dit niet het geval is.

In vervolg hierop hebben wij nog wel een aantal vragen. Wat vindt de staatssecretaris ervan dat gemeenten de systematiek van de negen prestatievelden loslaten? Behoort dit tot de beleidsvrijheid van gemeenten? Hoe kan nog getoetst worden of gemeenten doen wat ze moeten doen, als de systematiek wordt losgelaten? Wat is de visie van de staatssecretaris op de rol van de kerken? Wij vernemen dat het overleg tussen gemeenten en kerken in nogal wat gemeenten moeizaam is, terwijl er toch een motie van het Kamerlid Rouvoet ligt. Je zou zeggen dat dit de gemeenten tot spoed zou moeten manen om met die kerken in contact te komen.

De staatssecretaris heeft de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers tot speerpunt gemaakt. Houdt dit niet het risico in dat het sturen van de gemeenten weer door het Rijk wordt overgenomen? Daarover is net al het een en ander gezegd door collega Klein Breteler. Wij kunnen dat niet met zoveel mooie woorden zeggen, wij stippen het alleen maar even aan.

De aanbestedingen voor de huishoudelijke zorg zijn niet vlekkeloos verlopen. Dat weten wij. Enige tijd geleden is gebleken dat een aantal gemeenten nogal wat geld heeft overgehouden. Wat hebben we hiervan geleerd? Heel recent, gisteren nog, hoorden wij opnieuw signalen dat de aanbesteding in de Wmo niet per se nodig was geweest. Voor de nieuwe beleidsplannen moet hiernaar nog eens goed onderzoek gedaan worden. Als het maar even mogelijk is, willen onze fracties die aanbesteding er graag uitgehaald zien, omdat de sociale component waarover de heer Putters sprak, bij veel gemeenten ontbreekt. Verder moet ervoor worden gezorgd dat niet tot aanbesteding wordt overgegaan als er onderdelen uit de AWBZ naar de Wmo worden overgeheveld, want dan vrezten wij het ergste.

Voorzitter. Het gaat over zorg voor mensen. De zorg begint bij de zorgbehoevende en natuurlijk niet bij de zorgverlener. In de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan -- ik neem aan dat iedereen in deze Kamer die gelijkenis wel kent -- iedere wij dat deze met ontferming bewogen werd toen hij de gewonde man zag liggen, dit in tegenstelling tot zijn beide voorgangers. De grondhouding in de hulpverlening zou dus bij voorkeur het "met ontferming bewogen" moeten zijn. De overheid moet daarvoor de mogelijkheden scheppen en niet weglopen, ook niet als de AWBZ wordt versoberd, en er ook voor zorgen dat de gelden daarvoor op een verantwoorde wijze worden besteed.

Voorzitter. Met belangstelling wachten wij op de beantwoording maar vooral op de visie van de bewindslieden.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Tijdelijk huisverbod!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat (Wet tijdelijk huisverbod) (30657).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Justitie en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van harte welkom.

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Huiselijk geweld past niet in een moderne beschaafde samenleving. Op de lijst van dodelijke slachtoffers als gevolg van een onnatuurlijke oorzaak staat huiselijk geweld na verkeersongevallen op de tweede plaats. Geschat wordt dat zich per jaar zo'n 450.000 incidenten voordoen. Dat is onacceptabel en dermate veel dat overheidsingrijpen gerechtvaardigd lijkt. Het is goed dat er een plan ligt om huiselijk geweld te bestrijden en een wetsvoorstel dat overheidsingrijpen moet legitimeren. De leden van de VVD-fractie hebben echter nog wel hun bedenkingen bij het wetsvoorstel die met name rechtsstatelijk van aard zijn.

Vooropstaat dat inmenging van de overheid in de privésfeer zo veel mogelijk moet worden beperkt. Alleen als er zeer dringende redenen voor zijn, kan de overheid zich ook met burgers tot achter hun voordeur bemoeien. Daarbij moeten democratische en rechtsstatelijke principes in acht worden genomen.

Het onderhavige wetsvoorstel geeft burgemeesters de bevoegdheid om aan verdachten van huiselijk geweld een tijdelijk huisverbod op te leggen. Uithuisplaatsing is een zeer ingrijpende maatregel die inbreuk maakt op de persoonlijke levenssfeer en op het ongestoord genot van de woning. Er is sprake van vrijheidsbeneming of in ieder geval vrijheidsbeperking. Hoort de bevoegdheid tot het opleggen van een dergelijk vergaande maatregel niet in de strafrechtelijke sfeer te blijven, zodat ook de waarborgen van het strafrecht onverkort van toepassing zijn?

De burgemeester krijgt deze bevoegdheid in het kader van lokale veiligheidszorg, zo redeneert de minister. De minister schrijft letterlijk: Hij krijgt deze bevoegdheid vanwege zijn formele gezagsrol over de politie inzake hulpverlening en de verantwoordelijkheid van de gemeente voor maatschappelijke hulpverlening en welzijn. Past uithuisplaatsing onder deze noemer? Is dat niet een gekunstelde constructie? De burgemeester heeft inderdaad het formele gezag over de politie. Dat betekent echter niet dat hij ook de

zeggenschap heeft over de politie. Bovendien is de burgemeester bij het maken van een afweging om een tijdelijk huisverbod op te leggen afhankelijk van de informatie die hij van de politie krijgt. Als de politie al 4,5 uur heeft besteed aan het invullen van een risicotaxatieformulier, moet hij van goeden huize komen om daar van af te wijken. Dat zal hij slechts in uitzonderingsgevallen doen. Hij blijft echter wel verantwoordelijk voor het besluit. Ook in andere Europese landen is het opleggen van een huisverbod voorbehouden aan de rechter of de politie. Nederland is het enige Europese land dat er voor gekozen heeft om deze bevoegdheid aan de burgemeester toe te kennen. Daar is ook wel wat voor te zeggen. Het tijdelijk huisverbod is een preventieve maatregel. Er is nog geen sprake van een verdenking van een strafbaar feit. Er is sprake van dreiging van huiselijk geweld. Een tijdelijk huisverbod wordt opgelegd juist ter voorkoming daarvan. De grenzen van het strafrecht zouden juist weer worden opgerekt als de politie ook bevoegdheden zou krijgen ter voorkoming van strafbare feiten. Waarom is overigens gekozen voor mandatering aan de hulpofficier van justitie en niet aan de politie? Mandatering aan de politie past nog enigszins bij de taak van de politie zoals omschreven in artikel 2 van de Politiewet, te weten het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven. Een hulpofficier van justitie echter is belast met de opsporing van strafbare feiten en heeft geen hulpverleningstaak. Was mandatering aan de politie niet beter te verdedigen geweest?

Al met al is het een lastige afweging. De leden van de VVD-fractie houden aarzeling bij het toekennen van de bevoegdheid aan de minister. Deze leden vinden het daarom van belang dat de wet de mogelijkheid van rechterlijke controle kent en uithuisgeplaatsten voldoende rechtsbescherming biedt. Weliswaar voorziet het wetsvoorstel in rechterlijke controle maar die is gericht op het treffen van een voorlopige voorziening. Een voorzieningenrechter toetst een besluit van de burgemeester marginaal: heeft de burgemeester in redelijkheid tot het besluit kunnen komen? Het bieden van voldoende rechtsbescherming aan de uithuisgeplaatste is des te klemmender nu het niet naleven van een huisverbod een strafbaar feit oplevert en de uithuisgeplaatste in voorlopige hechtenis kan worden genomen. De duur van de voorlopige hechtenis kan de duur van het huisverbod overschrijden. Is de uithuisgeplaatste eenmaal in het strafrecht beland, dan is een inhoudelijke beoordeling van de maatregel zelf niet meer aan de orde. De juistheid, rechtmatigheid van de maatregel is dan een gegeven. Het is de vraag of met dit wetsvoorstel de voorwaarden van artikel 6 EVRM voldoende worden gerespecteerd. Is er sprake van een eerlijke en openbare beoordeling binnen een redelijke termijn door een onafhankelijke en onpartijdige rechter? De VVD-fractie twijfelt daaraan. Kan de minister mijn fractie overtuigen dat wel degelijk aan de voorwaarden van artikel 6 EVRM is voldaan? Ik heb begrepen dat de minister vaker over dit onderwerp heeft gepubliceerd.

Waarom heeft de minister overigens niet eerst de uitkomsten van het visietraject over de openbare-ordeportefeuille van de minister afgewacht? Dit wetsvoorstel is namelijk niet de enige wet waarin het vraagstuk van de grensvervaging tussen bestuurlijk optreden en het strafrecht speelt. Zo ligt er een wetsvoorstel tot wijziging van de Drank- en horecawet, een voorstel inzake ernstige overlast en het actieplan Overlast en verloedering. Een visie op de bevoegdheden van de burgemeester op het gebied van veiligheid en openbare orde wordt nu ontwikkeld door het Rijk, tezamen met de VNG. Rond de zomer van 2008 zou dat visietraject moeten zijn afgerond. Zijn de resultaten inmiddels bekend? Kan de minister daar iets over zeggen?

Dan nog een opmerking over de effectiviteit van deze wet. Die effectiviteit staat of valt met het aansluitend hulpverleningstraject, het lik op stuk toepassen van de maatregelen en de ketensamenwerking. De minister schrijft in zijn memorie van antwoord dat de staatssecretaris van VWS 2,6 mln. extra beschikbaar stelt voor het hulpverleningstraject voor zowel daders als slachtoffers. In overleg met de VNG, de centrumgemeenten, het ministerie van BZK en de forensische zorg zou de staatssecretaris nagaan waar deze middelen het beste kunnen worden ondergebracht. Daarbij zouden ook afspraken worden gemaakt over de termijn waarbinnen de uithuisgeplaatsten een hulpverleningstraject wordt aangeboden. Wat is de stand van zaken?

Uit pilots blijkt dat bij veel gezinnen verschillende hulpverleningsinstanties waren betrokken die dat niet van elkaar wisten. Een zoveelste voorbeeld van bureaucratie en langs elkaar heen werken. Hoe wordt gerealiseerd dat ketenpartners daadwerkelijk met elkaar gaan samenwerken en er een goede coördinatie is?

Nog een laatste punt dat van belang is voor een effectieve samenwerking. Het uitwisselen van gegevens is belangrijk voor het vormen van een oordeel of er een indicatie is voor dreigend huiselijk geweld. Er is een modelconvenant dat onderlinge gegevensuitwisseling tussen ketenpartners moet reguleren. De leden van de VVD-fractie hebben in het voorbereidend onderzoek gevraagd wat de regering er aan doet om te bevorderen dat het modelconvenant daadwerkelijk in de organisaties van de ketenpartners wordt geïmplementeerd. De minister antwoordde dat de implementatie een eigen verantwoordelijkheid is van de lokale en regionale partijen. Dat is wel erg gemakkelijk. Lokale en regionale partijen zouden al geholpen zijn met een model-implementatieplan waarin bijvoorbeeld procedures en maatregelen zijn beschreven. Het komt immers neer op de organisatie die zodanig moet zijn ingericht dat het modelconvenant ook kan worden nageleefd. Daar ontbreekt het juist vaak aan in de praktijk. Is de minister bereid om zo'n model-implementatieplan te ontwikkelen en beschikbaar te stellen?

Tot zover onze vragen en bedenkingen. Voor alle duidelijkheid, mijn fractie ziet de noodzaak van dit wetsvoorstel in. Huiselijk geweld is onacceptabel en moet worden bestreden. Dat de

burgemeester de bevoegdheid tot uithuisplaatsing krijgt -- ik heb de overwegingen geschetst -- is iets waar mijn fractie nog mee kan leven. Echter, mijn fractie vindt het daarbij wel van groot belang dat de wet voldoende rechtsbescherming biedt aan de uithuisgeplaatste en dat artikel 6 van het EVRM voldoende in acht wordt genomen. De leden van de VVD-fractie wachten dan ook met bijzondere belangstelling de reactie van de minister af.

De heer **Engels** (D66): Mevrouw de voorzitter. Voor de goede orde merk ik om te beginnen op dat ik de grote eer en het genoegen heb niet alleen te spreken namens de fractie van D66, maar tevens namens de fracties van de OSF, de Partij voor de Dieren en GroenLinks.

Onze fracties onderkennen dat huiselijk geweld een ernstig maatschappelijk vraagstuk is. Ook achten wij preventief optreden ter voorkoming van escalatie op zichzelf genomen acceptabel. Wij hebben echter een groot probleem met de in dit voorstel ontwikkelde figuur voor preventief handelen. Aan de door de burgemeester uit te oefenen bevoegdheid tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod kleven bezwaren die in de schriftelijke behandeling door de ministers in onvoldoende mate zijn weggenomen. Onze bedenkingen richten zich in de eerste plaats tegen het gebruik van een delegatiebepaling met betrekking tot de regeling van de voor het uitoefenen van de nieuwe bevoegdheid relevante feiten en omstandigheden. In de tweede plaats hebben wij grote aarzelingen over de gevolgen van dit nieuwe instrument voor de positie van de burgemeester.

Wat betreft het eerste punt heeft zich in de schriftelijke voorbereiding een discussie ontwikkeld over de vraag hoe de keuze van de regering om het criterium op grond waarvan de tijdelijke uithuisplaatsing kan plaatsvinden nader bij of krachtens AMvB uit te werken, moet worden gewogen. De ministers verdedigen die keuze met het argument, dat de feiten en omstandigheden die voor een tijdelijke uithuisplaatsing relevant ernstig en onmiddellijk gevaar opleveren, via gedelegeerde regelgeving flexibeler en effectiever kunnen en, naar ik aanneem, ook moeten worden ingevuld. In zijn algemeenheid kan het inderdaad verstandig zijn bepaalde uitwerkingen van een wet in formele zin vast te leggen in AMvB's en/of ministeriële regelingen. De kwaliteit van onze regelgeving staat of valt niet met uitputtend in formele wetten vastgelegde regels. Er zijn in mijn ogen twee belangrijke aanknopingspunten voor het maken van een keuze of je een bepaalde regel in de wet of in een lagere regeling neerlegt. Die twee aanknopingspunten zijn de democratie en de grondrechten. Onze democratische rechtsstaat brengt met zich mee dat rechtsregels met een meer dan gemiddelde betekenis voor ons rechtssysteem of voor de maatschappelijke inrichting bij voorkeur in de wet zelf worden verankerd. Ik meen dat er veel te zeggen is voor het uitgangspunt dat ingrijpende wettelijke maatregelen beschikken over een maximale democratische legitimatie. Besluiten van de wetgever kennen bij uitstek een dergelijke

legitimatie vanwege de directe en beslissende betrokkenheid van de beide Kamers der Staten-Generaal.

Ons constitutionele stelsel brengt in de tweede plaats mee dat inperkingen van grondrechten een wettelijke grondslag behoeven. Het beginsel van de rechtszekerheid duidt er in dit verband op dat beperkingen van grondrechten zo scherp en kenbaar mogelijk worden afgegrensd. Waar in dit voorstel de beperking van relevante grondrechten zoals de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer vooral zal worden gegrondvest op nadere, in lagere regelgeving vast te leggen normen, krijgen factoren als flexibiliteit en effectiviteit een wel heel grote betekenis ten opzichte van de rechtszekerheid. Het EVRM staat inderdaad toe dat inmenging in grondrechten niet uitsluitend in de formele wet zelf hoeft te zijn geregeld. Uit het verdrag kan ook worden gedestilleerd -- artikel 6 is al genoemd -- dat een materieelwettelijke inperking van grondrechten kan worden geaccepteerd als deze voldoet aan de ook door de ministers genoemde aanvullende eisen van voorzienbaarheid, toegankelijkheid en voorspelbaarheid voor de burger.

Daarbij moet echter wel worden bedacht dat het niveau waarop de inperking van hun grondrechten plaatsvindt en de omvang van de in nadere regels vast te leggen beperkingsgronden voor de burger buitengewoon relevant zijn. Feitelijk wordt hij in de nu voorgestelde constructie grotendeels afhankelijk van de inzichten van de uitvoerende macht. In wezen geldt dat evenzeer voor de burgemeester die op deze grondslag de hem toegedachte bevoegdheid moet uitoefenen.

Onze fracties zijn door de argumenten van de ministers voorshands dus niet overtuigd. Wij menen dat het uit een oogpunt van democratie, in verband met de kwaliteit van de bescherming van grondrechten en gelet op het voor de burgemeester ingrijpende karakter van de voorgestelde bevoegdheid meer voor de hand ligt om de relevante feiten en omstandigheden in de wet zelf te waarborgen. Graag verneem ik van de ministers waarom de belangen van flexibiliteit en effectiviteit in dit geval prevaleren boven belangrijke constitutionele beginselen als democratische legitimatie, grondrechtenbescherming en rechtszekerheid.

Dat brengt mij op ons tweede bezwaar. Van de burgemeester wordt verwacht dat hij gewichtige en indringende beslissingen gaat nemen over aangelegenheden die in beginsel behoren tot het private domein, waarbij geen wettelijke voorschriften zijn overtreden of anderszins strafbare feiten zijn gepleegd, waarbij inbreuk wordt gemaakt op grondrechten zoals de privacy, waarbij de gebruikelijke bestuursrechtelijke inkadering niet is meegenomen, ten aanzien waarvan bij hem en de gemeente minder expertise bestaat dan bij politie en OM, waarin in zeer korte tijd belangrijke en ingewikkelde afwegingen moeten worden gemaakt die risico's meebrengen in de sfeer van de juridische aansprakelijkheid en de politieke verantwoordelijkheid van de burgemeester en die een verdere verzwaring van een in kwetsbaarheid

toenemend ambt inhouden. Graag werk ik een aantal van deze aspecten nader uit en nodig de ministers uit om daarop te reageren.

De voorgestelde bevoegdheid tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod betreft niet de huishouding van de gemeente, maar is een in medebewind aan de burgemeester geattribueerde bevoegdheid. De argumenten daarvoor zijn herhaaldelijk gewisseld en betreffen in de kern het preventieve karakter van de maatregel en de noodzaak van slagvaardige, eenhoofdige besluitvorming. Wij blijven ons afvragen of wij hiermee nu echt de goede weg inslaan. Vooruitlopend op een nog te ontwikkelen visie op de huidige en toekomstige taken van de burgemeester wordt nu weer een stap gezet in het lopende proces van taakverzwaring van de burgemeester. Het argument dat het coalitieakkoord nu eenmaal de lopende wetsvoorstellen uitzondert van het voornemen om een pas op de plaats te maken, is wel een politieke realiteit, maar is inhoudelijk volstrekt onbevredigend. Hetzelfde geldt voor het argument dat wordt gewerkt aan een ondersteuningsprogramma voor de burgemeesters. Van betekenis in dit verband is tot slot dat het op dit punt relevante COT-rapport "Bestuur, recht en vrijheid" aangeeft dat bij de toekenning van dit type bevoegdheden veeleer aan de officier van justitie of andere actoren in de justitiële keten gedacht moet worden dan aan de burgemeester.

Zonder afbreuk te willen doen aan de urgentie van de bestrijding van huiselijk geweld blijft de vraag of met de voorgestelde nieuwe bevoegdheid van de burgemeester de beste oplossing is gekozen, levensgroot op tafel liggen. Ook hier zijn wij door de argumentatie van de ministers niet overtuigd. Aangezien ook de burgemeester slechts zal kunnen reageren op reeds plaatsgevonden hebbende incidenten, blijft de vraag wat nu de uiteindelijke meerwaarde van burgemeesterlijk ingrijpen is ten opzichte van maatregelen die de politie of de officier van justitie zou kunnen nemen.

Deze nieuwe, op zichzelf staande bestuurlijke bevoegdheid sluit volgens de ministers aan bij de gemeentelijke regierol op het gebied van veiligheid en welzijn, maar daaruit vloeit direct voort dat ook de twee andere organen van het gemeentebestuur, de raad en het college, het thema van huiselijk geweld op hun politieke agenda hebben staan. Dit betekent dat beide organen invloed kunnen uitoefenen op de wijze waarop de burgemeester deze bevoegdheid uitoefent. Het moge zo zijn, zoals de ministers op zichzelf terecht aangeven, dat de raad op dit punt formeel niet over een kaderstellende bevoegdheid beschikt, omdat de wet een dergelijke bevoegdheidsgrondslag niet expliciet biedt, maar de raad zal zich als hoofd van de gemeente altijd via politieke kaderstelling over deze materie kunnen uitspreken.

Dit betekent dat de burgemeester zich binnen het college en op grond van de actieve en passieve inlichtingenplicht ook ten opzichte van de raad zal moeten verantwoorden over de uitoefening van deze bevoegdheid in relatie tot het brede beleid

op het gebied van de veiligheid. Gelet op de mogelijkheden die de raad heeft om onwettig optreden van de burgemeester zo nodig via een aanbeveling tot ontslag te sanctioneren, vergroot deze nieuwe bevoegdheid de kwetsbaarheid van het burgemeestersambt.

Eenzelfde afweging kan de burgemeester maken met betrekking tot de vraag in hoeverre de gemeente als gevolg van zijn beslissing juridisch aansprakelijk gesteld kan worden. Naar onze mening zal de burgemeester ongetwijfeld mogelijke politieke, bestuurlijke en juridische gevolgen van zijn handelen -- naast de maatschappelijke effecten -- in zijn besluit meewegen. Het is de vraag of een goede werking van dit instrument gediend is met mogelijk hieruit voortvloeiend risicomijdend gedrag.

Een punt tot slot is dat het gehalte van de rechtsbescherming in het strafrecht voor daders groter is dan in het bestuursrecht. Dat komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in de aard van de rechterlijke toets. Die is, wat de bestuursrechter betreft, marginaal. Dat is uit het oogpunt van handhaving van grondrechten geen optimale situatie.

Alles afwegend vinden de vier hier door mij vertegenwoordigde fracties weinig aanknopingspunten om in te stemmen met deze nieuwe bevoegdheid voor de burgemeester. De wettelijke waarborgen voor een vergaande ingreep in burgerlijke vrijheden zijn als gevolg van de gekozen delegatiefiguur minimaal. De argumenten om deze bevoegdheid bestuurlijk te verankeren bij de burgemeester in plaats van in de justitiële sfeer, overtuigen niet. Het verder op ad-hocbasis verzwaren van de verantwoordelijkheden van de burgemeester zonder een samenhangende visie op de positie van dit ambt in het kader van de openbare orde en veiligheid is voorbarig en de politieke en juridische risico's voor de burgemeester zijn groot. Daarom dien ik namens de vier fracties een motie in die de gedachte ondersteunt dat het goed zou zijn om een pas op de plaats te maken met gedachten en voorstellen voor een verdere toekenning van bevoegdheden aan de burgemeester en dat wij eerst gaan bekijken wat de toekomstige positie van de burgemeester moet zijn.

De **voorzitter**: Door de leden Engels, Ten Hoeve, Strik, Koffeman, Schouw en Quik-Schuijt wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterend dat in toenemende mate op ad-hocbasis nieuwe wettelijke bestuurlijke bevoegdheden worden toegekend aan de burgemeester;

van mening dat deze cumulatie van bevoegdheden tot een substantiële verandering in de aard en omvang van dit ambt leidt;

gelet op de in het Bestuursakkoord tussen Rijk en gemeenten in 2007 gemaakte afspraak dat geen nieuwe bevoegdheden voor de burgemeester op het terrein van de openbare orde en veiligheid in het leven zullen worden geroepen totdat een evenzeer in het Bestuursakkoord aangekondigde visie op de verdere ontwikkeling van deze bevoegdheden is ontwikkeld;

gelezen de opvatting van de regering in de memorie van antwoord dat bovenstaande afspraak niet geldt voor lopende en aangekondigde wetsvoorstellen;

verzoekt de regering, voorshands geen wetsvoorstellen voor een uitbreiding van de bevoegdheden van de burgemeester bij de Staten-Generaal in te dienen dan nadat een algemene en integrale visie op de toekomstige aard en omvang van de bevoegdheden van de burgemeester en de gevolgen daarvan voor zijn positie in het lokale bestuur aan beide Kamers is voorgelegd,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter G (30657).

**

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik kan meevoelen met veel van wat de heer Engels heeft gezegd, maar het valt mij op dat deze motie al in eerste termijn wordt ingediend, dus nog voordat de bewindslieden op de opmerkingen van de heer Engels hebben kunnen reageren. Mag ik hem de vraag stellen of nu al voor die vier fracties vaststaat dat zij hun steun aan dit wetsvoorstel zullen moeten onthouden. Afhankelijk van het verdere stemgedrag in deze Kamer, lopen zij daarmee het risico dat de mogelijkheid van het opleggen van een tijdelijk huisverbod bij huiselijk geweld voorlopig niet aanwezig zal zijn.

De heer **Engels** (D66): Los van die laatste factor is elk van die fracties natuurlijk verantwoordelijk voor het eigen stemgedrag. Ik geef toe dat het lichtelijk ongebruikelijk is om direct een motie in te dienen. Ik dien de motie in eerste termijn niet in om aan te geven dat de oordeelsvorming en standpuntbepaling binnen die vier fracties op voorhand zijn gefixeerd, maar om te benadrukken dat wij de punten die wij naar voren hebben gebracht over de gevolgen van deze figuur heel zwaarwegend vinden en ook om de oordeelsvorming over de inhoud van de motie door zowel de regering als andere fracties zo zorgvuldig mogelijk te laten zijn. Daarom willen wij niet in een

latere fase van het debat nog met een motie op de proppen komen. Ik heb benadrukt dat het niet gaat om een gebrek aan waardering voor de ernst van het onderliggende probleem. Ik sluit dus niet uit, om op een ander onderdeel van de vraag van de heer Rehwinkel in te gaan, dat afhankelijk van de beantwoording door de ministers zou kunnen blijken dat voor het handhaven van de motie geen reden bestaat. Zij is bedoeld om het verloop van het debat op dit voor ons cruciale punt te verduidelijken.

De heer **Dölle** (CDA): De heer Engels spreekt namens vier fracties van wie wij in de schriftelijke voorbereiding niet hebben vernomen, behalve van de D66-fractie. Het bezwaar dat de heer Engels heeft tegen de burgemeester, dat wij wellicht om andere redenen kunnen delen, maar was in de schriftelijke voorbereiding vooral dat de burgemeester in Nederland niet werd gekozen. Is dat motief nu verbreed door de deelname van de drie andere fracties met een ander karakter?

De heer **Engels** (D66): Nee, daarvan is geen sprake. Ten eerste heeft de fractie van de OSF ook meegedaan aan de schriftelijke voorbereiding. Ten tweede kan ik mij nog goed herinneren, hoewel ik het heel aardig vind dat uitgerekend de heer Dölle met het punt van de gekozen burgemeester komt, dat dit inderdaad in de schriftelijke voorbereiding is aangeroerd, maar in een bepaalde context. Als men spreekt over een verschuiving in de aard en omvang van de bevoegdheden van de burgemeester, is het naar mijn oordeel onontkoombaar om ook te spreken over de aanstellingswijze. Dat is echter een andere discussie. Daarover is een antwoord gekomen van de bewindslieden. Op dit moment bestaat er niet direct reden om dat thema te pas, en wat de heer Dölle betreft misschien ook te onpas, naar voren te halen. Het is dus niet een gevolg van overleg met fracties dat dit punt nu niet terugkomt, hoewel het plezierig zou zijn als al die fracties opeens achter de gekozen burgemeester zouden staan.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik was van plan om in mijn fractie een lans te breken voor de motie van de heer Engels, maar ik weet niet of hij het mij nu gemakkelijker maakt.

De heer **Engels** (D66): Waarom niet?

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Dat kunt u zelf ook wel bedenken.

De **voorzitter**: U kunt uw betoog vervolgen, mijnheer Engels.

De heer **Engels** (D66): Ik was aan het eind van mijn betoog gekomen. Ik had willen toelichten waarom ik de motie in de eerste termijn heb ingediend, maar dat hoeft nu niet meer. Dat heb ik inmiddels gedaan. Ik benadruk nogmaals dat onze fracties uiteraard open blijven staan voor nadere argumentaties en motieven van de regering en

wellicht ook van de goede collega's van vooral de regeringsfracties.

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Aan mij is de eer om namens twee fracties het woord te voeren. Dat is maar de helft van het aantal fracties dat de vorige woordvoerder mocht vertegenwoordigen.

De doelstelling van dit wetsvoorstel, namelijk het voorkomen van escalatie van huiselijk geweld, zal bij weinigen bezwaren oproepen. Bij onze fracties in elk geval niet, al koesteren wij niet de illusie dat huiselijk geweld zal kunnen worden uitgebannen. Het huisverbod kan slechts worden opgelegd indien sprake is van een ernstig vermoeden van een onmiddellijk dreigend gevaar voor de veiligheid van een of meer personen die in de woning wonen of daar anders dan incidenteel verblijven. Het moet het risico van escalatie -- ik noemde dat al -- en van strafbare feiten voorkomen. Om dit risico te meten zal een risicotaxatie-instrument worden gehanteerd, gepaard gaande met een belangenafweging door de burgemeester. Maar hoe men het ook keert of wendt, het inschatten van risico's is en blijft een hachelijke zaak. Risico's staan centraal in dit wetsvoorstel, reden waarom het wetsvoorstel misschien ook wel als een riskant wetsvoorstel mag worden geduid. Er zijn meerdere redenen om het voorstel zo te typeren. Op enkele daarvan wil ik ingaan.

Om te beginnen moge ik eraan herinneren - andere woordvoerders hebben dat voor mij al gedaan -- dat in opdracht van de minister van BZK door wetenschappers van het COT, het Instituut voor veiligheids- en crisismanagement, de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Universiteit Utrecht een onderzoek is gedaan en voor de afgelopen zomer een rapport is uitgebracht, getiteld Bestuur, recht en veiligheid: bestuursrechtelijke bevoegdheden voor openbare ordehandhaving en terrorismebestrijding. Alle betrokkenen bij dat onderzoek, behalve de vertegenwoordigers van het ministerie van Justitie en het Openbaar Ministerie in de begeleidingscommissie, vonden het wenselijk om via een nieuwe wet openbare orde en veiligheid "meer samenhang, ordening en structuur" te scheppen in het woud van bevoegdheden waaruit burgemeester en officieren van justitie kunnen putten in de strijd om de openbare orde.

Volgens de memorie van antwoord aan deze Kamer van 28 april jongstleden zou de kabinetsreactie op de aanbevelingen in het rapport "binnenkort" naar de Tweede Kamer worden verzonden. Naar wij hebben begrepen, is dat inmiddels gebeurd. Verdere uitbreiding van de bestuursrechtelijke bevoegdheden werd in het rapport ontraden. Gesignaleerd werd wel dat soms onduidelijk is wie wanneer welke bevoegdheid heeft. Het COT-rapport noemde onder andere het gebruikmaken van artikel 2 Politiewet "als kapstokartikel voor alles wat niet geregeld is". Men noemde die situatie ongewenst. Ook het kabinet erkende in zijn reactie dat "een terughoudend gebruik moet worden gemaakt van artikel 2 Politiewet als basis voor nieuwe bevoegdheden".

Het kabinet wil blijkens het Bestuursakkoord Rijk en gemeenten van 2007 samen met de VNG een visie ontwikkelen op de bevoegdheden van de burgemeester op het gebied van openbare orde en veiligheid. Tegelijkertijd is in het bestuursakkoord neergelegd dat dit niet zou gelden voor de lopende of reeds aangekondigde wetsvoorstellen, waaronder het onderhavige. Ondanks bezwaren van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters is de behandeling van het wetsvoorstel voortgezet.

Bij dit gegeven rijzen de volgende vragen. De eerste is waarom speciaal Justitie zich, anders dan mogelijk Binnenlandse Zaken, tegen een aparte Wet orde en veiligheid verzet. De tweede is wat, behalve het feit dat er een bestuursakkoord bestaat, de inhoudelijke reden is om het onderhavige wetsvoorstel niet bij die te ontwikkelen visie te betrekken. Er waren naar onze voorlopige wijze van zien voldoende argumenten om het voorstel daarvan niet uit te zonderen. In die zin zijn wij ook benieuwd naar de reactie op de motie die de heer Engels zo-even heeft ingediend.

Hoewel vrijwel iedereen de bedoeling achter het wetsvoorstel zal toejuichen, namelijk het scheppen van de afdwingbare mogelijkheid om daders en slachtoffers gedurende enige tijd gescheiden te houden, niet ontkend kan worden dat de uitwerking van het huisverbod een complexe procedure omvat. Zowel burgemeesters als politie worden immers met een nieuw fenomeen geconfronteerd als het over het huisverbod gaat. Preventie van geweld is toch een wezenlijk andere interventie dan politieagenten gewend zijn, ook al wordt het hulpverleningsartikel (artikel 12) van de Politiewet te hulp geroepen. Burgemeesters zien complicaties op zich afkomen waar het preventieve bestuurlijke middel, dat weliswaar is bedoeld om strafbare feiten te voorkomen, kan samenlopen met bevoegdheden van de officier van justitie als zich wel strafbare feiten voordoen, bijvoorbeeld huiselijk geweld. Daarbij kan zich onder omstandigheden ook nog een vervlechting voordoen met de inbewaringstellingsbevoegdheid van de BOPZ, met ieder een eigen, onderscheiden rechtsbeschermingstraject.

Als de bevoegdheid van de burgemeester is gemandateerd aan de hulpofficier van justitie, wat meestal het geval zal zijn, kan de vraag worden gesteld of deze functionaris niet in een merkwaardige dubbelrol kan komen te verkeren. In het kader van dit wetsvoorstel treedt hij op onder het gezag van de burgemeester, maar als er tevens strafbare feiten worden geconstateerd, moet hij optreden onder het gezag van het Openbaar Ministerie. Kennen wij trouwens politieambtenaren die anders dan in het kader van openbare ordehandhaving, waar het niet om gaat bij dit wetsvoorstel, onder het gezag van de burgemeester staan? Een politieman of -vrouw zal hulpverlening en huisverbod niet snel in elkaars verlengde zien, zo is ons vermoeden.

Om positief te eindigen wil ik graag opgemerkt hebben dat in reactie op de inbreng van de CDA-fractie het risico van aantasting van de grondrechten van de uit huis te plaatsen persoon

door het kabinet is teruggebracht. Ik doel dan op het achterwege laten van de mogelijkheid voor de burgemeester om naast de bij of krachtens de wet voorziene feiten en omstandigheden nog andere feiten en omstandigheden ten grondslag te leggen aan het oordeel of een huisverbod moet worden opgelegd. Met het oog op het criterium van de voorzienbaarheid van grondrechtelijke beperking is het terecht dat de regering ervan blijk heeft gegeven voornemens te zijn om alleen de relevante feiten en omstandigheden limitatief vast te leggen in de algemene maatregel van bestuur op grond van artikel 2, eerste lid van het wetsvoorstel.

Wij zien met belangstelling uit naar een reactie van de regering op onze opmerkingen en vragen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Met deze wet wordt een hardnekkig taboe doorbroken. Als achter de voordeur binnen een relatie onacceptabele dingen gebeuren moet de overheid, ook ongevraagd, kunnen handelen. Ook als het slachtoffer geen interventie vraagt, kan een huisverbod opgelegd worden. Dit is een goede zaak. Uit de lange ervaring van de opvanghuizen en de blijf-van-mijn-lijfhuizen blijkt immers dat het merendeel van de vrouwen de relatie niet wil verbreken, die vrouwen willen alleen dat het geweld stopt. Omdat zij bang zijn voor de gevolgen van inschakeling van de politie voor hun relatie, laten zij dat te vaak achterwege. De ernstigste slachtoffers zijn de kinderen: uit onderzoek blijkt immers dat het getuige zijn van geweld even traumatisch is als het zelf slachtoffer van geweld zijn.

De bezwaren van andere fracties tegen het feit dat de norm niet in de wet zou liggen, maar bij AMvB zou worden geregeld, deelt mijn fractie niet. De norm staat in artikel 2, lid 1: ernstig en onmiddellijk gevaar of een vermoeden daarvan. In de wet BOPZ is dat niet anders. Daar gaat het om stoornis en gevaar ten gevolge van die stoornis en bij ibs om onmiddellijk dreigend gevaar. Bij het verlenen van een machtiging tot uithuisplaatsing van een minderjarig kind is de norm: indien dit noodzakelijk is in het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige of tot onderzoek van diens geestelijke of lichamelijke gesteldheid. Ook deze bevoegdheid van de rechter betreft een inbreuk op het grondrecht om je eigen kinderen op te voeden. De rechter kan met een dergelijke, misschien in de ogen van de CDA-fractie vage, omschrijving goed uit de voeten. Het risicotaxatie-instrument dat in de AMvB vastgelegd gaat worden, zal een hulpmiddel vormen bij de uitleg van het wettelijk criterium.

Anders dan de CDA-fractie is mijn fractie niet gelukkig met het voornemen van de minister de relevante feiten en omstandigheden in de AMvB limitatief vast te leggen. Het kan onwenselijk inperkend zijn en is bovendien niet noodzakelijk. Als de Grondwet hiertoe zou nopen, dan komt het mij voor, dat in elk geval de Wet BOPZ en de bevoegdheid van de kinderrechter om een minderjarige uit huis te plaatsen ook in strijd zouden zijn met de Grondwet en het EVRM. Dat dit

niet het geval is, is in vele procedures bij het Europese Hof inmiddels duidelijk geworden. Ik wil hierop graag een reactie van de minister. Heeft de minister nog steeds het voornemen om die opsomming limitatief te maken? Zo ja, kan hij de noodzaak daartoe in het licht van het voorgaande nader toelichten? Als de bestuursrechter moet toetsen of de burgemeester in redelijkheid tot die beslissing kon komen, moet hij dan dat rijtje aflopen en bekijken of er niet toevallig gebruik is gemaakt van andere criteria? Hoe moet hij daar achter komen?

Mijn fractie juicht het gebruik van zo'n risicotaxatie-instrument toe; een aantal Advies- en Meldpunten Kindermishandeling heeft er goede ervaringen mee, het geeft meer zekerheid en is transparanter dan het nattevingerwerk van de inschatter. Want dat blijft het anders toch. Net als bij de ibs in de Wet BOPZ zal de burgemeester of de door hem gemandateerde hulpofficier van justitie in eerste instantie deze toets moeten uitvoeren. Zou deze taak niet beter aan de rechter kunnen worden opgedragen, zo vragen velen zich af. Mijn fractie heeft tegen deze taakopdracht op zichzelf geen bezwaar. De burgemeester doet het goed in het kader van de BOPZ, en mijn ervaring als kortgedingrechter bij de beoordeling van verzoeken om een straatverbod voor de agressieve ex is dat in alle gevallen waarin de politie een dergelijk verzoek had geadviseerd, dat volkomen terecht was. De politie heeft in tegenstelling tot wat ik zojuist links en rechts van mij hoorde zeggen, heel veel ervaring met dit soort zaken. De politiekorpsen hebben planken vol aangiftes waar ze niets mee kunnen, enerzijds omdat dit soort zaken tot voor kort geen prioriteit had, anderzijds omdat een strafzaak naar hun inschatting veelal toch niet haalbaar is.

Ik heb het niet op schrift gezet, maar de woorden van mijn voorgangers roepen bij mij de behoefte op om een voorbeeld uit de praktijk te geven. Een van de kinderen belt de politie. De politie komt en treft een absolute chaos aan. Het hele huis ligt overhoop, maar mevrouw zegt dat er niks aan de hand is en heeft op dat moment geen bloedvlekken of blauwe plekken, want die komen, zoals bekend, pas drie dagen later duidelijk opzetten. De politie moet weer afdruppen. In dit soort zaken kun je geen strafzaak entameren, want drie dagen later zijn die blauwe plekken er dan wel, maar kun je niet meer aantonen dat die zijn toegebracht door de echtgenoot of relatie die op dat moment in huis was. Het is dus niet zo dat al dergelijke zaken tot een strafzaak zouden kunnen leiden, integendeel. Deze wet is zeer noodzakelijk om dit soort situaties te kunnen aanpakken.

Wij hebben dus geen bezwaar tegen de burgemeester of de hulpofficier van justitie, maar wij hebben wel een vraag. Mijn fractie constateert een duidelijke neiging bij dit kabinet om steeds meer zaken naar het bestuur te schuiven en af te houden van de rechter. De burgemeesters maken zich daar zorgen over, soms uit principiële, soms uit praktische overwegingen. Het is niet de eerste keer dat dit vanmiddag wordt gezegd. De minister van Justitie meldt in de nadere memorie van antwoord

dat het rapport "Bestuur, recht en veiligheid" samen met het kabinetsstandpunt aan de Tweede Kamer is gezonden en voor advies naar verschillende partijen, waaronder het Nederlands Genootschap van Burgemeesters, is gegaan. Kan de minister toezeggen -- dat sluit ook mooi aan bij de motie -- dat hij geen nieuwe wetsvoorstellen indient die nieuwe bevoegdheden van de burgemeester dan wel nieuwe bestuurlijke maatregelen inhouden, alvorens de gevraagde reacties binnen zijn en het parlement zich over het rapport en een eventueel bijgesteld kabinetsstandpunt heeft kunnen uitlaten?

Mijn fractie maakt zich ernstige zorgen over de beschikbaarheid van een kwalitatief en kwantitatief voldoende hulpverleningsaanbod. Met name daderhulpverlening is de kinderschoenen nog maar nauwelijks ontgroeid en zeker niet overal beschikbaar. De Advies- en Meldpunten Kindermishandeling waarnaar verwezen kan en moet worden, hebben bij mijn weten nog steeds wachtlijsten. Het programma voor kinderen die getuige zijn geweest van geweld "Let op de Kleintjes" is bij mijn weten lang niet overal beschikbaar en als het er is, is ook daar vaak een wachtlijst. De staatssecretaris is er nu niet, maar ik had haar willen vragen iets te vertellen over de beschikbaarheid van dat programma, over eventuele andere programma's voor kinderen en over agressietrainingen en andere dadergerichte hulpverlening. Wellicht kunnen de aanwezige ministers de boodschap aan de staatssecretaris overbrengen. Misschien is het wel de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken om die hulpverlening op poten te zetten. Ik zie de minister nu met het hoofd schudden, maar ik hoor nog graag hoe dat in elkaar steekt. Overigens heb ik de indruk dat de programma's voor de volwassen slachtoffers nog het beste op poten staan, want daar is al een heleboel aan gedaan in de loop van de jaren. Op het vlak van dadergerichte hulpverlening echter is er naar mijn mening nog veel te weinig voorhanden. Graag wil ik daar iets over horen.

Voor zover de bewindslieden van mening zouden zijn dat in het kader van dit wetsvoorstel slechts kortdurende hulpverlening door de zogenaamde interventieteams aan de orde is, denken zij dan dat die zin heeft en effectief is, als die niet aansluit op een langduriger therapeutische interventie?

De staatssecretaris geeft hoog op over het succesvolle project in Groningen -- dat deed zij met name tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer -- maar relateert de constatering van Groningen dat de beoogde hoeveelheid geld onvoldoende zal zijn. De staatssecretaris motiveert dit door de opmerking dat de samenwerking nog te wensen overlaat, maar elders wordt deze samenwerking juist geroemd. Zelfs als het juist zou zijn dat de samenwerking nog beter kan, moeten wij niet vergeten dat het in de pilots tot nu toe ging om vrijwillige medewerking. Het ligt toch zeer voor de hand dat het starten van hulpverlening aan onwillige, agressieve, recalcitrante plegers een veel arbeidsintensievere klus zal zijn dan het starten van hulp aan plegers

die vrijwillig meewerken, zoals in het Groningse project het geval zal zijn. Hoe zien de ministers dat?

Dezelfde vraag kan gesteld worden voor het zelf vinden van onderdak. De ervaringen in Oostenrijk mogen positief zijn, mijn ervaring in echtscheidingszaken is dat een beetje machoman niet graag aanklopt bij zijn moeder of kennissen voor onderdak omdat hij gedwongen het huis uit moet. Hij ervaart dat als een ernstige vernedering. De pleger die vrijwillig meewerkt, is zich kennelijk terdege bewust van een probleem aan zijn zijde. Het komt echter veel voor dat de betrokkene het probleem geheel buiten zichzelf plaatst, in elk geval in eerste instantie, en niet bereid is met hangende pootjes ergens aan te kloppen. Juist om die reden is daderhulpverlening specifiek noodzakelijk. Ik stel mij voor dat de betrokkene om het huis blijft draaien. De vrouw zal medelijden hebben of gewoon bang zijn en hem binnen laten. Maar stel dat zij niet bang is en de politie belt? Wat kan de politie dan doen volgens de minister van Justitie? Als deze vraag niet bevredigend beantwoord wordt, kan de staatssecretaris dan uitleggen hoe zij dit probleem zonder fatsoenlijke opvang voor plegers denkt op te lossen?

Bij de behandeling van het wetsvoorstel tot nu toe lijkt men uit te gaan van de volgende gedachte. Mochten de financiële middelen ontoereikend en de hulpverlening onvoldoende beschikbaar zijn en mocht het toch noodzakelijk blijken om voor mannenopvang te zorgen, dan zal dat bij de evaluatie over vijf jaar of bij de beloofde tussenstandrapportage worden hersteld, waarna het alsnog allemaal goed komt. Zijn de bewindslieden bekend met de constatering van het Verwey-Jonker Instituut dat als de wet niet in één keer goed kan worden ingevoerd, de zaak later niet meer van de grond dreigt te komen?

De bewindslieden willen de wet in werking laten treden niet meer dan drie maanden na aanneming ervan. De gemeenten, die nog worstelen met de Wmo en nauwelijks kans zien aan de bestaande eisen te voldoen, krijgen er dan een niet geringe taak bij. Het zal hen niet lukken een interventieteam, of hoe men het ook noemt, binnen drie maanden op poten te hebben. Als de wet aangenomen is en gemeenten een reële periode krijgen om hulpverlening en samenwerking op poten te zetten, is de kans op een goede start voor de bestrijding van huiselijk geweld vele malen groter. Vanwaar de haast van de bewindslieden? Kunnen de ministers toelichten in welk stadium hun overleg met de VNG hierover op dit moment verkeert en welke conclusies daaruit kunnen worden getrokken?

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Voorzitter. Om te beginnen wil ik reageren op de vraag van mevrouw Quik aan de staatssecretaris om een en ander uit te leggen. De staatssecretaris kan dat niet uitleggen, omdat zij er nu niet is, maar ook omdat wij als commissie zelf hebben aangegeven dat daaraan geen behoefte bestond. Maar ik neem aan dat de ministers nog zullen uitleggen hoe het zit.

Huiselijk geweld is een ernstig maatschappelijk probleem. In mijn functie van burgemeester ben ik mij daar veel sterker van bewust geworden. Bij het lezen van de dagrapporten van de politie is de melding van incidenten in de huiselijke sfeer eerder regel dan uitzondering. Een van de ministers zal dat kunnen beamen. De meest schrijnende situaties komen mij soms onder ogen. Vanzelfsprekend behoeft de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer alle aandacht, maar het geeft mij een machteloos gevoel dat juist de slachtoffers daar vaak op aandringen. Zij zijn het -- inderdaad zijn het vaak vrouwen -- die uiteindelijk geen aangifte doen, doodsbang en ook eigenlijk tegen beter weten in. Zo-even werd al gezegd dat een vrouw in dergelijke situaties vaak zegt dat er niets aan de hand is. Het geweld herhaalt zich dan vaak en hopelijk volgt er dan wel een aangifte. In ieder geval is er in het vervolg dan de mogelijkheid om de persoon van wie de dreiging van huiselijk geweld uitgaat een tijdelijk huisverbod op te leggen of uit huis te plaatsen.

De PvdA-fractie wil de mogelijkheid om een tijdelijk huisverbod op te leggen zeker onder ogen zien. De inwerkingtreding van de wet was al eerder voorzien. Wij denken dat er nu zo snel mogelijk duidelijkheid moet worden geschapen. De mogelijkheid van overheidsinterventie achter de voordeur is echter ingrijpend, zeker als deze preventief van karakter is. Die overheidsinterventie moet dan ook van duidelijke waarborgen zijn voorzien. In een ministeriële regeling zal zeer gedetailleerd moeten worden vastgelegd welke feiten en omstandigheden moeten worden beoordeeld bij de oplegging van een huisverbod. De memorie van antwoord noemt ze al met name. Een en ander zal ook in een AMvB worden vastgelegd. Wat ons betreft is dat een goede zaak.

Tegen de beschikking waarbij een huisverbod wordt opgelegd, staat beroep bij de bestuursrechter open. De uithuisgeplaatste kan een voorlopige voorziening vragen. Dergelijke waarborgen zijn van belang. Wij sluiten ons aan bij de vraag van mevrouw Duthler of de in artikel 6 van het EVRM genoemde voorwaarden naar de mening van de regering voldoende gewaarborgd zijn.

De vraag is zeker niet alleen of in dit soort gevallen moet kunnen worden opgetreden, maar vooral ook wie dat moet doen. Daarbij moet aandacht bestaan voor de belasting en de positie van degene die de afweging moet maken. De vraag blijft of de bevoegdheid tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan de burgemeester moet worden toegekend. Zoals al eerder is opgemerkt, is tot op heden de bevoegdheid in andere Europese landen voorbehouden aan de rechter of de politie. In de schriftelijke behandeling kwam ook naar voren dat in geen ander Europees land de burgemeester in deze of vergelijkbare gevallen optreedt. Het Nederlands Genootschap van Burgemeesters heeft de oproep gedaan om het voorliggende wetsvoorstel af te wijzen. Het wijst erop dat strafrecht en bestuurlijk handelen door elkaar gaan lopen. De VNG noemt de beslissing om

de burgemeester met deze nieuwe bevoegdheid te belasten onacceptabel.

De regering wil het huisverbod geen strafrechtelijke inbedding geven en de bevoegdheid niet toekennen aan het Openbaar Ministerie of aan bepaalde politiefunctionarissen. Zij wijst er in de eerste plaats op dat in het strafrecht niet uitsluitend preventief kan worden opgetreden, maar alleen tegen de verdachte van een strafbaar feit. Bij de uitoefening van haar hulpverleningstaak staat de politie bovendien onder het gezag van de burgemeester. De regering wijst erop dat de burgemeester de hulpverlening snel en gecoördineerd in gang kan zetten. Hij treedt tenslotte al op het terrein van de Wet BOPZ preventief op. Deze argumenten gelden soms ook in andere landen. Waarom zou dan daar het huisverbod door rechter of politie kunnen worden opgelegd en hier niet?

Kort na indiening van het wetsontwerp bij de Eerste Kamer, dus na de behandeling ervan in de Tweede Kamer, is een rapport van het COT uitgebracht over bestuursrechtelijke bevoegdheden voor handhaving van de openbare orde en terrorismebestrijding. Het COT is van oordeel dat het opleggen van een huisverbod vooral een strafrechtelijke bevoegdheid is die bij de officier van justitie moet liggen. Deze kan naar de mening van het COT beter over relevante informatie beschikken. Het wijst erop dat preventieve interventie niet ongebruikelijk meer is in het strafrecht. Als alternatief suggereert het COT dat de officier van justitie de bevoegdheid om een huisverbod op te leggen niet kan uitoefenen dan na overleg met de burgemeester in de driehoek. In de kabinetsreactie op het COT-rapport ontstaat de indruk van een welles-nietesdiscussie: benadrukt wordt opnieuw dat geen sprake is van een strafrechtelijke rol. Beter ware geweest als het kabinet inhoudelijk was ingegaan op de argumenten van het COT inzake een betere informatiepositie voor de officier van justitie en het argument dat in het strafrecht veel vaker preventieve interventie voorkomt. Ik nodig de ministers uit om in het debat op dit soort argumenten in te gaan, zodat het uit de sfeer van welles-nietes komt.

Voor de burgemeester geldt ten aanzien van het huisverbod een actieve en passieve inlichtingenplicht tegenover de gemeenteraad. Dit betekent een duidelijke taakverzwaring. Nogal achteloos wordt in de memorie van antwoord opgemerkt dat tussen gemeenteraad en burgemeester een vertrouwensbreuk kan ontstaan en dat de wijze waarop hij is omgegaan met het tijdelijk huisverbod daarbij ook een rol kan spelen. Hiermee wordt de vinger op de zere plek gelegd. Toekenning van de bevoegdheid aan de burgemeester leidt tot gelijktijdige vergroting van het afbreukrisico van de bestuurder die nu juist wordt geacht om voor continuïteit in het gemeentelijk bestuur zorg te dragen. Enigszins gerust stelt het antwoord dat, naast de politieke verantwoordelijkheid, slechts aansprakelijkheid bestaat bij constatering van een onrechtmatige daad en dan voor de gemeente als rechtspersoon

en dus niet de burgemeester zelf. Dat stelt ons enigszins gerust.

De heer **Dölle** (CDA): Dat stelt de burgemeester gerust.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Daar hebt u gelijk in, mijnheer Dölle. Ik heb ook juist gewezen op het feit dat wij die burgemeester in het bestuur, net als u, zien als degene die boven de partijen moet kunnen staan. Ik geef zeker toe dat dit nog steeds betekent dat de gemeente dus wel wordt aangesproken bij de constatering van een onrechtmatige daad.

De heer **Engels** (D66): Ik vind het heel plezierig dat de heer Rehwinkel dit punt aansnijdt. Dat heeft mijn fractie ook gedaan. De juridische aansprakelijkheid ligt inderdaad in principe bij de gemeente en niet bij de burgemeester. Wanneer die juridische aansprakelijkheid echter weer in relatie wordt gebracht met politieke verantwoordelijkheid, is het duidelijk dat als een gemeente juridisch aansprakelijk wordt gesteld voor een handeling die een burgemeester heeft verricht, vervolgens andere organen binnen de gemeenteraad misschien toch nog even met hem willen praten over de vraag waardoor zij in zo'n juridisch traject terecht zijn gekomen. Het antwoord stelt voor een deel gerust, maar niet volledig.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Dat moet ik toegeven. Ik heb net al gezegd dat er niet alleen juridische aansprakelijkheid bestaat die bij de gemeente berust bij de constatering van een onrechtmatige daad, maar ik heb ook de politieke verantwoordelijkheid genoemd. Als de gemeente juridisch aansprakelijk wordt gesteld, kan de politieke verantwoordelijkheid daar zeker door worden geactiveerd. Wij delen de aarzeling over het toekennen van deze bevoegdheid aan de burgemeester. De vraag is of wij niet eens in algemene zin eerst naar het takenpakket van de burgemeester moeten kijken. Toen u daar ook de gekozen burgemeester bijhaalde, mijnheer Engels...

De heer **Engels** (D66): Even voor de goede orde: het was mijn goede collega, die zich daar nu verstoopt, de heer Dölle, die in dit verband begon over de gekozen burgemeester. In mijn betoog heb ik in relatie tot de motie het element van de gekozen burgemeester helemaal niet genoemd. Ik geef wel toe dat ik in de schriftelijke voorbereiding wel het verband met de aanstellingswijze heb gelegd. Dat was ook een beetje humoristisch om tegemoet te komen aan verwachtingen die wellicht leven ten aanzien van mijn fractie. De regering heeft daarop ook geantwoord. Dat punt heb ik verder laten rusten. In die zin ligt die relatie er niet. Als anderen die leggen, discussieer ik graag mee, maar dat is een andere insteek.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): De heer Dölle is weer tevoorschijn gekomen en nu ben ik bijna verstopt achter zijn brede rug.

De heer **Dölle** (CDA): Wij zullen voortaan bij de inbrengen van de D66-fractie in de schriftelijke voorbereiding in het achterhoofd houden dat deze soms gedeeltelijk humoristisch bedoeld zijn.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): De burgemeester kan zijn bevoegdheid mandateren aan de hulpofficier van justitie. In antwoord op vragen schrijft de regering dat de term "hulpofficier van justitie" verwarrend kan zijn, doordat bij het huisverbod van een bestuursrechtelijke maatregel sprake is. De hulpofficier van justitie is een ambtenaar van politie die krachtens artikel 154 van het Wetboek van Strafvordering als zodanig is aangewezen. Deze politieambtenaren kunnen, gelet op hun opleiding en ervaring, in complexe situaties een goede afweging maken. Dit was nou precies de achtergrond van de vragen: waarom wordt de bevoegdheid niet aan de politie toegekend, zoals in het buitenland gebeurt, en oefent zij deze alleen in mandaat uit?

Er werd al verondersteld -- ik meen door de heer Holdijk -- dat de bevoegdheid waarschijnlijk in veel gevallen gemandateerd zal worden. Ik kan u melden dat daartoe in onze politieregio inderdaad al in gezamenlijkheid is besloten, nog voor de wet van kracht is. Ik zie de voorzitter al aarzelend kijken en dat kan ik mij voorstellen. Er is, rekening houdend met de sterke positie die deze Senaat zeker heeft, besloten om de bevoegdheid te mandateren. Dat zal inderdaad in veel gevallen gebeuren. De vraag is dan terecht waarom de bevoegdheid als zodanig niet aan politie of justitie wordt toegekend.

De heer **Engels** (D66): Ik wil een soortgelijke vraag stellen als de heer Rehwinkel eerder aan mij stelde. Is het feit dat de politieregio in de regio van de heer Rehwinkel dat besluit heeft genomen, ingegeven door een verwachting die men heeft over het stemgedrag van de PvdA-fractie op dit dossier?

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik probeer uw vraag te begrijpen. Ik begrijp dat u mij vraagt of het mogelijk is dat de PvdA-fractie dit wetsvoorstel zal steunen. Ja, dat is zeker mogelijk. Met alle aarzeling die wij hebben bij het toekennen van de bevoegdheid aan de burgemeester, achten wij het toch van groot belang -- die duidelijkheid wil ik u vandaag wel bieden -- dat de mogelijkheid van het opleggen van een tijdelijk huisverbod wordt opgelegd. Dat was ook precies de achtergrond van mijn vraag. Ik hoop dat u dat ook, met alle aarzelingen die ook u heeft, goed in het achterhoofd houdt. Een stem tegen het wetsvoorstel zou betekenen dat die mogelijkheid er voorlopig niet is. Ik deel heel veel van uw gevoelens, maar voorlopig is het zeker nog niet uitgesloten dat mijn fractie uiteindelijk haar steun aan dit wetsvoorstel zal geven.

Voorzitter. Voor de burgemeester of hulpofficier van justitie is bij de beoordeling van de vraag of een huisverbod moet worden opgelegd,

een risicotaxatie-instrument huiselijk geweld, afgekort RiHG, ontwikkeld. Drie categorieën feiten en omstandigheden worden van belang geacht bij de inschatting van het risico van huiselijk geweld: de persoon van de dader, het incident zelf en de leefomstandigheden. Deze categorieën worden vastgelegd in een algemene maatregel van bestuur en nader uitgewerkt in een ministeriële regeling. Net als anderen hoor ik graag van de regering een antwoord op de vraag of hier niet van een te vergaande delegatie sprake is.

Goed moet worden beseft dat het RiHG een hulpinstrument is en dat toepassing tot heel verschillende uitkomsten kan leiden. Ik heb zelf met het RiHG mogen oefenen tijdens een sessie met een groot aantal burgemeesters. Misschien geldt dat ook wel voor anderen. Deze burgemeesters maakten totaal verschillende beoordelingen en totaal uiteenlopende uitkomsten waren het gevolg. Ik stel dan ook heel uitdrukkelijk de vraag of met gebruik van het RiHG een eenduidige toepassing van het huisverbod daadwerkelijk zal worden bereikt. Uit een eerste evaluatie blijkt de tijdsinvestering voor het invullen van het RiHG relatief groot te zijn. Hiermee wordt ook de taakverzwaring voor burgemeesters zichtbaar. Met name zou ik echter aandacht willen vragen voor de belasting voor de hulpverleners van justitie, want daar komt de taak in veel gevallen terecht. Aanpak van huiselijk geweld mag tot de corebusiness van de politie behoren, het kabinet moet wat mij betreft in dit debat toch iets uitdrukkelijker aangeven welke taakverschuivingen het bij de politie mogelijk acht. Blij zijn wij met de specifieke toezegging aan de Eerste Kamer, dat de belasting voor de politie in ieder geval na 2,5 jaar zal worden geëvalueerd. Graag hoor ik een reactie op de opvatting van de VNG dat de inschatting van acht uur aan voorbereiding per geval voor de gemeente aan de -- ik citeer -- zeer lage kant is en dat gemeenten ook de kosten van hulpverlening grotendeels zullen gaan dragen.

Om de ketensamenwerking te faciliteren is het Informatieknooppunt Huiselijk Geweld (IHG) ontwikkeld. In de evaluatie van de pilots wordt gesproken over een zeer trage implementatie van het IHG. Ik zou het kabinet willen vragen hoe de stand van zaken nu is en of de inwerkingtreding van de wet hier wat het kabinet betreft van afhankelijk is.

Via wethouder Jantine Kriens van Rotterdam heeft mij het een en ander aan informatie bereikt. Aan de hand van de pilot huisverbod in Amsterdam is door Rotterdam becijferd, dat invoering van het huisverbod zou kunnen leiden tot 400 tot 600 huisverboden per jaar in de stad Rotterdam. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel en de brief van VWS "Beschermd en weerbaar" aan de Tweede Kamer, wordt er vanuit gegaan dat het in heel Nederland om 1000 huisverboden gaat. Op basis van de pilots lijkt te kunnen worden geconcludeerd dat dit een weinig realistische veronderstelling betreft. De financiële tegemoetkoming vanuit het Rijk is voor de uitvoering van het huisverbod afgestemd op 1000 huisverboden. Hoe de middelen precies over

de gemeenten of centrumgemeenten worden verdeeld is de gemeenten nog niet duidelijk. Worden er in Rotterdam 400 huisverboden opgelegd -- nogmaals, de inschatting is dat het er in Rotterdam 400 tot 600 zullen zijn -- dan is daarvoor in die stad circa 2 mln. nodig, terwijl Rotterdam naar schatting €300.000 tot €400.000, dus een vijfde daarvan, van het Rijk ontvangt. De extra kosten voor het huisverbod worden onvoldoende gedekt door de extra middelen die beschikbaar worden gesteld.

In Rotterdam is men op zoek gegaan naar een ander instrument dat beter zou zijn dan het risicotaxatie-instrument. In Canada heeft men dit gevonden, namelijk het Ontario Domestic Assault Risk Assessment (ODARA) Met ODARA wordt met behulp van een dertiental eenvoudige en eenduidige vragen het risico op herhaling van het geweld vastgesteld. Het instrument is wetenschappelijk getoetst en blijkt betrouwbaar en valide te zijn. Dat is de reden dat men in Rotterdam graag met dit instrument zou willen werken. Het is makkelijker toe te passen dan het nu voorliggende instrument voor risicotaxatie. Ook is meer bekend over de validiteit en betrouwbaarheid. Ik hoor graag van het kabinet in hoeverre dit instrument, ook in bredere kring dan Rotterdam, bruikbaar wordt geacht.

De heer **Döle** (CDA): Voorzitter. Dit wetsvoorstel wil een bijdrage leveren aan het terugdringen van huiselijk geweld. Voor christendemocraten is huiselijk geweld -- dat is in de praktijk meestal mishandeling van vrouwen -- een gruwel. Het vergiftigt gezinnen, vervormt kinderen, woekert in de psyche van slachtoffers en soms op andere wijze in die van de daders. Het verpest in het algemeen het maatschappelijk klimaat terwijl het ook dikwijls mensen tot op het bot toe vernedert. Het is daarom noodzakelijk de strijd aan te binden met het veelkoppig monster dat huiselijk geweld heet. Daartoe wordt ook opgeroepen in artikel 1.4.6 van het verkiezingsprogramma van het CDA.

De CDA-fractie is er zich diep van bewust dat hier geen eenvoudige remedies bestaan. Was het maar zo eenvoudig dat dit duistere fenomeen simpel was te herleiden tot bijvoorbeeld een psychisch defect, economische omstandigheden, subculturele determinanten, huisvestingsomstandigheden, opleiding enzovoort. Dan zou je er een eendimensioneel, bijvoorbeeld strafrechtelijk, beleid op kunnen zetten, streefcijfers formuleren en de beleidsverantwoordelijken afrekenen. De daders zijn overigens ook niet altijd pure slechteriken, maar op hun beurt niet zelden mensen in grote problemen. Het verschijnsel is te oud, te omvangrijk en te complex om een dergelijk optimisme te rechtvaardigen. Natuurlijk mogen wij het als volksvertegenwoordigers niet laten bij deze verzuchting.

De overheid kan wel degelijk proberen een invloed ten goede te laten gelden. Zij is dat zelfs verplicht omdat de overheid de fundamentele taak heeft te voorkomen dat burgers in hun persoonlijke

en fysieke integriteit worden aangetast, dus worden geschopt en geslagen of anderszins mishandeld. Maar ook buiten die zwaarmacht moet de overheid condities bevorderen die huiselijk geweld inperken en terugdringen. De samenleving en haar verbanden slagen er kennelijk onvoldoende in op eigen kracht het huiselijk geweld in te dammen. Wat al eeuwen geleden De Tocqueville voorzag lijkt ook hier uit te komen: de individualisering van de samenleving en het afslijten van de eertijds zo krachtige maatschappelijke verbanden leiden er ook hier toe dat de overheid, als een vermeend machtige ausputzer, wordt opgeroepen paal en perk te stellen aan het geweld, mede door binnen de gezinnen en huishoudingen te interveniëren en hulp te bieden. De CDA-fractie, het zij herhaald, steunt daarom met een warm hart maar met een koel hoofd de strekking van het voorliggende wetsvoorstel.

Onze fractie kan er dus ook mee instemmen dat de nationale wetgever via deze wet achter de voordeur komt. Wij doen dat echter met de schroom die gelet op onze ideologische historische bagage niemand hoeft te verbazen, maar wij doen het wel. De tijden en omstandigheden nopen tot een activistische overheid op dit gebied. Onze fractie is zich er echter diep bewust van dat waakzaamheid hier en bij eventuele vervolprojecten geboden blijft.

Uit de schriftelijke voorbereiding in deze Kamer van dit wetsvoorstel blijkt dat onze fractie vraagtekens zet bij een drietal niet onbelangrijke aspecten van dit wetsontwerp, dus niet bij de strekking, maar bij aspecten van de vormgeving. De eerste is de status van de criteria op grond waarvan de burgemeester of een gemandateerde politiefunctionaris een persoon uit huis kan zetten. De tweede is de toedeling van die bevoegdheid aan de burgemeester en de derde is de rechtsbescherming bij de uithuisplaatsing.

Door anderen is al gezegd dat de regering in de nadere memorie van antwoord op bladzijde 2 aan de door haar terecht genoemde bezwaren van onze fractie op het punt van de criteria tegemoet is gekomen. De regering heeft zich "bij nader inzien" bekeerd tot het standpunt dat "relevante feiten en omstandigheden" die tot uithuisplaatsing kunnen leiden, uitputtend en kenbaar ex ante moeten worden vastgelegd bij of krachtens deze wet. Daarmee vervalt de eerdere opstelling van de regering die het voor mogelijk hield dat nog "andere feiten en omstandigheden" door de burgemeester kunnen worden betrokken bij zijn besluit tot uithuisplaatsing. Gelukkig.

Voor de CDA-fractie blijft in dit verband de volgende vraag over. Wordt die catalogus van criteria die de operationalisering vormt van het wettelijke criterium "ernstig en onmiddellijk gevaar" in zijn geheel en uitputtend geplaatst in de AMvB? De CDA-fractie zou dit de juiste gang van zaken vinden. Betekent dit dat de ministeriële verordeningen die krachtens deze wet zullen worden uitgevaardigd, geen wijziging of toevoeging aan de in de AMvB opgenomen lijst kunnen inhouden?

Het tweede aspect betreft de toedeling van de bevoegdheid aan de burgemeester. Dit is door meer fracties naar voren gebracht. De keuze voor de burgemeester is gemaakt vanwege de veronderstelde en vaak ook werkelijke regie van de gemeente over de hulpverlening; vanwege het gezag van de burgemeester over de politie in het kader van diens hulpverleningstaak en de snelheid waarmee een eenhoofdige orgaan als de burgemeester in deze situaties snel en effectief kan optreden, zo begrijpen wij de opstelling van de regering. Deze keuze is echter wel uniek in Europa en de wereld, zoals de regering aangeeft. In het COT-rapport was men tegen, de Raad van State was weinig enthousiast, de VNG was in het begin aanzienlijk bezwaard en het burgemeesterscorps was verdeeld. Ook in de literatuur bestond kritiek. Ik wijs op de oud-staatsraad en hoogleraar Hennekens, die vreesde dat de burgemeester een "joker" zou worden. De Raad van Europa lijkt een verdrag tussen alle naar ik meen 49 lidstaten voor te bereiden, gericht tegen huiselijk geweld. Ook daar is de burgemeestersoptie geopperd, maar deze is overal afgewezen.

Ook de CDA-fractie heeft vooralsnog behoorlijke problemen met deze extra taak voor de burgemeester. Zij heeft in ieder geval de volgende drie bezwaren. Het eerste is dat de burgemeester de bevoegdheid krijgt substantieel in te grijpen in diverse grondrechten, zoals de vrijheid van eigendom, het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, het woonrecht, het recht op family life, wat in dit verband zeer wrang kan klinken, en het recht op correspondentie. Dit zijn grondrechten die in verdragen en Grondwet liggen vervat. Dat ingrijpen door de burgemeester kan ook plaatsvinden voor die situaties waarin nog geen strafbaar feit heeft plaatsgevonden, sterker nog, dat is vooral de ratio van deze wet. De bevoegdheidsuitoefening is bovendien noodzakelijkerwijs discretionair. De wet legt aldus een zware bevoegdheid in medebewind neer bij een van de bestuursorganen van de decentrale overheid gemeente en wel bij de burgemeester. De facto is dit dus vaak bij een gealarmeerde politiefunctaris die gemandateerd is. De CDA-fractie is vooralsnog niet overtuigd van de juistheid van die keuze, een keuze die, ik herhaal, uniek is. Zou deze bevoegdheid niet eerder moeten worden gelegd in de justitieel-politionele keten? Daar ligt bij uitstek de expertise met betrekking tot grondrechten en de clausulering daarvan. Daar ligt ook de geaccumuleerde kennis van de cultureel-antropologische dimensies van het hanteren van dergelijke bevoegdheden. Dreigingsindicatoren moeten immers ook in het licht daarvan worden gevalideerd. Ook dient men kennis te hebben van de vele listen en lagen die in het kader van echtscheidings- en toewijzingsprocedures en familie- en buurtvetes op de loer liggen, waarbij mensen ook deze nieuwe procedure van preventieve uithuisplaatsing soms oneigenlijk kunnen proberen aan te wenden.

Ten slotte wijst onze fractie erop dat de samenwerkende instellingen binnen de strafrechtketen zoals politie, strafrechters,

reclassering, forensische deskundigen en behandelaars, veel ervaring hebben opgedaan met huiselijk geweld, zij het uiteraard met name in strafprocedures. Dit geldt ook voor rechters en andere betrokkenen op het terrein van het familierecht. De regering zit overigens kennelijk deels ook op dit spoor waar zij de eis stelt dat de bevoegdheid in mandaat slechts kan toekomen aan hulpofficieren van justitie en door de inschakeling van de familierechter in de bestuursrechtelijk vormgegeven rechtsbescherming.

Het tweede punt in verband met het bezwaar van de CDA-fractie tegen de bevoegdheid van de burgemeester is dat door de burgemeester ook de gemeenteraad en in mindere mate het college een rol krijgen. Dit is ook genoemd in de schriftelijke voorbereiding. Immers, de burgemeester is voor al zijn handelen sinds 1969 aan de gemeenteraad verantwoording schuldig, ook voor tijdelijke uithuisplaatsingen. Nu wijst de regering er terecht op dat de criteria straks limitatief staan opgesomd; zij was immers op dit punt in de nadere memorie van antwoord bekeerd. Dit neemt echter niet weg dat de bevoegdheidsuitoefening discretionair is. De regering benadrukt dit zelf op meerdere plekken, evenals de heer Rehwinkel met een voorbeeld uit de praktijk van burgemeesters die dit instrument hanteren. Dit betekent dat de burgemeester bijvoorbeeld in beleidsregels of instructies voor mandatarissen relatieve gewichten kan hangen aan een criterium. Zo kan de ene burgemeester meer gewicht hechten aan het feit dat de betrokkenen vooral hun contacten binnen eenzelfde geloof zoeken. De risico-indicator is dan sociaal isolement, terwijl een andere burgemeester meer gewicht kan hechten aan drankgebruik en weer een andere aan een andere indicator of een indicator van een indicator, zoals strafrechtelijk verleden of de dominantie van een man in de huishouding enzovoorts.

Die discretionaire bevoegdheidsuitoefening door de burgemeester is per definitie tot op zekere hoogte politiseerbaar nu de gemeenteraad zijn verantwoordelijkheid daarvoor op grond van de Gemeentewet kan activeren. De raad kan ter zake moties aanvaarden, notities vergen of op andere wijzen kaderstellend, een toverwoord uit de dualisering, opereren. De praktijk rond de Wet werk en bijstand leert bijvoorbeeld dat de raad een sterk normerende rol heeft gespeeld, ook al bezit hij daar nauwelijks bevoegdheden. Dat gaat nu eenmaal zo als een onderwerp grote politieke en maatschappelijke aandacht krijgt. Hoewel het CDA een groot voorstander is van gemeentelijke autonomie, moet deze niet direct gezocht worden op het gebied van de clausulering van dit type grondrechten. Die dient toch van Valkenburg tot Texel en van Delfzijl tot Terneuzen zo veel mogelijk dezelfde te zijn.

Het derde punt voor het bezwaar tegen de bevoegdheid van de burgemeester is ook van belang. Aan gemeenten is de regeling en het bestuur van de huishouding overgelaten. Vanouds, al twee eeuwen, beperkt zich dit tot het openbare domein. Dat geldt ook voor de burgemeester als

gemeentelijk orgaan. Zeker, de laatste vijftien jaar is diens bevoegdheid zeer uitgebreid, zoals in de wetten Victor en Victoria, het instellen van veiligheidsrisicogebieden, door de introductie van de bestuurlijke ophouding, door het ruim hanteren van de lichte bevelsbevoegdheid, zoals op dit moment speelt bij de burgemeester en de raad van Nijmegen, de gebiedsverboden, noodbevelen, noodverordeningen en het camerabeleid. Dit zijn allemaal zaken waarbij de bevoegdheid van de burgemeester aanzienlijke is uitgebreid, maar steeds in het openbaar domein.

In dit wetsvoorstel gaat de burgemeester en met hem de gemeente over de drempel. Zij gaan nu de huizen binnen. Ik heb namens onze fractie al eerder gezegd dat wij het aanvaardbaar achten dat de overheid achter de voordeur komt als het moeilijk anders kan, zoals nu. Maar ook hier is de vraag of het de gemeente moet zijn die aldus van haar eeuwenoude anker losraakt en verantwoordelijk en uiteindelijk aansprakelijk wordt gemaakt voor optreden achter de voordeur en dus in afgeleide zin voor een ordelijk gezinsleven.

Samengevat, hier wordt een bestuursrechtelijk instrument geïntroduceerd dat een burger aftrekt van de uitoefening van diverse wezenlijke grondrechten in situaties waarin nog geen strafbaar feit is begaan en waarbij tevens contact- en verblijfverboden kunnen worden opgelegd en tot medewerking kan worden verplicht, bijvoorbeeld wat betreft deelname aan therapie sessies; zie het amendement-Anker. Dat intense instrument wordt ter hand gesteld aan een decentraal bestuursorgaan. Dat heb ik hiermee willen benadrukken.

Wij menen dat de door de regering genoemde voordelen van attributie ook zouden kunnen worden geborgd op een andere manier. De CDA-fractie begrijpt dat een radicale wending op dit punt uitstel zou betekenen voor langere tijd van de preventieve aanpak van huiselijk geweld; de heer Rehwinkel heeft dat ook gezegd. Dat willen wij niet, maar misschien hebben wij ongelijk. Wij vragen de regering daarom dringend bij de voorziene evaluatie en liefst bij de tussentijdse evaluatie in het licht van de opgedane ervaring de verlegging van die bevoegdheid naar gremia of ambtsdragers uit de justitieel-politionele keten als alternatief nog eens zorgvuldig te onderzoeken, te heroverwegen en zo nodig op grond van de praktijk voor te bereiden. Is de regering daartoe bereid?

Het derde aspect waarvoor de CDA-fractie bij de schriftelijke voorbereiding en ook nu weer aandacht vraagt, is dat van de rechtsbescherming. Hoewel in de samenleving en ook in onze fractie woede over huishoudelijk geweld bestaat en afkeer van de plegers, verdienen ook zij bescherming van hun grondrechten. Het is de vraag of de in dit wetsvoorstel voorziene rechtsbescherming adequaat is. De Raad van State meent dat hier zwaardere processuele waarborgen gewenst zijn en de CDA fractie deelt die visie.

De CDA fractie kan zich heel goed een regime voorstellen dat vergelijkbaar is met dat rond de inbewaringstelling in de BOPZ: liefst direct na de crisisinterventie, maar in ieder geval bij de

verlenging van de uithuisplaatsing, die overigens in Nederland uniek lang is met 30 dagen. Bij iedere uithuisplaatsing zou een verplichte rechterlijke toets passen. Zeker, de inbreuk op de veiligheid bij de inbewaringstelling in de BOPZ is in de regel verdergaand; het is vrijheidsontneming. Maar de effecten van een uithuisplaatsing voor degene die tijdelijk uit huis wordt geplaatst, voor diens familie en bekenden en voor diens maatschappelijke en groepstatus zijn eveneens diepgaand.

Bij de inbewaringstelling is het oordeel van een geneesheer vereist en komt direct de rechter in beeld die het besluit toetst. Daar is dus sprake van de burgemeester, de arts en direct en altijd daar bovenop de civiele rechter. In dit voorstel over de tijdelijke uithuisplaatsing bij dreigend huiselijk geweld gaat het om een gemandateerde politieambtenaar en een bestuursrechter die in de praktijk dikwijls niet zal worden ingeschakeld. Voor de rechtsbescherming in geval van uithuisplaatsing zou het systeem van de BOPZ leidend moeten zijn. Dat heeft bijkomende voordelen, namelijk dat op dit nieuwe glibberige terrein van de uithuisplaatsing bij dreigend huiselijk geweld houvast wordt geboden voor burgers, burgemeesters, mandatarissen, gemeenten en belanghebbenden doordat er sneller een jurisprudentieel referentiekader ontstaat. Het gaat om essentiële grondrechten van inderdaad vaak onsympathieke mensen, maar dat laatste telt niet in het recht.

De **voorzitter**: Mevrouw Quik-Schuijt.

De heer **Dölle** (CDA): Pardon?

De **voorzitter**: Ik wil mevrouw Quik-Schuijt het woord geven.

De heer **Dölle** (CDA): Ik had het over onsympathieke mensen. Dan leg ik dat verband natuurlijk niet.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Dank u. Net als bij de BOPZ kan er binnen drie dagen een rechter komen. Het is alleen standaard bij de inbewaringstelling. Hier heeft de uit huis gezette een keuze. Gelet op de relatie tussen partijen heb ik alle redenen om aan te nemen dat heel veel mannen eigenlijk blij zijn dat er wordt ingegrepen en geen enkele behoefte hebben om naar de rechter te gaan. De ervaringen van de blijf-van-mijn-lijfhuizen tonen aan dat de relatie in meer dan de helft van de zaken in stand blijft en hersteld wordt. Er moet alleen gewerkt worden, het moet anders en het geweld moet stoppen. Dat doet mij denken dat het misschien niet zo prettig is voor al die mensen om naar de rechter te moeten, een extra vernedering. Hoe denkt u daarover?

De heer **Dölle** (CDA): Ik sluit niet uit -- u hebt er bovendien vanuit uw achtergrond ook zicht op -- dat bij een aantal mensen, doorgaans mannen, dat gedrag zal optreden. Maar daar gaat het mij hier niet primair om. Als je aan een decentraal orgaan zoals de burgemeester dit type ingrijpende bevoegdheden toekent, is het ook om die redenen al

goed dat er obligatoir een rechterlijke toets achteraf zit. Dat doet niets af aan de positie van de vrouwen die mishandeld worden of dreigen mishandeld te worden. Die blijft beschermd. Het zorgt ervoor dat er een zeker kader wordt ontwikkeld op dit zeer riskante en glibberige terrein, nog even afgezien van alle artikel 6 EVRM-problemen waarover u sprak en die daarmee makkelijker te omzeilen zijn. Het zou helemaal niet gek en alleen maar erg verstandig zijn dat die rechtsbescherming obligatoir wordt in plaats van facultatief, dus dat de rechterlijke toets sowieso plaatsvindt, in welk verband dan ook. Dat hoeft niet per se bij de crisisinterventie zelf; het kan ook nog later. Ik zou de regering niet durven voorschrijven hoe zo iets moet, maar ik vertrouw wel op haar creativiteit om zo iets te organiseren. Dat was de bedoeling. Hoe mensen omgaan met de in dit wetsvoorstel aan hen gegeven mogelijkheden om facultatief een bestuursrechtelijke voorlopige voorziening te vragen, zou best kunnen uitpakken zoals u inschat.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik kan het theoretisch met u eens zijn, maar bescherming betekent dat een bepaalde maatregel in het belang van de betrokkenen moet zijn. Ik betwijfel heel ernstig of het in hun belang is als zij altijd naar de rechter moeten.

De heer **Dölle** (CDA): Misschien drukte ik mij verkeerd uit. Bij de WOPZ, waar degene om wie het gaat vaak geen enkele stap neemt of kan nemen, wordt het toch van belang geacht door de samenleving dat ernaar wordt gekeken. Vanuit diezelfde invalshoek bedoel ik dit.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Maar die BOPZ-patiënt is ziek. Dat vind ik toch een andere situatie. Een geweldpleger hoeft niet per definitie ziek te zijn. Dat hebt u zelf ook al gezegd.

De heer **Dölle** (CDA): Hij is in zekere zin ziek, maar niet medisch zo geëtiketteerd. Het gaat mij erom dat, als de maatschappij een nieuw uniek instrument organiseert door de overheid achter de voordeur te zetten via de burgemeester van een gemeente, het zaak is om er zeker in het begin een redelijk toezicht op te hebben, onafhankelijk van wat de uit huis gezette wil, allochtoon of autochtoon. Zeker in verband met artikel 6 EVRM is dat helemaal niet onverstandig. Ik sluit daarom af met de vraag aan de regering om een toezegging om deze rechtsbescherming in de nabije toekomst te verhogen via daartoe geëigende regelgeving. Graag verneem ik de reactie van de regering hierop.

Het zal de regering duidelijk zijn dat ons bezwaar tegen de toekenning van de bevoegdheid aan de burgemeester deels, niet geheel, zou kunnen worden ondervangen door de gevraagde verhoging van de rechtsbescherming zoals net bedoeld. Ook mede daarom is de reactie van de regering op het laatste punt voor de eindafweging van de CDA-fractie van groot belang. Wij wachten die reactie uiteraard met belangstelling af.

De heer **Engels** (D66): Mijn fractie wacht de antwoorden op die vragen ook met belangstelling af. U hebt de regering gevraagd of zij bij de aangekondigde evaluatie nog eens wil kijken of een terugkeer van het ingezette pad naar een bestuurlijke bevoegdheid te overwegen valt. Vindt de CDA-fractie dan ook dat er in de tussenliggende tijd pas op de plaats zou moeten worden gemaakt met een toekenning van verdere bevoegdheden aan de burgemeester op het gebied van openbare orde en veiligheid en wellicht ook op het terrein van welzijn en leefbaarheid?

De heer **Dölle** (CDA): Ik begrijp uw vraag, maar ik vind dat een wat andere zaak. Dat geldt ook voor de motie die u hebt ingediend. De discussie over de vraag of het ambt van burgemeester, die steeds meer taken krijgt in het openbare domein, bijvoorbeeld moet leiden tot een aparte wet, tot een stop of tot een wijziging in de aanstellingswijze is een andere discussie dan over de vraag of dit een adequaat middel is om dreigend huiselijk geweld te dempen en tegen te gaan. Ik wil wel toezeggen dat wij in een eventuele tweede instantie op die motie terugkomen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B
!AWBZ/Wmo!

Aan de orde is de voortzetting van het **beleidsdebat** over **de toekomst van de AWBZ en het functioneren van de Wmo**.

Minister **Klink**: Mevrouw de voorzitter. Ik realiseer mij dat de meeste vragen en opmerkingen gericht zijn aan het adres van de staatssecretaris. Dat ligt ook besloten in de aard van dit onderwerp. Mijn betoog zal dus betrekkelijk kort zijn. Ik wil wel ingaan op een aantal vragen die aan ons beiden zijn gesteld en die ons beider oriëntatie in dit debat en onze politieke lijnen voor de komende jaren betreffen. Ik heb het, ook als oud lid van deze Kamer, altijd op prijs gesteld om beleidsdebatten te kunnen voeren over de hoofdlijnen en de contouren van wat zich in politiek opzicht aftekent. Zulke debatten bieden ons de kans om alle afzonderlijke maatregelen die vaak in wetten en debatten aan de orde komen, te beoordelen aan de hand van de hoofdlijnen. Daarmee komen ook de hoofdlijnen beter in beeld. Om die reden vind ik het plezierig om hier samen met de staatssecretaris te kunnen zijn, ook al ligt het zwaartepunt van het debat bij de AWBZ en de Wmo.

Ik ben het zeer eens met wat de heer Klein Breteler zojuist stelde. Wat hij zei was analoog aan wat mevrouw Van Leeuwen in de vorige periode zei,

namelijk dat de zorg voor kwetsbare mensen, gehandicapten en ouderen een graadmeter is voor de kwaliteit van de samenleving. Diezelfde opmerking is de geachte afgevaardigde ook tegengekomen in de stukken van de staatssecretaris. Die uitspraak is min of meer een motto. Voor zover in deze Kamer -- het doet mijn CDA-hart pijn om dat te melden -- het idee leeft dat dit motto is ontleend aan de historie van mevrouw Van Leeuwen, moet ik ons allen teleurstellen, want het is Simone de Beauvoir die deze uitspraak tot motto van haar boek over ouderdom verhef. Ik geef toe dat Simone de Beauvoir minder impact op deze wereld heeft gehad dan mevrouw Van Leeuwen, maar ik meen dat ons wellicht enige bescheidenheid past. Desalniettemin, het motto kan dan van Simone de Beauvoir komen, maar het moet wel leidend zijn bij onze aanpak van de zorg. Nogmaals, in dit geval heeft succes vele moeders, maar ik meen de echte moeder op het spoor te zijn gekomen.

De invoering van het nieuwe zorgstelsel was dé prioriteit van het vorige kabinet. De heer Van den Berg heeft daar terecht op gewezen. Hij deed ook uit de doeken dat deze stelselwijziging een langere voorgeschiedenis kent en in feite al in de jaren negentig, onder andere tijdens de periode van mevrouw Borst en met name aan het einde van de kabinetten-Kok, haar contouren kreeg met verkenningen. Die verkenningen werden dus aan het eind van die periode gemaakt.

De heer Van den Berg gebruikte in zijn betoog het voorbeeld van de situatie in Amerika. Die lag naar zijn beleving ten grondslag aan in elk geval een aantal verkenningen en wellicht ook aan de herijking van het zorgstelsel in de vorige kabinetsperiode. Ik heb nogal mijn bedenkingen bij het idee om Amerika als een soort referentiepunt te gebruiken. Ik meen dat het ook niet helemaal juist is om dat te doen. Laat ik een paar van mijn bedenkingen verwoorden en, ook in het licht van de discussie over marktwerking die soms wordt gevoerd, een paar kanttekeningen maken.

Behoudens een enkel bezoek heb ik via literatuur kennisgenomen van de situatie in Amerika. Mij valt dan op dat die ontzettend sterk gecollectiviseerd is in weerwil van onze ideeën daarover in Europa. Het lijkt wel of de zorg de financiële markten is voorgegaan, want ze kennen in Amerika Medicare voor de ouderen, Medicaid voor degenen die een zeer laag inkomen hebben of die helemaal geen inkomen hebben en ze kennen ook nog de veteranenautoriteit. Neemt u van mij aan dat daarmee ook miljoenen gemoeid zijn. Als men alles bij elkaar optelt, komt men al gauw uit op een gecollectiviseerd aandeel van de zorg van zo'n 40, 50%. Dat deel van de zorg koopt de overheid dus in feite in. Daar komt nog bij dat er onverzekerden zijn. Zij kunnen van overheidswege aanspraak maken op zorg op het moment dat die acuut nodig is. Als je die groep ook in aanmerking neemt, blijkt dat je de helft van de zorg tot het collectieve stelsel kunt rekenen, althans, dat die helft via de overheid wordt gefinancierd.

Degenen die niet via die collectiviteiten op zorg aanspraak kunnen maken, zijn voor een deel

via de werkgever verzekerd. Ik schat dat dit geldt voor 30, 35% van de Amerikaanse bevolking. Hebben deze mensen keuzevrijheid? Eigenlijk niet. De werkgever verzekert ze en hij doet dat in de regel via een verzekeraar die al langere tijd binding heeft met die werkgever. Vervolgens is heel vaak die verzekeraar verticaal geïntegreerd met zorgaanbieders. Die verzekeraar contracteert verschillende zorgaanbieders. Als patiënt sta je op die manier met lege handen als het om de keuzevrijheid gaat. Die is er namelijk nauwelijks. De werkgever en de verzekeraar bepalen waar de zorg wordt ingekocht. Mij dunkt dat dit een systeem is dat nauwelijks marktprikkels kent. Er zijn wel marktprikkels, maar die zijn er voor de mensen die rijk genoeg zijn om zichzelf te verzekeren. Mijn Canadese collega zei ooit toen tijdens een debat dat wij in Washington hadden werd gevraagd naar de kwalificatie van het Amerikaanse zorgstelsel: Amerika heeft gewoon geen systeem. In dit verband denk ik aan de gelijkenis met de financiële markten. Een goede markt vergt ordening en als die ontbreekt gaat de markt als het ware door haar benen en houd je uiteindelijk heel weinig over. Naar mijn gevoel wordt het Amerikaanse stelsel dan ook ten onrechte gebruikt als men zegt: wij liberaliseren in de richting van datgene wat in Amerika usance is. Let er ook eens op hoe de zorgkosten daar de pan uit rijzen.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Voorzitter. Ik ken het voorbeeld dat de minister geeft. In Nederland zie je echter in toenemende mate dat zorgverzekeraars zogenaamde preferred suppliers contracten afsluiten. Er is verschil tussen de natura en de restitutiepolis. De restitutiepolis wordt in wezen steeds duurder. Krijgen wij op die manier ook niet sluipenderwijs te maken met de situatie die men in Amerika kent, dat de zorgverzekeraar bepaalt naar welke zorginstelling je gaat? De keus van de patiënt of de cliënt komt dan in het geding.

Minister **Klink**: Ja, maar daarbij maak ik uitdrukkelijk de kanttekening dat de verzekerde elk jaar kan wisselen van verzekeraar. Hij kiest zelf voor een bepaalde polis. Je zou kunnen zeggen: je kiest eerder voor de goedkopere polis als je minder middelen hebt. Wij vergen echter van de verzekeraar het betrachten van een grote mate van transparantie. Van tevoren moet duidelijk zijn welke zorgaanbieders gecontracteerd zijn. Vervolgens zorgen wij met de zorgtoeslag ervoor dat iedereen een reguliere zorgpolis kan kopen. Daarnaast letten wij erop dat de toegankelijkheid van de zorg gewaarborgd is. De verkenningen en de monitoring vinden wij van belang om te vermijden dat de situatie ontstaat waarop de heer Klein Breteler doelt. Dat is ook de reden waarom de NZa rapporteert over de ontwikkelingen, want er is een risico.

Verder wijs ik op een kenmerk van ons stelsel en daarbij denk ik niet zozeer aan de ordening van de markt, maar aan de regulering waarvoor het kabinet heeft gezorgd. Er is altijd een van overheidswege gedefinieerd basispakket, een uniforme premie, een verzekeringsplicht en de

mogelijkheid om elk jaar van verzekeraar te wisselen plus een risicoverevening. Met dat laatste zouden de risico's waarop de heer Klein Breteler doelde, moeten worden weggenomen. Hiermee heb ik aangegeven wat in de vorige periode is gebeurd.

Wat de staatssecretaris en ik gemeenschappelijk voor ogen hebben is het volgende. In de vorige periode werd het verzekeringsstelsel hervormd en nu gaat het ons met name om het zorgstelsel. Wij gaan na welke verbeteringen daar mogelijk zijn. Ik wijs in dit verband op iets wat ik van belang vind. Als verzekeraar heb je heel weinig aan je contracteervrijheid als zorgaanbieders geen verschil kunnen maken in de prijs en de kwaliteit. Dan stelt die verzekeringsvrijheid namelijk ook niet heel veel voor. Dat is ook een van de redenen waarom wij willen komen tot vrije prijsvorming en waarom wij de kwaliteit inzichtelijk willen maken.

Er is nog een belangrijker aspect, en daar hoop ik straks iets uitvoeriger bij stil te staan: de herijking van ons zorgstelsel en onze bekostigingssystemen moet ons in staat stellen om de zorg veel dichterbij huis te leveren. Dat is vooral belangrijk voor chronisch zieken. Dit zouden wij kunnen bereiken met substitutie van de tweede naar de eerste lijn. Op die manier zouden wij daadwerkelijk tegemoet kunnen komen aan dé grote zorgvraag waarmee wij te maken krijgen. Daarbij denk ik aan mensen die lijden aan COPD, hartfalen en diabetes. Bij die ziektes gaat het om dé zorgvraag van de toekomst. Daar zetten wij de komende jaren op in, zowel in de sfeer van de AWBZ en de Wmo als in de sfeer van de Zorgverzekeringswet, zodat wij aan deze zorgvraag tegemoet kunnen komen en de zorg -- ik ben dat graag met de heer Putters eens -- als het ware rondom de patiënt kunnen organiseren. Dat moet ons doel zijn. Ik ben mij zeer bewust van het feit dat wij in de sfeer van de Zorgverzekeringswet en de AWBZ, alsmede op de kruispunten van de verschillende lijnen, te maken hebben met een massieve agenda, maar die betreft datgene waarop wij de komende jaren mikken. Straks zal ik hier iets meer over zeggen.

Natuurlijk is een presterend zorgstelsel ook nodig om de zorg betaalbaar te houden en om de toegankelijkheid van de gezondheidszorg zeker te stellen. Dat was ook de inzet van het vorige kabinet. Wij weten allemaal dat de vergrijzing op ons afkomt en dat er meer zorgvraag komt. De heer Klein Breteler wees op de dubbele vergrijzing. De extra kosten die uit dit alles voortvloeien zullen wij met elkaar moeten ondervangen. De veronderstelling bij de gereguleerde competitie die wij willen, is dat wij die volumeontwikkeling kunnen opvangen door ervoor te zorgen dat de prijs matig, zo niet lager is dan op dit moment verondersteld mag worden. Prijs maal volume is het aantal verrichtingen. Dat levert in feite de omvang van de totale kosten op. Als het volume stijgt, willen wij dat de prijs daalt. Dat is ook de inzet van de vrije prijsvorming. Wij gaan er de komende jaren ook op monitoren of zich dat daadwerkelijk aftekent. Als dat niet het geval is, gaan wij in feite voorbij aan de doelstellingen van de zorgstelselherijking. Wij

zien overigens al wel dat het werkt. Gisteren nog hoorde ik het voorbeeld van cataracten, een aandoening die buitengewoon veel sneller, adequater, met een hogere mate van kwaliteit en goedkoper is te behandelen dan in de afgelopen jaren. PsyQ is een voorbeeld in de geestelijke gezondheidszorg waarbij je ziet dat er betere resultaten worden bereikt, inclusief een hogere patiënttevredenheid.

Dit zijn de twee doelstellingen die wat mij betreft van belang zijn: de prijs in de hand houden en tegelijkertijd werken aan innovatie. Zoals de heer Klein Breteler terecht stelde, wordt de vraag niet zozeer de betaalbaarheid maar of wij voldoende handen aan het bed hebben in de nabije toekomst. Dat zal ons nog veel hoofdbrekers kosten. Vandaar dat ook innovatie belangrijk is. Daarom is ook het Zorginnovatieplatform in het leven geroepen. Er zijn goede voorbeelden van. Binnenkort zullen wij in een brief aan de Kamer die voorbeelden illustreren en zullen wij aangeven dat wij op een aantal terreinen tot experimenten overgaan. Er moet voor worden gezorgd dat er voldoende personeel is, dat de prijzen niet uit de hand lopen en dat zorg van de tweede naar de eerste lijn wordt gebracht.

De heer **Putters** (PvdA): Mag ik de woorden van de minister ook zo interpreteren dat bij het monitoren van de zaken die hij nu noemt, ook nadrukkelijk wordt gekeken naar de effecten van de vrije prijsvorming op de kwaliteit? Ik heb het dan ook over grootschaligheid en kleinschaligheid en over de tevredenheid van cliënten.

Minister **Klink**: De motie-Schouw vraagt in feite om die punten mee te nemen in de evaluaties. De NZa brengt elk jaar een monitor uit waarin met name naar het B-segment gekeken wordt. Dan zijn in feite de punten die ook terugkomen in de motie-Schouw, te weten de kwaliteit en de toegankelijkheid van de zorg en de prijsontwikkeling. Op grond van de afgelopen jaren komt de NZa tot de weliswaar voorzichtige maar wel eenduidige conclusie dat de kwaliteit licht verbetert. Dat is ook terug te zien in de prestatie-indicatoren. Ook concludeert de NZa dat de prijsontwikkeling in 2006 vrij gunstig was en dat die in 2007 min of meer parallel liep aan de prijsontwikkeling in het A-segment. Je zou kunnen zeggen dat er toen in termen van de prijs niet zo veel winst is geboekt. Volgens de huidige inschattingen en cijfers zitten wij dit jaar ongeveer 0,2 onder de reële prijsontwikkeling. Wat betreft het volume zie je in 2007 gerelateerd aan 2006 een behoorlijke stijging, die echter te maken heeft met de manier van registreren in 2005. De maand januari werd toen niet meegenomen. Er was bovendien nog sprake van een overloop ten aanzien van dbc's. Als je de ontwikkeling van die punten schoont, zie je dus een gunstige volumeontwikkeling in 2007 en 2008.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Denkt de minister ook nog aan de eigen bijdrage bij het betaalbaar houden

van het geheel? Wat is de rol van de eigen bijdrage in dit geheel?

Minister **Klink**: Daar kom ik zo meteen nog even op terug.

Drie punten zijn belangrijk: de beheersing van de prijzen, de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de inspanningen om de zorg van de tweede naar de eerste lijn te brengen. Dat is onze inzet.

De volgende instrumenten kunnen daarbij van betekenis zijn. Ten eerste is er de vrije prijsvorming. Dan gaat het over naar 33 of 34% om vrij over te onderhandelen. Daarbij worden ook aandoeningen en dbc's betrokken die onder de eerste lijn vallen. Bij het schonen van het A-segment, waarbij zaken in de richting van het B-segment zijn gegaan, is daarop gelet. Onder andere fysiotherapie en diëtië kunnen in de eerste lijn worden aangeboden. Dat geeft dus de mogelijkheid om op die terreinen de prijs te vergelijken en ze over te hevelen naar de eerste lijn. Wij vinden de vrije prijsvorming van betekenis teneinde de prijs in de hand te houden.

Ten tweede moet er gesleuteld worden aan de risicodragendheid van de verzekeraars. Op dit moment loopt men namelijk nauwelijks risico in de tweede lijn, in tegenstelling tot de eerste lijn. Uit het feit dat wij daar aandacht voor hebben, kan worden afgeleid dat wij die zorg naar de eerste lijn willen overhevelen.

Ten derde moeten wij met het oog op de substitutie naar een nieuw bekostigingsstelsel voor de eerste en tweede lijn toe. Laat ik dat kort toelichten. In de tweede lijn kennen wij op dit moment de functionele budgettering. Als zorg uit het ziekenhuis naar de eerste lijn gaat, wordt het aan het einde van het jaar via verrekenregels weer opgeplust naar de FB-budgetten door afspraken daaromtrent. Hierdoor maakt een verzekeraar twee keer kosten: zowel in de eerste lijn als in de tweede lijn. Om die reden willen wij van die FB-systematiek af en willen wij naar prestatiebekostiging gaan. Maar in de eerste lijn worden huisartsen bekostigd op basis van consulten en inschrijftarieven. Vooral voor substitutie van zorg aan chronisch zieken biedt het bekostigingsstelsel nu weinig handvatten. Wij zijn nu aan het verkennen hoe wij in de eerste lijn naar een meer functionele bekostiging toe kunnen gaan. Hierdoor kunnen modules die ontwikkeld zijn voor de grote zes chronische aandoeningen, van de tweede naar de eerste lijn gaan, en zitten er in de bekostigingssystematiek van de eerste lijn voldoende aanknopingspunten voor contractering door de zorgverzekeraar, maar wel onder bepaalde voorwaarden. Zo moeten die modules voldoen aan de standaarden die daar voor staan, zodat er samenhangende zorg geboden wordt.

Ik noem een voorbeeld uit de diëtië. Bij diabetes gaat het om de huisarts, de diëtist, de internist, en cetera. Dat moet wel een samenhangend geheel zijn. Dat is dus zorg die over de verschillende echelons heen aan elkaar geknoopt is in de vorm van netwerkzorg. Dat vind ik buitengewoon wezenlijk. De vrije prijsvorming is ook van belang om die ontwikkeling mogelijk te

maken en de zorg voor mensen die aan chronische aandoeningen lijden, dicht bij huis te brengen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik aarzelde een beetje of ik de vraag zou stellen maar ik ben nieuwsgierig of de minister criteria heeft om te bepalen welke zorg wel en welke niet in zo'n omvattend product omschreven kan worden. Dat vraag ik vooral omdat ik hoorde dat ook CVA-zorg daaronder kon vallen. Er is gezegd dat acute zorg daar ook een onderdeel van is. Acute zorg is net dat stuk waarvan wij altijd gezegd hebben dat het niet vrij onderhandelbaar moet zijn, maar dat het altijd gewoon aanwezig moet zijn. Als je daar over doordenkt, krijg je weer van die afbakeningsproblemen die onder andere in de AWBZ spelen. Nu wij toch een beetje aan het filosoferen zijn, ben ik benieuwd hoe de minister daar tegenaan kijkt.

Minister **Klink**: Het is meer dan filosoferen alleen. Net over de grens, in Duitsland, is er al vanaf 2002 sprake is van "integrierte Versorgung" ofwel geïntegreerde verzorging. Daarbij gaat het overigens ook om zorgstandaarden die op dit moment door ZonMw en andere instanties ontwikkeld worden. Daar vindt die geïntegreerde zorg al plaats. De winsten die geboekt zijn met het oog op het vermijden van gezondheidsschade lopen behoorlijk op: minder hartinfarcten, minder mensen met angina pectoris en betere bloedwaarden en bloeddrukken. Over de hele linie van de zorginhoud brengt dat goede resultaten met zich. Dat geldt ook voor zorgprijzen maar dat is een afgeleide van het feit dat de zorg inhoudelijk echt vele malen verbetert. Daarom is het niet zomaar een loze operatie. De bekostigingsherijking van eerste en tweede lijn en die vrije prijsvorming staan in dienst van de zorgverbetering.

In die geïntegreerde zorg is ook de acute zorg geborgd, in die zin dat die altijd toegankelijk moet zijn. Natuurlijk zullen wij er via bereikbaarheidstoelagen voor zorgen dat er altijd een SEH en altijd een IC beschikbaar is binnen de bestaande veldnormen. Dat is overigens een punt dat bij de discussie over vrije prijsvorming en de prestatiebekostiging in de tweede lijn aan bod komt. Het kan best zijn dat binnen die geïntegreerde zorg module voor bijvoorbeeld hartfalen of CVA vrij onderhandelbaar worden voor zorgaanbieders en de verzekeraars, maar altijd onder drie condities: de zorg moet samenhangend zijn, acute zorg moet altijd bereikbaar zijn en de kwaliteit dient inzichtelijk en transparant te zijn. Achter die standaarden komen ook weer prestatie-indicatoren naar voren die niet alleen van belang zijn voor de patiënt en de verzekeraar, maar ook voor de zorgaanbieder, want die zal zich daaraan spiegelen.

Ik sta hier zo lang bij stil om twee dingen aan te geven. In de eerste plaats is die hervorming van de zorg niet ingegeven door prijskaartjes of de arbeidsmarkt. Zij is zorginhoudelijk gemotiveerd. In de tweede plaats tekent zich daarbij de samenloop af met datgene waarmee de staatssecretaris bezig is in de sfeer van de AWBZ, namelijk het

afstemmen van zorg op de behoefte van de patiënt. Voorbeelden hiervan zijn het scheiden van wonen en zorg, de zorgzwaartepakketten en de cliëntvolgende budgetten. Nogmaals, dat levert echt wel een agenda op met betrekking tot de Zorgverzekeringswet, de AWBZ en de Wmo. Daar moeten wij goed naar kijken. Dit is echter wel onze gezamenlijke ambitie. Dat zeg ik maar even preluderend op de opmerkingen die ik nu zal plaatsen bij het artikel in Zorgvisie, waaraan zojuist werd gerefereerd.

In dat artikel stond iets over het verschil tussen care en cure. Er werd niet alleen gezegd dat er een verschil in oriëntatie bestaat inzake de marktwerking, maar ook in termen van ambitie en aanpak. Ik heb het artikel zelf niet gelezen en weet dus niet wie meer ambitie werd toegedicht: de staatssecretaris of mij. Dat maakt ook niet zo veel uit, want ik heb die ambitie zojuist al inhoudelijk gemotiveerd en qua inzet is er naar mijn stellige overtuiging in elk geval geen verschil.

Sterker nog, op een aantal fronten trekken wij absoluut gezamenlijk op, bijvoorbeeld op het gebied van het inzichtelijk maken van de kwaliteit. Onlangs heeft de staatssecretaris daarover een presentatie gegeven in de sfeer van de AWBZ. In de langdurige zorg loopt men voor op de curatieve zorg, maar wij hebben wel een gemeenschappelijk doel en een gemeenschappelijke agenda. Verder trekken wij gezamenlijk op als het gaat om de arbeidsmarkt en het Zorginnovatieplatform. Hetzelfde geldt voor de ambitie voor persoonsgerichte zorg, die ik zojuist noemde.

Er is wel een verschil in tempo. De Zorgverzekeringswet is in de vorige periode hervormd. Ik keek op van de cijfers die zojuist werden genoemd: van 1,8% toen de AWBZ van start ging tegen 13% nu. Dat is natuurlijk nogal een verschil. Dat heeft ook te maken met het feit dat de AWBZ erg gevuld geraakt is met aandoeningen waarvan men zich tegen de achtergrond van een glasheldere polis kan afvragen: is dat nu wel noodzakelijk geweest en moeten wij daaraan niet een nadere precisering geven? Daarop gaat de staatssecretaris in. Ik zeg alleen maar dat in deze kabinetsperiode de AWBZ aan de beurt is als het gaat om pijnlijke ingrepen in het pakket met het oog op een cliëntgerichte uitvoering.

Het is wel zo dat de monitoring en de evaluaties zowel bij de Zorgverzekeringswet als bij de AWBZ en de Wmo in 2009 plaatsvinden. Wellicht kan tegen die achtergrond worden gekeken naar waar die systemen elkaar nu precies in de weg zitten. Ik heb daar wel ideeën over, maar ik zou te veel speculeren als ik daar nu al te veel op inga.

Er is gevraagd naar de eigen betalingen. Ik kan daar uitvoerig bij stilstaan, maar misschien moet ik het kort houden en refereren aan het verzoek dat de heer Puffers onlangs gedaan heeft om toch in 2010 de eigen betalingen te evalueren. Dat hebben wij ook toegezegd. Dit betreft de eigen bijdrage van mensen en het eigen risico in de Zorgverzekeringswet. Wij willen daar nog eens heel goed naar kijken en dit meenemen in de evaluatie, waarvan ik inmiddels ook het Centraal Planbureau

heb gevraagd om ernaar te kijken, zodat wij goede afwegingen kunnen maken.

Er zijn verschillende argumenten die pleiten voor eigen betalingen. Zojuist werd al het besparingsmotief genoemd. Mevrouw Dupuis sprak over het remgeld. Het zogenaamde "medefinancieringsmotief" werd ook genoemd. Dit betekent simpelweg dat daar waar er geen besparing is op grond van het feit dat mensen ook normaal schoeisel moeten kopen maar soms met extra kosten te maken krijgen, je die normale kosten dan wel in rekening brengt. Bij het remgeldeffect ga je ervan uit dat het zorgvraagremmende werking heeft. Medefinanciering betreft simpelweg het gezamenlijk delen van kosten. Dat zijn drie motieven die een rol spelen, maar elkaar soms ook een beetje in de weg zitten. Daar moeten wij naar kijken bij die evaluatie.

De heer **Putters** (PvdA): Ik ben blij dit te horen van de minister. Hij doelt volgens mij op de motie die ik bij de behandeling van het eigen risico heb ingediend en op de alternatieven waarnaar wij hebben gevraagd. Ik begrijp dat het Centraal Planbureau daar nog eens naar gaat kijken. Heeft de minister enig idee wanneer het CPB op dat punt met resultaten zal komen?

Minister **Klink**: Ik meen mij te herinneren dat wij "2010" hebben gezegd. Laat ik daar maar consistent in blijven: in 2010 krijgt u een rapportage.

De heer **Putters** (PvdA): Dat betekent dat mogelijke alternatieven met voors en tegens nog in deze kabinetsperiode op tafel komen en besproken kunnen worden.

Minister **Klink**: Laat ik een alternatief noemen dat mij intrigeert. Dat betreft de eigenbijdrageregeling van €155. De zorg voor chronisch zieken vraagt drie dingen, ten eerste zorg dichtbij huis, want je hebt bestendig en voortdurend zorg nodig, over de echelons heen, liefst in de zojuist genoemde netwerken. De zorg voor chronisch zieken vergt ook dat wij wellicht meer met ICT zullen gaan doen om mensen echt te begeleiden. Dat is niet vervreemdend voor mensen. Daar zijn goede voorbeelden van. Iedereen die daarmee te maken heeft, ervaart dat eerder als geborgenheid en als een garantie dat er aandacht voor je is dan dat dit digitaliserend en vervreemdend zou werken. Dat zijn dus de eerste twee punten: dichtbij huis, zo mogelijk in netwerken, en digitaal een beetje inbedden. Het derde punt is het zelfmanagement van mensen, bijvoorbeeld door meer aan beweging te doen via fitnessapparaten of anderszins. Als je wilt dat mensen daaraan meedoen en als je daar tegelijkertijd een prijskaartje bij legt van €155, span je het paard achter de wagen; dat geldt in bredere zin voor preventie. Je moet je dus afvragen in hoeverre je voor bepaalde zorgvormen simpelweg die €155 moet kwijtschelden. Dat kunnen nieuwe verzekeraars al doen; die mogelijkheid hebben wij nu wettelijk gecreëerd. Het

is echter best mogelijk dat wij op een gegeven moment tot de conclusie komen dat aan bepaalde zorgvormen het eigen risico gewoon onthouden dient te worden om onszelf daarin niet te blokkeren. Dat is typisch zo'n vraag die wij in 2010 moeten meenemen bij de evaluatie van de eigen betalingen. Aan de ene kant veronderstellen wij dat remgeld uiteindelijk een kostendekkend effect heeft, maar als je dat introduceert rondom preventie of zelfmanagement, heeft het geen kostendempend effect. Omdat mensen zich daardoor van de zorg vervreemden, zou dat alleen maar tot extra zorgkosten leiden. In Duitsland zie je met de "Integrierte Versorgung" nu al dat het een enorm zorgprijdsdempend effect heeft als je mensen in staat stelt om zich de zorg te verwerven.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Ik vind dat de minister een merkwaardig mensbeeld hanteert, alsof er niet een belang voor mensen is om ervoor te zorgen dat zij niet ziek zijn. Dat hangt toch niet alleen van geld af? Het is toch normaal dat iedereen ernaar streeft om gezond te blijven of gezond te worden? Ik vind het heel cynisch om ervan uit te gaan dat dit door geld zou worden doorkruist.

Minister **Klink**: Dat zou betekenen dat hetzelfde cynische motief aan het remgeld ten grondslag ligt, want je veronderstelt dat mensen daar iets mee doen. Bovendien hebben wij ook de huisarts uitgezonderd van de €155 eigen bijdrage om geen drempel op te werpen voor mensen die uiteindelijk naar hun huisarts willen gaan. Dat idee speelt dus wel degelijk, maar wij hebben het nu heel grofmazig gedaan: de eerste lijn niet, de tweede lijn wel. Kijkend naar de zorginhoud is het soms noodzakelijk dat je juist geen drempel opwerpt om in preventieve zin ervoor te zorgen dat de zorgkosten gedempt worden. Dat is immers uiteindelijk het hoofddoel. Vandaar dat het "remgeld" is. Als dat zichzelf in de staart bijt, moet je zo verstandig zijn om te zeggen: daar dan maar niet. Wij komen daarop terug in 2010.

Ik geloof dat ik het hierbij moet laten, want anders ben ik alweer veel te lang bezig. De zorgsector is een dynamische sector. Een ding staat voor mij voorop, namelijk het zorginhoudelijke doel. Ik ben ervan overtuigd dat, als dat voorop staat, uiteindelijk ook de professional en de mensen die in de verpleging en verzorging werken, met meer plezier naar het werk zullen gaan. Uiteindelijk dient dat ook weer het arbeidsmarktmotief dat ik zojuist noemde.

De heer **Putters** (PvdA): Ik begrijp dat de minister in antwoord op mijn vragen over de motie-Schouwen en de evaluatie van de effecten van de eerste periode van marktwerking op kwaliteit, toegankelijkheid en dat soort zaken aangeeft dat dit in feite in de monitors van de NZa en de voortgangsrapportages gebeurt. Heb ik dat goed begrepen?

Minister **Klink**: De brief die ik vorig jaar in de zomer naar u heb verzonden, ging over de 20%, dus over de uitbreiding van 10% naar 20%, die in

feite al in het regeerakkoord besloten lag. In een eerste ontmoeting, waar mevrouw Van Leeuwen nog bij was -- dat moet nog voor de verkiezingen zijn geweest, in het voorjaar van 2007 -- en daarna per brief in de zomer heb ik toegelicht dat wij die elementen van de motie-Schouw hebben meegenomen bij de evaluatie van 120%. Er bestonden aarzelingen bij de Kamer in hoeverre dit krachtig en gericht genoeg was gedaan. Ik kan in ieder geval over de besluitvorming over de 33% en 34% melden dat al die elementen uitdrukkelijk door de NZa zijn meegenomen en ook volgend jaar zullen worden meegenomen bij de evaluatie van die 33%. Die evaluatie van volgend jaar heeft mede ten doel om te bekijken in hoeverre in 2010 eventueel alsnog met een instrumentarium voor prijsbeheersing moet worden gewerkt. In 2007 gingen wij naar 20%. Laten wij het eens heel bond stellen: als het daar was ontspoord in termen van prijs en volume, dan hadden wij geen mechanisme gehad om het daar te ondervangen. Wij hebben ons nu voorzien van de mogelijkheid om dat in 2010 wel te doen rond de 34%. Dat is een extra waarborg die wij hebben ingebouwd. In 2009 komt er opnieuw een evaluatie van de NZa over die 34%. Gedurende 2009 zullen wij voortdurend monitoren wat de prijs- en volumeontwikkeling is geweest.

De heer **Putters** (PvdA): Ik begrijp wat de minister zegt. Het punt is dat de Kamer daarover heel graag met minister in gesprek zal gaan. Ik meen mij te herinneren dat in dat debat juist centraal heeft gestaan dat wij met de regering van gedachten wilden wisselen over die effecten van de eerste fase marktwerking, alvorens wij tot verdere uitbreiding zouden overgaan. Niets belet ons natuurlijk om al die monitors op de agenda te zetten en de minister uit te nodigen daarover te spreken, dus wij kunnen het ook omdraaien, maar ons kernpunt was wel dat wij wilden spreken over precies de punten die de minister heeft genoemd, voordat wij verder wilden gaan met die vrije prijsvorming.

Minister **Klink**: Ik heb als kernpunt van de motie gezien dat er zou worden geëvalueerd en dat de criteria die erin stonden daarin zouden worden meegenomen, maar ik loop natuurlijk allermist weg van een gesprek met de Kamer over de resultaten daarvan. Ik realiseer mij dat de Kamer mij altijd kan uitnodigen als ik dat wel zou willen doen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Wij dragen de minister allemaal een warm hart toe, dus wij zullen hem vast uitnodigen.

Minister **Klink**: Ik ben blij dat ik het motief ken.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb ook een vraag, nog een beetje doordenkend over zorg dicht bij de mensen. Dat is een thema dat mij ook heel sterk aanspreekt. In de ontwikkeling van de tweedelijnszorg zie je juist concentratie en zorg die verder van de mensen weg is. Wat ziet de minister als zijn rol, als rol van de regering bij het ervoor

zorgen dat die zorg toch dicht bij mensen beschikbaar blijft? Een pregnant voorbeeld vormen natuurlijk de IJsselmeerziekenhuizen, die om lijken te vallen. De minister sprak zelf net over kleinschaligheidstoelag of bereikbaarheidstoelag. Dat zijn toch ingewikkelde zaken, als je daartegenover het fenomeen marktwerking zet.

Minister **Klink**: Ik zie daar wel dubbele bewegingen. Voor ik bij het voorbeeld van mevrouw Slagter kom, noem ik de andere beweging. Ik was bij een werkbezoek in Dordrecht. Specialisten gaven aan hoe bij hen de vrije prijsvorming uitpakt. Zij melden mij: tien tot vijftien jaar geleden kreeg je ons specialisten echt het ziekenhuis niet uit, dat kon je vergeten. Dat was het oude Schweizerziekenhuis, dat bezig was het aanbod van zorg te vertakken in de richting van Ridderkerk. Het aanbod was gekomen vanuit Ridderkerk. Men heeft in Dordrecht gerealiseerd dat men gezamenlijk met de huisartsen optrekt in een gezondheidscentrum. Nu zie je de specialisten naar Strijen en Ridderkerk gaan. Daar vangen zij de eerste zorg op voor mensen die dat nodig hebben. De patiënten zeggen daar: ik hoef nu niet meer naar Dordrecht, ik kan bij wijze van spreken om de hoek mijn zorg halen. Je ziet dat de zorg zich ook naar mensen toe beweegt. Dat is ook een implicatie van de marktwerking, namelijk dat men zich meer bewust wordt van het feit dat de bejegening van patiënten en de nabijheid van de zorg die wordt geboden, een asset is voor het ziekenhuis. Die ontwikkeling zie je.

Ik heb zo-even aangegeven dat ik die substitutie van de zorg nogal belangrijk vind en dat marktwerking er zonder meer toe zal leiden dat verzekeraars gaan kijken waar de zorg beter kan worden geboden, in de tweede of in de eerste lijn. In de eerste lijn is hij in regel simpelweg goedkoper, maar ook beter en meer nabij, althans voor sommige onderdelen van de zorg voor chronisch zieken.

Daarnaast zie je ook een ontwikkeling van concentratie. Die vind ik niet altijd erg. Als ik bij de behandeling van eierstokkanker, borstkanker en slokdarmkanker zie dat volume, routine en subspecialisatie ertoe leiden dat de zorg aanmerkelijk verbetert en de sterftcijfers aanmerkelijk afnemen, dan denk ik dat de concentratie soms uit het oogpunt van kwaliteit en veiligheid strikt genomen echt noodzakelijk is. Je ziet die ontwikkelingen ook in Zeeland. Ik ben mij bewust van de problematiek die er speelt, maar daar speelt ook de kwaliteit van de zorg een rol, op dit moment heel simpel ook rond verloskunde. Dan is concentratie niet altijd verkeerd, mits het maar die dubbele beweging is en mits er maar één punt centraal staat, namelijk de kwaliteit van de zorg. Uit hoofde van de kwaliteit zie je ook een andere beweging naar de eerste lijn. Die zullen wij dus aanmoedigen, ook door ons bekostigingsstelsel te herijken.

Dat neemt niet weg dat concentratie ook in die zin in de gaten moet worden gehouden dat altijd de 45-minutennorm gehandhaafd zal dienen te blijven. Dat speelt op dit moment ook heel

actueel in bijvoorbeeld Zeeland. Daarvoor zal ik vervolgens arrangementen moeten treffen, bijvoorbeeld via extra ambulances.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Voorzitter. Ik ben blij vandaag met de Kamer het debat te kunnen voeren. Het is voor mij inderdaad het eerste debat met de Kamer. Niet helemaal, want ik heb een aantal jaren geleden een initiatiefwet mogen verdedigen en ik heb tweemaal een kennismakingsgesprek met de Kamer gevoerd. Ik ben toch blij dat ik hier met de Kamer mag spreken over zo'n belangrijk thema, de toekomst van de gezondheidszorg en de AWBZ en de Wmo meer in het bijzonder. Er zijn veel indringende vragen gesteld over de aard van het stelsel, naar de betekenis van de AWBZ en de Wmo, de achtergrond ervan en de toekomst. Dat zijn vragen die betrekking hebben op zeer verschillende elementen, vragen die zowel betrekking hebben op de structuur als de afstemming tussen de verschillende systemen, maar ook op organisatorische vraagstukken, indicatievraagstukken, financiële vraagstukken en zelfs ethische en morele vraagstukken. Mevrouw Dupuis heeft daaraan nadrukkelijk gerefereerd.

Ik was het zeer met de heer Puffers eens, die zijn betoog ermee begon dat wij hier gewend zijn om over systemen en structuren te spreken. Helaas kan ik daar vandaag ook niet onderuit komen, maar wij moeten hier wel steeds in gedachten houden dat wij over mensen spreken en dat wij over kwetsbare mensen spreken, voor wie veranderingen hard kunnen aankomen en grote gevolgen kunnen hebben. Wij zitten echter wel in een situatie waarin die veranderingen absoluut nodig zijn.

Ik begin met terug te kijken op de geschiedenis van de AWBZ en de Wmo om van daaruit mijn toekomstvisie te geven, want die zaken hangen nauw met elkaar samen. Vervolgens wil ik ingaan op een aantal meer specifieke thema's. Ik zal achtereenvolgens de pakketmaatregelen behandelen, de relatie tussen Zorgverzekeringswet, AWBZ en Wmo, de vraag of sprake is van nog meer overhevelingen, het pgb, de relatie tussen wonen en zorg, de positie van de NMa en ketenzorg, de eigen bijdrage, de financiën en de contracteerruimte en de bureaucratie. Vervolgens zal ik de vragen die ik dan nog over heb over de Wmo en nog enkele incidentele vragen beantwoorden.

Ik zal eerst even terugkijken. Waar komen wij vandaan? De heer Klein Breteler heeft het heel goed geformuleerd toen hij verwoordde waarom de AWBZ in 1968 tot stand is gekomen, namelijk omdat er nauwelijks voorzieningen waren die mensen met onverzekerbare zorgvragen behandelden. Zij waren overgeleverd aan de goedwillendheid van anderen. De kwaliteit was niet goed geregeld en het geld moest bij elkaar worden gesprokkeld uit allemaal kleine geldpotjes. Een collectieve verzekering ontbrak en die was nodig in de ontwikkeling van de Nederlandse verzorgingsstaat. Een voorziening die overigens ook

tot stand is gekomen na een advies van destijds de SER en waarvan solidariteit de belangrijkste basis is. Ik denk dat dit iets is waarop wij trots kunnen zijn. Solidariteit kent echter wel een grens en moet door ons allen betaald worden. Op deze vraag zal ik later in mijn betoog nog terugkomen.

De AWBZ werd destijds ingevoerd voor de financiering van de intramurale zorg in verpleeginrichtingen, in "zwakzinnigeninrichtingen" -- zo werden ze toen genoemd -- en inrichtingen voor "lichamelijk en zintuigelijk gebrekkigen, zoals debielen en imbecielen". Gelukkig is er sindsdien veel veranderd, in ieder geval in de bejegening en in het taalgebruik waarmee wij groepen mensen met een zware beperking aanduiden die zorg nodig hebben. De kern van de gedachte van solidariteit met mensen die zware beperkingen hebben en die hulp en zorg nodig hebben, staat wat mij betreft nog steeds als een huis. De kern van de AWBZ is wel dat het een verzekering is en daarmee een afdwingbaar recht. Mensen die zorg nodig hebben, kunnen een beroep doen op de AWBZ. Mits zij aan de voorwaarden voldoen, is de overheid ook verplicht om deze zorg te bieden. Er is dus ook sprake van een zorgplicht. Vandaag de dag zijn het de zorgkantoren die de verplichting hebben om geïnitieerde zorg te leveren. Het recht op zorg geeft kwetsbare mensen in de AWBZ de garantie dat zij de zorg krijgen die zij nodig hebben.

Als je kijkt naar de ontwikkelingen sindsdien, dan zie je dat in de eerste periode vooral is gezorgd voor meer inrichtingen: verpleeginrichtingen en inrichtingen voor behandeling of verpleging van zwakzinnigen. Deze werden gesaneerd en op een kwalitatief verantwoord peil gebracht. In de loop van de tijd zijn er tal van voorzieningen bijgekomen. De uiteindelijke AWBZ-voorziening is fors uitgebreid. De heer Klein Breteler gaf dit al aan door de premie van die tijd van 1,3% te noemen. Er kwam van alles bij: bejaardenzorg en medische kindertehuizen in 1970, medische kleuterdagverblijven in 1971, dagverblijven voor gehandicapten in 1973, preventie in 1974, gezinsvervangende tehuizen in 1976 en hulp door de Riagg in 1982. Met deze groei van voorzieningen nam ook het aandeel van de AWBZ in de totale uitgaven voor de gezondheidszorg toe, van 21% in 1972 naar bijna 40% in 1998 en nog ruim 40% nu. Iedereen die werkt, betaalt momenteel een premie van €320 per maand voor de AWBZ, in ieder geval iedereen met een modaal inkomen. Dat is nogal wat. Heel veel mensen beseffen dit niet.

Aan de premie die wij betalen en de middelen die wij blijkbaar nodig hebben, laat zich de ontwikkeling aflezen dat er met name in de eerste 25 tot 30 jaar -- ik schetste dit zo-even al -- tal van elementen zijn bijgekomen, waardoor de AWBZ een lappendeken is geworden. Vandaag werd gerefereerd aan staatssecretaris Simons. Hij was een van degenen die nog echt overhevelingen heeft gemaakt richting de AWBZ. Nu zien wij dat wij op onderdelen een beweging terug maken om de AWBZ op te schonen, opdat echt onverzekerbare langdurige zorg overblijft.

Wat ook is veranderd in de loop van de tijd, is de visie op cliënten. Gelukkig spreken wij nu van mensen met een beperking en niet van debielen en imbecielen. Ook de visie op cliënten in het algemeen is veranderd. Cliënten zijn mondiger en kritischer geworden. Als gevolg daarvan is ook het persoonsgebonden budget in de jaren negentig ingevoerd. Mensen hebben meer wensen, laten minder gemakkelijk anderen bepalen wat goed voor hen is. Daarnaast is de idee over de menselijke maat veranderd. Ook op dit punt zien wij een beweging. Was bij de eerste 30 jaar sprake van een beweging naar grote instellingen buiten de samenleving, aan de rand van de stad, waar mensen met beperkingen samenwoonden, nu zien wij een beweging terug om mensen zo veel mogelijk te laten participeren in de samenleving en het leven van alledag ook in de zorg een plek te geven. Dit kan zijn door middel van kleinschalige voorzieningen voor dementerenden in de wijk, projecten met begeleid wonen voor gehandicapten en alle manieren om keuzevrijheid of zelfstandig wonen te bevorderen en te investeren in kwaliteit.

Binnen deze twee grote bewegingen zien wij met name op het punt van financiën momenten van explosie. Volgens mij verwees mevrouw Dupuis daarnaar. Wij zien dat de AWBZ met name in 2003, toen wij de functiegerichte omschrijvingen in zeven functies hebben veranderd, te weten: huishoudelijke verzorging, persoonlijke verzorging, verpleging, ondersteunende begeleiding, activerende begeleiding, behandeling en verblijf, als onbedoeld effect een enorme groei heeft doorgemaakt. Immers, deze functies waren eigenlijk alleen voor gehandicapten bedoeld. Daar ligt een van de oorzaken dat wij een en ander niet meer goed in de hand hebben.

Wij moeten de AWBZ dus opschonen. Dit is in ieder geval een taak die ik mijzelf heb gesteld. De menselijke maat, het gewone leven, moeten wij meer in de zorg laten binnenkomen. Dit heeft alles met kleinschaligheid te maken. Als je kijkt hoe Nederland het internationaal doet, zie je dat wij een redelijk goede middenmoter zijn. Wij doen het niet heel erg goed -- wij geven wel heel veel geld uit, wat dat betreft staan wij aan de top -- maar wij scoren gemiddeld. Het is mijn ambitie om deze normering omhoog te brengen en dus ook de kwaliteit in de langdurige zorg te verbeteren.

De heer **Putters** (PvdA): Ik steun de redenering van de staatssecretaris en ook de noodzaak tot opschoning van de AWBZ. Onze fractie vindt het wel belangrijk dat hiermee niet de indruk ontstaat alsof deze zaken die er in de loop der tijd zijn ingekomen en er nu wellicht uit moeten, onbelangrijk, onnodig of onzinnig zijn. Het lijkt mij dat dit nadrukkelijk niet het geval is. Ik wil een pleidooi houden voor een goede communicatie over de reden van het verwijderen van deze zaken uit de AWBZ en over de wijze waarop dit wordt opgevangen: moeten burgers hiervoor zelf betalen of gebeurt dit via de Wmo? Dit lijkt mij wel heel erg belangrijk, omdat de term "opschoning" naar buiten toe al gauw de indruk wekt van "onnodig", "onbelangrijk".

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ik ben het geheel met de heer Putters eens. Het idee mag niet ontstaan dat wij er maar wat uithalen en dat mensen zelf maar moeten zien hoe zij dit oplossen. Bij de bespreking van de pakketmaatregelen kom ik hierop terug. Ouders van kinderen met gedragsproblemen hebben een probleem. Het kan hen voor heel grote problemen stellen om een kind te hebben met bijvoorbeeld ADHD of PDD-NOS. De vraag is alleen of dit geregeld moet worden vanuit de AWBZ en of dit altijd vanuit dit verzekeringssysteem moet. Ik kom hier nog uitgebreid over te spreken.

Ook internationaal gezien hebben wij hoge uitgaven. Dit heeft veel te maken met het feit dat wij veel intramurale zorg hebben; veel formele zorg en weinig informele zorg. Ook op dit punt moeten wij misschien een beweging terug maken. Wij hebben heel veel mantelzorg laten overnemen door professionals. Ook als je kijkt naar de toekomstverkenningen met de behoefte aan zorg en de arbeidsmarktperspectieven, zijn er goede redenen om een deel daarvan weer binnen sociale netwerken te laten uitvoeren. Dit deel van de mantelzorg moet niet altijd terug naar het kerngezin, maar wel naar de kring om de cliënt heen.

Kortom, er is een aantal redenen waarom de AWBZ moet veranderen. Laten wij vervolgens vanuit een andere insteek kijken naar waar de Wmo ook alweer vandaan komt. In de loop der jaren is participatie een belangrijk onderdeel van de AWBZ geworden. Dit heeft bijgedragen aan de grote groei van de AWBZ. In de jaren negentig en in het begin van deze eeuw is het besef gegroeid dat een sterke, afzonderlijke wet naast de AWBZ nodig kan zijn om deze participatie daadwerkelijk gestalte te kunnen geven. Daar is de Wmo, die op 1 januari 2007 in werking trad, een gevolg van. Voor de Wmo hadden wij natuurlijk al wel het welzijnswerk en de Welzijnswet uit 1994. Deze heeft helaas niet het nieuwe elan gebracht waarop velen hoopten. De Welzijnswet was een decentrale wet waarbij aan de gemeenten nauwelijks prestatie-eisen werden gesteld. Volgens mij zei mevrouw Slagter dat hierop ook wel ruim is bezuinigd door veel gemeenten. In de Welzijnswet werden wel doelgroepen genoemd waarvoor de gemeente welzijnsbeleid moest ontwikkelen. De Welzijnswet kende echter geen expliciete bepalingen over cliëntenparticipatie of het betrekken van burgers bij de totstandkoming van beleid. De decentralisering en de gemeentelijke zeggenschap van de Wmo worden vaak benadrukt. Ontegengesteld is hiervan ook sprake, maar tegelijkertijd draaien wij de slinger terug. Immers, de systeemverantwoordelijkheid in de Wmo is groter dan in de Welzijnswet zodat wij, weliswaar niet op specifieke onderdelen, maar wel in algemene zin, via de systeemverantwoordelijkheid vanuit het Rijk kunnen sturen op wat de gemeenten doen. De gemeente kan eraan bijdragen dat mensen veel meer op eigen kracht kunnen participeren. Soms is hiervoor een klein zetje nodig, soms is hier veel

meer voor nodig. De Wmo is echter heel nadrukkelijk een participatiewet en geen zorgwet.

Zoals gezegd, is Wmo per 1 januari 2007 in werking getreden als voorziening. Hierin zien wij heel goed het verschil. De heer Putters en anderen vroegen zich af wat precies het verschil is tussen verzekering en voorziening en het verschil tussen zorg en participatie; waar houdt het een op en begint het ander? De zorgvraag die mensen hebben, kan beantwoord worden vanuit de Zorgverzekeringswet, vanuit de AWBZ of vanuit de Wmo. De Zorgverzekeringswet en de AWBZ zijn verzekeringen. De Wmo is een voorziening en hierbij geldt dus ook een ander sturingsprincipe. Mensen met ernstige beperkingen en aandoeningen die behoefte hebben aan langdurige zorg, moeten ook het recht hebben om deze zorg te kunnen afdwingen. Hier is de AWBZ voor bedoeld als collectieve verzekering. Het gaat hierbij dus ook om een individueel recht met een individuele verzekeringsaanspraak. Het is mijn stelling dat ingeval van ondersteunen en laten participeren van mensen voor de sturing en uitvoering, bij participatie dus, de gemeente eerder aan zet is. Deze zit immers dicht bij de burger en kan veel gemakkelijker verbanden leggen tussen mensen en sociale netwerken, met meer ruimte voor lokaal maatwerk. De gemeente kan hieraan ook met een collectieve voorziening invulling geven. Het hoeft niet altijd te gaan om een individueel recht; het kan ook gaan om een lokale, collectieve voorziening waarvan meer mensen gebruik kunnen maken. Waar het onderscheid precies ligt, is een ingewikkelde kwestie. Dit valt niet met een schaarstje te knippen. Bij de pakketmaatregelen kom ik hierop terug.

Bij mijn aantreden trof ik een AWBZ aan die een lappendeken bleek te zijn. Bovendien lagen er veel problemen op tafel. Ik was nog geen halfuur staatssecretaris of ik werd voor spoedberaad weggeroepen omdat de middelen voor het persoonsgebonden budget op waren. Ik kan de Kamer vertellen dat het sindsdien tenminste de eerste maanden niet veel anders is gegaan. Ik trof een Wmo aan die anderhalve maand daarvoor was ingegaan. Wij waren nog maar net begonnen om de praktijkeffecten te leren zien. Kortom, er lagen er nogal wat problemen op tafel. Ik zeg dit in het bijzonder tegen mevrouw Dupuis. Deze problemen zijn dus ook niet nieuw; ze zijn in de loop der tijd ontstaan. Anderen zeggen wel eens: er is veel achterstallig onderhoud bij de AWBZ. Dat achterstallige onderhoud heb ik aangetroffen en er restte mij geen andere keus dan dit snel aan te pakken. Daarom heb ik destijds zelf het initiatief genomen om de Sociaal-Economische Raad om advies te vragen. Ik wilde namelijk een breder draagvlak dan de adviezen die er lagen.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik denk dat de staatssecretaris zo-even een zeer helder betoog heeft gehouden, waarmee ik het volstrekt eens ben. Het is juist dat er een principieel verschil is tussen een verzekering en een voorziening. De AWBZ is een verzekering, waarbij de rechten wettelijk geborgd en te verkrijgen zijn. Bij een

voorziening, de Wmo, ligt dit anders. Ik weet niet of de staatssecretaris hierover nog komt te spreken, maar ik heb de volgende vraag. De CDA-fractie deelt de definitie. Moet het persoonsgebonden budget, en in de toekomst wellicht een persoonsvolgend budget, met het oog hierop inderdaad principieel niet meer in een subsidieregeling geregeld worden, maar in plaats daarvan een wettelijke aanspraak zijn? Hierin worden immers rechten uit de AWBZ bekostigd. Het zou, gelet op de uitleg van de staatssecretaris, toch voor de hand liggen dat het persoonsgebonden budget inderdaad een afdwingbaar recht is?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ik kom straks nog uitgebreid te spreken over het persoonsgebonden budget. U hebt gelijk, mijnheer Klein Breteler, ik ben zelf begonnen met het noemen van het persoonsgebonden budget. Een van de redenen dat ik nu de maatregelen neem die ik neem, is dat ik niet aan het persoonsgebonden budget als zodanig wilde sleutelen. De gemakkelijkste oplossing die ik al direct bij mijn aantreden had kunnen nemen, was het stopzetten van het pgb, omdat het hierbij om een subsidieregeling gaat en geen afdwingbaar recht. Uit het feit dat dit sindsdien niet is gebeurd, hoewel er het afgelopen halfjaar talloze momenten zijn geweest waarop dit wel had kunnen gebeuren, mag men in ieder geval afleiden dat ik het pgb een warm hart toedraag. Ik kom hier straks nog op terug.

Ik wil langzaam de overstap maken naar de toekomst door nog even in te gaan op de uitdagingen die ik binnen de AWBZ zie. Vaak wordt de financiële kant benadrukt. Deze is ook belangrijk, maar wat mij betreft gaat het verder. Het gaat ook over de vraag of je deze individuele aanspraken wel wenselijk vindt voor alle AWBZ-gelden waarop aanspraak gemaakt kan worden. Bij de langdurige zorg hebben wij aan de ene kant te maken met te weinig cliëntgerichtheid, te weinig kwaliteit en te veel bureaucratie. Daarnaast hebben wij te maken met een maatschappelijke tendens. Immers, de AWBZ is in aard en omvang veranderd door al deze aanvullende regelgeving, deze lappendeken van aanspraken.

Ik zie dit met name terug bij de functie ondersteunende begeleiding. Mensen maken hier enorm veel gebruik van. Vanaf 2003 zit hier een enorme groei in, overigens vooral in de vraag van mensen met pgb's. De groei van het gebruik van de AWBZ zit inderdaad veel meer bij jongeren dan bij ouderen. In dit geval gaat het dus om individuele rechtsaanspraken en daarmee om individuele begeleiding. Mijn vraag is of wij het met name ingeval van mensen met gedragsproblemen, zeker ingeval van jongeren, wenselijk vinden dat iedereen daaruit individuele begeleiding vergoed krijgt bij gedragsproblemen. Mevrouw Dupuis gaf daarvan voorbeelden die ik zelf in eerdere brieven heb genoemd, zoals individuele begeleiding bij school, individuele begeleiding bij de voetbalclub. De vraag is wat je doet met de samenleving en wat je doet met jongeren die al vanaf hun tiende jaar een individueel ondersteuningstraject vanuit de AWBZ krijgen. De vraag is of zij hier ooit nog vanaf

komen. Dit werkt niet alleen individualiserend, maar ook medicaliserend. Ik heb hier bezwaar tegen, want ik vind dat in dit geval geen sprake is van langdurige, onverzekerbare zorg. Ik vind dit bij uitstek iets wat ondersteund zou moeten worden vanuit het participatieperspectief waarin je zegt: zouden wij scholen en sportclubs niet beter moeten toerusten om te kunnen omgaan met jongeren met gedragsproblemen? Je moet het dan op een andere manier aanpakken: in de buurt, in samenwerking met mensen en niet als een individuele aanspraak.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik kan het eens zijn met de staatssecretaris. Een ander probleem -- wellicht komt zij hier nog over te spreken -- is hoe je de kwaliteit kunt controleren van al deze individuele begeleiding.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Dat is ingewikkeld, met name bij het pgb. Mensen kunnen het pgb immers vrij besteden. Ik vind dit wel een heel ingewikkelde kwestie. De grote waarde van het pgb is juist dat mensen zelf kunnen vragen om zorg te leveren. Ik denk dat de toename van de ondersteunende begeleiding en met name het gebruik bij het pgb wellicht in een combinatie van factoren ligt. Mensen kunnen deze aanspraak vrij gemakkelijk krijgen. U was het, mevrouw Slagter, die zei: ik kom in mijn huisartsenpraktijk mensen tegen die graag een verwijzing willen voor de jeugd-GGZ of een kinderpsychiater. Zo weet ik dat mensen bijna vanzelfsprekend aanspraak kunnen maken op AWBZ-middelen, als men in de jeugdzorg zegt dat er een psychiatrische aanpak moet komen. De vraag is of dit terecht is. Ingeval van de pgb-constructie is het de vraag of je hiermee wellicht een ander doel dient. Ook in dit geval weer een respectabel probleem. Ik zeg dit met name tegen de heer Putters. Misschien overbelaste ouders die niet alleen met dit kind te maken hebben, maar ook met carrières die zij willen maken, met opleidingen die zij willen volgen, met andere kinderen die allerlei wensen hebben. Ook in dat geval is het de vraag of de AWBZ hiervoor bedoeld is. Is het wenselijk dat hierop aanspraak gemaakt kan worden via een individueel afdwingbaar recht?

Ik zie in de praktijk ook heel goede voorbeelden waarin dit soort ondersteuning op een andere manier vorm krijgt. Dit zijn de mooie, positieve voorbeelden uit de Wmo, bijvoorbeeld het project "Sociaal vangnet in de buurt". Dit project is erop gericht om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig in de buurt te laten wonen, vereenzaming tegen te gaan en ook nog iets van waarde in de buurt mee te geven. Dit kan met behulp van inzet van jongeren en vrijwilligers of met andere projecten uit de buurt. Een ander voorbeeld, dat ik zelf vaak heb genoemd, is de boodschappenservice. Deze wordt betaald uit de AWBZ, een individueel afdwingbaar recht. De AWBZ-vergoeding hiervoor was €45 per uur. Deze hebben wij met ingang van dit jaar teruggebracht naar €35 per uur. Ook in dit geval is het de vraag of het wenselijk is dat wij een professional boodschappen langs laten brengen of dat wij beter

een boodschappenbuurtbus kunnen instellen waardoor mensen niet alleen nog zo veel mogelijk zelf hun boodschappen kunnen doen, maar ook anderen tegenkomen, waarmee eenzaamheid bestreden wordt. Of waarom gaan wij niet bij een gemeente in combinatie met de WWB en de Wmo dienstencentra instellen, klussendiensten waarmee mensen iets kunnen betekenen voor anderen? Dit kan gaan om het doen van boodschappen, het indraaien van een lampje of andere kleine klussen in huis. Of maatjesprojecten met kinderen uit de klas die als mentor optreden voor een ander kind met problemen. Ik spreek psychiaters die zeggen dat deze kinderen, als je het zo organiseert, aan het einde van het schooljaar zeggen: wij zijn helemaal geen hulpverleners meer voor dat ene meisje uit de klas met gedragsproblemen; zij is onze vriendin geworden.

Dit is misschien een idealistisch verhaal. Het vergt veel inzet en dit gaat met vallen en opstaan, maar het is mijn vaste overtuiging dat wij deze kant op moeten. Wij moeten de beweging maken van ondersteunende participatie naar lokale sociale netwerken. De AWBZ moeten wij houden voor mensen die werkelijk te maken hebben met complexe zorg.

Mijn toekomstvisie ligt wat dat betreft heel erg in het op een heel andere manier dan nu gebeurt afstemmen van participatie en zorg. Voorop moet staan dat mensen niet buiten de boot mogen vallen, dat iedereen mee moet kunnen doen, ongeacht beperkingen. Maar wij constateren ook dat participatie en zorg vaak in elkaars verlengde liggen, en dat beide belangrijk zijn. Ze moeten wel van elkaar worden onderscheiden, zodat er andere systemen voor kunnen gelden, maar in de praktijk zal, net als bij de Zorgverzekeringswet, op lokaal niveau samengewerkt moeten worden. Daar spelen de huisartsen, de verpleegkundigen en de opbouwwerkers een rol.

Bij het woord "participatie" denk ik vooral aan passende voorzieningen, waarbij van onderop wordt geprobeerd netwerken op te bouwen, en dus geen verzekeringssysteem. Bij de Wmo staan daarom verbinden, integraliteit en lokaal maatwerk centraal. Daarin zie je dat de Wmo vernieuwend kan zijn door verbindingen te leggen tussen zorg en participatie, tussen wonen en participatie en tussen werk en inkomen. Dat doen wij met de prestatievelden. Veel gemeenten zijn op een heel innovatieve manier bezig vorm te geven aan beleidsplannen in de Wmo. Met initiatieven zoals ik ze net noemde wordt het welzijnswerk opnieuw uitgevonden.

De heer **Putters** (PvdA): Ik steun u heel erg. In mijn inbreng heb ik aangegeven dat het dan wel van belang is om vanuit die verschillende geldstromen wat makkelijker over en weer te kunnen uitwisselen. Komt dat nog?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ik ben het met u eens dat je die geldstromen moet kunnen uitwisselen, althans dat die goed afgestemd moeten

worden. Tegelijkertijd willen wij ook die glasheldere polis. Nu was het ook uitwisselbaar, maar altijd maar één kant op, namelijk door het bij de AWBZ te claimen. Die route ga ik echt definitief afsnijden. Dat neemt niet weg dat op lokaal niveau een aantal pilots loopt, waaruit blijkt dat uitwisselbaarheid en afstemming nog beter kunnen dan nu het geval is. Dat is een continue uitdaging voor de komende jaren.

De heer **Putters** (PvdA): Bent u voornemens dat soort experimenten op wat grotere schaal te gaan doen? Volgens mij zijn daar namelijk vrij snel grote slagen te maken in de uitvoering.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Daar kom ik nog op. U hebt zelf het Frieslab genoemd, een pilot die daarvan een voorbeeld is. Het gaat hierbij om kwetsbare groepen, terwijl je altijd met niet-voorzien effecten zit. Bij de Wmo had niemand voorspeld dat in een mum van tijd een hele omkering zou plaatsvinden. Experimenteer en leer daarvan.

Ik zie het welzijnswerk zich in de praktijk ontwikkelen, waarbij de participatiedoelstelling voorop staat. In mijn derde voortgangsrapportage, die ik naar de Tweede Kamer heb gestuurd, heb ik daaraan veel aandacht besteed. Het welzijnswerk moet namelijk wel echt veranderen, want het is van oudsher nog veel te veel aanbodgestuurd. Veel te veel wordt door anderen bedacht wat goed is voor mensen, en er wordt veel te weinig van onderop samen met mensen georganiseerd. De kracht van de Wmo ligt niet in het dwingend voorschrijven, maar in het creatief zoeken naar nieuwe samenwerkingsvormen. Mensen moeten veel meer vanuit de vraagkant, en minder vanuit het aanbod opereren, wat voor gemeenten een heel andere opstelling vraagt. Geen lange beleidsnota's en grote kantoren, maar naar mensen toegaan en in hun netwerken vragen wat zij nodig hebben. De indicatiestelling door de gemeenten kan op een heel andere manier. Heel veel gemeenten hebben een beetje voor de makkelijkste weg gekozen: indicatie door het CIZ voor de huishoudelijke hulp. Maar als je mijn lijn doortrekt, zou je veel meer moeten gaan naar wat de VNG een keukentafelgesprek noemt. Daarbij kijk je niet alleen of ze huishoudelijke hulp nodig hebben, maar ook of er nog meer zaken zijn die hen bezig houden en of zij nog iets kunnen doen voor de samenleving. Ik vind het heel jammer dat de discussie die nu wordt gevoerd over de Wmo nog steeds gaat over de huishoudelijke hulp, terwijl in de praktijk heel veel voorbeelden zichtbaar zijn waarbij van onderop wordt gewerkt, en waarbij wordt geprobeerd mensen in de buurt te laten wonen, zoals minister Vogelaar en ik met Thuis in de buurt proberen vorm te geven.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik vind het jammer dat de problemen rond de Wmo, die er hier en daar wel zijn, te veel op het Binnenhof worden besproken en te weinig in de gemeenteraden. Mij valt op dat wij hierover praten -- ook de heer Putters deed dat in zijn bijdrage -- maar ik maak

mij er zorgen over dat in de raden veel te weinig wordt gesproken over de mogelijkheden van de Wmo. Ik heb daarvoor aandacht gevraagd, gezien de reikwijdte van de Wmo. Is de staatssecretaris dat met mij eens?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ja. Steeds vaker beantwoord ik schriftelijke vragen van de overkant met een verwijzing naar de lokale wethouders, die de regie voeren. Tegelijkertijd zeg ik tegen wethouders: pas op dat jullie de AWBZ niet overplanten op de Wmo of het lokale niveau. Dan is het van het allergrootste belang dat iemand in Groningen hetzelfde krijgt als iemand in Maastricht. Bij die ondersteuning hebben gemeenten veel meer mogelijkheden om zelf te sturen, bijvoorbeeld als het gaat om aanbesteden. Ik heb mij eerlijk gezegd wel verbaasd -- dat zal wel iets met de korte invoeringstijd te maken hebben gehad -- dat heel veel gemeenten de aanbesteding van de huishoudelijke hulp aan ambtenaren of derden hebben overgedragen. Mijn stelling is dat wethouders politieke keuzes moeten maken over wat zij belangrijk vinden in de Wmo en waarop zij door de raad afgerekend willen worden.

De heer **Putters** (PvdA): Het laatste is mij uit het hart gegrepen. In deze Kamer heeft uw voorganger met ons het debat over de Wmo gevoerd, waarbij is gezegd dat gemeenten het hele jaar 2007 over de invoering van de Wmo konden doen, omdat zij dan dit soort dingen goed konden regelen. Maar het is volgens mij ook heel slecht gecommuniceerd met gemeenten dat dat kon en dat dat niet meteen allerlei negatieve consequenties had op financieel gebied. Daarover hebben wij als Kamer onze bezwaren geuit.

Wij zitten hier inderdaad niet in de gemeenteraad. Maar als welzijn echt belangrijk wordt gevonden, ben ik wel benieuwd naar de opvatting van de staatssecretaris over hoe dat in de kaderstelling een plek moet krijgen. Wij moeten hier niet bepalen wat dat moet zijn, maar wel dat dat onderdeel moet zijn van het gehele pakket van een gemeente. Hetzelfde geldt eigenlijk voor de indicatiestelling. Volledig eens met wat de staatssecretaris zegt, maar hoe gaan wij ervoor zorgen dat dat lokaal op een andere manier gebeurt?

De heer **Van den Berg** (SGP): Het probleem bij veel gemeenten is dat zij geen goed opgeleide ambtenaren hebben. Een ambtenaar die verantwoordelijk is voor de aanbesteding, wordt tot nu toe niet opgeleid. Het is een kwestie van met vallen en opstaan praktijkervaring opdoen, en dat loopt lang niet altijd. Verder zijn er heel goede voorbeelden van een sociaal vangnet, maar ook daar loopt men tegen regelgeving van de rijksoverheid aan waar ze niet doorheen komen. Ik noem problemen rondom gezinnen, waartegen vaak niet kan worden opgetreden, gelet op allerlei regeltjes waar men niet doorheen komt. Voordat gemeenten "op stoom" zijn, moet er nog heel veel gebeuren. Onze zorg is dat dat steeds meer uit elkaar gaat lopen, dus dat delen van de AWBZ

wellicht naar gemeenten gaan die dat helemaal niet meer aankunnen. Dat zou een ramp kunnen zijn voor mensen die dat allemaal nodig hebben.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Er is zonder meer een groot verschil tussen de slagkracht van gemeenten. Grotere gemeenten kunnen dit soort overhevelingen makkelijker aan dan kleinere gemeenten. Zij hebben meer mens- en denkkracht om dat te doen. Maar ik blijf erbij dat niet de kernvraag is of er medewerkers zitten die de techniek beheersen, maar of er een lokale wethouder is die bereid is politiek te worden afgerekend op lokale doelen die hij of zij stelt. Als iemand dat doet en daarvoor iedereen die daarbij op lokaal niveau een rol heeft weet te mobiliseren, ben ik ervan overtuigd dat je dan heel ver komt. Daarvan zie je in de praktijk goede voorbeelden. Ik probeer daarbij te helpen. Ik hoor van heel veel individuele wethouders dat zij vinden dat zij meer ondersteuning en sturing nodig hebben. Niet dat ik voor moet schrijven wat zij moeten doen, maar ik moet ze helpen hoe ze iets kunnen doen. Dus hebben wij bij de huishoudelijke hulp het boekje "Sociaal verantwoord aanbesteden" gemaakt, want dat is geen marktwerking in die zin dat je bij de Wmo alleen op de prijs moet letten: je kunt werkelijk alles bedenken. Toevallig was ik vanmorgen in Arnhem en Nijmegen. In die laatste stad had men als goed links collegebestuur de Balkenendenorm erin willen zetten, maar dat kon nu net niet, want dat mag niet van Europa. Maar verder kun je het zo gek niet bedenken of de gemeente kan aangeven wat de eisen zijn bij de aanbesteding en bij de thuiszorgorganisaties die de huishoudelijke hulp leveren. Ook op andere terreinen, bijvoorbeeld op dat van de mantelzorg, heb ik kaderstellend beleid geformuleerd, waarin ik aangeef wat ik verwacht dat gemeenten doen. Verder geef ik aan dat ik ga kijken of de helft van de gemeenten over twee jaar echt een beleidsplan heeft op het terrein van mantelzorgondersteuning. Dan moeten de gemeenten zelf bedenken hoe zij dat in hun geval het beste willen doen. Om die reden heb ik in mijn derde voortgangsrapportage het welzijnswerk centraal gesteld. Daar houd ik niet mee op. Wel wil ik met een aantal deskundigen en voorlopers aangeven wat anderen daarvan kunnen leren. Dat kan niet allemaal van het ene op het andere jaar.

De VNG is samen met cliëntenorganisaties heel actief bezig met de indicatiestelling. Zij is bezig een modelverordening te maken, juist om duidelijker te maken wat gemeenten zouden kunnen doen om tot goede afspraken en een integrale benadering te komen. Er gebeurt dus echt ontzettend veel op dat terrein. Ik ben het eens met de heer Van den Berg dat dat allemaal eerst moet worden geregeld voordat wij nog meer overhevelen naar de gemeenten. Dat is één van de redenen, waarom ik naar aanleiding van het SER-advies heb gezegd -- de SER adviseerde dat niet -- dat ik het te vroeg vind om nog verder onderdelen over te hevelen. Ik hevel niets over bij de ondersteunende begeleiding, ik schoon de AWBZ op. Dat taken dan bij de gemeenten komen die eigenlijk al bij het

welzijnswerk hoorden en toch al op participatie zijn gericht, is een ander verhaal.

De heer Putters sprak over de participatieladder. Ik vind dat een mooi voorbeeld, omdat het aangeeft dat mensen soms meer en minder ondersteuning nodig kunnen hebben. Maar ik ben het in één opzicht niet met hem eens, namelijk dat die ladder er steeds vanuit gaat dat mensen meer of minder ondersteuning nodig hebben. Maar die ladder klimt op. Mijn beeld van de Wmo is niet alleen dat de gemeente iets voor jou moet doen, maar dat ook heel veel mensen iets voor anderen terug kunnen doen. Mijn metafoor is een klimrek, met dwarsverbanden, waarbij in het geval van een integrale indicatiestelling niet alleen wordt gevraagd of iemand een scootmobiel of huishoudelijke hulp nodig heeft, maar ook of iemand iets voor anderen wil doen. Dan blijken mensen van 60 en 70 jaar de meest fantastische vrijwilligers in de verpleeghuizen te kunnen zijn, waar de bewoners tegenwoordig 80 jaar en ouder zijn.

Er is een vraag gesteld over mijn visie op de langere termijn van de AWBZ. Ik denk dat ik daarover al het een en ander heb gezegd. Duidelijk is dat de AWBZ in ieder geval een publieke verantwoordelijkheid blijft, dat er geen groepen uit de AWBZ gaan, maar dat alleen van mensen met lichte beperkingen wordt gezegd dat zij niet vallen onder de AWBZ. Ik had ook de keuze kunnen maken voor privatisering van de ouderenzorg, maar dat hebben wij heel nadrukkelijk niet gedaan. De AWBZ blijft er voor iedereen, jong of oud, gehandicapt, dementerend of met psychiatrische problemen met matige tot zware beperkingen. Er komt dus geen marktwerking in de AWBZ, omdat deze sector zich daarvoor in ieder geval voorlopig niet goed leent. De AWBZ moet daarop ook op langere termijn gericht zijn op kwalitatief goede zorg voor mensen met ernstig regieverlies of met aandoeningen, en een garantie van kwalitatief hoogwaardige zorg in de toekomst. Juist om dit voor mensen met ernstige en matige beperkingen te kunnen blijven leveren, zijn aanpassingen nodig. Mijn visie op lange termijn verschilt daarom niet veel van die op korte termijn. Ik werd geconfronteerd met veel achterstallig onderhoud, wat sowieso eerst moet gebeuren, welke keuze verder ook wordt gemaakt. Er kunnen straks verdere keuzes worden gemaakt over cliëntvolgende budgetten en het al dan niet afschaffen van zorgkantoren, maar mijn stelling is dat wij voordat wij dat doen eerst enkele eerste stappen moeten zetten. Ik wil geen onduidelijkheid laten bestaan over mijn eindperspectief: dat is gericht op de langere termijn. De AWBZ is er voor langdurig onverzekerbare zorg, en die moet worden opgeschoond. De Wmo moet worden doorontwikkeld op participatiegerichtheid en sociale netwerkvorming op lokaal niveau. Waar wij de AWBZ hervijken, is mijn doelstelling de Wmo door te ontwikkelen en als het gaat om de AWBZ vooral niet alleen naar de financiën te kijken, maar ook naar het versterken van de positie van de cliënt, het bevorderen van kwaliteit, het vergroten van keuzevrijheid en diversiteit, het verminderen van

bureaucratie en vooral voldoende menskracht voor de toekomst.

De pakketmaatregelen houden nauw verband met het onderscheid tussen zorg en participatie. De heer Putters en mevrouw Slagter hebben gevraagd waar ik de grens trek tussen ondersteuning en zorg, of tussen participatie en zorg. De zorg hoort bij de AWBZ, de participatie bij de Wmo, maar ik ben het ermee eens dat die grens niet altijd met een schaarje is te knippen. Het zal heel wat werk kosten om dat goed scherp te krijgen. Maar ik koppel de begeleiding aan de ernst van de beperking. Voor mensen met matige en zware beperkingen is begeleiding van belang voor zelfredzaamheid. Een voorbeeld hiervan is een jongen die dankzij de begeleiding niet in een sociaal element is geraakt. Daar ligt een grens. Als mensen zonder die begeleiding moeten worden opgenomen in een intramurale instelling, krijgen zij die begeleiding. Maar als zij die begeleiding nodig hebben omdat het makkelijk is extra geld voor de school te financieren, krijgen ze die niet. Daar moeten wij helder over zijn. Maar in de praktijk lopen participatie en zorg natuurlijk wel in elkaar over, vooral in de groep van de meer zware beperkingen. Vandaar dat wij daar de begeleiding in stand houden.

Wij moeten goed beseffen dat wij er geen groep uithalen, maar dat wij het over de zorgzwaarte hebben, en over de mate van beperkingen. Binnen de bandbreedte van de verschillende klassen die voor de begeleiding binnen de AWBZ worden gegeven, zijn er voldoende mogelijkheden om dat maatwerk te leveren, afhankelijk van de ernst van de beperking. Ik hoop dat deze verduidelijking de heer Putters gerust stelt en dat de voorbeelden die hij heeft genoemd ten goede keren, ofte wel dat er nog wel degelijk goed en integraal wordt gekeken naar wat mensen met matige en zware beperkingen nodig hebben aan begeleiding vanuit de AWBZ. Maar participatie als doelstelling wordt geschrapt. Het zou heel raar zijn als wij dat zouden laten staan, want wij hebben net een wet van start laten gaan, de Wmo, waarin de participatie centraal staat. Zolang je participatie nog uit de AWBZ kunt krijgen, is dat voor veel aanbieders een aantrekkelijke weg. Maar de vraag is of het ook maatschappelijk gezien de meest wenselijke weg is. De vraag stellen is haar beantwoorden.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Bent u klaar met de pakketmaatregelen? Zelf was ik daar zeer terughoudend over, al was het maar omdat ik vind dat de brief van 16 september eerst in de Tweede Kamer moet worden besproken, alvorens dat hier gebeurt. Maar nu collega's dat toch hebben gedaan, heb ik eerst een andere zorg, namelijk de uitvoerbaarheid van de maatregelen. Gaat u daar nog op in?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ja. Ik heb in juni met de Tweede Kamer een hoofdlijnen debat gevoerd, en over deze brief heb ik binnenkort een debat met de Tweede Kamer. Maar nu verschillende sprekers daarover vragen hebben gesteld, leek het

mij wel netjes die te beantwoorden. Mevrouw Slagter vroeg of de begeleiding door een instelling moet worden gegeven. Daarin verandert niets, dat blijft hetzelfde. Sinds 2003 is uitgangspunt dat begeleiding door een instelling moet worden geboden. De eis van toelating met daaraan verbonden eisen zijn dus vooralsnog van toepassing. Daarbij hoeft het niet te gaan om grote instellingen, het kan ook om heel kleine instellingen gaan, of om twee of drie zorgverleners die in organisatorisch verband samenwerken en daarvoor een toelating aanvragen. Als het gaat om een pgb, kan de klant zelf kiezen of hij of zij gebruikt maakt van een instelling of van een individuele zorgverlener.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Wij hebben gevraagd of een glasheldere polis wel glashelder kan zijn. In het verleden is gebleken dat dat niet duidelijk was, en daarom is nu de lijst van negen punten gekomen. Ik denk dat ook die lijst niet voldoende duidelijkheid zal geven. Kunt u daar nog op ingaan, of komt u daar nog op?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Daar wil ik niet uitgebreid ingaan, omdat wij daar nog hard mee bezig zijn. Maar bij de glasheldere polis gaat het om de aanspraken en het onderscheid tussen AWBZ en Wmo. Maar bij indicaties blijft een menselijk oordeel altijd een rol spelen. Wij zouden niet toe moeten willen naar een systeem waarin daarvoor helemaal geen ruimte meer is. Maar het moet wel veel duidelijker zijn dan nu, waarbij ook de financiering moet worden betrokken. Op de onderdelen die niet bij de AWBZ horen, maar bij de Wmo, kan geen aanspraak meer worden gedaan.

De heer Klein Breteler vroeg welk bedrag precies wordt bezuinigd, waarbij hij sprak over 250 mln. Dit bedrag klopt niet helemaal. Tussen juni en september zijn wij hard bezig geweest om de maatregelen verder te ontwikkelen. Het resultaat daarvan is de brief van 16 september. Ik ben blij dat hij heeft aangegeven dat hij de hoofdlijnen daarvan steunt. 2009 is daarmee nog een overgangsjaar, waarin de ombuigingen zijn beperkt tot 220 mln., het bedrag dat het CDA in gedachten had. Vanaf 2010 loopt dat bedrag op tot 0,8 mld., waaraan een besparing van 0,3 mld. wordt toegevoegd, die reeds dit jaar was afgesproken, met betrekking tot de functiebegeleiding.

De heer **Klein Breteler** (CDA): De CDA-fractie had zelf geen bedrag in gedachten, zij wacht af wat u daarover zegt. Wij maken ons wel zorgen over het volgende. U zegt dat er een overgangsregeling is, maar die biedt soelaas voor mensen met een indicatie tot en met 2009. Hoewel die zaak eigenlijk eerst aan de overzijde moet worden besproken, onderstreep ik wel dat veel jongeren hiermee te maken zullen krijgen, die vaak kortlopende indicaties hebben. Dat kan betekenen dat de overgangsregel vooral voor jongeren minder soelaas biedt in 2009, omdat die indicaties veel sneller aflopen. Kan daarvoor geen halfjaartermijn worden gesteld, bij wijze van overgang?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ik weet niet of het specifiek jongeren zijn die kortlopende indicaties hebben. Het is een van de kwesties die wij uitzoeken. Ik hoorde toevallig vorige week uit een regio: dit zorgkantoor geeft alleen kortlopende indicaties. Dat zijn kwesties waarnaar wij nog goed moeten kijken. Het betekent in ieder geval dat alleen mensen die nieuw instromen of mensen wier indicatie afloopt in 2009 met deze maatregel worden geconfronteerd, zodat wij ook nog na 1 januari groepen zullen hebben waarvoor wij wat extra's moeten doen. Ik meen dat wij dat niet anders dan in de praktijk kunnen uitvinden. Het kan zijn dat wij tegen gemeenten zeggen: dit hoort echt bij jullie traditionele welzijnstaken, sommige gemeenten doen dat al, dus nu moeten jullie dat ook doen. Het is ook mogelijk dat er financiële compensatie nodig is. Daarvoor hebben wij vanaf 2010 een bedrag van 150 mln. uitgetrokken. Daarover moet ik overleggen met andere departementen, maar ik verwacht dat dergelijke maatregelen vooral nodig zullen zijn bij gemeenten en jeugdzorg.

Richting de uitvoering zijn wij nog in zeer intensief overleg met cliënten- en patiëntenorganisaties en ketenpartners om de voorbereidingen voor 1 januari 2009 zo goed mogelijk te kunnen treffen. Ik denk dat het helpt dat wij al met al een gedeeld probleembesef hebben. Ik merk althans bij de discussies die ik heb wel veel zorgen van organisaties die zich afvragen of ze dat wel allemaal kunnen overnemen, maar ik merk ook dat de algemene analyse dat het niet goed is dat de participatie bij de AWBZ zit, over het algemeen wordt gedeeld. Ik zeg er ook bij dat wij van VWS uit zeer nadrukkelijk veel aandacht moeten besteden aan het communicatietraject. Dat doen wij samen met cliëntenorganisaties, ook met Per Saldo, en met aanbieders en uitkeringsorganisaties.

Er hoort ook bij dat wij heel duidelijk aangegeven dat er nu aanspraken in de AWBZ zitten die eigenlijk niet tot de collectieve verantwoordelijkheid gerekend kunnen worden, maar tot de individuele verantwoordelijkheid van mensen behoren. Dat is stap een. Wij gaan zeggen dat mensen met een lichte beperking heel veel dingen nog zelf kunnen doen en dat wij ook van hen mogen vragen om dat te doen. Als het een collectieve verantwoordelijkheid is, is de vraag of het een AWBZ-verantwoordelijkheid blijft dan wel logischerwijs thuishoort bij de jeugdzorg, de gemeente, de Zorgverzekeringswet of bijvoorbeeld Sociale Zaken als het om Wajongers of WIA gaat. Die stap moeten wij met elkaar zetten. Ik vind dat het mijn plicht is om zo veel mogelijk helderheid te verschaffen over wat collectieve en wat individuele verantwoordelijkheid is. Ik zeg er maar eerlijk bij dat ik niet de gemakkelijkste weg heb gekozen door geen groepen uit te zonderen, maar elke groep in principe aanspraak te laten maken, zij het met het eruit halen van lichte beperkingen. Dat maakt het moeilijker om klip en klaar te zeggen: u blijft erin, en u niet. Dat kan namelijk van de individuele situatie afhangen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik ben blij van de staatssecretaris te horen dat zij heel zorgvuldig naar het traject kijkt. Dat is mijns inziens heel erg belangrijk. Een van de boodschappen die ik wilde overbrengen was: kijk goed naar welke mensen hiervan de dupe zouden kunnen worden en probeer mee te denken over hoe deze mensen kunnen worden voorgelicht. De staatssecretaris zegt dat zij overleg heeft met cliëntenorganisaties, met Per Saldo, met de gemeenten. Ik heb tot nu toe gelezen dat die alle aangeven dat het onduidelijk is en dat men onzeker is over hoe het allemaal moet.

Het verhaal van de staatssecretaris geeft mij enigszins het idee dat zij enige ruimte biedt in de volgorde van de dingen en dat het niet allemaal harde data zijn waarop het geregeld moet worden. Ik krijg de indruk, dat er ook oog voor is dat er overgangstrajecten nodig zijn. Klopt dat?

Staatssecretaris **Bussemaker**: In die zin dat 2009 een overgangsjaar is, maar dat wij deze maatregel wel per 1 januari 2009 invoeren. Ik zal u ook zeggen waarom. Ik weet dat als wij dat niet doen iedereen naar een volgend tijdstip gaat kijken en dat er niet veel gebeurt. Ik zeg wel dat ik volledig bereid ben om met de aanbieders, met de cliëntenorganisaties en alle andere betrokkenen een en ander zo goed mogelijk voor te bereiden. Wij zijn daar hard mee bezig. Ook na 1 januari 2009 zal ik niet mijn ogen sluiten voor eventuele problemen die ontstaan. Wij zullen moeten bezien hoe wij die met de betrokkenen zo goed mogelijk kunnen oplossen. Ik weet dat u onder andere van de VNG een kritische brief hebt gehad waarin staat dat het niet uitvoerbaar is, maar ik spreek veel individuele wethouders die veel kansen zien. Zij zeggen dat zij beter lokaal het beleid kunnen vormgeven als niet steeds onderdelen van de ondersteuning uit de AWBZ komen. Voor een deel zit daar een financiële compensatie bij. De hele aanpak ondersteunende begeleiding is geen overheveling naar de gemeenten, maar is een herstructurering in die zin dat wij zeggen: als mensen nog boodschappen doen, kunnen ze misschien ook een boodschappenservice van de supermarkt langs laten komen en is het maar de vraag of dat collectief moet worden georganiseerd en helemaal of dat voor €45 per uur uit de AWBZ moet worden betaald. Daarin ben ik hard en klip en klaar. Dat betekent niet dat ik mijn ogen sluit voor problemen die zich kunnen en zullen voordoen. Juist omdat wij het niet met een schaarste kunnen knippen, zal er ook nog wel eens wat nodig zijn.

Verschillende fracties hebben gevraagd of er een overheveling is naar de Wmo. Dat is niet het geval. Wij brengen een aantal zaken over naar de verantwoordelijkheid van de gemeente, maar het is geen een op een overheveling van AWBZ-zorg naar andere domeinen, of dat nu de Wmo of de jeugdzorg is.

Op het overleg met de gemeenten ben ik ook al ingegaan. Wij zijn daar zeer nadrukkelijk mee bezig. Ik heb zeer binnenkort een bestuurlijk overleg met de VNG onder andere over de uitvoeringsproblemen.

Gevraagd is naar de grondslag psychosociaal, omdat die ook zit bij de pakketmaatregelen. Ik denk dat het goed is om te benadrukken dat de grondslag psychosociaal wel een overheveling inhoudt. De ondersteunende begeleiding niet, maar psychosociaal wel. In 2008 zijn al de voorbereidingen getroffen om met ingang van 1 januari 2009 de algemene begeleiding voor de grondslag psychosociaal over te hevelen naar de gemeenten. Er is samen met gemeenten een voorlichtingsbrochure gemaakt. Er is al 53 mln. overgeheveld naar gemeenten. Het gemeentelijke kompas is gepresenteerd. Daarmee kan de ondersteuning, ook in het kader van de maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en opvang ontregelde gezinnen, door gemeenten worden gecontinueerd. Ik zeg aan het adres van mevrouw Slagter, dat dit losstaat van de bemoeizorg die in 2007 via de OGGZ naar de gemeenten is overgeheveld. Vorig jaar is er een rapport verschenen dat aangeeft dat gemeenten ook dit jaar tevreden zijn en dat zowel GGZ als gemeenten dit goed hebben opgepakt. Ook hier biedt het voor gemeenten een goede manier om regie te kunnen voeren bij de maatschappelijke opvang. Dat betekent dat de middelen psychosociaal daarbinnen niet worden beperkt.

Ik stap nu over naar een volgend thema, te weten de relatie tussen Zorgverzekeringswet, AWBZ en Wmo, vooral in de vorm van ketenafstemming en mogelijke ketenoverhevelingen. Ik heb in mijn brief van 13 juni aan de Tweede Kamer aangegeven dat ik de visie van de SER deel dat er delen van de zorg die nu uit hoofde van de AWBZ worden geleverd in de nabije toekomst uit hoofde van de Zorgverzekeringswet zouden kunnen worden geleverd, niet alleen omdat er problemen zijn bij de AWBZ, maar ook en in de eerste plaats omdat het een meerwaarde voor de cliënt kan betekenen alsook voor de professional. Immers, die zorgketen gaat dan een geheel vormen. Dat kan betekenen dat er een vermindering plaatsvindt van het aantal ligdagen, dat er minder sprake is van verkeerbeddenproblematiek en dat er sprake is van verbeterde ketenzorg. Het plan is dat wij beginnen met de overheveling van de reactiveringszorg per 2010. Een voorbeeld daarvan is de revalidatiezorg in een verpleeghuis, nu bekostigd uit de AWBZ, die nodig is na een heupoperatie, die nu wordt betaald via de Zorgverzekeringswet. Door die onderdelen vanuit verschillende systemen bij elkaar te brengen, is er winst te boeken in termen van kwaliteit, samenhang en doelmatigheid. De SER legt in deze discussie de cesuur bij kortdurende en op herstel gerichte zorg. Ik denk dat het goed is om daar te beginnen, maar ik zie aanleiding om de grenzen van de naar de Zorgverzekeringswet over te hevelen zorg ruimer te nemen. Onder de Zorgverzekeringswet wordt immers ook chronische of langdurige zorg geleverd die noodzakelijk tot herstel leidt. Ik denk in dit verband aan chronische fysiotherapie, langdurig of zelfs levenslang medicijngebruik, dialyses, diabeteszorg et cetera.

Parallel aan de overheveling van de reactiveringszorg onderzoeken wij ook welke andere onderdelen van de AWBZ voor overheveling in aanmerking komen. Dat doen wij onder meer door te bezien of het voortgezet verblijf binnen de GGZ overgeheveld zou kunnen worden naar de Zorgverzekeringswet. Aan het eind van dit jaar zal ik de Tweede Kamer berichten over de voortgang van die overheveling.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Ik heb gezegd dat het voor de CDA-fractie een goed bewandelbaar pad is als bepaalde zaken die helder zijn -- vaak gaat het om reactiveringsgerichte zorg -- overgaan naar de Zorgverzekeringswet. Daar kunnen goede inhoudelijke redenen voor zijn. Ik heb echter ook opgemerkt dat de overheveling van AWBZ naar Zorgverzekeringswet ook belangrijke inkomenseffecten heeft, vooral ook voor ouderen. Ik verzoek de staatssecretaris om ook daar iets over te zeggen.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Daar kan ik nu niet zo veel over zeggen, behalve dan dat dit punt nadrukkelijk wordt meegenomen. Het overhevelen van zaken van de AWBZ naar de Zorgverzekeringswet klinkt heel mooi en heel simpel, maar er zitten tal van ingewikkelde vragen aan vast, niet alleen op het vlak van inkomens, maar ook op het vlak van bekostiging en premies voor de Zorgverzekeringswet. Dat heeft ertoe geleid dat ook mijn enthousiasme iets getemperd is, na alle details en technische gegevens die ik van medewerkers heb doorgekregen. Zij hebben gezegd dat wij wel willen dat die overheveling in 2011 geregeld is, maar dat dit buitengewoon optimistisch gedacht is, mede omdat wij de tijd nodig hebben om de zaken goed in kaart te brengen. Iets soortgelijks speelt overigens bij het scheiden van wonen en zorg. Ik kom daar aanstonds nog op terug.

Mogelijk zullen delen van de AWBZ worden overgeheveld naar de Wmo, zoals de RVZ beargumenteerd heeft. Ik neem op dit punt het SER-advies over om nader te onderzoeken welke onderdelen zich lenen voor overheveling naar de Wmo en onder welke voorwaarden dat kan gebeuren. Juist met op welzijn gerichte elementen, zoals onderdelen van de functie begeleiding, zou dat kunnen. Op dat punt is er een nauwe samenhang met de Wmo, waardoor overheveling ook een meerwaarde voor de burger kan opleveren. Mijn idee is dat wij eerst leren van de Wmo. Die is er nog maar net. Ten aanzien van de Wmo hebben wij in de afgelopen tijd al tal van uitdagingen gehad en nog te gaan, dus laten wij gemeenten ook de kans geven om de uitvoering van de Wmo verder te ontwikkelen. Daarnaast hebben wij geconstateerd dat de ondersteunende begeleiding dusdanig vervuild is, dat ik vind dat ik dit probleem eerst zelf moet oplossen, voordat ik tegen gemeenten kan zeggen dat zij de ondersteunende begeleiding maar op zich moeten nemen, waar dan wel 1,1 mld. vanaf gehaald moet worden. Als ik dat laatste zou doen, dan weten wij zeker dat wij heel grote problemen krijgen.

Bij de mogelijke verkenning betrekken wij de VNG zeer nauw, evenals het SER-advies. Wij moeten ons er echt van vergewissen of er binnen de Wmo ook voldoende duidelijke aanspraken voor cliënten gemaakt kunnen worden, want naarmate wij meer overhevelen, komen wij dichterbij de zorg, dus wordt de vraag relevanter of wij toch niet iets meer afdwingbaarheid moeten creëren. Dat zijn allemaal vragen die daarbij een rol spelen.

Ik heb mijn handen vol aan de maatregelen waar ik thans mee bezig ben, dus ik denk dat ik over de overheveling misschien op een later tijdstip nog terugkom, maar voorlopig laat ik het hier bij.

Verschillende sprekers hebben aandacht gevraagd voor het belang van het persoonsgebonden budget. Ik deel dat met hen. Het persoonsgebonden budget in de zorg heeft naar mijn mening een enorme emancipatoire kracht gehad, doordat niet langer de aanbieders bepaalden wat goed is, maar de mensen dat voortaan zelf konden bepalen. Daardoor kon er ook zorg ingekocht worden waar aanbieders vaak nog niet op gericht waren of die nog niet geleverd werd, maar die de mensen zelf op een creatieve manier konden verkrijgen. Ik heb al gezegd dat ik zeer hecht aan het pgb. Mensen krijgen een indicatie en vervolgens is het aan hen om te beslissen of zij zorg in natura, dan wel een persoonsgebonden budget willen. In de richting van mevrouw Dupuis merk ik op dat er dus geen ongelijkheid in de indicatie zit. Er moet een objectieve en uniforme indicatiestelling zijn. Zo gaat het ook, want pas na de indicatiestelling kunnen mensen de keuze maken voor zorg in natura of een pgb.

Mevrouw Dupuis heeft, net als de PvdA-woordvoerder, gewezen op de fraudegevoeligheid van het pgb. Zij vraagt aandacht voor het toezicht op de zorgkantoren en de herstructurering van het pgb. Met haar opmerkingen ben ik het eens. Wij moeten de problemen op dit punt onder ogen zien, want wij lopen anders het risico dat het pgb aan zijn eigen succes ten onder gaat, omdat het pgb niet alleen meer wordt gebruikt door mensen die daar emancipatoire kracht aan kunnen ontnemen, maar ook door mensen voor wie het een makkelijke manier kan zijn om anderen zogenaamd te laten zorgen, maar het geld voor iets anders te gebruiken. Dat gebeurt overigens zeer beperkt, zeg ik zeer nadrukkelijk, want iedereen moet wel verantwoordelijk wat hij met de middelen doet. Mede naar aanleiding van het oneigenlijk gebruik van het pgb en de grote groei bij pgb-budgetten die ik niet kon verklaren, heb ik de verantwoordingsvrije voet in het pgb verlaagd tot 1,5% van het budget, oftewel maximaal €1250 per jaar. Dat bedrag was veel hoger.

Budgethouders hebben wel de vrijheid om zelf te beslissen wie zij inhuren, maar zijn dan zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van de zorg. Dat is de kern van de pgb-regeling. Daar zitten voor- en nadelen aan vast. Het betekent enerzijds meer keuzevrijheid en sturing door de cliënt. Anderzijds is het de vraag -- die discussie heb ik ook met de IGZ gevoerd -- of de IGZ moet gaan controleren bij mensen die een pgb hebben. Voornamelijk hebben wij de keuze gemaakt om dat niet te doen, maar

wel de instellingen te controleren die gebruik maken van pgb's. Dat zijn er heel veel. Die instellingen verzamelen het geld dat mensen op basis van een pgb ontvangen en daarmee bekostigen zij gezamenlijke zorg. Deze instellingen moeten wel aan de kwaliteitseisen van de IGZ voldoen. Als wij echter de burgers de vrijheid willen geven om vrij met hun pgb om te gaan -- en dat is een groot goed -- dan moeten wij er ons ook bij neerleggen dat wij niet alles daarin altijd kunnen controleren. Fraude, waar wij een enkel voorbeeld van hebben, wordt hard aangepakt. Het kan immers op geen enkele manier de bedoeling zijn dat de middelen daarvoor gebruikt worden.

De heer **Putters** (PvdA): Is er zicht op de omvang van de fraude?

Ik deel dat de indicatiestelling zo onafhankelijk mogelijk moet plaatsvinden. Ik heb echter aangegeven dat er volgens mij wel een lijst met vrij simpele indicaties te maken is, die wij daarmee wellicht uit het hele circus van de indicatiestelling zouden kunnen halen.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Op het laatste punt kom ik nog terug.

Op dit moment kan ik geen antwoord geven op de vraag hoe groot de fraude met het pgb is. In algemene zin kan ik wel zeggen dat de NZa in het recente "Algemeen rapport uitvoering AWBZ 2006" constateert dat er slechts zeer incidenteel sprake was van fraude. Bij drie concessiehouders en dertien zorgkantoren is daadwerkelijk fraude geconstateerd. Het vermoeden van misbruik of oneigenlijk gebruik van het pgb kwam volgens de NZa relatief het meest voor. Dat is ook een van de redenen geweest om de verantwoordingsvrije voet te verlagen. Dit leidt wel weer tot iets meer bureaucratie voor cliënten. Zo blijft het altijd een wikkelen en wegen tussen enerzijds het verminderen van de bureaucratie en anderzijds het zo veel mogelijk willen tegengaan van fraude.

Er zijn vragen gesteld over het zzp en het rondrekenen. De invoering van de zzp's en de zorgzwaartebekostiging zijn belangrijke verbeteringen, die erop gericht zijn om de budgetten meer cliëntvolgend te maken en te laten aansluiten op de zorgzwaarte en niet op het aantal bedden van een instelling. Daarmee wordt het beschikbare geld beter en eerlijker verdeeld. In de huidige bekostiging staan ook de kenmerken van instellingen niet meer centraal. Ik ben het ermee eens dat voor elk zorgzwaartepakket een goede prijs moet gelden, waarmee het voor een zorgverlener mogelijk is om verantwoorde zorg te bieden aan de cliënt. Bij de techniek op basis waarvan de prijs wordt berekend, wil ik hier niet al te uitgebreid stilstaan. Er is uiteindelijk maar één criterium, namelijk of de prijs van een zorgzwaartepakket voldoende is voor het kunnen leveren van verantwoorde zorg aan de betreffende cliëntgroep. De zzp-prijzen zijn op dit moment maximumprijzen. Afhankelijk van de kwaliteit en de doelmatigheid van de te leveren zorg, maken de zorgaanbieder en het zorgkantoor afspraken over de prijs van het pakket. Die prikkel wil ik voorlopig

in het systeem houden. Ik heb gemerkt dat wat betreft de zzp's een belangrijke communicatieslag te maken is om iedereen te laten weten wat de bedoeling ervan is en dat het niet met meer bureaucratie, maar met minder gepaard kan gaan. Men heeft immers een vast bedrag en hoeft niet meer voor ieder uurtje een factuurtje te schrijven.

Ik kom nu bij de vragen die zijn gesteld over de relatie tussen en wonen en zorg. Daar zit het Volledig Pakket Thuis in en ook het scheiden van wonen en zorg. De filosofie hierachter gaat met name uit van meer vraagsturing, meer aandacht voor de cliënt, meer zeggenschap voor de cliënt en de bezinning op wat goede huisvesting is. Er zijn steeds meer mensen met een toenemende zorgvraag die goede huisvesting zoeken en die vaak ook graag thuis in hun vertrouwde omgeving blijven wonen. De mogelijkheden van aanbieders om hun zorg op minder traditionele plaatsen aan te bieden, worden verruimd. De zorgverlening en de plek waar die plaatsvindt worden langzaam maar zeker losgeweekt van de zorg. Het is geen nieuws dat mensen die al dan niet zeer langdurig van zorg afhankelijk zijn het liefst in een niet-institutionele omgeving wonen. Er wordt door tal van actoren actief op ingespeeld. Er zijn steeds meer woningtypen en woonvormen ontwikkeld die mensen in staat stellen zelfstandig te wonen, ook als veel zorg noodzakelijk is.

De institutionele huisvesting heeft onder invloed van de trend van meer aandacht voor de cliënt en diens voorkeuren en leefstijlen een snelle gedaantewisseling ondergaan. Het zijn geen grootschalige instellingen meer aan de rand van de stad, maar vaak kleinschalige woonvormen, soms ook in de oude vertrouwde buurt. Vaak zijn er ook meer mogelijkheden voor partners waarvan er een zorg nodig heeft om bij elkaar te blijven wonen. Vaak wordt rekening gehouden met individuele wensen van bewoners. Ik vind dat heel sympathiek, want ik vind het raar dat iedereen zijn hele leven lang mag beslissen waar hij wil wonen en hoe groot en ruim hij wil wonen, maar dat iedereen die intensieve zorg nodig heeft een vast aantal vierkante meters tot zijn beschikking krijgt.

De voorlopers, die vaak gebruik maken van een pgb, hebben onderscheid en diversiteit in woningen. Ik heb onlangs in Limburg een heel mooi voorbeeld gezien. Er wordt onderscheid gemaakt afhankelijk van wat mensen kunnen en willen besteden aan hun woning. Er zijn geen gelijke rechten, maar elke bewoner krijgt precies dezelfde zorg. Als iemand veel wil en kan besteden, kan hij daar een dure koopwoning kopen. Voor mensen met een beperkt budget die dat niet kunnen, bestaat de mogelijkheid om een woning te huren en om op die manier van dezelfde zorg gebruik te maken. Door domotica en ICT kan veel meer zorg aan huis worden geleverd. Die ontwikkeling gaat zeer snel.

Mevrouw Dupuis vroeg naar de mogelijkheid om een bedrag voor zorg in een instelling aan mensen die thuis wonen ter beschikking te stellen. Met het zzp-systeem komt er een vergoeding per cliënt die is gebaseerd op zorgzwaarte. Wat mevrouw Dupuis voorstelt,

namelijk om de kosten per persoon per dag in een instelling uit te keren aan mensen die liever thuis blijven, is al een tijdje mogelijk met een pgb. Met de introductie van het Volledig Pakket Thuis, waar wij begin dit jaar een eerste stap voor hebben gezet en wat wij vanaf 1 januari 2009 verder gaan verruimen, kan dat al. Dat gebeurt niet door dat bedrag in handen te geven, maar door met dat bedrag de zorg thuis te laten verlenen die anders in het verpleeghuis zou worden verleend.

Bij het scheiden van wonen en zorg staat voorop dat meer rekening wordt gehouden met individuele wensen van cliënten en dat er meer keuzes zijn in het woonaanbod, zonder dat daardoor in tweedeling in de zorg wordt gecreëerd. Er zijn corporaties bij betrokken. Ik trek op dit gebied op met de minister voor WWI. Er zijn veel woningcorporaties die bezig zijn met het ontwikkelen van vernieuwende en gevarieerde alternatieven. Ik wil beginnen met de invoering van het scheiden van wonen en zorg voor mensen die nog regie over hun eigen leven kunnen voeren, zoals ouderen met somatische beperkingen en lichamelijk en zintuiglijk gehandicapten. Ik verwacht voor hen echt voordelen van het scheiden van wonen en zorg. Voor andere groepen, zoals zwaar dementerenden, is het de vraag of wij niet vooral geld gaan rondpompen en heel veel meer bureaucratie creëren als wij overgaan tot het scheiden van wonen en zorg. Wij voeren het stap voor stap in, juist omdat het om kwetsbare mensen gaat, en beginnen met de groep die er voordeel bij kan hebben.

Er zitten veel inkomenseffecten aan het scheiden van wonen en zorg. Het is heel goed om de woonkosten uit de AWBZ te halen, maar het moet wel vaststaan dat mensen die het niet kunnen betalen recht hebben op huursubsidie en dat de inkomensgevolgen niet, heel ongewenst, bij de lagere inkomens terecht komen. Wij zijn er mee bezig. Ik hoop nog dit jaar verdere gegevens te ontvangen over de consequenties van het scheiden van wonen en zorg.

Ik ga over naar het thema inkomenseffecten en eigen bijdragen. De fracties van de VVD en het CDA hebben daar vragen over gesteld. Er zijn ook vragen gesteld over de inkomenseffecten van de afschaffing van de BU en de invoering van de Wtcg. In de brief over koopkracht bij de algemene politieke beschouwingen 2008 die op Prinsjesdag naar de Kamer is gestuurd, heeft het kabinet opgemerkt dat de inkomenseffecten van de hervorming van de BU nog niet vaststaan. Daar zijn wij ook nu nog mee bezig. De Kamer wordt hier binnenkort nader over geïnformeerd. De inkomenseffecten moeten nog worden doorgerekend op huishoudniveau.

Wij zoeken naar mogelijkheden om de vergoedingen in de nieuwe situatie beter aan te laten sluiten bij de beoogde doelgroep. Dat doen wij deels middels een forfaitaire tegemoetkoming, een beperkte fiscale aftrek en, voor dit debat in het bijzonder relevant, een korting op de eigen bijdrage. Dat betekent niet dat mensen minder eigen bijdrage hoeven te betalen. Het is de bedoeling dat wij iedereen kunnen bereiken, anders

dan nu het geval is. Nu bereiken wij 50% van de chronisch zieken en gehandicapten niet. Daarnaast moeten wij ook op dit terrein minder met bureaucratie en het rondpompen van geld bezig zijn.

Mevrouw Dupuis vroeg naar de verdeling van de AWBZ-kosten over de bevolking. De AWBZ is een volksverzekering die bestaat uit recht op zorg ongeacht de hoogte van de premiebetaling. De zorgbehoefte van de cliënt is bepalend. Deze wendt zich tot het CIZ voor indicatiestelling. De premie voor de AWBZ wordt uit de eerste twee belastinglagen betaald.

De heer Klein Breteler vroeg naar de overheveling van bepaalde zaken van de Zorgverzekeringswet en de Wmo. Wat betreft de Wtgc nemen wij dat mee. Voor de Zorgverzekeringswet wordt een plan van aanpak opgesteld voor dat hele technische traject.

Mevrouw Dupuis vroeg mij of ik wist dat een weduwe van negentig jaar met een pensioen van in totaal €1900, €1800 eigen bijdrage moet betalen. Ik weet dat de eigen bijdrage zeer hoog kan zijn. Dat komt door de solidaire grondslag die de AWBZ kent en ook doordat vooralsnog de woonfunctie in de AWBZ zit en wij er dus vanuit gaan dat mensen geen andere woonkosten hebben. Slechts €100 overhouden, zoals mevrouw Dupuis schetst, kan niet. Als dat wel het geval is, moet het bedrag worden aangepast. Er bestaat een zak- en kleedgeldregeling. Voor alleenstaanden is die €282 per maand en voor paren €436,50. Als de verzekerde na het betalen van de eigen bijdrage en de nominale premie minder dan €100 overhoudt, kan hij of zij het CAK verzoeken de eigen bijdrage op het actuele inkomen vast te stellen. Men moet altijd recht houden op zak- en kleedgeld.

Er werd gevraagd of het CAK goed functioneert. Het onderzoek naar het functioneren van het CAK dat ik begin dit jaar in een spoeddebat met de Tweede Kamer heb toegezegd, is deze week afgerond. Het wordt zeer spoedig aan de Tweede Kamer gezonden. Ik zeg graag toe dat ik het ook direct naar de Eerste Kamer stuur.

De **voorzitter**: Mag ik de staatssecretaris vragen hoeveel tijd zij ongeveer nog nodig denkt te hebben?

**

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ik zal proberen om alleen de meest belangrijke vragen nog te beantwoorden.

De **voorzitter**: Als dat er te weinig zijn krijgt u het ongetwijfeld te horen.

**

Staatssecretaris **Bussemaker**: Laat ik dan de vragen van het CDA over de financiën en de contracteerruimte nog kort beantwoorden. Er is hier uitvoerig gesproken over de kosten die gemoeid zijn met de AWBZ. In 2008 bedragen die 20,9 mld. Ik zeg u ook dat de uitgaven voor de AWBZ in de afgelopen tien jaar verdubbeld zijn. Er is dus heel erg veel geld bijgekomen. De komende jaren wordt

rekening gehouden met een groei van 3%. Daarom zullen de middelen de komende jaren toenemen van 20,9 naar 22,8 mld. Ik zeg dus ook dat er, ondanks de maatregelen die ik moet nemen, nog veel extra middelen voor de AWBZ bijkomen.

De heer Klein Breteler stelt dat het binnen de huidige AWBZ voorkomt dat door gebrek aan regionale contracteerruimte geen zorg geboden kan worden. Er moet zorg geboden worden binnen de regio; dat is een afdwingbaar recht. Mocht men daar aan de contracteerruimte zitten, dan hebben wij met betrekking tot knelpuntenprocedures goede afspraken met de NZa. Het kan ook betekenen dat er geld tussen regio's wordt overgeheveld en dat de financieringsruimte voor zorgkantoren wordt opgehoogd. In 2008 mag men afspraken maken tot een niveau van meer dan 100%, namelijk 100,5%. Dat is omdat er in de afgelopen jaren uiteindelijk geld overbleef, wat zonde is.

Ik wil nog kort ingaan op de indicatiestelling. De glasheldere polis is hier door velen genoemd. De glasheldere polis is van groot belang om de aanspraken helder te krijgen, zoals u in mijn brief heeft kunnen lezen die op 16 september is verstuurd. In de brief worden grenzen gesteld aan de ondersteunende begeleiding. Tegelijkertijd moet de indicatiestelling ook herkenbaar zijn voor cliënten en gepaard gaan met minder bureaucratie dan nu het geval is.

Richting de heer Puffers zeg ik dat wij inderdaad een aantal pilots hebben lopen over de indicatiestelling. Tegen het CDA zeg ik dat ik daarbij wil uitgaan van vertrouwen en minder van wantrouwen. Waar dat vertrouwen geschaad wordt, moeten er echter harde maatregelen worden genomen. Dat betekent dat er, al dan niet steekproefsgewijs, achteraf gecontroleerd moet worden. Van de ene pilot leren wij meer en positievere dingen dan van de andere. Ik ben vooral heel enthousiast over het veel meer laten indiceren door wijkverpleegkundigen. Die hebben vaak een spilfunctie in de buurt. Zij kennen de cliënten, bewoners en de contacten met de eerste en soms ook de tweede lijn. Zij zijn een spin in het web. Ik wil het eigenlijk niet bij de pilots laten, maar een grotere beweging maken om de wijkverpleegkundigen een actieve rol te geven in het proces van indicatiestelling.

Bij andere pilots loopt het wat minder gezwind. De huisartsen willen vaak sowieso niet indiceren, met name niet voor meervoudige en complexe situaties. Dat snap ik ook goed. Ik vind dat het CJZ dat altijd moet blijven doen. Soms kunnen echter procedures voor spoedzorg en standaardindicaties verbeterd en versneld worden. Dat gaan wij ook doen, waarbij meer ruimte wordt gecreëerd voor integrale indicatiestelling. Daarop lopen pilots die wij verder willen ontwikkelen. Los daarvan hebben wij ook al de regelhulp, waar mensen met complexe problematiek AWBZ, Wbb, WIA en Wajong via één loket kunnen aanvragen.

De heer **Puffers** (PvdA): Mag ik ervan uitgaan dat de resultaten die op dat gebied in de pilots geboekt worden, op een snelle manier doorgevoerd worden?

Ik denk dat dat veel frustraties in het veld en bij cliënten snel weg kan nemen.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ik wil niets liever. Als blijkt dat wij het snel uit kunnen leggen aan meerdere professionals en het niet bij de pilots kunnen laten, is mij dat een lief ding waard. Dat helpt niet alleen cliënten, maar ook -- zoals verschillende mensen zeiden -- de professionals, die dan niet meer afhankelijk zijn van een bureaucratisch orgaan, ook al kunnen zij nu indiceren en moet de zorg al geleverd worden. Ook dat weten heel veel mensen niet en daardoor ontstaat veel verwarring. Als wij daaraan iets zouden kunnen doen, kan echt een slag geslagen worden in het verminderen van de bureaucratie en het stroomlijnen van indicatieprocessen, zoals wij ook op andere terreinen en onderdelen doen. Daarbij kan gedacht worden aan de concessies naar de zorgkantoren.

Dan wil ik nog op een paar specifieke vragen over de Wmo ingaan. Over de aanbesteding heb ik al het nodige gezegd. Ik wil nog iets zeggen over mantelzorg, waarover door de SGP-fractie en ook anderen vragen zijn gesteld. Ik heb al gezegd dat ik richtinggevende kaders heb ontwikkeld, omdat ik de mantelzorg van buitengewoon belang vind. Ik constateer dat het niet vanzelfsprekend op lokaal niveau wordt opgepakt, terwijl wij de mantelzorgers niet alleen nu maar ook in de toekomst -- met een toenemende zorgvraag -- meer dan ooit nodig zullen hebben. Van veel gemeenten en mantelzorgorganisaties hoor ik dat er overbelasting dreigt. Daarom heb ik mijn brief "Voor elkaar" van oktober vorig jaar een aantal speerpunten benoemd, om de positie van mantelzorgers te verbeteren. Daarom wil ik ook dat in 2011 in 75% van alle Wmo-plannen van gemeenten, op de een of andere manier iets is terug te vinden over de ondersteuning van mantelzorgers. Hoe zij dat willen doen, kan van het lokale maatwerk afhangen. Men moet echter wel iets doen.

De heer Klein Breteler heeft ook nog verwezen naar het mantelzorgcompliment van €250. Hij vroeg waarom de sociale verzekeringsbank dat moest uitvoeren. De aanleiding hiervan was een amendement van de heer Van der Vlies van de SGP-fractie uit de Tweede Kamer. Die wilde eerst een fiscale route bewandelen. Dat bleek uitvoeringstechnisch onhaalbaar. Toen zijn er veel varianten aan de orde geweest. Omdat men iedereen in gelijke mate dat compliment wilde geven, is het via de sociale verzekeringsbank gegaan. Het eerste jaar hebben er maar weinig mensen gebruik van gemaakt. Toen bleef er geld over. Daarvan is 32 mln. alsnog naar de gemeenten gegaan. Wij dachten dat zij daarmee in ieder geval iets konden doen. Ik deel echter niet het optimisme van de heer Klein Breteler, dat het dan ook altijd gaat zoals wij willen. Ik heb onlangs gehoord dat van die 32 mln., 5 mln. besteed is aan mantelzorg. Voor 19 mln. zijn wel plannen, maar dat kunnen ook plannen betreffen die niets met mantelzorg te maken hebben. 8 mln. is onduidelijk. Kortom, een aantal gemeenten heeft er heel veel

werk van gemaakt. Een zorg is wel dat veel gemeenten dat geld niet hebben besteed, waarmee ik niet tegemoet kom aan de wens van de Tweede Kamer, die zei dat het geld heel gericht bij de mantelzorgers moest terecht komen.

Ik denk dat de meeste vragen over de Wmo, direct of indirect aan de orde zijn gekomen. Er werd nog gevraagd of de middelen die op basis van de motie-Van Geel zijn uitgetrokken zijn, genoeg zijn voor de thuiszorgmedewerkers. Tot nu toe blijkt dat die middelen voldoende zijn. Met name zijn er aanvragen om de scholing voor thuiszorgmedewerkers te verhogen. Daarover ben ik enthousiast; ik denk dus dat het goed gaat. In algemene zin heb ik al gezegd dat het ontzettend belangrijk is dat vormgegeven wordt aan de integrale betrokkenheid van cliënten en burgers, en dat cliënten en Wmo-raden al volop draaien.

Mevrouw Dupuis had het over de doorzettingsmacht bij het grensconflict Wmo-AWBZ. Gemeenten indiceren niet of nauwelijks anders dan het CJZ. Ik zie dat er af en toe een afstemmingsprobleem is, maar niet dat er een gebrek aan doorzettingsmacht is. Wij moeten ervoor zorgen dat de indicatiestelling beter wordt afgestemd. Het Frieslab, het experiment in ontwikkeling waarbij middelen uit de zorgverzekeringswet, AWBZ en Wmo gebruikt worden, loopt in Friesland. Overigens gaat er ook nog een ander experiment lopen, waarbij de gemeenten de inkoopregie hebben met betrekking tot de Wmo, de AWBZ en andere relevante financieringsbronnen. Dat gaat plaatsvinden in Rotterdam. Wij zullen kijken wat ervan geleerd kan worden voor de toekomst.

De heer Klein Breteler zei dat er een heleboel problemen zijn in de AWBZ, maar dat het grootste probleem misschien wel de menskracht is. Ik ben dat van harte met hem eens. De kwaliteit in de zorg hangt af van de medewerkers die deze zorg verlenen, van de tevredenheid die zij kunnen vinden in hun werk, van de passie die zij hebben voor hun werk, maar waarvan zij niet altijd vinden dat zij die tot uitdrukking kunnen brengen en waarvoor zij maatschappelijk gezien ook niet altijd waardering krijgen.

Al deze beleidslijnen zijn er vooral op gericht hun de ruimte en de waardering te geven die zij verdienen. Met name in de langdurige zorg zijn zij degenen die de kwaliteit van het bestaan bepalen en dus ook de vraag hoe mensen in Nederland oud kunnen worden en hoe mensen die anderszins zware zorg nodig hebben, door ons en de samenleving als geheel bejegend worden.

De **voorzitter**: Ik dank de regering voor de uitgebreide reactie in eerste termijn, die mij doet veronderstellen dat de tweede termijn navenant kan worden ingekort.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Ik dank de regering voor de uitgebreide reactie in eerste termijn, die mij doet

veronderstellen dat de tweede termijn navenant kan worden ingekort.
**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Werner

*B
!Tijdelijk huisverbod!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat (Wet tijdelijk huisverbod) (30657). De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik dank de leden van uw Kamer voor de opmerkingen over dit wetsvoorstel waaraan mijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en ik bijzondere betekenis hechten.

Huiselijk geweld is een ernstige aantasting van de veiligheid, vaak ook van de persoonlijke integriteit en het welbevinden van de gezinsleden. Daarom vinden wij het belangrijk dat als onderdeel van het beleid ter bestrijding van huiselijk geweld de mogelijkheid wordt gecreëerd van het opleggen van een huisverbod. De doelstelling is uiteraard het terugdringen van huiselijk geweld door een crisisinterventie mogelijk te maken en door escalatie tegen te gaan in de gezinssituatie. Daarom wordt tijdens de duur van het huisverbod de hulpverlening aan alle betrokkenen binnen 24 uur in gang gezet.

Uit het wetsvoorstel en uit de schriftelijke stukken heeft u kunnen afleiden dat het criterium voor de toepassing van het huisverbod is ernstig en onmiddellijk gevaar voor de veiligheid van de huisgenoten van de betrokkene, de pleger, of een ernstig vermoeden ervan. De feiten en omstandigheden die aanleiding kunnen geven tot het opleggen van een huisverbod worden opgesomd in de algemene maatregel van bestuur die op basis van de voorgestelde wet tot stand zou worden gebracht.

Ik ga dadelijk in op de redenen waarom wij gekozen hebben voor een algemene maatregel van bestuur en waarom voor een regeling op dit niveau is gekozen. Verschillende sprekers hebben daarnaar gevraagd. Dat geldt ook voor de bevoegdheid die op dit terrein is toegekend aan de burgemeester, met de mogelijkheid van een mandaat aan de hulpofficier van justitie zonder dat er nog ondermandaat mogelijk is. Andere kenmerken van de voorgestelde regeling zijn de duur van het huisverbod: tien dagen met de mogelijkheid van verlenging tot ten hoogste vier weken.

Als hulpmiddel voor de burgemeester is het risicotaxatie-instrument huiselijk geweld ontwikkeld, afgekort rihg: risicotaxatie-instrument huiselijk geweld. Dat omvat alle feiten en omstandigheden uit de algemene maatregel van bestuur en geeft de burgemeester een indicatie bij welke uitkomsten een huisverbod gerechtvaardigd is.

Onze bedoeling is dat met 24-uurs bereikbaarheid een crisisinterventie mogelijk wordt, dat het huiselijk geweld daadwerkelijk wordt teruggedrongen, dat voorkomen wordt dat het escaleert, dat de slachtoffers worden beschermd en dat kan worden gestart met een hulpverleningstraject voor alle betrokkenen, dat ook na de periode van het huisverbod doorloopt. De slachtoffers kunnen in tegenstelling tot de huidige situatie in hun huis blijven. Het huisverbod is ook mogelijk als het slachtoffer geen aanleiding ziet om aangifte te doen of geen aangifte wil doen. Tijdens de daardoor gecreëerde periode van afkoeling, van herordening van wat er mis is, kan het slachtoffer ook andere maatregelen treffen, zoals verzoeken om een contactverbod. Uiteraard is het ook zeer wel denkbaar dat de situatie zodanig is dat men een verzoek tot echtscheiding zou willen doen.

De fracties van CDA, PvdA, D66 en SP hebben gevraagd waarom in de algemene maatregel van bestuur limitatief wordt opgesomd welke feiten en omstandigheden aanleiding kunnen geven tot het opleggen van een huisverbod. In het bijzonder tegen de heer Dölle merk ik op dat dit berust op het inzicht waartoe wij zijn gekomen in de loop van de behandeling van het wetsvoorstel. De relevante feiten en omstandigheden die aanleiding kunnen geven, worden limitatief opgelegd in die algemene maatregel van bestuur zelf. Dat spoort met de strekking van het advies van de Raad van State.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik begrijp dat de minister de norm in de wet te vaag vindt. De algemene maatregel van bestuur moet erbij betrokken worden. Hoe zit dit dan bij de norm voor uithuisplaatsing die in de Wet BOPZ zit en in artikel 261 van het Burgerlijk Wetboek? Dat is precies dezelfde vage norm.

Minister **Hirsch Ballin**: Het gaat hier om een ingrijpende bevoegdheid. Dit is ook door verschillende sprekers vanmiddag naar voren gebracht. Vandaar de vraag over de rechtsbescherming.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik dacht dat kinderen uit huis halen ook een vrij ingrijpende bevoegdheid was. De meeste mensen ervaren dit in ieder geval zo.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik weet niet of de strekking van de vraag van mevrouw Quik is dat zij dit ook bij AMvB in die andere wetten nader geregeld wil zien.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Nee, de strekking is dat ik vind dat de rechter steeds meer aan banden

wordt gelegd. Geef die rechter enige ruimte en bind hem niet aan een limitatieve opsomming.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik kan mij dit voorstellen uit de optiek van de rechter, de professie van mevrouw Quik. Ik merk op dat het hier gaat om een ingrijpende bevoegdheid die aan de burgemeester wordt toegekend. Daarom is zeker van belang dat het helder is, ook gelet op de eis die het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden stelt. Het gaat om vrijheidsbeperking, het gaat om een maatregel die ingrijpt in de persoonlijke levenssfeer, in zekere zin ook in het eigendomsrecht, maar vooral in de persoonlijke levenssfeer en de persoonlijke vrijheid van betrokkenen. Daarom moet de wet zo helder mogelijk zijn als je een bestuursorgaan die bevoegdheid geeft in de gevallen waarin dit wordt gedaan. Daarom vinden wij het van belang dat dit bij AMvB, dus in wetgeving in materiële zin, wordt vastgelegd. Zoals gezegd, is dit ook in overeenstemming met de strekking van het advies van de Raad van State. De criteria die de burgemeester in zijn afwegingen moet betrekken, komen uitputtend in de AMvB te staan. Dit betekent dus ook dat die zouden moeten worden gewijzigd of aangevuld als daarvan iets anders wordt gemaakt.

De vraag van de D66-fractie, gesteld door de heer Engels, is waarom de belangen van flexibiliteit en effectiviteit ons hebben gebracht tot de keuze voor de AMvB en niet tot de wet zelf. Die vraag is als het ware het spiegelbeeld van de vraag die mevrouw Quik zo-even herhaalde en vanmiddag heeft gesteld. Dat is de andere kant van de zaak. Wij denken dat de AMvB voldoende flexibiliteit biedt, maar ook meer waarborgen, dan alleen een vage norm in de wet zelf. Wij denken dus dat wij hiermee tussen de alternatieven aan de ene en de andere kant, zoals geschetst door de heer Engel en door mevrouw Quik, de goede lijn hebben gevonden. Ik voeg hier nog aan toe dat de instrumenten waarmee de burgemeester en de hulpofficier in de praktijk moeten werken flexibel moeten blijven en relatief snel moeten kunnen worden aangepast als blijkt dat ze tekortschieten. Wij vonden aanvankelijk dat een ministeriële regeling dat kon doen. Dit was de aanvankelijke opvatting bij dit wetsvoorstel. Wij gaan hier om redenen die ik zojuist aan mevrouw Quik uiteenzette, een substantiële stap verder in de AMvB, dus gehoord de Raad van State, de materiële wetgeving.

Dan de vraag waarom de bevoegdheid aan de burgemeester wordt toegekend. Wij zijn ons ervan bewust dat dit een onderwerp is dat zeker in de periode van voorbereiding van het wetsvoorstel stevig omstreden is geweest. Aanvankelijk waren er ook van de kant van de burgemeesters nogal opmerkelijk wat bezwaren. De burgemeesters, althans een deel van de burgemeesters, zeiden: geef ons die bevoegdheid maar niet. Er waren anderen die dit wel een goede gedachte vonden. Onze opvatting is dat deze bevoegdheid in goede handen is bij de burgemeesters. Natuurlijk, wij weten dat er voor- en nadelen zijn aan alle

overwogen alternatieven, maar wij hebben voor de burgemeester gekozen om redenen van de preventieve kwaliteit van het instrument. Het gaat om een maatregel voor gevarenafweer, de snelle hulpverlening, de centrale positie van de gemeente in de hulpverleningsketen en de regierol die de burgemeester daarbij heeft. Dit sluit ook aan bij de taak van de burgemeester als gezagsdrager bij de handhaving van de openbare orde en de verlening van hulp aan degenen die deze behoeven. Je kunt hierbij ook denken aan zaken als doorzettingsmacht, respectievelijk de coördinatie van de jeugdzorg.

Door mevrouw Duthler en door de heer Rehwinkel zijn vragen gesteld met betrekking tot een eventueel hypothetisch alternatief: de politie rechtstreeks. De politie is echter geen staatsorgaan op zichzelf. De politie is een dienst die werkt onder gezag van hetzij de officier van justitie, hetzij de burgemeester, hetzij de minister van Justitie als het gaat om het vreemdelingtoezicht en enkele andere taken van de politie. De bevoegdheid rechtstreeks aan de politie toekennen zou echt een vreemde eend in de bijt zijn. Dan heb je ook geen politieke verantwoording voor wat er wordt gedaan. Gesteld voor de vraag waar het bevoegd gezag moet worden gelegd, is de keuze van onze kant gevallen op de burgemeester. De burgemeester heeft de mogelijkheid om te mandateren aan politieambtenaren, te weten de hulpofficieren van justitie. Wij hebben trouwens begrepen dat een aantal burgemeesters niet zal kiezen voor een mandaat, maar deze bevoegdheid in eigen hand zal houden. Hoe dan ook, de verantwoordelijkheid ligt bij de burgemeester in deze toekenning van de bevoegdheid, zoals voorzien in dit wetsvoorstel.

Zeker, elders is ook deskundigheid over de inperking van grondrechten, namelijk bij het Openbaar Ministerie, bij de politie en uiteraard bij de rechter, en over de listen en trucs in verschillende procedures, maar de burgemeester is ook niet voor een kleintje vervaard. Denk daarbij aan de bevoegdheden van de burgemeester in het kader van de handhaving van de openbare orde, de gebiedsverboden, het groepsverbod, de meldingsplicht, de maatregelen in het kader van de Wet BIBOB. Bovendien is het risicotaxatie-instrument ontwikkeld als hulpmiddel. Het gebruik van dat instrument, dat weer geënt is op de AMvB waarover ik zo-even sprak, zou moeten voorkomen dat ten onrechte een huisverbod wordt opgelegd. De heer Rehwinkel zeg ik dat er inderdaad in een aantal landen andere keuzen zijn gemaakt, maar dat doet niets aan de argumenten af die wij menen te hebben. Misschien wordt in die andere landen weer naar Nederland gekeken.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Anderen en ik hebben het rapport van het COT aan de orde gesteld en met name de twee argumenten die daarin worden genoemd om deze bevoegdheid juist niet bij de burgemeester neer te leggen, namelijk de betere informatiepositie van de officier van justitie en het argument dat preventieve interventie vaker in het strafrecht voorkomt. Kan de minister op deze twee argumenten reageren?

Minister **Hirsch Ballin**: Zeker, het strafrecht heeft ook een preventieve functie: het voorkomen van strafbare feiten. Daar staat echter tegenover dat de burgemeester vanwege de hulpverlenende diensten van de gemeente wel degelijk een belangrijke informatiepositie heeft. Het is ook denkbaar dat hierbij de informatielijn via het Veiligheidshuis een rol kan spelen.

De heer **Dölle** (CDA): De hulpverlening kan eventueel ook anders worden geborgd. De minister zegt dat de burgemeester niet voor een kleintje is vervaard. Dat onderstreep ik direct, al was het maar uit veiligheidsoverwegingen. Het gaat daarbij altijd om bevoegdheden. Deze burgemeester krijgt nu in deze omstandigheid de bevoegdheid iemand dertig dagen uit zijn huis te zetten, terwijl hij nog geen strafbaar feit heeft begaan. Dit is zonder precedent in Europa en gebeurt ook niet in Oostenrijk, want daar is het tien dagen. Dit gebeurt wellicht vanwege telefoontjes van bureaus, dat weten wij niet. Het is een zware maatregel die je niet helemaal kunt vergelijken met de ook zware onmiddellijke bevoegdheden die de burgemeester heeft op het gebied van de openbare orde, zoals rondom voetbalvelden en bij de bestuurlijke ophouding. Deze maatregelen hakken erin, maar zij zijn onmiddellijk en direct gerelateerd aan de openbare orde en ze duren kort. Dit is toch een slagje anders.

Minister **Hirsch Ballin**: Zeker, er zijn altijd punten van vergelijking. Het is een nieuwe bevoegdheid en het is een ingrijpende bevoegdheid. Dit geven wij allemaal zonder meer toe. Er is echter wel rechtsbescherming. Ik kom daar straks op terug. Wij weten uit de pilots die inmiddels zijn uitgevoerd dat het ook goed kan werken. Er is ons veel aan gelegen om deze mogelijkheid te hebben na deze pilots, nu de burgemeesters over het geheel genomen veel positiever tegenover deze bevoegdheid zijn komen te staan dan in de fase van de voorbereiding van het wetsvoorstel. Het gaat om een ernstig maatschappelijk probleem. Bij de evaluatie zal aan de orde kunnen komen hoe het in de praktijk heeft gewerkt, inclusief het functioneren van de rechtsbescherming. Het zou echter een goede zaak zijn om nu door te gaan met alle voorbereidingen die getroffen zijn, wetend dat er wel degelijk waarborgen zijn voor de rechtsbescherming en wetend van de bereidheid van onze kant om te kijken naar eventueel zich aftekenende problemen.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Die positievere opstelling was mij nog niet zo opgevallen, maar kennelijk is dat bij u wel het geval.

Gaat u nog in op de specifieke positie van de burgemeester, als het om de continuïteit van het bestuur gaat? Zoals ook door anderen is aangevoerd, kan deze positie kwetsbaar zijn wanneer hij met deze bevoegdheid wordt belast.

U noemt de evaluatie tussen neus en lippen door, maar kunt u er misschien iets meer over

zeggen? Ik begrijp dat u bereid bent toe te zeggen, wat dan in belangrijke mate een reactie is op de opmerking van de heer Dölle, dat u de rol van de burgemeester op dit terrein na een bepaalde periode opnieuw wilt bezien en dat de mogelijkheid er dan is om ook de conclusie te trekken dat de bevoegdheid, zoals in andere landen, dan alsnog bij justitie dan wel bij de politie moet worden gelegd.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik verwijs naar de staatsrechtelijke argumenten die ik net al heb uitgesproken. Er moet een bevoegd gezag zijn en het moet ook verantwoord worden. Bij de evaluatie van de wet komen allerlei onderwerpen aan de orde. Die omvatten uiteraard ook dit belangrijke punt van de toekenning van deze bevoegdheid aan de burgemeester en de wijze waarop dat in de praktijk uitpakt. Het lijkt mij niet goed om nu, als het ware vooruitlopend op de evaluatie, ervan uit te gaan dat het moet veranderen. Wij hopen en verwachten uiteraard dat dit goed uitpakt, inclusief de rechtsbescherming, waarover ik straks nog uitgebreid kom te spreken. Maar dit is onze verwachting van de werking van dit wetsvoorstel. Een evaluatie dient ertoe om te beoordelen of de werking van een wet aan de verwachtingen heeft beantwoord.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik begrijp van de minister dat het niet de verwachting is, maar dat het ook niet uitgesloten is dat je moet constateren dat die bevoegdheid alsnog ergens anders moet worden gelegd.

Minister **Hirsch Ballin**: Als je zeker zou weten dat alles van een wet perfect zal werken, hoef je niet te evalueren. Dat betekent dat je altijd de mogelijkheid insluit, waarop een evaluatie ook is gericht, om te leren uit de werking van de wet. Daarbij sluit je niet een mogelijk leereffect tevoren uit.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ik haak nog even aan op het argument van de rechtsbescherming van de uithuisgeplaatste voor het verlenen van de bevoegdheid aan de burgemeester. U hebt het over een evaluatie en over een verwachting. Maar als ik naar de wet kijk, dan zie ik dat er voor de uithuisgeplaatste een voorzieningenprocedure is geregeld bij de bestuursrechter en eventueel een beroepsprocedure bij de gewone bestuursrechter. Mijn bezwaar tegen de voorzieningenprocedure is dat er slechts sprake is van een marginale toetsing en dat het zich niet houden aan het huisverbod een strafbaar feit oplevert. Dan zitten wij in de sfeer van het strafrecht. Ik heb niet zo veel aan een verwachting en ik heb niet zo veel aan een evaluatie. Ik zie die wet en ik zie dat die rechtsbescherming zeer beperkt is. Daarop zou ik graag een reactie van de minister krijgen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik weet niet waarom mevrouw Duthler van marginale toetsing spreekt.

Mevrouw **Duthler** (VVD): De bestuursrechter toetst altijd of de burgemeester in dit geval in redelijkheid

tot die beslissing heeft kunnen komen. Het is een maatregel met vergaande consequenties. Het is een ingrijpende maatregel. Ik heb het over verdachten, maar wij hebben het nu niet over het strafrecht. Bij een uithuisgeplaatste is echt sprake van vrijheidsbeneming, vrijheidsbeperking. Dan mag je verwachten dat de waarborgen van het strafrecht van toepassing zouden zijn. Het bestuursrecht biedt dan maar heel weinig rechtsbescherming.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik geloof dat hier van een misverstand sprake is. Er is geen toekenning van beleidsvrijheid aan de orde. De term "marginale toetsing" vind ik geen gelukkige omschrijving van datgene wat de bestuursrechter doet, maar mevrouw Duthler doet ongetwijfeld op de taak van de bestuursrechter om de rechtmatigheid te beoordelen van de uitoefening van een discretionaire bevoegdheid: niet zelf de houding aannemen alsof de rechter beslist hoe hij bestuurd zou hebben, maar de rechtmatigheid van de beslissing van het bestuursorgaan beoordelen. Zo'n situatie is hier echter niet aan de orde. In de wetgeving als geheel is omschreven in welke gevallen deze bevoegdheid alleen maar mag worden uitgeoefend. Dat betekent dat, wanneer de bestuursrechter voor de taak staat te beoordelen of aan de toepassingsvoorwaarden is voldaan, zeker nu het gaat om de bescherming van grondrechten, de rechter zich er echt een oordeel over zal moeten vormen. Ik heb net aangegeven dat ook de werking van de rechtsbescherming in het kader van de evaluatie aan de orde zal kunnen en moeten komen. Maar de taak van de rechter is wel om te beoordelen of er is voldaan aan de toepassingsvoorwaarden voor de maatregel, die hoe dan ook ingrijpt in de grondrechten van de betrokkene. Ik heb dat net gezegd in verband met het belang van een zo groot mogelijke precisie in het omschrijven van de toepassingsvoorwaarden. Er is wel degelijk aan de rechtsbescherming voldaan. Die draagt niet op de een of andere manier een marginaal of ontoereikend karakter.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Maar het blijft een voorzieningenrechter.

Minister **Hirsch Ballin**: Zeker, maar de betekenis van de voorzieningenrechter is dat de rechter zich op dat moment een oordeel vormt, bij de beoordeling van de situatie en het belang dat gemoeid is met de onmiddellijke tenuitvoerlegging van het besluit versus het belang om een toetsing ten gronde te krijgen in de bodemprocedure, of de maatregel kan worden toegepast. Dat is ook de kwalitatief vereiste rechtsbescherming in die situatie. Je moet niet een situatie krijgen waarin, terwijl de rechterlijke procedure gaande is, de toepassing van de maatregel wordt opgehouden. Wie weet welk onheil zich dan intussen in huis ten opzichte van het gezin afspeelt.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voordat de uithuisgeplaatste bij de gewone bestuursrechter is, zijn die 30 dagen allang voorbij en is het leed geschied.

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, maar het is wel een maatregel die ertoe strekt om onmiddellijk gevaar voor de huisgenoten af te wenden. Als je eerst procedures van vele weken volgt voordat je die maatregel neemt, beantwoordt die niet aan haar doel.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik zal mevrouw Duthler een beetje bijvallen. Ik heb niet zo gesignaleerd, maar ik vraag mij af waarom de bewuste keuze is gemaakt om naar de bestuursrechter te gaan. Bij de inbewaringstelling is er geen duidelijke attributie. De rechtbank mag zelf bepalen in welke sector zij dat onderbrengen. Zij regelen dat volgens het gewone burgerlijk recht; er is geen marginale toetsing. Ik ben het wel met mevrouw Duthler eens dat in principe de bestuursrechter marginaal moet toetsen. In de praktijk komt dat natuurlijk niet zo heel ver weg van een complete inhoudelijke toetsing, maar toch. Als de bestuursrechter zegt dat de burgemeester in redelijkheid niet tot deze beslissing had kunnen komen, dan moet het bestuur dus een nieuwe beslissing nemen. Zo is dat formeel. Waarom is de keuze zo gemaakt en niet, zoals bij de inbewaringstelling, om het gewoon aan de rechtbank over te laten waar je dat onderbrengt?

Minister **Hirsch Ballin**: Het zijn de rechtbanken die erover oordelen. Het is bestuursrechtspraak, maar het zijn gewoon de rechters van de rechtbanken. De omschrijving in de wet is dat de burgemeester een huisverbod kan opleggen, "indien uit feiten of omstandigheden blijkt dat diens aanwezigheid in de woning ernstig en onmiddellijk gevaar oplevert voor de veiligheid voor een of meer personen die met hem in de woning wonen" enzovoort. Het gaat om ernstig en onmiddellijk gevaar. Dat wordt getoetst door de rechter.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik denk dat een toetsing door de civiele rechter van dat ernstige en onmiddellijke gevaar toch iets anders uitpakt dan: heeft de burgemeester in redelijkheid tot het oordeel kunnen komen dat hier sprake is van. Daar zit toch enige ruimte tussen.

Minister **Hirsch Ballin**: Zoals gezegd is het geen discretionaire bevoegdheid, maar een bevoegdheid die uitsluitend bestaat -- dat is strikt omschreven -- indien uit feiten en omstandigheden blijkt dat diens aanwezigheid enzovoort. Weliswaar is er geen verplichting voor de burgemeester. Hij heeft wel de bevoegdheid, maar uitsluitend als aan de genoemde toepassingsvoorwaarde is voldaan. Of aan de toepassingsvoorwaarde, die zeer strikt is omschreven, wordt voldaan, moet uiteraard in rechte worden beoordeeld. Daarbij wordt dus de rechtmatigheid bepaald.

Mevrouw Duthler vroeg waarom er niet mandaatverlening is voor "de" politie. Het mandaat is er niet voor de politie zonder meer, omdat het gegeven moet worden aan iemand op een bepaald niveau. Niet elke politieagent kan het dus krijgen;

alleen die politieambtenaren kunnen het krijgen die het niveau hebben van een hulpofficier van justitie.

De heer Holdijk stelde een vraag over de burgemeester en de hulpofficier van justitie. Is er niet sprake van een merkwaardige dubbelrol? De hulpofficier van justitie staat uiteraard als hulpofficier op één lijn met de officier van justitie, maar dat geldt alleen voor zover de hulpofficier strafvorderlijke bevoegdheden uitoefent. Dat doet de hulpofficier van justitie hier niet.

De heer Dölle sprak over de rechtsbescherming. In antwoord op de interrupties van zo-even heb ik daarover al het een en ander gezegd. De heer Dölle besteedde aandacht aan de bescherming van de grondrechten van de uit huis geplaatste en sprak over de processuele waarborgen die daarbij horen. Ik kan het alleen maar eens zijn met het uitgangspunt dat de heer Dölle verwoordde. De rechtsbescherming is hierbij natuurlijk essentieel. Dat heb ik zo-even ook gezegd in reactie op de interrupties van mevrouw Quik en mevrouw Duthler.

Dus de rechterlijke toetsing, de taak van de rechter om te beoordelen of aan de toepassingsvoorwaarde die met de wet strikt is omschreven, is voldaan, bepaalt de kwaliteit van de rechtsbescherming. De uit huis geplaatste krijgt altijd het aanbod van gratis rechtsbijstand van de piketadvocaat. Indien hij dat wenst, wordt zijn verzoek tot voorlopige voorziening binnen drie dagen door de voorzieningenrechter behandeld. Het gaat hierbij om gratis rechtsbijstand, dus er is geen draagkrachttoets. Er is hiermee een belangrijk verschil gecreëerd met de Wet BOPZ. De Wet BOPZ heeft betrekking op personen die vanwege hun psychische toestand niet in staat of bij machte zijn om een behoorlijke afweging te maken. Bij uit huis geplaatsten is dit anders. Zij kunnen voor hun eigen rechten opkomen en beroep aantekenen. Natuurlijk, wij begrijpen dat de oplegging van een huisverbod gepaard gaat met zorgen en onzekerheden. Het is immers een nieuwe en ingrijpende bevoegdheid, maar daarbij past de kanttekening dat wij het risico onder ogen zien dat de burgemeester zich bij een verhoogde rechtsbescherming genoodzaakt ziet om het zekere voor het onzekere te nemen en in een groot aantal gevallen machtiging tot verlenging zal vragen bij de rechter. Wij hopen en verwachten uiteraard dat aan het gestelde een goede toepassing zal worden gegeven en dat men zal handelen in het licht van de geschiedenis van dit voorstel, maar mocht bij de evaluatie van de werking van de wet blijken dat er behoefte is aan een grotere, een strakkere vorm van rechtsbescherming, dan zal dat aan de orde kunnen komen.

De heer **Dölle** (CDA): Zou die behoefte blijken, dan zou bijvoorbeeld ook een verplichte toets aan de orde kunnen zijn voor die gevallen waarin de crisisinterventie verlengd wordt.

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, het is mogelijk dat bij die verlenging een zwaardere procedure wordt toegepast, maar het lijkt mij prematuur om nu te zeggen dat die mogelijkheid zich zal voordoen. Wij

zullen uiteraard de werking van de wet op dit punt volgen.

De heer **Dölle** (CDA): De evaluatie wordt na tweeënhalf jaar gehouden?

Minister **Hirsch Ballin**: Ja.

Mevrouw Duthler heeft evenals de heer Rehwinkel een vraag gesteld over de toegang tot de rechter in het licht van artikel 6 EVRM. Uit mijn antwoord van zo-even blijkt dat aan de desbetreffende bepaling is voldaan.

Mevrouw Quik vroeg wat de politie kan doen als de uit huis geplaatste om het huis blijft draaien. Zij adresseerde haar vraag in het bijzonder aan de minister van Volksgezondheid. Ik wil namens het gehele kabinet antwoorden. Als het huisverbod wordt overtreden, is aanhouding mogelijk, ook zonder dat sprake is van een "op heterdaad".

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Dat is mij toch iets te simpel. Stel dat de bewuste man in de tuin van het huis gaat slapen, omdat er nergens voor hem opvang is. Wat kan de politie dan doen? Het is die man namelijk niet verboden om in de tuin of op de stoep voor de deur te slapen. Voor die plaatsen geldt geen huisverbod. Als de politie hem in redelijkheid nergens heen kan brengen, hebben wij toch een heel groot en feitelijk probleem.

Minister **Hirsch Ballin**: De hulpverlening is onderdeel van de pilots geweest. Het huisverbod moet gepaard gaan met opvang van de uit huis geplaatste. De omschrijving van de plaats waar het verbod voor geldt, staat in artikel 2, lid 4, onder a, van het wetsvoorstel. Als de stoep of de tuin niet tot het huis zou behoren, zal dat wellicht aanleiding geven tot een meer precieze omschrijving van de plaats.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik heb duidelijk gelezen dat er voor de uit huis geplaatste niets aan opvang wordt gedaan.

Minister **Hirsch Ballin**: In toenemende mate, ook met proeven, wordt gedaan aan opvang voor uit huis geplaatsten. Bij een verantwoorde reactie hoort begeleiding en zo nodig therapie van de uit huis geplaatste.

De hulpofficieren van justitie die het risicotaxatie-instrument huiselijk geweld gaan invullen, krijgen daarvoor een opleiding van drie dagdelen, gericht op nascholing over de wijze waarop dreigend huiselijk geweld zich presenteert en manifesteert. De burgemeesters krijgen een handboek voor de eenduidige toepassing van het instrument. Dit was mijn antwoord op een vraag van de heer Rehwinkel.

Het is denkbaar dat zich verschillen van opvatting voordoen. Op andere gebieden van de rechtspleging is dat niet anders. Ook bij toepassing van het strafrecht kan men te maken krijgen met verschillende opvattingen van de criteria. Dat betekent dat onwenselijke verschillen in interpretatie tot aanpassing van het instrument

kunnen leiden. Zij zullen ook aan de orde komen bij de beoordeling van de werking van de wet. Wij proberen uiteraard tot zoveel mogelijk eenheid te komen bij de toepassing van het risicotaxatie-instrument. De voorlichting aan de burgemeesters en de hulpofficieren van justitie zal daarop ook gericht zijn.

De heer Rehwinkel vroeg verder of wij het Canadese instrument ODARA niet prefereren. Ik ken de discussie daarover, ook de discussie daarover met degenen die dat instrument uit de praktijk kennen. In Rotterdam is er mee gewerkt. Wij hebben moeten constateren dat ODARA niet geschikt is voor de situatie in Nederland. Het voldoet niet aan de wettelijke vereisten voor het opleggen van het huisverbod. Op grond van de literatuur en het politiedossieronderzoek zijn de belangrijkste indicatoren van huiselijk geweld geïnventariseerd. Geen enkel buitenlands instrument bevat alle indicatoren die bij het onderzoek naar voren kwamen. Ook ODARA bevatte die niet. Om die reden hebben wij gekozen voor de ontwikkeling van een nieuw instrument. Daarmee is inmiddels praktijkervaring opgedaan. De voorgenomen algemene maatregel van bestuur is daarbij richtinggevend geweest.

ODARA voorspelt bovendien alleen de recidive van het huiselijk geweld, maar het gaat nu om het inschatten van het risico van geweldpleging. Het wettelijk criterium heb ik zojuist genoemd. Verder verschillen de doelgroepen. ODARA voorspelt de kans op recidive op huiselijk geweld bij heteroseksuele, samenwonende paren, waarbij de man pleger is en de vrouw slachtoffer. Dat is een te nauw omschreven categorie. Het tijdelijk huisverbod is gericht op de dreiging van huiselijk geweld, op lichamelijk, seksueel en psychisch geweld door iemand uit de huiselijke kring en het heeft dus een bredere toepassingsbereik. Dat hebben wij ook nodig ter voorkoming van aanhoudend huiselijk geweld. Wij willen dat het liefst helemaal voorkomen.

De ingrijpendheid van de maatregel rechtvaardigt het inzetten van een behoorlijk uitgebreid risicotaxatie-instrument. Het feit dat de gemiddelde invultijd in de proefperiode -- het ging om negentig minuten -- lang is, is, zoals ik met de schriftelijke voorbereiding heb gezegd, waarschijnlijk te danken aan enige beeldvertekening door de invullers. Zij telden de reistijd op bij de invultijd. De Raad van Hoofddoelcommissarissen heeft ook gezegd dat de invoering van elk instrument een behoorlijke tijd en zorgvuldigheid vereist. Dat lijkt mij overigens heel aannemelijk. Je kunt niet op een hol en een draf zo'n ingrijpende maatregel voorbereiden.

Over het Informatieknoppunt Huiselijk Geweld ging een andere vraag van de heer Rehwinkel. Op dit moment kijken wij of en zo ja op welke wijze het Informatieknoppunt Huiselijk Geweld landelijk beschikbaar zal worden gesteld. Er heeft inmiddels naast de evaluatie een peiling plaatsgevonden naar de behoefte naar zo'n systeem. Conclusies uit het desbetreffende rapport rechtvaardigen de stelling dat er onvoldoende draagvlak is om het Informatieknoppunt Huiselijk

Geweld nu landelijk in te voeren. Er zijn een groot aantal organisaties bij betrokken. Die zijn moeilijk allemaal onder één noemer te brengen. Bovendien is er geen consensus over het te ontwikkelen systeem. Het leek dus een "mission impossible" om dat in een landelijk patroon te ordenen. Er is wel sterk behoefte aan het landelijk delen van informatie om de aanpak van huiselijk geweld te verbeteren. Wij bekijken op dit moment hoe wij daaraan tegemoet kunnen komen. De inwerkingtreding van de wet is daarvan niet afhankelijk. Het gaat hier tenslotte om faciliteren.

Mevrouw Duthler heeft gevraagd hoe een goede ketensamenwerking wordt gegarandeerd inclusief de naleving van een modelconvenant. Alle gemeenten ontvangen een groot aantal instrumenten waaronder een uitvoeringsadvies over het opzetten van samenwerkingsverbanden. Daarbij zit ook het modelconvenant gegevensuitwisseling, waarmee zij gegevensuitwisseling kunnen realiseren die voor deze wet vereist is. Er is in opdracht van Justitie ook een webapplicatie ontwikkeld waarop de diverse betrokken beroepsgroepen kunnen zien wat de mogelijkheden zijn om informatie te delen. Sinds de lancering van de website in juni 2007 zijn er 8250 bezoekers geweest die samen zo'n 30.000 bladzijden hebben bekeken. Er zijn 1100 adviezen verwerkt. De ketensamenwerking is bovendien bevorderd via de veiligheidshuizen -- ik noemde ze al even -- die nu landelijk worden uitgerold. Zoals de staatssecretaris van Justitie en ik hebben aangekondigd is het de bedoeling om de aanwezigheid van de veiligheidshuizen, die ook hierbij een nuttige rol kunnen spelen, in de loop van het komende kalenderjaar te realiseren. Verder maken goede voorlichtingsbijeenkomsten over het hele land onderdeel uit van de invoering van de hier voorgestelde wet. De voorbereidingen via de pilots en dergelijke noemde ik al.

Diezelfde pilots zijn ook relevant voor de vraag van de heer Rehwinkel over de schatting van de middelen die nodig zijn voor de jaarlijks 1000 huisverboden. Hij hield er rekening mee dat de schatting te laag is. Het is inderdaad niet meer dan een schatting en die zou hoger uit kunnen vallen. Het is gebaseerd op de best mogelijke kennis, waaronder de ervaringen in Oostenrijk, waar zo'n huisverbod al langer mogelijk is. Op basis daarvan hebben wij ook berekend welke financiële consequenties de invoering van de wet zou hebben. Wanneer de wet er is, zal ook op dit punt moeten blijken of de schattingen reëel waren, dan wel of een grotere inzet nodig blijkt te zijn.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Zouden wij niet vooral op schattingen in eigen land moeten afgaan? In Rotterdam bijvoorbeeld -- dat vind ik relevanter dan Oostenrijk -- wordt naar aanleiding van pilots nu al geschat dat men daar alleen al op 400 tot 600 huisverboden zou komen, terwijl landelijk met 1000 rekening wordt gehouden. Omdat de financiën hier ook in zo sterke mate van afhankelijk zijn, baart dat gegeven mij wel zorgen.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik kan niet uitsluiten dat de heer Rehwinkel gelijk heeft. Uiteraard staat voor ons voorop dat de wet goed wordt toegepast. Dus als er meer gevallen zijn waarin toepassing wordt gegeven aan deze wet omdat dit nodig is om onmiddellijk gevaar voor huisgenoten af te wenden, dan zullen wij zeker niet zeggen dat het een onwenselijk gevolg is en dat wij moeten hopen dat wij naar Oostenrijks peil terugzakken. De benadering van de inschattingen van de heer Rehwinkel is mij in ieder geval sympathiek. Voor gemeenten zijn nu via het gemeentefonds middelen beschikbaar gekomen om deze wet uit te voeren. Mocht het allemaal in significante mate anders zijn dan geschat dan zal dat ook moeten worden beoordeeld. Daarnaast heeft de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport extra middelen beschikbaar gesteld voor hulp en opvang. Die zijn ook bedoeld voor de uitvoering van deze wet. Het gaat vanaf 2009 jaarlijks om een bedrag van 18,6 mln. dat structureel wordt toegevoegd aan de specifieke uitkering vrouwenopvang, die verdeeld wordt over 35 centrumgemeenten. Daarin is inbegrepen 6 mln. structureel per jaar voor crisisinterventie en daderopvang voor de uithuisgeplaatsten; 2,6 mln. voor de hulpverlening aan slachtoffers en plegers, waarbij wordt uitgegaan van de door de heer Rehwinkel genoemde aantallen; en vanaf 2009 jaarlijks structureel 10 mln. voor de versterking van de advies- en steunpunten huiselijk geweld. Die hebben immers een centrale rol bij de preventie en de laagdrempelige hulpverlening. En die zijn bereikbaar voor alle burgers, wat in de ogen van collega Bussemaker en de bewindslieden van Justitie buitengewoon belangrijk is. Die punten hebben bovendien een spilfunctie in de lokale en regionale samenwerkingsverbanden bij de hulp aan betrokkenen. Al met al is dit ook in financiële zin een enorme impuls.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik wilde alleen even informatie aanvullen. Dat Oostenrijkse onderzoek is zeker vijf jaar oud. Als je ziet hoe sterk het aantal agressieve delicten in die vijf jaar in Nederland is gestegen, dan denk ik dat die schatting gebaseerd op Oostenrijk toch heel erg aan de lage kant is.

Minister **Hirsch Ballin**: Zoals ik net al zei, is het denkbaar dat er een ruimere toepassing aan deze wet wordt gegeven. Het wetsvoorstel is ingediend in het parlementaire jaar 2005-2006. Dat is dus ook alweer even geleden. Wanneer een wet een langere doorlooptijd heeft, kan het zijn dat er nieuwe ontwikkelingen zijn. Zo gaat dat. Voor ons staat een goede uitvoering van de wet echter voorop. Mochten er op het punt van de kwantitatieve inschattingen nieuwe inzichten komen dan zullen wij die uiteraard verwerken.

Dan vroeg mevrouw Quik-Schuijt of het huisverbod voor onwillige, agressieve plegers niet veel arbeidsintensiever is dan dat wij in de pilots zagen. De pilots berusten immers nog niet op de verplichte medewerking van de uit huis geplaatste persoon maar op vrijwilligheid. Dat kan inderdaad van invloed zijn. Ik moet er wel bij zeggen dat ook

in die situaties huiselijkgeweldzaken de politie veel tijd kosten. De Raad van Hoofdcommissarissen is uitgegaan van een inverdieneffect van het huisverbod omdat door sneller ingrijpen in de situatie met hulp van het huisverbod, uiteindelijk minder herhaalde meldingen op hetzelfde adres voorkomen. Naarmate wij dit instrument vaker toepassen, winnen wij natuurlijk op het punt van recidivebestrijding. Dat is mogelijk ook een bijdrage aan de situatie waarop de heer Rehwinkel wees. Wij zullen in ieder geval moeten monitoren in hoeverre dit netto tot een vermindering van de belasting leidt. Als er sprake is van een onwillige agressieve pleger zal de belangenafweging of een huisverbod moet worden opgelegd of niet, relatief eenvoudig zijn voor de hulpofficier van justitie en dus minder arbeidsintensief.

Vervolgens kom ik nog op een paar punten waarop ik kan antwoorden namens collega Bussemaker, die bij dit beleidsterrein betrokken is, zij het niet als medeondertekenaar van het wetsvoorstel. Mevrouw Duthler heeft gevraagd naar de inzet van de middelen. In feite ben ik daarop al ingegaan toen ik sprak over de enorme financiële impuls die is gegeven. Dat geld gaat naar de centrumgemeenten en over de inzet ervan heeft de staatssecretaris van VWS in een actie verklaring concrete afspraken gemaakt met de VNG, de centrumgemeenten en de koepels. Er is speciale aandacht voor het tijdelijk huisverbod. Geld is daarbij voorwaarde maar geen garantie voor een goed hulpaanbod. Het gaat er ook om of de hulpverlening er klaar voor is. Daarin hebben gemeenten en zorginstellingen een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ook het Rijk heeft daarin een verantwoordelijkheid. Daarom heeft het ministerie van VWS een quick scan laten uitvoeren naar de vraag of de hulpverlening goed is voorbereid. Op basis daarvan worden verschillende acties ondernomen. Meer specifiek gaat VWS binnenkort met de VNG, de centrumgemeenten, de MOgroep, Reclassering Nederland en de forensische zorg afspraken maken om meer laagdrempelige hulp voor uit huis geplaatsten te regelen. Daarbij gaat het ook om afspraken over de termijn waarbinnen de uit huis geplaatste een hulpverleningstraject krijgt aangeboden. Dit punt heb ik zojuist al aangestipt naar aanleiding van de interruptie van mevrouw Quik. De staatssecretaris van VWS heeft dit ook reeds aan de Tweede Kamer toegezegd.

Mevrouw Quik vraagt of er iets verteld kan worden over de beschikbaarheid van programma's voor kinderen, zoals Let op de kleintjes, en over agressietrainingen en andere op de dader gerichte hulpverlening. Er zijn verschillende op kinderen gerichte programma's, zoals Let op de kleintjes, En nu ik...! en Kindspoor. Het is aan lokale en regionale partijen om daarvan gebruik te maken. Wij stimuleren de ontwikkeling en verspreiding van zulke programma's. In het geval van Kindspoor gaan wij na of dit heeft geleid tot regionale initiatieven om Kindsporen te implementeren. Als dat niet het geval is, dan wordt bezien wat nodig is om dat alsnog te bewerkstelligen.

VWS heeft voor de zomer een quick scan laten uitvoeren met betrekking tot de op daders

gerichte hulpverlening. Daaruit blijkt dat er inderdaad behoefte is aan een meer laagdrempelige en eenvoudiger hulpaanbod voor uit huis geplaatsten. Daarom treedt het ministerie van VWS binnenkort in overleg met de VNG, de centrumgemeenten, de MOgroep, Reclassering Nederland en de forensische zorg om na te gaan welke acties dit jaar in dit patroon van samenwerking van de verschillende instanties en koepels daarvan worden ondernomen om aan deze behoefte tegemoet te komen. Om dat goed te doen functioneren, wordt aan dat overleg dus ook deelgenomen door Reclassering Nederland en de forensische zorg, twee onder regie van Justitie werkende diensten.

Mevrouw Quik en mevrouw Duthler hebben gesproken over de kortdurende hulpverlening door een Interventieteam en de verhouding daarvan tot langdurige therapeutische interventies, die natuurlijk evengoed van belang blijven. Want hoe snel de toepassing van deze maatregelen ook is en hoezeer ook in bepaalde gevallen wordt gewerkt met snelle inschattingen van de situatie, er moet bij deze groep natuurlijk heel vaak een langduriger therapeutisch traject worden gevolgd dat niet met die perioden van tien dagen of vier weken is geëindigd. Wij hebben daarmee ook rekening gehouden. Dit is uiteraard in het bijzonder een punt voor VWS.

Dat raakt ook de vraag van mevrouw Duthler: hoe wordt gerealiseerd dat de ketenpartners daadwerkelijk met elkaar samenwerken en dat een goede coördinatie plaatsvindt? Het doel van een Interventieteam bij het huisverbod is kijken wat er aan de hand is en welke hulp nodig is. Dat Interventieteam lijkt erg op directe interventie gericht, maar natuurlijk moet wel worden nagegaan en professioneel worden ingeschat welke hulp daarbij nodig is. Alleen dan kunnen wij erop rekenen dat de kortlopende, snelle interventie door de burgemeester een langduriger werkzaam effect heeft. Dat is de gedachtegang achter het hele wetsvoorstel.

Dat geeft ook aan welke plaats deze bevoegdheid heeft in het geheel van het bestrijden van huiselijk geweld en het verlenen van hulp in therapeutische zin. Waar nodig kan echter ook sprake zijn van afgedwongen hulp aan daders als er een strafrechtelijke interventie bij de daders aan te pas komt, evenals het bieden van bescherming aan de slachtoffers: de huisgenoten die moeten worden geholpen om een nieuw bestaan op te bouwen. Hierin zit mogelijk ook een therapeutisch element, als je je realiseert wat zij kunnen hebben meegemaakt voordat de toepassing van deze maatregel aan de orde komt. Dat is dus niet altijd kortdurende hulp, maar kan ook langer durende hulp zijn. Op basis van deze intake door het Interventieteam worden de instellingen betrokken die een rol moeten spelen bij de hulpverlening.

Voor het welslagen van wat wij willen bewerkstelligen met dit wetsvoorstel, zullen de gemeenten goede afspraken moeten maken met de betrokken instelling, zodat de hulpverlening ook na het huisverbod naadloos aansluit op de interventie. Dat vergt een goede ketensamenwerking. Er moet

dus continuïteit van zorg zijn. Het zou ook verkeerd zijn om in dit verband te spreken van "nazorg". Het gaat om continuïteit en om een soms dramatische, acute aanleiding, een crisissituatie, die in de wet wordt omschreven als "ernstig of onmiddellijk gevaar voor de veiligheid van een of meer personen". Dat is iets acuuts waartegen moet worden opgetreden, maar wij moeten ons voortdurend realiseren dat dit een plaats krijgt in langdurige patronen van zorg, therapie, ondersteuning en indien nodig ook van gedragscorrectie. Het uitvoeringsadvies steunt gemeenten bij het regelen van deze afspraken in de ketensamenwerking. Hier zijn, zoals gezegd, verscheidene andere instanties van hulp en zorg, maar ook uit de justitiële sfeer bij betrokken.

Dan een vraag van mevrouw Quik over de financiële positie die bijvoorbeeld door Groningen is geconstateerd. Het gaat inderdaad om een arbeidsintensieve klus. Uiteraard is de melding uit Groningen collega Bussemaker bekend. Mede naar aanleiding daarvan heeft zij een extra impuls van 16 mln. voor de hulpverlening gegeven, bovenop de eerder ter beschikking gestelde 2,6 mln. De staatssecretaris heeft ook met de burgemeester van Groningen afspraken gemaakt om te bezien of en zo ja, in welke mate sprake is van extra druk als gevolg van het huisverbod. Het gaat natuurlijk niet alleen om extra geld, maar ook om efficiënte en effectieve samenwerking.

Mevrouw Quik vroeg ook waarom in de wet niet is bepaald dat de gemeenten verplicht zijn om opvang te regelen voor de uit huis geplaatsten. Zij zal begrijpen waarom ik die vraag tot het laatst heb bewaard na haar interruptie. Zij vreesde dat dit helemaal niet is geregeld. Het is wel geregeld, maar niet in de vorm van een wettelijke verplichting. Wij gaan ervan uit dat per geval de goede combinatie moet worden gevonden van wat de uit huis geplaatste zelf moet kunnen regelen, zoals onderdak. In de praktijk blijkt het, gelet op de ervaringen tot op heden, ook zo te werken. Het gaat dus niet om een verplicht aanbod van logies door de gemeente, maar er is wel voorzien dat er hulp wordt verleend inclusief de intense therapeutische hulpverlening naast gedragscorrectie en de mogelijkheden van strafrechtelijk optreden, wat ertoe leidt dat de betrokkene bij de voorwaarden of op een andere manier wordt gedrongen of gedwongen om behandeling te ondergaan. Bij de pilots is trouwens gebleken dat in de gemeenten die wel een huisvestingsaanbod deden, slechts in 20% van de gevallen daarvan gebruik is gemaakt. De extra middelen die collega Bussemaker uittrekt voor opvang en hulpverlening, bieden gemeenten in elk geval de mogelijkheid om, als zij daarvoor kiezen, de uit huis geplaatste ook op dit punt in een goed kader onder te brengen.

Ik hoop hiermee mijn aandeel in de beantwoording te hebben genomen. Op de overige vragen en opmerkingen zal worden ingegaan door mijn collega van BZK.

De heer **Engels** (D66): U hebt in antwoord op vragen van met name de CDA-fractie aangegeven

dat u in het kader van een aangekondigde evaluatie zult kijken naar het niveau van de rechtsbescherming en naar de gemaakte keuze voor de burgemeester. U hebt overigens ook aangegeven dat u niet vooruitloopt op de uitkomsten van die evaluatie. Ik laat het uiteraard aan de CDA-fractie over om dat antwoord te beoordelen. Mijn vraag is of het, gelet op die situatie, verstandig zou zijn om in de tussentijd even een pas op de plaats te maken met een verdere cumulatie van bevoegdheden bij de burgemeester. Daarmee refereer ik uiteraard aan het punt dat ik zelf heb ingebracht. Hoe staat u daar tegenover?

Minister **Hirsch Ballin**: Het is goed om de bevoegdheden van de burgemeester -- hetzelfde geldt voor andere bevoegdheden: van het OM, van andere diensten, van ministers enzovoort -- per wetsvoorstel zakelijk te beoordelen. Natuurlijk zullen zowel regering als beide Kamers der Staten-Generaal vergelijkingen kunnen maken met andere verwante onderwerpen van wetgeving, maar ik denk niet dat het goed is om nu bij voorbaat een soort koppeling te leggen met andere wetsvoorstellen wegens het hier aangewezen orgaan, de burgemeester. Als dat in andere wetsvoorstellen aan de orde komt, zullen wij daarover uiteraard de argumenten kunnen uitwisselen.

De heer **Engels** (D66): Ik wijs erop dat vooral vanuit het veld is aangegeven dat wij dan doorgaan met een al een tijdje lopend proces om bij afzonderlijke wetgeving, via ad-hocwetgeving, steeds weer nieuwe bevoegdheden aan de burgemeester toe te kennen. Daarin ontbreekt een sterke behoefte vanuit de praktijk om ook eens te kijken naar de toekomstige positie van een burgemeester, om te kijken of er niet te veel kwetsbaarheden en risico's aan dat ambt zitten om op een ad-hocmanier door te gaan met het toekennen van extra bevoegdheden. Ik weet niet of de minister daarmee impliciet een oordeel heeft gegeven over de motie die ik heb ingediend. Anders vraag ik hem dit nog expliciet. Ik twijfel heel sterk of dat de goede weg is.

Minister **Hirsch Ballin**: Op de motie zal minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties nog ingaan. Inzake de wetgeving, de wetsvoorstellen, herhaal ik dat wij bij elk wetsvoorstel de argumenten zullen kunnen wisselen en dat op het rapport van het COT in een brief van ons beiden reeds is gereageerd.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik sluit mij aan bij de heer Engels. Ook ik en mijn fractie achten het van belang dat wij zo snel mogelijk in algemene zin zullen stilstaan bij de toekenning van bevoegdheden aan de burgemeester op dit terrein. Ik meende dat wij in november aanstaande een visie van de regering op dit punt mogen verwachten. Dat wil ik graag checken. Dan lijkt het mij ook van belang dat eerst die, nogmaals, fundamentele beschouwing zal plaatsvinden

voordat in het kader van de afzonderlijke wetsvoorstellen telkens weer aan de orde is of men op die afzonderlijke terreinen moet overgaan tot uitbreiding van bevoegdheden.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ook mijn fractie hecht er zeer aan dat eerst de uitkomsten van het visietraject worden afgewacht alvorens er nieuwe wetsvoorstellen komen waarin de portefeuille van de burgemeester steeds wordt uitgebreid. Wat is de waarde van het visietraject als de minister zegt dat wij het per wetsvoorstel bekijken?

Minister **Hirsch Ballin**: Over de positie van de burgemeester zal mijn collega van BZK dadelijk nog wat opmerkingen maken. Het COT-rapport heeft geleid tot een schriftelijke reactie van ons beiden. Het is in de orde van de Kamer of zij de brief wil bespreken of niet.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik probeer de betekenis van de motie van de heer Engels goed tot mij te laten doordringen. In die motie wordt gevraagd geen wetsvoorstellen voor uitbreiding voor te leggen aan de Staten-Generaal voordat die visie is ontvangen. Nogmaals, ik dacht dat die visie in november aanstaande zou arriveren, dus het lijkt mij dat het mogelijk moet zijn -- het is een kwestie van twee maanden -- om in afwachting van die visie die fundamentele beschouwing even af te wachten. De motie vraagt om geen wetsvoorstellen voor uitbreiding bij de Staten-Generaal in te dienen voordat de algemene en integrale visie aan beide Kamers is voorgelegd. Nogmaals, ik meen ervan te mogen uitgaan dat die visie er in november komt. Dan lijkt het mij niet zo'n probleem om toe te zeggen dat voor de twee maanden die nog tot november resten, de indiening van wetsvoorstellen even wacht op die integrale visie.

De **voorzitter**: Sluit het hierop aan?
**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ja, het sluit hierop aan. De kabinetsreactie heb ik ook zo opgevat dat het kabinet bereid is te wachten op de uitkomsten van het visietraject. Ik heb geen behoefte om die kabinetsreactie nu ter discussie te stellen, maar ik ben afgegaan op de inhoud van die reactie. Ik verwacht nu dat wij wachten op de uitkomsten van het traject.

Minister **Hirsch Ballin**: Waarop de Kamer wil wachten, is aan de Kamer. Per wetsvoorstel zal worden beoordeeld of het moment is aangebroken om een wetsvoorstel in te dienen. Mijn collega zal dadelijk ingaan op die visie en op deze motie.

De **voorzitter**: Ik denk dat de zaak nu voldoende door de minister is beantwoord. Als u er behoefte aan heeft, kan er altijd in de tweede termijn nog op worden teruggekomen.

Minister **Ter Horst**: Voorzitter. Ik zal een aantal vragen van de geachte afgevaardigden behandelen. Aan het eind zal ik terugkomen op de visie en op de motie die de heer Engels en anderen hebben ingediend.

De heer Engels heeft gevraagd of de verantwoordingsplicht van de burgemeester jegens de gemeenteraad en eventuele aansprakelijkheid van de gemeente niet zullen leiden tot risicomijdend gedrag. Onze beoordeling is dat verantwoordingsplicht en aansprakelijkheid aan de orde zijn bij de uitoefening van elke bevoegdheid, niet alleen bij deze. Wij kennen het corps van burgemeesters zodanig dat zij daarvoor niet terugschrikken.

De heer Holdijk heeft gevraagd of de hulpofficier van Justitie niet in een merkwaardige dubbelrol komt doordat hij soms optreedt onder gezag van de burgemeester en meestal onder gezag van de officier van Justitie. Politieambtenaren zijn eraan gewend om te werken met het duale gezag, in geval van de openbare orde onder het gezag van de burgemeester en in geval van strafrechtelijke handhaving onder het gezag van de officier van Justitie. Zij kunnen dat op een goede manier scheiden en onderscheiden. Hetzelfde geldt ook voor de hulpofficieren van Justitie. Zij zijn politieambtenaren. Er is over gesproken en zij kunnen dat ook. Politieambtenaren treden ook nu niet alleen op bij handhaving van de openbare orde onder gezag van de burgemeester, maar ook bij de uitoefening van de hulpverleningstaak zoals die in de Politiewet is aangegeven.

Mevrouw Quik heeft gevraagd waarom de regering vindt dat de inwerkingtreding binnen drie maanden moet plaatsvinden en of daarover overleg plaatsvindt met de VNG. Met de VNG is de datum 1 januari 2009 afgesproken. Die datum is heel voorzichtig gecommuniceerd als mogelijke datum. Uiteraard is steeds aangegeven dat de behandeling in de Eerste Kamer nog op handen was en dat alles natuurlijk afhangt van die behandeling. Drie maanden is ook een gebruikelijke termijn. Dat is de reden dat ook hier is gekozen voor drie maanden. Overigens heeft de minister van Justitie al aangegeven dat de aanloop naar dit wetsvoorstel een aantal jaren bedraagt. Ik weet dat de Kamer zeer hecht aan de uitvoerbaarheid van wetten. Ook omdat wij dit wilden weten, is in de aanloopfase veel aandacht gegeven aan voorlichting dat het diagnose-instrument wat moest worden uitgetoetst, et cetera.

De heer Rehwinkel heeft gesteld dat dit een extra taak is voor de politie en heeft gevraagd of er een mogelijkheid tot taakverschuiving bestaat. Die mogelijkheid is er natuurlijk altijd. Zoals bij veel werk, ook voor de Kamer en voor ons, is het vaak een kwestie van prioriteiten, maar wij houden er natuurlijk nauwlettend oog op dat de politie niet wordt overvoerd met allerlei taken. Wij denken ook, en hebben dat ook uitgerkend, dat de politie nu heel veel tijd kwijt is aan dreigende ruzies of ruzies met dreigend huiselijk geweld op bepaalde adressen. Deze wet biedt de mogelijkheid om in een vroegtijdig stadium in te grijpen. Dat betekent dat een verlichting zal plaatsvinden van de

activiteiten van de politie. Wij maken ons over die taakverzwaring, zoals de heer Rehwinkel dat heeft geformuleerd, dus iets minder druk omdat wij denken dat er een taakverlichting tegenover staat. Wij zullen echter bij de evaluatie absoluut bekijken wat dit betekent voor het aantal uren dat de politie hieraan besteedt.

De heer Rehwinkel heeft ook gevraagd of de toekenning van de bevoegdheid niet tot vergroting van het afbreukrisico van de bestuurder zal leiden. Ik heb daarover net al iets gezegd in reactie op de vraag van de heer Engels. Elke nieuwe taak biedt ook weer een nieuw afbreukrisico. Uiteraard is dat waar, maar ik neig ernaar om het heel anders te bekijken, namelijk dat elke nieuwe taak de burgemeester een mogelijkheid biedt om zijn positie als burgemeester te versterken. Ik merk uit de bijdrage van uw Kamer dat dit niet overall even positief wordt gezien. Bij sommige partijen verbaast mij dat steeds, moet ik zeggen. In ieder geval is het wel de manier waarop de regering ernaar kijkt. De regering ziet het niet als een extra taak en dus een extra afbreukrisico, maar als een extra taak die de burgemeester juist de mogelijkheid biedt om te laten zien dat hij daadwerkelijk een rol kan spelen in bedreigende en kritische situaties die voor zijn gemeente en voor de mensen in zijn gemeente, in dit geval met name voor de vrouwen in zijn gemeente, van groot belang zijn. Ik denk dat veel burgemeesters het eerder als een afbreukrisico voelen dat zij een bepaalde bevoegdheid niet hebben, terwijl er wel wat van hen wordt verwacht, dan dat zij een bepaalde bevoegdheid wel hebben.

De heer **Engels** (D66): Ik wil best met u meekijken vanuit de invalshoek dat een nieuwe bevoegdheid niet alleen een bedreiging of afbreukrisico is, maar ook een kans, want dat is wat u bedoelt. Ik denk dat dit ook in grote mate kan gelden. Het punt is, dat wij nu alleen spreken vanuit het perspectief van de burgemeester, terwijl ook de heer Rehwinkel gelukkig heeft benadrukt dat de kwesties van de juridische aansprakelijkheid, de politieke verantwoordelijkheid en de risico's die daaraan kleven vanwege de bemoeienis van de twee andere organen de nadruk leggen op de groeiende kwetsbaarheid van het ambt van burgemeester, omdat deze voor zijn rechtspositie, voor zijn aanstelling feitelijk afhankelijk is geworden van de gemeenteraad. Het is dan dus ook van belang of de collega's in het college en vooral ook of de leden van de gemeenteraad op dezelfde wijze naar deze kans willen kijken als de burgemeester dat zelf doet. Ik bedoel daarmee dat het een verzwaring is van de bevoegdheden, maar dat er bezorgdheid is dat de kwetsbaarheid van het ambt ook stijgt, ondanks de ambities en kansen die men ziet. Ik denk dat de heer Rehwinkel dit onderschrijft.

Minister **Ter Horst**: Ik ben met u eens dat niet alleen door de regering en de burgemeester zelf, maar ook door bijvoorbeeld de gemeenteraad zal moeten worden beoordeeld of iets een afbreukrisico is of een kans. Ik kan natuurlijk niet voor alle gemeenteraden in Nederland spreken, maar ik acht de mogelijkheid groter dat een burgemeester

kwetsbaar is omdat hij niks doet, dan omdat hij wel iets doet. Bestuurders worden tegenwoordig vaker aangesproken op het feit dat ze niks doen, dan op het feit dat zij wel iets doen. De aansprakelijkheid wegens een onrechtmatig uitgevaardigd huisverbod geldt voor de rechtspersoon gemeente, niet voor de burgemeester zelf, maar dat is niet het punt waarover u spreekt. Ik heb natuurlijk een goed beeld van wanneer het met burgemeesters fout gaat. Ik kan mij niet herinneren dat het ooit te maken heeft gehad met een door de burgemeester uitgeoefende bevoegdheid in de zin waarover wij hier spreken.

De heer Rehwinkel heeft gevraagd naar het tijdsbeslag. De minister van Justitie heeft er ook al over gesproken. Zijn vraag was of het tijdsbeslag van gemeenteambtenaren groter zou zijn dan acht uur. Er is een pilot uitgevoerd in Amsterdam, Venlo en Groningen. Van een onevenredig tijdsbeslag van gemeenteambtenaren is niets gebleken. Met de gemeenten worden afspraken gemaakt om dit soort dingen te monitoren, zodat wij over een bepaalde tijd een goed beeld hebben van wat het voor de gemeenten betekent. De tijdsbelasting is een van de punten die zullen worden gemonitord.

De heer Rehwinkel heeft ook nog iets gevraagd over het buitenland. Ik dacht dat de minister van Justitie ook daarover iets had gezegd. Oostenrijk en Duitsland zijn genoemd. Volgens mijn informatie gaat het in Oostenrijk vooral om een preventieve maatregel en is het in Duitsland minder duidelijk of het een preventieve maatregel is, of niet. Het is dus niet helemaal vergelijkbaar met Nederland. Bovendien zei de heer Rehwinkel net over de administratieve lasten dat wat er in Nederland gebeurt belangrijker is dan wat er in Oostenrijk gebeurt. Dat heb ik onthouden. Ik dacht: misschien geldt dat hier ook wel voor.

De heer Dölle heeft gevraagd of de discretionaire bevoegdheid van de burgemeester niet tot politisering leidt. De minister van Justitie heeft al iets gezegd over het wel of niet discretionair zijn van de bevoegdheid. Belangrijk is dat, zoals hij aangaf, de vrije beleidsruimte van de gemeente gering is. Dat wil overigens niet zeggen dat de gemeenteraad er niet een oordeel over zou kunnen hebben. Ik heb eigenlijk nooit gehoord van cases waarbij de gemeenteraad zich bezighoudt met de bevoegdheid van de burgemeester om een IBS op te leggen. Ik geloof niet dat er een casus in Nederland bekend is waarin de gemeenteraad zich met die bevoegdheid heeft bemoeid. De vraag is of het hier ooit zou gebeuren, maar in algemene zin geldt dat de gemeenteraad de burgemeester altijd kan aanspreken op zijn handelen. Ik verwacht niet dat dit gebeurt. Uw Kamer weet ook dat de raad geen nadere invulling kan geven aan de wettelijke toepassingscriteria.

De heer **Dölle** (CDA): Ik ben het met u eens. Overigens, het woord discretionair is door de regering gebruikt in de schriftelijke voorbereiding.

Minister **Ter Horst**: O, ik dacht dat u...

De heer **Dölle** (CDA): Ik ook hoor. Alles wat de regering zegt...

Minister **Ter Horst**: Praat u na.

De heer **Dölle** (CDA): Het ging mij om de politiseerbaarheid. Ik ben het met u eens dat die tot nu toe niet voorkomt, maar de bevoegdheid wordt nu ingevoerd. Het kan zijn dat de gemeenteraad zegt: wij willen een strakker beleid ten aanzien van huiselijk geweld in bijvoorbeeld de Vogelwijk. Of, wij willen dat er enigszins terughoudend in die en die hoek wordt geopereerd. Anders gezegd, er kan gepolitiseerd worden. U geeft dat eigenlijk ook wel toe. De heer Rehwinkel had al een proefpositie meegemaakt, waarbij verschillende beoordelaars tot verschillende beoordelingen kwamen. De een zei plat gezegd: die moet eruit. De ander zei: die kan blijven zitten. Dat zit er wel in en dus kan de gemeenteraad zich ermee bemoeien. Maar goed, wij zijn het misschien wel met elkaar daarover eens.

Minister **Ter Horst**: Met de bevoegdheid waarover wij spreken, is natuurlijk geen andere ervaring die dan van de pilots. Daarom verwees ik ook naar de IBS'en. U bent het met mij eens dat je die politisering daar niet ziet. Ook bij IBS is het mogelijk dat er een verschillende beoordeling is. Dat geldt al voor de psychiaters die moeten beoordelen. Sommige dingen zijn geen natuurkunde. Dat geldt hier waarschijnlijk ook.

De heer **Dölle** (CDA): Dat ben ik met u eens. Ik ben zelf lang gemeenteraadslid geweest en inderdaad hadden wij geen enkele aanvechting om ons te bemoeien met inbewaringstellingen, al is het een vrij mystiek gebeuren als de burgemeester die moet tekenen tijdens een vergadering van de gemeenteraad. Daar zit geen grond voor politisering in.

Minister **Ter Horst**: Ik vind dat een interessant punt. Ik denk namelijk dat het redelijk vergelijkbaar is. Vroeger was het een vrij strikte psychiatrische beoordeling, maar of iemand een gevaar is voor zichzelf of voor een ander, kun je politiseren. Het gebeurt nooit, omdat door gemeenteraden wordt gezien dat je je daar niet mee moet bemoeien, maar het zou wel kunnen. Je zou bijvoorbeeld kunnen zeggen, wat volgens mij nooit gebeurt, dat in wijken waarin meer overlast is eerder IBS moet worden uitgeschreven. Godzijdank gebeurt dat niet, want daar moet de gemeenteraad zich niet mee bemoeien. Ook een burgemeester moet dat niet in zijn oordeel betrekken. Hetzelfde geldt hier, lijkt mij.

Voorzitter. De heer Dölle heeft gevraagd waarom het uitgangspunt wordt losgelaten dat de rol van de burgemeester zich beperkt tot het publieke domein. De minister van Justitie is er al op ingegaan. Inderdaad richt dit wetsvoorstel zich niet op de openbare orde, maar de bevoegdheid van burgemeesters gaat al langer daarbuiten. Een interessant punt waarover wij nog wel eens komen te spreken, is dat er een ontwikkeling waarbij de

burgemeester zich niet meer uitsluitend bezighoudt met de openbare orde. Wij hadden het net over de IBS. De Wet BOPZ geeft de burgemeester de bevoegdheid iemand in bewaring te stellen. Dat hoeft niet te gaan om gedrag dat een bedreiging is voor de openbare orde. Ook bij de Wet Damocles kan het gaan over gevolgen voor de openbare orde, maar dat hoeft niet. Met andere woorden, je ziet dat de burgemeester een wat bredere verantwoordelijkheid heeft en die verantwoordelijkheid breder voelt dan alleen de openbareordekwesities betreffende. Je kunt er met elkaar over van gedachten wisselen of je het een gunstige ontwikkeling vindt. Als het in gezinnen niet goed gaat, zou de burgemeester daarin een rol moeten krijgen. Je ziet dat het een beetje opschuift. Ik geloof niet dat het zinvol is om dat te ontkennen. Ik begrijp dat uw Kamer daar een oordeel over heeft en erover wil meepraten.

De heer **Dölle** (CDA): De voorbeelden die u noemt, zoals de Wet Damocles, begrijp ik wel en ook de behoefte om in een onordelijke wereld ordenend op te treden, ook in wat vroeger soevereine eigen kringen waren. Niet de behoefte van de burgemeester moet ter zake leidend zijn. Ik geloof wel dat de burgemeester er behoefte aan heeft, zoals u zei. Onze fractie probeert hier steeds te benadrukken dat de wetgever hiermee voorzichtig moet zijn.

Minister **Ter Horst**: Ik denk dat de heer Dölle daar volkomen gelijk in heeft, maar ik wil ook overeind houden dat beide zaken van belang zijn. Ook binnen het Nederlands Genootschap van Burgemeesters en de VNG wordt over deze zaak gesproken. De VNG heeft daar over het algemeen iets andere opvattingen over, maar ook binnen de burgemeesterskring worden er verschillende accenten gelegd bij de wijze waarop de burgemeester zijn rol op dit punt moet invullen. Ik weet niet eens of alle burgemeesters daar nu behoefte aan hebben. Wij kunnen ons ook afvragen of de samenleving er behoefte aan heeft dat er in een gemeente een persoon is die de verantwoordelijkheid op zich neemt als niemand anders dat doet. Ik ben het echter helemaal eens met de heer Dölle dat de zorgvuldigheid van de wetgever ook op dit punt voorop staat.

Vervolgens een opmerking over het visietraject. Inderdaad is afgesproken -- ik meen dat dit naar aanleiding van het COT-rapport gebeurd is -- dat er een visie ontwikkeld zou worden op de bevoegdheden van de burgemeester. De afspraak is ook gemaakt dat dit in samenspraak met de VNG en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters zou gebeuren. Die visie komt inderdaad dit najaar, zoals de heer Rehwinkel al zei. Die visie richt zich op de brede burgemeestersportefeuille op het vlak van openbare orde en veiligheid. In het kader van die visie zullen de volgende vragen aan de orde komen. Wat mag er van de burgemeester worden verwacht? Wat moet er van de burgemeester worden verwacht? Om welke bevoegdheden gaat het? Uiteraard zullen wij die visie van het kabinet aan het parlement ter

beschikking stellen, dus dat betekent dat ook de Eerste Kamer daar kennis van kan nemen. Als men daar met welk lid van het kabinet dan ook over wil spreken, dan is dat natuurlijk altijd mogelijk.

De behoefte aan de bedoelde visie is volgens mij voortgekomen uit het idee dat het goed zou zijn om het samenhangende pakket van burgemeesterbevoegdheden op het gebied van openbare orde en veiligheid te bekijken. Dat wil naar de opvatting van het kabinet niet zeggen dat wij dan verder onze ogen moeten sluiten voor de problematiek die er op dit moment is. Ik ken de Eerste Kamer ook als een kamer die weet wat er in de samenleving gebeurt. De minister van Justitie, ikzelf en andere collega's zijn regelmatig in gesprek met gemeentebesturen en burgemeesters, maar ook met korpschefs, officieren van Justitie en andere mensen in ons land die ons voorhouden welke problemen er zijn. Daarbij wordt aan ons ook de vraag gesteld of het niet mogelijk is om burgemeesters bevoegdheden te geven die de problematiek in de samenleving kunnen verlichten. Zo is er sprake van doorzettingsmacht in de richting van instellingen, het uitzetten van asociale gezinnen en verplichte opvoedingsondersteuning. Over dat laatste punt hebben wij advies gevraagd van de Raad van State. Dat zijn zaken die op dit moment in bespreking zijn, maar waarover nog geen wetgeving is geformuleerd. Wel is het wetsvoorstel ernstige overlast en voetbalvandalisme tot stand gekomen, mede op verzoek van een aantal belangrijke organisaties in Nederland. Ook de Tweede Kamer had daar grote belangstelling voor. Over de andere zaken die ik noemde, zijn wij in het kabinet, maar ook met het veld in bespreking.

In de door de heer Engels ingediende motie wordt gevraagd geen wetsvoorstellen inzake uitbreiding van de bevoegdheden van de burgemeester in te dienen zolang de integrale visie niet is voorgelegd. Ik kan nu natuurlijk zeggen: die visie leggen wij in november voor, dus dan redden wij het makkelijk, want die ene wet ligt al bij de Kamer, maar dat vind ik eigenlijk een beetje flauw. Wat men eigenlijk wil, is dat wij die visie met de Kamer bespreken. Dat lijkt mij het belangrijkste. De visie komt er aan. Verder sluit ik mij aan bij hetgeen de minister van Justitie over de motie heeft gezegd. Het is de verantwoordelijkheid van de regering om wetsvoorstellen voor te leggen en het is de verantwoordelijkheid van de Tweede en Eerste Kamer om die in hun eigen tempo te behandelen. Uiteraard hopen wij dat als wij de Kamer iets voorleggen, dat door de Kamer ook snel behandeld zal worden. Materieel kan de motie van de heer Engels dus uitgevoerd worden, maar formeel moet ik het aannemen van de motie ontraden. Het aannemen van de motie zou immers inhouden dat men aan ons vraagt geen wetsvoorstellen meer voor te leggen aan de Tweede en Eerste Kamer. Op dit punt willen wij echter graag onze eigen bevoegdheid houden.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Eerlijk gezegd interesseert mij vooral de materiële betekenis. Het is überhaupt niet aan de orde dat de behandeling

van dit wetsvoorstel zou moeten worden opgeschort. Er is ook niemand die daar om vraagt. Dit wetsvoorstel zou dus kunnen worden afgehandeld. De visie komt in november. De minister noemt één wetsvoorstel dat eraan komt, maar daarvan zegt ze dat het niet in de eerstkomende weken zal komen. Dan mag ik materieel dus concluderen dat wij na de afhandeling van het nu aan de orde zijnde wetsvoorstel komen te spreken over de bredere visie op de bevoegdheden van de burgemeester op het terrein van openbare orde en veiligheid en dat daarna vervolgwetgeving of nieuwe wetgeving aan de orde kan zijn. Dat is volgens mij dan de materiële situatie.

Minister **Ter Horst**: Blijkbaar heb ik mij niet helemaal duidelijk uitgedrukt. Het wetsvoorstel ernstige overlast en voetbalvandalisme ligt volgens mij al bij de Tweede Kamer. Ik meen dat het de bedoeling was dat dit wetsvoorstel dit voetbalseizoen al in werking zou treden, maar dat is niet gelukt. Er wordt veel druk uitgeoefend om dat wetsvoorstel in ieder geval voor de kerst nog te behandelen in de Eerste Kamer. Dus ik denk dat het voor dat wetsvoorstel niet geldt.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik wil ook niet flauw zijn, maar ik moet gewoon constateren dat in de motie wordt gesproken over het niet opnieuw indienen van wetgeving. Daar is in dit geval geen sprake van, dus dan lijkt mij het probleem opgelost. Ik hoop eigenlijk dat de heer Engels dat ook vindt.

De heer **Engels** (D66): De heer Engels wil daar zeker zijn best voor doen; daar staat hij ook om bekend.

De minister zei dat zij formeel het aannemen van de motie moet ontraden, omdat wellicht de intentie van de motie is om inbreuk te maken op het initiatiefrecht van de regering om wetsvoorstellen in te dienen. Dat is echter niet de intentie van de motie. De motie bedoelt eigenlijk om te komen tot de afspraak om eerst met elkaar te kijken naar de visie op de taken en bevoegdheden van de burgemeester en een antwoord te geven op de vraag of er sprake is van een goede ontwikkeling, ook waar het gaat om de verhouding tussen bestuursrecht en strafrecht. Onafhankelijk van de uitkomst daarvan heeft de regering haar eigen verantwoordelijkheid om met voorstellen te komen, ook als de Kamers zouden aangeven dit wellicht een niet zo goede ontwikkeling te vinden. Maar dan is er in ieder geval inhoudelijk over die visie gesproken. Dat is het punt.

Minister **Ter Horst**: Ik vraag de heer Engels waarom ik de motie niet zo mag lezen, dat er staat: "verzoekt de regering om zo spoedig mogelijk de integrale visie op de toekomstige aard en omvang van bevoegdheden met de Kamer te bespreken"? Dit even los van het wel of niet indienen van wetsvoorstellen.

De heer **Engels** (D66): Dat vind ik heel plezierig. Het punt is echter dat de motie voortkomt uit de bezorgdheid bij een aantal fracties dat wij bezig zijn met een verzwaring -- ongeacht of dat nu een kans of een bedreiging is -- van het ambt van burgemeester op ad-hocbasis, via steeds weer nieuwe wetsvoorstellen. Aan het gezicht van de minister zie ik dat ik het kort moet houden.

Minister **Ter Horst**: Nee hoor. Ik kreeg opeens een steek in mijn zij, maar dat komt niet door u.

De heer **Engels** (D66): O. Daar zou ik ook niet mee thuis kunnen komen!

Vanuit de genoemde bezorgdheid stellen wij voor om een en ander volgtijdelijk te doen. Misschien is de minister wat overvallen en dacht zij dat het een daad van politiek geweld was om de motie meteen in te dienen, maar ik wilde niet zo flauw zijn om te zeggen: ik wil een goed antwoord en ik heb een motie in mijn zak. Ik wil dus graag de afspraak maken om uit oogpunt van kwaliteit van bestuur met elkaar te discussiëren aan de hand van de vraag of er sprake is van een goede ontwikkeling van het burgemeestersambt, zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheid van de regering om met wetsvoorstellen te komen. Ik wil de afspraak maken dat wij eerst de discussie voeren en dat wij daarna, afhankelijk van de uitkomst van de discussie, wel of niet doorgaan met nadere wetgeving. Dat zou ik buitengewoon plezierig vinden.

Minister **Ter Horst**: Wij kunnen in ieder geval toezeggen dat wij zo snel als mogelijk met de Kamers zullen spreken over de visie. Ik denk dat zowel de Tweede als de Eerste Kamer daar behoefte aan heeft. Ik ben ook blij dat de heer Engels zegt dat de opvatting van de Kamer over die visie los staat van de mogelijkheid van het kabinet om wetsvoorstellen in te dienen. Ik verwacht niet dat wij als regering nieuwe wetsvoorstellen zullen indienen, buiten de wetsvoorstellen die al genoemd zijn. Men mag de regering verzoeken om dat niet te doen, maar het gaat mij te ver dat wij hier zouden toezeggen dat wij geen wetsvoorstellen zullen indienen. Ik verwacht niet dat dit laatste zal gebeuren, maar ik kan niet toezeggen dat wij dat niet zullen doen. Materieel zitten wij echter heel dicht bij elkaar.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Timmerman-Buck

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. In de eerste termijn zijn uitgebreid argumenten uitgewisseld. Het punt van de uitbreiding van de bevoegdheid van de burgemeester en het ontbreken van voldoende voorzieningen die vergelijkbaar zijn met het strafrecht voor de uit huis geplaatste, blijven voor mijn fractie zwaar wegen. Wat betreft de

uitbreiding van de bevoegdheid van de burgemeester, gaf de minister als argument dat de burgemeester zich allang niet meer bezighoudt met alleen de openbare orde en dat deze nu eenmaal een bredere verantwoordelijkheid voelt. Dat is heel mooi, maar het parlement moet nog wel die bevoegdheid geven aan de burgemeester. Dat is nu eenmaal het democratische principe.

Het punt van de bescherming van de uit huis geplaatste blijft voor mijn fractie zwaar wegen. De minister van Justitie zei dat wij erop moeten vertrouwen dat die bevoegdheid in goede handen is bij de burgemeester. Wij gaan er nog steeds vanuit dat vertrouwen goed is, maar controle beter. Daarom willen wij die controle gestalte geven. Hiertoe zal mijn fractie een motie indienen waarover wij volgende week graag zouden willen stemmen.

De **voorzitter**: Door de leden Duthler, Rosenthal, Quik-Schuijt, De Graaf en Van de Beeten wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterend dat met het wetsvoorstel tijdelijk huisverbod de burgemeester een bestuursrechtelijke bevoegdheid krijgt;

overwegend dat uithuisplaatsing een zeer ingrijpende maatregel is, waarbij sprake is van vrijheidsbeneming of in ieder geval vrijheidsbeperking;

overwegend dat het wetsvoorstel op dit punt te weinig met het strafrecht vergelijkbare voorzieningen biedt;

verzoekt de regering, binnen een jaar een voorstel aan het parlement voor te leggen om deze lacune te vullen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter H (30657).

**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Tot zover mijn inbreng. De onderbouwing en de argumenten zijn in de eerste termijn voldoende aan de orde geweest.

De heer **Engels** (D66): Voorzitter. Het wordt een beetje een fragmentarische reactie, maar dat bespaart hopelijk tijd. Ik moet nog even reageren

op het antwoord van de minister van Justitie over de verhouding tussen de wet en de AMvB, namelijk dat hij uiteindelijk van mening is dat de keuze die de regering heeft gemaakt nu uitpakt als een goede middeling tussen de fracties van de SP en D66. Ik kan niet anders dan dat als een effectief antwoord bestempelen en zal mijn verzet op dit punt onmiddellijk staken.

Er is een motie ingediend over de rechtsbescherming. Die moet ik nog even op mij laten inwerken. Ik laat het aan de CDA-fractie om te beoordelen of de toezegging van de minister op dat punt voldoende is geweest.

Ik kom nu op de keuze voor toekenning van de bestuursbevoegdheid aan de burgemeester. Ik heb nog onvoldoende gehoord over de punten die ook de heer Rehwinkel heeft genoemd met betrekking tot de voordelen die er zijn in het strafrechtelijke traject op het gebied van deskundigheid en de inhaalslag die het strafrecht heeft gemaakt waardoor preventief ingrijpen mogelijk is. Kan dit punt worden meegenomen in de verdere evaluatie? Dat lijkt mij van belang, zeker in relatie tot het COT-rapport waarover veel is gesproken.

Een volgend punt betreft de politieke verantwoordelijkheid en de juridische aansprakelijkheid. Daarop zijn wij met elkaar beland in een proces van inschattingen maken. Leidt het tot risicomijdend gedrag? De inschatting is dat dit waarschijnlijk niet het geval is. Vervolgens ontstond de interessante discussie dat niet alleen afbreukrisico's een rol spelen, maar dat de burgemeester ook behoeften en ambities heeft en dat er kansen liggen om op een bepaalde manier maatschappelijk te interveniëren. Er is ook gezegd dat het in de praktijk wellicht wel losloopt met de risico's. Ook dat is echter een inschatting. Als het gaat om de kwaliteit en het niveau van de rechtsbescherming en de risico's die de burgemeester loopt, komen wij dus niet verder dan inschattingen. Dat is de reden dat ik vind dat juist wij onszelf de ruimte moeten geven om daar eens op te reflecteren en te bezien of wij dat in een kader kunnen plaatsen, gelet op de positie van de burgemeester die daar zo'n centrale rol in speelt. Daarom heb ik ook die motie ingediend.

Dat geldt temeer daar de minister van BZK aangeeft dat de burgemeester in een ontwikkeling in zit waarin hij steeds meer ook buiten het terrein van de openbare orde en veiligheid komt, dat hij een bredere rol in de samenleving wenst in sommige gevallen en sommige gebieden en dat er in sommige gevallen ook om wordt gevraagd. Wellicht moeten wij daarom niet alleen spreken in termen van bevoegdheden, maar ook van verantwoordelijkheden. Dat lijkt een woordenspel, want wij kennen allemaal het adagium in het staatsrecht "geen verantwoordelijkheid zonder bevoegdheid" en omgekeerd. Ik begrijp echter wel wat zij bedoelt. Dat neemt niet weg dat ik er bezorgd over blijf dat wij op dit moment met een traject bezig zijn op basis van ad-hocwetgeving. Dat betreft precies punten die ik op zich herken en waarvan ik de ontwikkeling niet op voorhand ontken, maar waarvan ik het juist van belang vindt

om die in de visie die is aangekondigd daadwerkelijk te toetsen.

Ik begrijp heel goed dat het kabinet -- de minister van Justitie was daar heel expliciet in maar de minister van BZK reageerde iets anders op de motie -- de ambitie heeft om door te gaan met wetsvoorstellen omdat het nu eenmaal een agenda heeft om door te gaan met interveniëren in de maatschappelijke normativiteit. Dat lijkt mij een redelijk neutrale term. Wij moeten echter wel proberen om dat op een verantwoorde wijze te doen. De minister van BZK heeft gezegd dat zij materieel het punt wel ziet. Als ik kijk naar de procedures die nu zijn uitgezet om plannen om tot wetgeving te komen op langere termijn en de aangekondigde visie, zal hetgeen waarom in de motie wordt gevraagd in de praktijk werkelijkheid worden. Zij wil echter niet formeel zeggen dat zij om welke reden dan ook niet met een voorstel zal komen. Ik geloof dat dit wat verder gaat dan ik aanvankelijk dacht, namelijk dat de minister bang was dat een deel van deze Kamer invloed zou willen uitoefenen op het initiatiefrecht van de regering. Dat is niet het geval. Ik interpreteer haar formele punt zodanig dat zij zich inhoudelijk het recht wil voorbehouden om, als zij daar reden toe ziet, voordat het overleg met de Kamers over de visie heeft plaatsgevonden toch met een voorstel te komen waarbij de bevoegdheden van de burgemeester betrokken zijn. Ik kan ik op dit moment geen andere conclusie trekken dan dat niet in die mate aan de motie wordt voldaan dat ik bereid ben haar in te trekken. Gelet op het formele voorbehoud, vind ik dat onvoldoende aan de motie tegemoet is gekomen. Op dit moment, ook afhankelijk van andere reacties, heb ik nog niet de neiging om mijn motie van tafel te halen.

De heer **Holdijk** (SGP): Voorzitter. Het lijkt mij gepast dat ik namens de fracties die ik ook in eerste termijn vertegenwoordigde, beide bewindslieden dank zeg voor hun reactie. In deze tweede termijn zou ik niet willen stilstaan bij details. In eerste termijn hebben wij te kennen gegeven toch de nodige vragen te hebben op het punt van de inschakeling van de beschikkingsbevoegde autoriteit in deze, als het gaat om het huisverbod van de burgemeester. Er zijn tal van argumenten pro en contra. Wat ons betreft blijft een aantal argumenten op zijn minst als vraagtekens bij dit punt overeind. Ik wil echter niet op de afzonderlijke onderdelen terugkeren in deze paar minuten.

Wel kom ik over de motie-Engels c.s. te spreken. Ik ben daar eerlijk gezegd het spoor een beetje bijster geraakt. Ik heb van de minister van Binnenlandse Zaken gehoord dat de visie op de ontwikkeling van het ambt van burgemeester en zijn bevoegdheden, dit najaar aanstaande is. Dat punt is in ieder geval van belang. Ik heb in eerste instantie niet over de motie gesproken, te meer omdat ik ervan uitging dat zij in elk geval geen betrekking zou hebben op het onderhavige wetsvoorstel. Ofschoon ik toen betoogd heb dat er genoeg argumenten zouden zijn om ook dit

wetsvoorstel onder dat voorbehoud te laten vallen, en dus te wachten. Ik ben er echter niet van uitgegaan dat dat de bedoeling was. Op pagina acht onderaan van de memorie van antwoord stond al wat in de motie werd gevraagd. Daar wordt gezegd: in het bestuursakkoord Rijk en gemeenten is afgesproken dat geen nieuwe bevoegdheden voor de burgemeester op het terrein van openbare orde en veiligheid zullen worden geïntroduceerd, totdat de visie is ontwikkeld. Dat leek mij klip-en-klaar. Als de minister zegt dat zij toch al met een paar zaken bezig is, vraag ik mij af of dit een toezegging was, een vergissing, of een toezegging die losgelaten is. Dan neig ik ertoe de motie van de heer Engels c.s. toch niet overbodig te vinden. Ik zou graag willen dat op dat punt in deze tweede termijn nog wat helderheid geschapen kan worden. Met name zou ik willen weten hoe ik de passage onderaan pagina acht van de memorie van antwoord moet lezen.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Ik wil graag van de gelegenheid gebruik maken om de strijd die ik al veertig jaar voer, om de naam van mijn man zonder "c" te schrijven, nog eens even te benadrukken. Misschien gaat het in deze Kamer nog lukken voordat ik met pensioen ben.

Ik wil nog eens zeggen waarom ik het eens ben met de rol van de burgemeester in deze. De rechter kan niet beslissen zonder de mensen te horen. Dat zou betekenen dat iedere uithuisgeplaatste verplicht naar de rechter moet. Ik vind dat geen goede ontwikkeling; de uithuisgeplaatsten zitten daarop niet te wachten. Velen zullen blij zijn met de interventie en zich schamen. Zij zullen meewerken aan het opgelegde hulpverleningstraject. Daarom vind ik het beter dat niet iedereen verplicht langs de rechter moet.

Ik vind de motie-Duthler niet helemaal duidelijk. Het zou kunnen zijn dat mevrouw Duthler bedoelt dat de toetsing door de bestuursrechter onvoldoende is. Ikzelf ben ook niet erg gelukkig met die marginale toets. Liever had ik gezien dat de zaak naar de familierechter was gegaan. Als ik mij goed herinner, was dat in het eerste wetsvoorstel van 2002 -- althans in de advisering van de NVvR, maar dat weet ik niet meer zeker -- ook de bedoeling.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik vraag mij af waarom mevrouw Quik moties ondertekent die zij niet helemaal duidelijk vindt. Dat lijkt mij toch niet de manier waarop wij hier moeten werken.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik wilde mevrouw Duthler de gelegenheid geven om deze motie te bespreken. Ik vind dat zij wel een punt heeft. Ik heb niet gezegd dat ik voor de motie zou stemmen, als zij in stemming wordt gebracht. Ik vind het echter juist dat als iemand op goede gronden een motie indient, de gelegenheid geboden wordt om die te bespreken in de Kamer.

Voorzitter. Over het tijdsbeslag van de politie heb ik weer iets geleerd. Het inverdieneffect zal ik zeker onthouden; het zou best kunnen dat

het werkt. Wel ben ik erg bezorgd over het geld dat is uitgetrokken en de hoeveelheid huisverboden. De hulpverlening blijft voor mijn fractie het zwaarste punt. Als de minister zegt: binnenkort ga ik afspraken maken met de VNG, vraag ik hem wat er in 2008 allemaal nog op poten gezet moet worden. Ik ben bang dat het absoluut niet zal lukken om een sluitend en goed hulpsysteem voor slachtoffer, kind en de uithuisgeplaatste te maken. Ik zal het woord "dader" niet meer gebruiken; ik ben erop geattendeerd dat dit helemaal fout is. Waarschijnlijk hebben beide partijen een heel groot probleem. Ik dank degenen die mij hierop hebben geattendeerd.

Ik zou verder alleen nog iets over de motie-Engels willen zeggen. De minister zegt natuurlijk dat er al een wet ingediend is. Die valt dus niet onder de motie. Verder zijn er geen wetten in aantocht. Bij mijn weten worden wetten niet in een paar maanden uit de grond getimmerd. Het is eigenlijk een beetje flauw dat de minister het niet wil beloven. Hij wil de macht aan zichzelf houden. Daarom is het terecht dat de heer Engels vasthoudt aan zijn motie.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik dank beide bewindslieden voor hun antwoorden. De minister van Justitie gaf aan dat het wetsvoorstel voor hem een bijzondere betekenis had. Ik vond dat opmerkelijk en ik deel dat gevoel. Dit is niet zomaar een wetsvoorstel. Ik waardeer dat de regering daadwerkelijk werk wil maken van het terugdringen van huiselijk geweld. Wij zullen het met elkaar eens zijn dat dit een probleem is dat die aanpak ook verdient. De minister maakte ook nog melding van het feit dat het verzoek om echtscheiding ook nog een uitvloeisel kan zijn. Dat valt dan wel buiten het bereik van deze wetgeving, maar inderdaad kan dat op een gegeven moment aan de orde zijn.

De regering spreekt de verwachting uit dat de burgemeester zijn rol goed zal kunnen vervullen. Dat was in reactie op de vraag die van verschillende kanten in de Kamer gesteld werd, of de bevoegdheid bij politie of Justitie -- waar ze in de praktijk toch al komt te liggen -- neergelegd zou moeten worden. In andere landen gebeurt dat wel degelijk. Men kan in de schriftelijke informatie terugvinden dat in Oostenrijk vrijwel alle politieambtenaren over deze bevoegdheid beschikken. Ik blijf een onbevredigend gevoel houden. Hebben wij wel voldoende stilgestaan bij de vraag wat dit betekent voor de positie van de burgemeester? Is voldoende aandacht besteed aan het COT-rapport dat de bevoegdheid uitdrukkelijk bij Justitie wilde neerleggen? De regering heeft toegezegd om na tweeënhalf jaar zowel op het punt van de rechtsbescherming als op het punt van de bevoegdheid van de burgemeester in het kader van de evaluatie terug te komen.

De minister van Justitie vond het instrument van de ODARA niet geschikt omdat het onvoldoende valide zou zijn. Daarover wordt ook wel anders gedacht. Hebben gemeenten de mogelijkheid om met het ODARA-instrument te werken?

Het kabinet heeft begrip voor het feit dat de inschatting van het aantal gevallen en de vergoeding van de kosten significant anders kan uitvallen dan nu wordt ingeschat. Ik hoop dat de minister wil toezeggen dat in dat geval de financiën alsmede de financiering van gemeenten snel worden aangepast.

De minister van Justitie sprak over het informatieknooppunt. Ook daarover heb ik een onbehaaglijk gevoel. Als er onvoldoende draagvlak is voor de landelijke invoering, vind ik het ongelukkig dat bij de invoering van de wet de informatievoorziening waarschijnlijk onvoldoende op orde is. Dit werd in de pilot toch als bezwaarlijk gezien en daarom zouden wij daarover niet tevreden moeten zijn.

Wordt de algemene maatregel van bestuur met de criteria voor het tijdelijk huisverbod voorgehangen bij de Staten-Generaal? De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft toegezegd erop te zullen letten dat de politie niet overvoerd raakt. Vanuit de informatie die ik als burgemeester van de politie krijg, meld ik dat men zich grote zorgen maakt. De minister meent dat er misschien wel sprake is van een bepaalde verlichting omdat de politie geen aandacht meer hoeft te besteden aan dreigende kwesties. Ik waag dat te betwijfelen en de politie doet dat ook. Ik hoop dat de minister kan toezeggen dat ook dit punt een serieus onderdeel zal vormen van de evaluatie.

Ik wil nog graag een nadere reactie van de regering over de motie van de heer Engels. De motie van mevrouw Duthler heb ik niet goed genoeg kunnen bestuderen omdat de motie mij niet bekend was. Ik wil die nog eens goed bekijken en in de fractie bespreken.

De heer **Dölle** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording die zeker op een aantal onderdelen verhelderend en bevredigend was.

De criteria zijn ons geheel duidelijk. In de schriftelijke voorbereidingen hebben wij erop aangedrongen dat de criteria uitsluitend in een AMvB komen en dat in de ministeriële verordening geen uitbreiding plaatsvindt. Wij wachten het antwoord op de vraag van de heer Rehwinkel af of deze AMvB wordt voorgehangen bij de Staten-Generaal. Tevredenheid op dat punt, want de beoogde flexibiliteit is in dit verband alleen maar redelijk.

Wij hebben bezwaar gemaakt tegen de attributie aan de burgemeester, om een drietal redenen, die ik nu niet zal herhalen, maar de sleutelwoorden zijn: de ingrijpendheid van de bevoegdheid, de betrokkenheid van de beide andere gemeentelijke organen en de historische mutatie die plaatsvindt van een gemeente die zich vanouds beperkt tot het domein van de openbare orde en nu de huisdrempel overgaat. De regering zegt dat bij de evaluatie -- ik zou bijna willen zeggen: uiteraard -- mee te nemen. Ik vertaal het maar zo dat indien het ernstig blijkt te zijn -- wat wij vrezen -- wij daar op dat moment op terug

kunnen komen. Ook dat willen wij graag zo accepteren.

Het volgende punt is wat lastiger. Wij overwogen daarop een motie in te dienen. Wij gaan namelijk akkoord met de burgemeester, ook al heeft het onze voorkeur niet, maar wij willen wel graag dat de rechtsbescherming een andere aard krijgt. Wij delen niet de mening van de VVD-fractie die de nadruk legt op het verschil tussen strafrechtelijke bescherming en bestuursrechtelijke bescherming.

Wij hadden het daarentegen over een facultatieve en over een verplichte toets. Wij zien dus veel voordelen in die verplichte toets; net als de Raad van State waren wij daar voor. Deze structureert als het ware een nieuw en glibberig veld, is vanwege de ingrijpendheid bepaald niet overbodig -- het gaat tenslotte om iemand gedurende een maand zijn huis uit te zetten -- verkleint volgens ons de risico's van botsingen met artikel 6 EVRM, kan een steun zijn voor eenieder die erbij betrokken is en garandeert waarschijnlijk ook een ex nunc-toetsing. Kortom, de verplichte rechterlijke toets bevat dus een aantal voordelen. Wij willen dus graag dat deze wordt ingesteld. Wij zien dat de regering het wil meenemen in de evaluatie. Onze motie -- met mijn excuses voor hier en daar wat impressionisme in de tekst -- moet gelezen worden als een verzoek aan de collega-Kamerleden om uit te spreken dat de regering te zijner tijd, nadat deze wet werkt, in het kader bijvoorbeeld van de voorbereiding van een verdrag van de Europese Raad, van de evaluatie van de procedure WOPZ of op een andere manier, maar uiterlijk bij de evaluatie die rechterlijke toets als uitgangspunt neemt. Dat is de bedoeling van de motie en de intentie erachter is toch ook onderdeel van de motie. De intentie is dus dat wij de Kamer vragen of zij voor of tegen een verplichte rechterlijke toets is en de regering in dat verband uitnodigt te zijner tijd met dat uitgangspunt in gedachten met nieuwe regelgeving te komen of het uitgangspunt bij de evaluatie te betrekken.

De **voorzitter**: Door de leden Dölle, Van de Beeten, Franken, Goyert, Van Bijsterveld en Werner wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van opvatting dat in dit wetsvoorstel een unieke stap wordt gezet door de gemeente c.q. de burgemeester een bevoegdheid te geven, die binnen gezinnen en huishoudingen dus buiten het openbare domein wordt uitgeoefend;

vaststellend dat die uitoefening tevens een aantal grondrechten beperkt;

van oordeel dat uit beide omstandigheden volgt dat juist hier een verplichte rechterlijke toets wenselijk is;

nodigt de regering uit, voorstellen die dit bewerkstelligen te doen,

en gaat over tot de orde van de dag

Zij krijgt letter I (30657).

**

Mevrouw **Duthler** (VVD): Voorzitter. Ik wil de heer Dölle vragen of die verplichte rechterlijke toets inhoudt dat die toets ook dezelfde voorzieningen moet bieden die het strafrecht zou moeten bieden. Mijn motie gaat daarvan uit. Houdt de motie van de heer Dölle ook diezelfde mate van bescherming in?

De heer **Dölle** (CDA): Nee, ik heb zojuist al gezegd dat dit te vroeg is. Ik ken nu de motie van mevrouw Duthler. Wij hebben in onze schriftelijke voorbereiding en in onze plenaire inbreng niet gezegd dat de procedure onvoldoende is. De procedure is namelijk facultatief. Dus degene die uit huis gezet is, moet de procedure instellen. Dat wilden wij loskoppelen. Dit is een verschil, maar dat wil niet zeggen dat wij haar motie niet in het fractieberaad zullen betrekken. Ik neem aan dat begrepen wordt dat wij stemming vragen over het voorstel en wij op enig ander moment daarover uitsluitel geven.

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw de voorzitter. Het is misschien goed om te beginnen met een punt dat ook in de eerste termijn aan de orde is geweest en dat betrekking heeft op de mogelijkheid dat er meer toepassing wordt gegeven aan het wetsvoorstel dan bij de opstelling ervan was voorzien. Ik denk dat het goed is om dit punt, deze mogelijkheid, inderdaad onder ogen te zien, ook indachtig wat ik in de eerste termijn naar voren heb gebracht over het belang dat wij aan het wetsvoorstel hechten, namelijk het plaatsen ervan in het geheel van het optreden tegen en het voorkomen van huiselijk geweld. Vandaar dat er van onze kant al contact is gelegd met het ministerie van VWS over de mogelijke gevolgen van een grotere toepassing. Wij verwachten geen bijzondere problemen wat betreft de kosten bij de directe toepassing, gelet op het gevolg van effectief preventief beleid. De gemeente zal daaraan echter zeker aandacht willen besteden, waar het gaat om de sector van VWS. De gemeente Rotterdam, in de persoon van wethouder Kriens, heeft ook voor dit punt aandacht gevraagd. In de hele ontwikkeling van het denken over de aanpak van huiselijk geweld is zij trouwens een zeer betrokken partner. Wij zullen dan ook met de gemeenten en in het bijzonder met Rotterdam, daarover contact houden.

Het lijkt mij goed om eerst in te gaan op beide moties die zijn ingediend. Daarna is er nog een enkele andere vraag die beantwoording behoeft. De motie die is ondertekend door mevrouw Duthler, de heer Rosenthal, mevrouw Quik-Schuijt, de heer De Graaf en de heer Van de Beeten, als ik het goed zie niet door de heer Dölle, gaat over de behoefte aan aanvulling met voorzieningen voor de maatregel van het huisverbod. Ik zit even met de vraag hoe deze motie zich verhoudt tot de motie die zojuist is ingediend door de heer Dölle en anderen, waarin wordt gevraagd om een verplichte rechterlijke toets. Laat ik proberen om de twee moties samen te nemen in hun strekking.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Ik help de minister graag bij zijn vraag hoe die twee moties zich tot elkaar verhouden. Als aan het punt in de vierde alinea, "van oordeel dat uit beide omstandigheden volgt dat juist hier een verplichte rechterlijke toets wezenlijk is", wordt toegevoegd "inhoudelijke rechterlijke toets", dan komen die twee moties heel dicht bij elkaar. Het gaat ons om de inhoudelijkheid van de rechterlijke toets.

De **voorzitter**: In de tekst staat overigens niet "wezenlijk", maar "wenselijk", maar dit terzijde.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik ben in mijn antwoord in eerste termijn al ingegaan op het belang dat ook wij hechten aan rechterlijke toetsing van de uitoefening van deze bevoegdheid door de burgemeester. De burgemeester heeft uiteraard de vrijheid in de zin van de verplichting tot beoordelen, in de schriftelijke stukken ook omschreven als discretionaire bevoegdheid, dat hij toepassing kan geven aan de mogelijkheid van een huisverbod. De toepassingsvoorwaarde, dus de indienclausule in artikel 2, eerste lid, van het wetsvoorstel, laat echter geen ruimte: aan die toepassingsvoorwaarde moet zijn voldaan. Door de rechter moet dan ook worden beoordeeld of aan die toepassingsvoorwaarde is voldaan. In deze rechterlijke toets is dus voorzien op basis van het wetsvoorstel. Dat is wezenlijk, wenselijk en gegeven.

Wat de vraag betreft of aanvullende rechtsbescherming wenselijk is, denk ik dat wij met name de aandacht kunnen richten op de situatie van een verlenging van het huisverbod, dus na tien dagen. Ik kreeg uit de bijdrage van de heer Dölle in eerste termijn de indruk dat hij daarop ook doelde.

De heer **Dölle** (CDA): In de zin dat de rechtsbescherming gekoppeld is aan de crisisinterventie zelf, uiteraard niet vooraf, maar achteraf en als dat lastig is, dan bij de verlenging.

Minister **Hirsch Ballin**: Dan denk ik dat wij elkaar goed begrijpen. Dit is een wezenlijk onderscheid. Ongeacht wie het besluit neemt: een crisisinterventie is gericht op een crisis en moet dus niet in langdurige procedures zijn vervat. Er moet rechtsbescherming zijn, maar het systeem voor de crisisinterventie als zodanig moet zijn dat het

bevoegd orgaan, volgens het wetsvoorstel de burgemeester, beslist dat het onmiddellijk kan worden toegepast voordat het te laat is. Vandaar de strikte toepassingsvoorwaarden van "ernstig en onmiddellijk gevaar". Bij de verlenging ontstaat een andere situatie. Wij zijn graag bereid om te bezien, zoals in de motie met deze toelichting wordt gevraagd, op dat punt tot een andere procedure met verhoogde rechtsbescherming te komen.

De heer **Dölle** (CDA): Oké.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik begrijp uit de reactie dat ik daarmee de heer Dölle en de bedoeling van deze motie goed heb begrepen.

De heer **Dölle** (CDA): Wij zouden dat het liefst direct hebben, maar deze uitleg verdraagt zich daar ook mee.

Minister **Hirsch Ballin**: Dan houd ik het graag bij deze uitleg van de bedoelingen van de motie.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik heb begrepen dat de moties van mevrouw Duthler en de heer Dölle elkaar genaderd waren met de toevoeging "inhoudelijke verplichte rechterlijke toets". Ik begrijp nu dat aan datgene wat de heer Dölle en mevrouw Duthler vragen door de minister met een toezegging tegemoet wordt gekomen, ook naar de mening van de heer Dölle.

De heer **Dölle** (CDA): Ik heb de minister zo begrepen. Ik heb uiteraard van de minister nog niet het moment en het tijdpad gehoord dat hem voor ogen staat, maar wellicht kan hij er nog iets over zeggen. Ik heb ook nog gevraagd of het een toetsing ex nunc betreft.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik wil dat graag verduidelijken wat het tijdpad betreft. Wij zullen vanaf het moment van de inwerkingtreding van de wet dit uiteraard scherp volgen. Ik denk dat het mogelijk is -- ik zeg dat ook graag toe -- om binnen een jaar na de inwerkingtreding van de wet uw Kamer te berichten tot welke conclusie wij op dit punt zijn gekomen. Het zou te ver gaan om toe te zeggen dat inclusief de voorbereiding van een wetsvoorstel, behandeling in de ministerraad en advisering door de Raad van State binnen een jaar een dergelijke wettelijke regeling gereed zal zijn voor indiening. Maar ik zeg u graag toe dat wij u binnen een jaar berichten over onze conclusie en of wij dat zullen uitwerken in een wetsvoorstel. Ik neem aan dat ik voldoe aan de bedoelingen van beide moties met de toezegging dat wij op dit punt bij de verlenging van de maatregel tot verhoogde rechtsbescherming terug zullen komen, wat inderdaad een beoordeling vereist zoals de heer Dölle net vroeg op het moment waarop die verlenging aan de orde is, dus ex nunc. In combinatie daarmee lijkt het mij dat wij met onze toezeggingen aan de bedoelingen van de moties kunnen voldoen. Uiteraard is het aan uw Kamer om te beoordelen of er dan nog behoefte is aan deze moties. In de orde van de Tweede Kamer zou ik op

dit moment zeggen dat daarmee wellicht kan worden geconstateerd dat de toezeggingen van regeringszijde voldoende voorzien in de moties, zodat die niet meer nodig zijn.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Ik neem aan dat wij die duidelijkheid in dit debat nog krijgen.

De heer **Dölle** (CDA): Naar aanleiding van het antwoord van de minister wil ik benadrukken dat, omdat wij om stemming verzocht hebben, wat ons betreft de motie kan worden ingetrokken en dat wat ons betreft straks tot stemming kan worden overgegaan, maar dat hangt ook van anderen af.

Mevrouw **Duthler** (VVD): Wij sluiten ons hierbij aan. Met de toezegging van de minister en de toevoeging van de inhoudelijke toets vinden wij het ook niet nodig om de motie te handhaven.

De **voorzitter**: Aangezien de motie-Duthler c.s. (30657, letter H) en de motie-Dölle c.s. (30657, letter I) zijn ingetrokken, maken zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.
**

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Er resten nog enkele vragen. Uiteraard heeft datgene wat ik net heb gezegd ook betekenis voor het punt dat mevrouw Quik-Schuijt naar voren bracht in verband met de kwaliteit en de aard van de rechterlijke toetsing. Het is trouwens de bedoeling dat de kamers uit de rechtbank die deze zaken zullen behandelen, worden gerekruteerd uit de in familiezaken gespecialiseerde rechters. Dat is het voornemen dat binnen de rechtspraak bestaat. Daarmee is naar ik aanneem ook voldaan aan de wens van mevrouw Quik van de grootst mogelijke expertise. Ik zeg er voor alle duidelijkheid bij dat deze beslissing aan de rechterlijke colleges zelf is. Het is hun eigen rechterlijke organisatie. Het is mij bekend dat het voornemen bestaat om aldus zo veel mogelijk te werk te gaan.

Mevrouw Quik heeft een vraag gesteld over het sluitend krijgen van de keten. Er gebeurt veel op het terrein van de opvang van en hulp aan slachtoffers van huiselijk geweld: deskundigheidsbevordering, extra geld voor een goede hulpverlening enzovoort. De uitvoering van het huisverbod sluit daarop aan. Er zullen nog afspraken worden gemaakt over de termijn waarbinnen de hulp wordt geboden aan uithuisgeplaatsten en meer laagdrempelige hulp voor de uithuisgeplaatste. Er is wel al veel gespecialiseerde hulp. Wij gaan er dit najaar afspraken over maken.

De heer **Rehwinkel** heeft gevraagd of de informatievoorziening voldoende op orde is zonder het informatiepunt huiselijk geweld. Ja, veel regio's hebben en gebruiken hun eigen systeem. Het zou mooi zijn als landelijk hetzelfde systeem bestond, maar dat is niet beslissend voor de aanwezigheid van voldoende informatievoorziening over dit onderwerp.

De heer **Rehwinkel** heeft gevraagd of datgene wat ik net heb gezegd over het ODARA-instrument betekent dat het niet kan worden gebruikt. Ja, dat betekent het inderdaad. Het instrument voldoet namelijk niet aan de wettelijke vereisten en sluit niet aan op datgene wat onder ogen moet worden gezien en wat dus ook beschikbaar moet zijn na de invulling ervan. Het geeft dus niet alle informatie die de burgemeester in zijn beoordeling van de situatie moet betrekken. Dat heeft er onder andere mee te maken dat ODARA gericht is op recidive in plaats van op preventie en dat het een beperktere doelgroep heeft.

Voor de algemene maatregel van bestuur geldt geen voorhangprocedure, maar wij zullen die wel ter informatie aan uw Kamer en aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal toesturen zodra het ontwerp daarvan beschikbaar is.

Minister **Ter Horst**: Voorzitter. De heer **Holdijk** heeft gevraagd hoe het nu precies zit met de formulering vanuit het bestuursakkoord. Wat is er afgesproken met de gemeenten over dat punt? Wij spreken hier over deze wet. De wet ernstige overlast en voetbalvandalisme ligt bij de Tweede Kamer. Verder is na overleg met de burgemeesters in de nota Overlast melding gemaakt van drie soorten situaties waarin de burgemeester een rol zou kunnen spelen. Daarbij gaat het om doorzettingsmacht ten aanzien van instellingen, uitzetting van asociale gezinnen en verplichte opvoedingsondersteuning. Die drie maatregelen waren al bekend toen er met de VNG over het bestuursakkoord werd gesproken. Dus het bestuursakkoord omvat ook deze drie maatregelen. Bij bespreking van wetgeving in deze Kamer zijn dus de twee door mij genoemde wetsvoorstellen aan de orde. De drie maatregelen die ik noemde, zijn nog niet met wetgeving vastgelegd en ik verwacht niet dat dat gebeurt voordat over de visie is gesproken. Ik doe echt mijn best en probeer een stapje te maken waarmee ik tegemoet kom aan de wensen van de Kamer. Ik hoop dus dat wij eruit komen. Mijn standpunt zal ik nog een keer verwoorden dat de regering in het najaar met de Kamer over de visie zal spreken als zij dat wil. Ik verwacht dat dit in november zal kunnen. Ik verwacht niet dat de Kamer eerder wetgeving zal worden aangeboden waarmee nadere bevoegdheden voor de burgemeester worden geregeld anders dan die zijn neergelegd in de wet die wij vandaag bespreken en in de wet over ernstige overlast. Dat betekent dat de facto wordt voldaan aan de motie van de heer Engels en anderen. Ik meen dus dat op deze manier hun wens wordt ingewilligd.

Als de heer Engels mij vraagt of de regering bereid is om geen wetsvoorstellen in te dienen, treedt hij daarmee naar mijn waarneming in het recht van het kabinet om wetsvoorstellen in te dienen. Evenmin als de regering wil treden in de rechten van deze Kamer, moet deze Kamer niet willen treden in de rechten van de regering. Nogmaals, de facto zal gebeuren wat de indieners

van de motie willen, maar ik vind dat alles erg moeilijk wordt als zij ons daadwerkelijk verzoeken om geen wetsvoorstellen meer in te dienen. Daarmee zouden zij namelijk in onze bevoegdheden treden.

De heer **Engels** (D66): Ik heb al aangegeven dat het niet de intentie van de indieners is om iets te zeggen over de bevoegdheden van de regering, zeker niet in belemmerende zin. Daarom vraag ik u om de veronderstelling dat wij dat wel doen niet te gebruiken om formeel te zeggen: ik kan die toezegging niet doen.

Uw antwoord geeft mij het gevoel -- ik meen niet dat dat recht doet aan de discussie -- dat u niet nadrukkelijk een toezegging wilt doen en misschien moet ik concluderen dat de situatie kan ontstaan, waarin u wel degelijk met een voorstel komt. Als wij snel en op een goede manier hiervoor een oplossing willen vinden, zou het het beste zijn dat u zegt: dan maken wij een afspraak. Dat is volgens mij wat anders dan inbreuk maken op elkaars bevoegdheden. Ik beloof u dat ik geen aanslag heb willen plegen op uw bevoegdheden. Wij gaan de visie dus ordentelijk bespreken en aan de hand van de uitkomst van die discussie beoordelen wij nadere wetsvoorstellen. Ik heb niet het idee dat ik daarmee overvraag. Ik heb echter het punt met argumenten naar voren gebracht en daarom kan ik de motie alleen maar intrekken als ik voluit de toezegging krijg dat het kabinet zal handelen als gevraagd.

Minister **Ter Horst**: Gelet op de maatregelen die wij bespreken en gelet op de afspraak die wij daarover met de VNG in het bestuursakkoord hebben gemaakt, verwacht ik niet dat gebeurt wat nu wordt gevreesd. De afspraak in het bestuursakkoord omvatte de drie maatregelen die ik net noemde. Ik verwacht niet dat die drie maatregelen, waarom ons overigens expliciet is verzocht, met wetsvoorstellen zullen worden voorgelegd voordat ik desgewenst met de Kamer over de visie heb gesproken. Zo zijn wij nu niet bezig. Ook vanwege de tijd zal de volgorde een andere dan die waarvoor men vreest. De heer Engels rekt echter alles weer een beetje op. Hij legt nu een verband tussen het indienen van een wetsvoorstel en de uitkomst van de bespreking van de visie. Daar wil ik van weg blijven.

De heer **Engels** (D66): Ik heb mij puur formeel opgesteld. Wat de uitkomst van de bespreking van de visie in de Staten-Generaal ook zal zijn, die kan geen afbreuk doen aan de manier waarop u initiatieven wilt nemen in wetgevende zin. Het is uw verantwoordelijkheid om te beoordelen hoe u om moet gaan met het oordeel van deze Kamer en van de andere Kamer over de visie. Daaruit kunt u ook afleiden dat ik geen enkele behoefte heb aan het maken van inperkingen. Overigens is het de vraag of ik of de Kamer dat zou kunnen. Dat punt speelt dus absoluut geen rol.

Minister **Ter Horst**: Ik hoor wat u zegt en ik geloof u ook, maar het gaat mij om de tekst van de motie.

Daar hebben wij het toch over. Met de motie wordt de regering verzocht om geen wetsvoorstellen in te dienen. Dat staat er echt. Als u mij vraagt om op zo kort mogelijke termijn de visie ten aanzien van de openbare orde en de veiligheidsbevoegdheden van de burgemeester met u te bespreken, dan zeg ik dat wij dat uiteraard doen. Ik verwacht niet dat voorafgaande aan die bespreking de Kamer wetsvoorstellen zullen worden aangeboden.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Wij moeten het probleem niet groter maken dan het is. U hebt al toegezegd dat een stuk met die visie voor november zal verschijnen. Over een maand is het al november. U zegt niet te verwachten dat in die vier weken die ons resten tot november wetgeving aan de orde zal zijn. Dan gaat de discussie toch nergens meer over. Dan is toch eigenlijk aan de motie van de heer Engels tegemoetgekomen. Dan moet u toch ook tegen hem zeggen: dan komt er in de eerstkomende vier weken geen nadere wetgeving. Ik meen dat de heer Engels dat wil. Anders moet hij het zeggen.

De heer **Engels** (D66): Wij gaan natuurlijk geen mierensoort bedrijven. Wij zijn overeengekomen dat die visie eerst wordt besproken. Die afspraak heb ik met de minister gemaakt. Vervolgens heb ik gezegd: welke de uitkomst daarvan ook is, het is aan het kabinet om te zeggen hoe het daarmee om wil gaan. Echter, er geldt niet: over een maand is er een visie en de motie heeft geen betekenis. Er wordt eerst een stuk voorgelegd en de Kamer geeft eerst haar oordeel. Daarna heeft het kabinet een verantwoordelijkheid. Zo heb ik het bedoeld en zo hebben wij het ook afgesproken.

De heer **Rehwinkel** (PvdA): Dan voel ik eigenlijk meer voor het standpunt van de minister. Wat u nu zegt, staat volgens mij niet in de motie. Met de motie heeft u het over de visie en voordat die er is, moeten er geen wetsvoorstellen worden ingediend.

De heer **Engels** (D66): Maar de minister heeft gezegd, en daar ben ik haar ook erkentelijke voor: ik ben niet zo flauw om de motie zo uit te leggen dat ik de visie slechts voor hoeft te leggen en dat daarmee aan de motie is voldaan. Dat hadden wij al afgesproken. Voorleggen is in dit verband impliciet een bespreking.

Minister **Ter Horst**: Uw Kamer gaat het altijd om staatsrechtelijke zuiverheid. Het gebeurt natuurlijk nooit, maar stel dat de Eerste Kamer deze keer toch zegt: wij hebben geen zin om over die visie te praten. Als wij nu ja zeggen op die motie, dan zou de regering nooit meer een wetsvoorstel kunnen indienen zonder deze Kamer te bruuskieren. Dat kan toch niet het geval zijn. Daarom zou ik zeggen: aan wat u wilt, wordt materieel voldaan. Eerst zal de visie aan u worden voorgelegd alvorens nadere wetsvoorstellen anders dan dit wetsvoorstel en het wetsvoorstel over ernstige overlast aan de Kamer worden voorgelegd.

De heer **Engels** (D66): Als de Kamer zo flauw zou zijn om die visie niet met u te bespreken, meen ik dat de Kamer haar recht op dit punt heeft verspeeld. Dat is simpel genoeg.

Minister **Ter Horst**: Ik geloof niet dat ik nog een intelligentere bijdrage kan leveren, voorzitter.

De **voorzitter**: Daar zal ik maar geen oordeel over vellen, mevrouw de minister. Ik dank beide ministers voor hun reactie in tweede termijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Volgende week dinsdag zal over het wetsvoorstel en de motie-Engels c.s. worden gestemd.
De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van het **beleidsdebat** over **de toekomst van de AWBZ en het functioneren van de Wmo**.

De beraadslaging wordt hervat.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. Ik heb nog enkele opmerkingen. Wat het ethisch gehalte betreft waarover de bewindslieden spraken, denk ik dat dit hele onderwerp zwaar ethisch beladen is. Dat is in de politiek vaak het geval omdat het gaat om de fundamentele belangen van mensen. Dat geldt ook voor de ethiek. Dit hele wetsvoorstel lijkt mij vol met morele dilemma's en morele keuzen.

Een echte morele term is solidariteit en daar is vandaag veel over gezegd. Het is een uiterst morele term maar die is wel vatbaar voor diverse invullingen. Ik hoor steeds bij de andere partijen dat solidariteit binnen de gezondheidszorg zou moeten betekenen dat degene die het meeste heeft ook het meest betaalt. Dat is echter wel een zeer willekeurige invulling van solidariteit. In het algemeen betekent solidariteit alleen dat de mensen die door de bodem zakken daar weer op worden getild. Het betekent niet per definitie dat de een meer betaalt dan de ander.

Dat brengt mij op de kwestie van de nivellering. Ik vrees toch dat wij daarvoor bij dit kabinet aan het foute adres zijn. Vanavond staat op de voorkant van de NRC dat er nu ook een vermogenstoets komt voor ouderen. Dat is toch werkelijk een nivellering waar de regering zich voor zou moeten schamen. Waarom zou je de gezondheidszorg immers moeten gebruiken om te nivelleren? Er wordt al genoeg genivelleerd en daar is de gezondheidszorg niet voor. Dat daar zo in wordt opgetreden kan onze fractie absoluut niet waarderen, maar ik vrees dat wij tot een volgend kabinet moeten wachten eer wij daar weer enigszins gehoor voor krijgen.

Een laatste opmerking is er toch een van lof voor beide bewindslieden, Afgezien van deze punten vindt onze fractie hun beantwoording van

alle vragen en opmerkingen toch buitengewoon sterk. Vooral het verhaal van de staatssecretaris over de overheveling van een aantal AWBZ-voorzieningen naar de Wmo, met een buitengewone mooie motivatie, vonden wij erg indrukwekkend. Wat dat betreft kunnen wij geheel met haar instemmen. Dat laat onverlet dat wij over solidariteit en nivellering echt andere ideeën hebben.

De heer **Klein Breteler** (CDA): Voorzitter. Als Eerste Kamer staan wij erom bekend hoffelijke manieren te hebben. Een van die hoffelijke manieren is dat wij in de tweede termijn altijd bewindslieden bedanken voor hun inbreng. Het is nu niet alleen hoffelijkheid, het is ook diepgemeend omdat wij als fractie vinden dat zowel de minister als de staatssecretaris met passie, betrokkenheid en deskundigheid onze inbrengen heeft beoordeeld en besproken. De minister laadt een zware opgave op mij. Ik moet immers oud-senator Hannie van Leeuwen gaan melden dat haar uitspraak bronvermelding behoeft, maar ik zal mij de komende dagen best wel van die taak kwijten.

Vaststaat dat zowel deze Kamer als het kabinet vasthoudt aan een AWBZ als een volksverzekering die gebaseerd is op solidariteit. Het gaat om solidariteit vanuit twee invalshoeken: solidariteit ten aanzien van draagkracht waar je de lasten van betreft, maar vooral -- en dat vind ik belangrijk -- intergenerationeel. Daarom vind ik het eigenlijk niet passend en niet verstandig dat wij spreken over een romp-AWBZ. Dat heb ik overigens een paar keer vandaag gehoord in deze Kamer. Het is gewoon de AWBZ maar dan in een nieuwe stijl, waarbij een scheiding wordt aangebracht tussen zorg en participatie.

De CDA-fractie vindt het nog wel jammer dat zij niet veel helderheid heeft gekregen over hoe het na 2012 moet. Ik vind dat de staatssecretaris wel een argument heeft, namelijk dat je eerst achterstallig onderhoud moet plegen voordat je iets anders kunt doen, maar het is begrijpelijk dat wij als CDA-fractie, overigens net als andere fracties, zeer benieuwd zijn naar het toekomstperspectief. Een ding voedt dat ook. Wij dachten namelijk dat het kabinet er wellicht niet helemaal uitkwam wat betreft het toekomstperspectief, in de zin van wie de leidende krachten worden in de toekomst. Worden dat de gemeenten of worden dat de zorgverzekeraars? Ik heb beide bewindslieden daar niet over gehoord. Ik hoop niet -- dat zou dan weer systeemdenken zijn -- dat dit de reden zou kunnen zijn dat wij nog niet echt grote helderheid hebben over de toekomst van de AWBZ. Je zou natuurlijk graag willen horen wat in 2015 of in 2018 de AWBZ-premie wordt.

De CDA-fractie vindt dat de cliënt-patiënt wel de leidende persoon moet zijn in de keuze van haar of zijn zorg. En dat moet ook blijken uit de uitvoering van de AWBZ. Wij zijn blij dat de staatssecretaris de moed heeft getoond om niet voor de doelgroepenbenadering te kiezen maar dat zij haar beleid voert op basis van de individuele patiënt-client. Dat creëert weliswaar een discussie

over de afbakening, maar ik vind dat toch te verkiezen boven de doelgroepenbenadering.

In de Wmo is er hier en daar wat mis, hoewel ik tegelijkertijd constateer dat cliënten redelijk tevreden zijn over deze wet. In principe moeten de aanbestedingsperikelen en alles wat samenhangt met marktwerking besproken worden in de gemeenteraden. Op dat punt zijn wij aan het Binnenhof dus niet aan zet.

Het is goed dat de staatssecretaris nog eens bevestigd heeft dat er geen marktwerking komt in de AWBZ en dat ook zij passie en medewerkerstevredenheid van belang vindt. Als zij weet wat instellingen in 2006 aan individuele zorgarrangementen hebben gedaan en in 2007 aan homogene urengroepen, om nog maar te zwijgen over de zzp's, dan moet je constateren dat dit wel enige passie uit het werk haalt.

De bewindslieden hebben aangegeven dat de inkomenseffecten nog moeten worden uitgezocht. Ik denk dat daarin ook meegenomen moet worden het punt rond de vermogenstoets, waarover de NRC vanavond berichtte. Ik heb er te weinig van gezien om daar nu al iets over te zeggen, maar in algemene zin mag bekend zijn dat wij als CDA, ook blijkens een motie die wij in de Tweede Kamer een jaar geleden hebben ingediend, niet blij zijn met een vermogenstoets. Het is echter te vroeg om daarop nu echt dieper in te gaan, aangezien wij de bijzonderheden nog niet kennen.

Wat betreft de pakketmaatregelen is het, zoals de staatssecretaris zelf ook al aangaf, van groot belang goed te communiceren met de gemeenten, waarbij er ook voor gezorgd moet worden dat de uitvoeringsregelingen "proof" zijn. Als het namelijk fout gaat, is er weer een heleboel ontevredenheid in dit land.

Ook ik constateer dat de uitvoering van de eigenbijdrageregeling thans niet goed verloopt bij het CAK, maar tevens constateer ik dat het CAK, veertig jaar geleden begonnen vanuit een hoekhuis in het Haagse Bezuidenhout, in al die jaren buitengewoon goed werk heeft gedaan. Alleen, nu gaat het niet helemaal goed. Maar ligt dat ook niet aan onszelf, dat wij het CAK opzadelen met veel te ingewikkelde wetten en uitvoeringsregelingen?

De staatssecretaris heeft aangegeven dat het zzp een eerste stap is naar een systeem voor een persoonsvolgend budget. Dus dat smaakt straks naar meer.

In eerste termijn heb ik gesproken over het scheiden van wonen en zorg. Collega Putters heeft daarbij de vraag gesteld hoe het zit met de lagere inkomens. Welnu, ik heb dat punt juist ter sprake gebracht vanwege die lagere inkomens. Die hogere inkomens regelen het nu zelf namelijk ook wel. Die scheiden wonen en zorg zonder wettelijke regeling. Als er sprake is van scheiden van wonen en zorg moet iedereen een keuze hebben. Niet alleen degenen die een hypotheekvrij huis of allerlei koopsompolissen hebben -- hoewel dat anno vandaag ook allemaal niet meer zo zeker is -- maar ook de lagere inkomens. Dan is natuurlijk ook de huursubsidie van belang.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Wij moesten het maar niet te laat meer maken, hè?

De **voorzitter**: Dat is niet alleen aan mij, mevrouw Slagter.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Nee, maar daarom dacht ik: ik zal het niet te lang maken.

Ik dank beide bewindslieden voor hun soepele en soms ook wel bevlogen wijze van beantwoorden. Ik heb het idee dat zij eigenlijk al knetterhard werken. Vandaar dat ik zei dat het niet te laat moest worden.

Ik wil vooral nog over de AWBZ spreken. Wij zijn het met elkaar eens dat er in ieder geval AWBZ zal zijn. Over de vraag "hoe dan" zullen wij nog praten. Het betreft in ieder geval de langdurige en onverzekerbare zorg voor zwaar dementerenden en gehandicapten. Wij zijn het ook met elkaar eens over de onbedoelde groei en de onduidelijke aanspraken. De staatssecretaris heeft overtuigend betoogd dat er opgeschoond moet worden en dat er achterstallig onderhoud is. Vandaar dus de pakketmaatregelen.

Wij hebben gesproken over de glasheldere polis. Die polis kan niet glashard en zeker ook niet keihard zijn, omdat het onmogelijk is om het zo duidelijk neer te zetten. Het zal werkendeweg gebeuren. Het was prettig om van de staatssecretaris te horen dat het nog niet helemaal duidelijk is, dat er nog veel overleg moet plaatsvinden en dat zij daar zeker de VNG, de gemeenten en de cliëntenorganisaties zoals Per Saldo in betreft.

Daarbij is de communicatie natuurlijk heel belangrijk en ik geef haar in overweging om daarvoor ook de huis-aan-huisbladen te gebruiken, zoals ook is gedaan bij de invoering van de Zorgverzekeringswet. De gewone mens is het meest gebaat bij een heel eenvoudig uitleg. Heel belangrijk is dan wel hoe de opvang op de andere gebieden zal zijn. Er zal dus toch gecoördineerde actie moeten plaatsvinden.

Ik kom te spreken over de indicatie. De staatssecretaris sprak over de keukentafel. Daar had ik een beetje moeite mee, omdat het mij wat romantisch in de oren klinkt. Als wij met zijn allen aan keukentafels gaan zitten, dan vergt dat erg veel tijd, terwijl er toch ook beslissingen genomen moeten worden. Ik vraag mij dan ook af: wie moet er knippen als er geherindiceerd wordt? Het is niet met een schaarje te knippen, maar er moet wel geknipt worden en wie bepaalt dat dan? Hoe wordt onderscheid gemaakt tussen wat onder de AWBZ valt en wat onder de Wmo?

De mooiste oplossing zou een geïntegreerd loket zijn waar je de vraag kunt neerleggen en waar de cliënt geleid wordt naar de best passende oplossing, waarvoor hij dan trouwens ook weer zelf moet kiezen. Er blijft dus een spanningsveld tussen enerzijds objectief indiceren en anderzijds hulp willen hebben bij waar je terecht kunt. Er moet dus nog goed nagedacht worden over hoe het aan elkaar knopen van de indicaties verbeterd kan worden.

Ik maak een opmerking over de mantelzorg, een belangrijk fenomeen die meer taken zal krijgen als er minder AWBZ geïndiceerd wordt. Mijns inziens klopt het dat er dan in feite minder complimenten uitgedeeld kunnen worden, want voor een mantelzorgcompliment is AWBZ-geïndiceerde zorg nodig. Terwijl aan de ene kant mantelzorg meer belast wordt, zouden aan de andere kant dus minder mantelzorgcomplimenten uitgedeeld kunnen worden. Ik vraag mij af of dat klopt.

In mijn eigen betoog heb ik het vrij uitgebreid gehad over de rol van de wijkverpleegkundigen. De staatssecretaris heeft daar wel iets over gezegd, maar ik heb dat gekoppeld aan de banden van de wijkverpleging met de thuiszorg. Hoe moet je het zien als zij toch indiceert? Dan heb je al gauw een vorm van kartel.

Dat brengt mij toch nog even bij de NMa en de NZa, waarover ik een vraag heb gesteld die niet beantwoord is. Dat betreft het concurreren of het samenwerken. Ik heb gerefereerd aan de ervaring met de Wmo. Daarover hebben wij toen heel duidelijke vragen gesteld. Het is toch eerst anders gegaan dan hier betoogd was. Daaruit kun je in ieder geval leren dat alles wat wij hier bedenken en alles wat aan de overkant wordt bedacht, geen absolute boodschappen zijn. Je moet met elkaar werkendeweg oplossingen vinden.

Mevrouw Dupuis had het over de ethiek en de moraal. Eerlijk gezegd overviel mij tijdens het eten de existentiële vraag waartoe wij op aarde zijn en waartoe ik op aarde ben. Voor mij zijn "solidariteit" en "wederkerigheid" belangrijke begrippen. Ik denk daarbij minder aan geld dan aan de dingen waar je niet voor kiest en die je toch soms overkomen. Ik kies in ieder geval voor een betrouwbare en geloofwaardige overheid. Daar was mijn bijdrage vandaag op gericht.

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. De PvdA-fractie bedankt beide bewindslieden voor hun antwoorden. Wij hebben twee bewindslieden gezien die buitengewoon betrokken zijn bij hun beleidsveld. Complimenten daarvoor. De bewindslieden weten de praktijkvoorbeelden die zij ongetwijfeld op allerlei manieren opdoen, naadloos aan het beleid en aan hun lijnen voor de toekomst te verbinden. Daar heb ik met plezier naar geluisterd.

Ik ga eerst in op een aantal door de minister genoemde aspecten. Daar wil ik twee opmerkingen over maken, ten eerste naar aanleiding van zijn opmerking over de marktwerking en over het feit dat de markt een ordening kent. Daar zijn wij het van harte mee eens. Dat is ook precies de reden waarom twee heel belangrijke elementen continu gevolgd en gemonitord zouden moeten worden. Als je naar een zorgstelsel gaat waarin marktprikkels in toenemende mate een rol spelen, is voor de overheid in ieder geval op twee punten een belangrijke rol weggelegd: de borging van een goede positie van de cliënt en een goed toezicht. Daar zit van alles tussen, maar dat zijn twee belangrijke pijlers. Wij vragen het kabinet dus om

met name de keuzemogelijkheid en de positie van de cliënt goed te monitoren. De minister heeft aangegeven hoe hij dat in de sfeer van de eerste lijn en de tweede lijn ziet en is ingegaan op de rol van preventie. Daar zijn wij zeer tevreden over.

Over het toezicht hebben wij nog wel wat commentaar. De minister heeft verschillende keren aangegeven dat het toezicht op kwaliteit voorgaat. Dat raakt precies een kernpunt van wat wij hier bij de behandeling van de WMG aan de orde hebben gehad. Wij hebben destijds met de voorganger van de minister, minister Hoogervorst, bediscussieerd hoe de NZa zich verhoudt tot de NMa. Hij was van opvatting dat de NZa uiteindelijk, wanneer wij in een situatie van vraagsturing zouden belanden, in de NMa zou kunnen opgaan. Wij hebben destijds vanuit de PvdA betoogd dat dit nooit het geval zal zijn, omdat volledige vraagsturing nooit bereikt zal worden. Dat roept wel een vrij existentiële vraag op: hoe weeg je in het toezicht de publieke belangen? Hoe weeg je kwaliteit van zorg ten opzichte van marktverhoudingen? Dat heeft alles te maken met hoe de NZa en de NMa zich ten opzichte van elkaar positioneren. Wij vragen het kabinet om die hoofdlijn nog eens goed te bekijken en om uit te dragen dat de kwaliteit van zorg in het toezicht op de marktverhoudingen de doorslag geeft. Misschien kan de minister nog even kort reageren op die twee punten: cliënt en toezicht. Omdat wij dat willen volgen, geven wij aan dat wij de motie-Schouw, die ging over de evaluatie van de eerste 10% vrije prijsvorming, maar ook onze eigen bij de behandeling van de WMG ingediende motie over het zojuist door mij aangehaalde punt toch nog eens aan de orde willen stellen. Mede naar aanleiding van de opmerking van de minister dat er allerlei NZA-rapporten, monitors en voortgangsrapportages liggen, zullen wij de commissie voor VWS van deze Kamer voorstellen om die een keer integraal te agenderen en met het kabinet te bespreken, zodat wij de evaluatie van de eerste fase van de marktwerking toch nog een keer kunnen bespreken.

Nu ga ik naar de portefeuille van de staatssecretaris. Laat ik het maar ronduit zeggen: door deze staatssecretaris word ik graag gecorrigeerd op het punt van mijn visie. Ik neem de metafoor van het klimrek daarom graag over. Ik denk dat zij er helemaal gelijk in heeft dat dit een betere metafoor is dan de participatieladder, juist omdat je vanuit Wmo, AWBZ, zorg en participatie zaken goed aan elkaar moet kunnen koppelen en verbinden. Dat heeft wel een aantal consequenties, namelijk dat je ervoor zorgt dat het in de uitvoering daadwerkelijk integraal kan verlopen. Ik haal even het voorbeeld terug van die jongen die uiteindelijk met beschermd wonen en begeleiding een sociaal leven, maar ook een werkend leven kan opbouwen. Daarbij moet je toch voorkomen dat hij niet in de instituties terecht komt, maar uiteindelijk de mogelijkheid heeft om sociale en maatschappelijke activiteiten te ontwikkelen. Wie zorgt daar dan voor? Daarover heb ik twee vragen.

Zit hem dat straks toch in een betere indicatiestelling, namelijk dat je de mogelijkheid creëert om uit die verschillende systemen en potjes

daadwerkelijke te tappen? Die jongen in dat voorbeeld zou in die nieuwe situatie AWBZ- en Wmo-voorzieningen en -zorg nodig hebben. Hoe gaat dat straks in zijn werk? Komt er straks de mogelijkheid om uit die verschillende potjes te tappen en dit alsnog tot een succesvoorbeeld te maken? En krijgen bijvoorbeeld gemeenten die rol? Zouden zij dat kunnen doen? Ik ben blij met de opmerkingen over het feit dat de VNG hiervoor met haar modelverordeningen bezig is, maar ik roep toch op om inderdaad vooral lokaal veel ruimte te geven om hiermee te experimenteren en om daarmee snel resultaten te boeken.

Het tweede punt daarbij is de rol van het persoonsvolgend budget, want ook dat kan een rol spelen om die integraliteit voor elkaar te krijgen. Wij hebben de staatssecretaris wel vooral gehoord over het PGB, maar zou zij nog iets meer kunnen zeggen over hoe zij het persoonsvolgend budget ziet? Kunnen in haar visie met zo'n persoonsvolgend budget Wmo- en AWBZ-zaken worden uitgeruild? Kan daarmee worden gecombineerd? Zit daarin een mogelijkheid voor de cliënt zelf om tot een integraal pakket te komen dat voldoet aan zijn of haar hulpvraag?

Als de staatssecretaris werkt maakt van het onderscheiden van de simpele en de complexe indicatiestelling, die tachtig/twintigverhouding die ik in mijn eerste termijn heb geschetst, en ook meer ruimte biedt om bij die complexe indicaties voor die substitutie te zorgen, dan denken wij dat er een flinke slag wordt gemaakt en heel wat verbetering kan worden aangebracht in de frustraties in het veld, maar ook in de massieve rol van het CIZ.

Ik maak nog twee korte opmerkingen. De eerste betreft de rol van het welzijn in de Wmo. Ik ben blij te horen dat het kabinet ook nastreeft om nieuwe vormen van samenwerking te stimuleren. Voortgangsrapportages wijzen dat ook uit. Wij vragen nog eens met nadruk om de goede voorbeelden op dit punt goed over het voetlicht te brengen, te communiceren en voorbeelden te stellen. In de eerste termijn heb ik daarover nog een vraag gesteld die ik destijds ook heb gesteld aan staatssecretaris Ross-van Dorp, namelijk of juist voor dit punt niet moet worden overwogen om met meer positieve prikkels te werken. Ik heb toen stimuleringsregelingen genoemd. De vorige staatssecretaris heeft aangegeven dat op een later moment nog eens te zullen overwegen. Misschien kan deze staatssecretaris ook reageren of dat tot de mogelijkheden behoort.

Ik rond af. De staatssecretaris heeft duidelijk betoogd dat een opschoning van de AWBZ nodig was en is. Wij benadrukken wel dat dit niets verandert aan de hulpvraag van mensen, dus dat dit alsnog betekent dat ook de zaken die daarbuiten vallen wel degelijk legitieme hulpvragen kunnen zijn, die goed moeten worden geregeld. Met haar antwoorden heeft zij in onze ogen aangegeven de hoogste mate van zorgvuldigheid te zullen betrachten bij de doelgroepen waarom het gaat. Wij hebben daarin het volle vertrouwen.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik bedank de bewindslieden van harte voor de

grondige behandeling van de zaken die aan de orde zijn geweest en voor de betrokkenheid. Wat mij ook aansprak was dat zij ook in de praktijk van de zorg heel veel ervaringen opdoen. Ik denk dat je daar ook moet zijn om heel veel dingen te leren en ook veel dingen te zien die niet goed gaan.

Via Amerika zijn wij weer in Nederland terechtgekomen. De minister is daarop ingegaan. Niet dat wij dat Amerikaanse systeem hier wilden invoeren, maar ik probeerde dat als voorbeeld te gebruiken. Het is goed om dat nog even aan de orde te stellen. Wij hebben gewaardeerd dat de minister heeft gezegd: wij zijn volop bezig met de herijking van het zorgstelsel, dat was al ingezet, daarmee gaan wij nu door. Het doel is zorg te organiseren rond de patiënt. Dat moet centraal staan. Het moet dan gaan om toegankelijkheid, betaalbaarheid en vooral om kwaliteit, maar die patiënt moet centraal staan. Dat spreekt ons aan. Ook de stap die zal worden gemaakt van de tweede naar de eerste lijn, hoewel dat misschien tot een nieuwe bekostiging zal moeten leiden, is een heel goede. Dat geldt vooral voor het uitgangspunt van beide bewindslieden dat deze hele herijking van ons zorgstelsel allereerst inhoudelijk is gemotiveerd.

De staatssecretaris heeft nogmaals gezegd dat er goede redenen zijn voor het opschonen van de AWBZ. Die zijn er ook. Daaraan wordt nu stap voor stap gewerkt. Dat moet ertoe leiden dat er een AWBZ zal blijven bestaan voor de onverzekerbare risico's -- dat is een goed uitgangspunt -- dat er ook een publieke verantwoordelijkheid blijft en dat binnen de AWBZ geen sprake is van marktwerking. Dat stelt ons gerust en daarmee kunnen wij ook verder. Het is een omgekeerde beweging, zegt de staatssecretaris. Wij hebben jarenlang de AWBZ als het ware gevuld. Nu moeten daar weer delen uit. Zij heeft gezegd dat dit ook mogelijk is omdat die participatiewet er is. Daarover is langdurig gesproken en er valt best het een en ander te verbeteren. Daarvoor wordt hard gewerkt, ook bij de gemeenten, maar er moet nog een hele slag worden gemaakt. Die slag kan ook worden gemaakt omdat de wet er is. Ook daarbij zal het gaan om de belangen van de gebruiker die daarop een beroep doet.

Dat betekent dat het ook daar zal moeten gaan om de menselijke maat en kwaliteit. Ik denk dat de uitkomst van dit debat ook is dat er noodzakelijke, tussen haakjes, zorg is die geen zorg is en noodzakelijke zorg die wel zorg is. Daarvoor blijven wij verantwoordelijk.

Wij zijn positief gestemd, niet omdat het al wat later is geworden. Ik dacht straks even: als het nog later wordt, zeilen wij met ons allen de AWBZ in van oververmoeidheid. Dat past dan niet meer in de visie van de staatssecretaris, dus ik bedenk meteen dat ik dat natuurlijk niet had moeten zeggen. Zoals ook doorklonk in de andere betogen, wil ik ten slotte een gemeenschap. Een samenleving kwalificeert zich uiteindelijk door de zorg die zij verleent aan de zwaksten in de samenleving. Daarvoor moeten wij met ons allen staan.

Minister **Klink**: Voorzitter. Ik leef natuurlijk erg met de heer Klein Breteler mee -- dat begrijpt hij ook

wel -- omdat hij een moeilijke boodschap aan mevrouw Van Leeuwen moet overbrengen. Ik ben ooit door de vorige minister, de heer Hoogervorst, uitgenodigd voor een gesprek. Het eerste thema dat hij aansneed, was hoe ga ik toch met Hanny van Leeuwen om. Ik zal niet vertellen wat hij toen heeft verteld, maar de heer Klein Breteler zal in dit geval kunnen overwegen tegen haar te zeggen dat zij het niet heeft geleend van Simone de Beauvoir, maar dat zij wel aan het feit dat het van Simone de Beauvoir kwam, kan zien hoe geniaal zij is omdat zij met hetzelfde idee kwam. Het is maar een overweging.

De heer Van den Berg zegt het heel goed: het is zorginhoudelijk gemotiveerd waarom ik op onderdelen graag naar een vorm van competitie, vrije prijsvorming en dergelijke wil. Het is ook om die reden dat ik het altijd een beetje vreemd vind om te zeggen dat een bepaalde vorm van marktwerking eigenlijk niet in de sfeer van de AWBZ mag worden toegepast omdat dit zich niet verdraagt met het solidariteitsgehalte. Dat vind ik vreemd, omdat die marktwerking, althans voor zover ik die gereguleerd bepleit, juist de solidariteit wil versterken. Ten eerste door betaalbare zorg te handhaven, ook voor de toekomst. Ten tweede door te zorgen dat er geen wachtlijsten ontstaan, want alleen door innovatie kunnen wij waarschijnlijk iets doen aan de grote problemen in de sfeer van de arbeidsmarkt. Ten derde verwacht ik er veel van dat de zorg van de tweede naar de eerste lijn gaat en dicht bij mensen komt. Ik zeg in de richting van de heer Putters: mocht dat niet werken, dan hebben wij het verkeerde instrumentarium. Vandaar dat ook ik hecht aan toetsen en monitoren. Ik spreek liever van competitie op prijs en kwaliteit dan van marktwerking. Het is geen doel in zichzelf, maar dient uiteindelijk de zorginhoud. Als dat niet werkt, moeten wij die conclusie op een gegeven moment ook met elkaar trekken. Daarom is het ook spannend wat er de komende jaren gaat gebeuren. Ik kom dan ook graag naar uw Kamer met de documentatie waarnaar u verwees, om erover te spreken. Nogmaals, ik loop daar niet voor weg. Sterker nog, eerlijk gezegd zoek ik die confrontatie met de feiten.

Het vergt inderdaad wel een ordening, zoals ik al zei. Wij hebben een basispakket. Wij hebben een uniforme premie, althans binnen het verzekeringsbestand van één verzekeraar. Een feit is dat mensen om het jaar van verzekeraar kunnen wisselen. In de manier waarop wij de bekostigingsstelsel inrichten, zit ook een bepaalde vorm van ordening, want die staat nu in de weg aan zorg dicht bij huis. Wij moeten daar van overheidswege goed aan werken in termen van randvoorwaarden. Dat vergt ook een bepaald toezicht. Ik ben met u van mening dat dit ofwel door de NZa ofwel door de NMa moet gebeuren. Ik zie nog niet zo snel dat de NZa opgaat in de NMa. Dat zou kunnen samenhangen met het feit dat er structureel gezien andere kenmerken aan deze ordening verbonden zijn dan op de reguliere markten die wij kennen. Ik kan dat natuurlijk niet voor de hele toekomst vermelden, maar op dit

moment zie ik geen aanleiding voor de veronderstelling dat deze autoriteiten in elkaar geïntegreerd zouden kunnen worden.

Belangrijker nog is dat wij met uw Kamer spreken over die verantwoording en kijken naar de uitkomsten van de inrichting van de zorg, zoals ons die op dit moment voor ogen staat. Nogmaals, ook dan ben ik weer terug bij de verantwoording die ik zal afleggen en de documenten waarnaar wij gezamenlijk zullen kijken in termen van kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg. Dat zijn precies de punten die in de motie-Schouten terugkwamen en ook in de stukken van de NZa en andere instituten die voortdurend aan het monitoren zijn. Ik wijs naar Gupta dat dit ook op zijn manier en zeer gekwalificeerd doet.

De heer **Putters** (PvdA): Ik ben blij met deze reactie van de minister. Wij zullen het gesprek ongetwijfeld voortzetten. Waar het in de kern om gaat, is dat als wij met elkaar keer op keer uitspreken dat kwaliteit van zorg prioriteit heeft, dit ook consequenties moet hebben in het toezicht. Dat punt wil ik in ieder geval meegeven om dat ook in de verhouding tussen NZa en NMa leidend te laten zijn.

Minister **Klink**: Ik mag verwijzen naar de discussies die wij aan de overkant hebben gehad over een specifieke fusietoets. Daaruit blijkt dat de zorg toch iets anders is dan bijvoorbeeld de markt van auto's. Ook die vergt overigens wel ordening. De zorg aan chronisch zieken vergt, zoals ik in eerste termijn al zei, samenhang, bijvoorbeeld tussen de diëtist, de huisarts, de internist en anderen. Die samenhang zal als een geheel moeten worden ingekocht door de verzekeraar. Een en ander dient daadwerkelijk gecontracteerd te worden in het geheel van de zorg. Ik zeg dit niet zomaar. Op het moment dat u en ik, voor zover wij dat doen, een auto gaan kopen, gaan wij ook niet eerst bij iemand langs die een stuur verkoopt, vervolgens bij iemand die een wiel verkoopt en daarna bij iemand die een accu verkoopt enzovoort. Als je dat doet, worden de transactiekosten enorm hoog. De kosten zullen waarschijnlijk sowieso veel hoger worden en u en ik zijn niet in staat om het geheel in elkaar te zetten. Patiënten kunnen ook echt niet die keuze en samenhang bewerkstelligen. Dat is de reden waarom wij in de Wet cliënt en kwaliteit van zorg ook de patiënt recht geven op samenhangende zorg. Nogmaals, in termen van bekostigingsstelsel gaan wij er ook naartoe werken dat die samenhang er komt, al was het maar langs de lijn van de zorgstandaarden die op dit moment in ontwikkeling zijn. Nu loop ik vooruit op een aantal debatten die wij überhaupt nog in de komende jaren gaan voeren. Dat moet ik maar niet doen.

Staatssecretaris **Bussemaker**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun complimenten en steun voor de algemene lijn van de maatregelen die wij nemen in de AWBZ. Ik wil kort nog ingaan op een paar opmerkingen die zijn gemaakt.

Mevrouw Dupuis heeft gelijk dat het bij de AWBZ ook over veel ethische en morele dilemma's

gaat in algemene zin, maar soms ook in heel concrete voorvallen waarover wij het vandaag niet hebben gehad, maar wel deze week, bijvoorbeeld wel of niet reanimeren, wel of niet fixeren en wanneer wel en wanneer niet. Dat zijn vraagstukken met een ethische dimensie. Over solidariteit kunnen wij nog heel lang discussiëren, maar daarover worden wij het niet met elkaar eens, vrees ik. Ik denk dan ook dat wij dat op dit uur van de avond maar niet moeten doen. Wellicht moeten wij ook maar niet discussiëren over de nivellering en de vermogenstoets. Laat ik het maar algemeen zeggen. In de AWBZ zit de solidariteit er ook in dat de eigen bijdrage inkomensafhankelijk is. Dus ook daar kijken wij naar de hoogte van het inkomen voor wat mensen kunnen bijdragen aan de zorg. Gegeven de solidariteitsgedachte die ten grondslag ligt aan de AWBZ is dat niet meer dan logisch.

De heer Klein Breteler zei zeer terecht dat wij niet moeten spreken over de romp-AWBZ. Ik vind dat zelf een vreselijke term. Het is toch een beetje alsof het geen volwaardige AWBZ is en alsof wij er allerlei dingen afgehaald of afgehakt hebben. Dat is absoluut niet het geval wat mij betreft. De AWBZ blijft bestaan als volwaardige voorziening voor mensen met ernstige zorgvragen. Hij vroeg nog hoe het na 2012 gaat en wie de leidende kracht wordt. Wat mij betreft, is de cliënt de leidende kracht in samenspraak met de professional op de werkvloer. Bij al mijn beleid check ik steeds wat het doet voor de cliënt en wat het doet in de relatie tussen cliënt en professional. Elke keer blijkt dat waar de cliënt tevreden is bijna altijd ook de professional tevreden is, en andersom. Het gebeurt bijna nooit dat de een tevreden is en de ander niet. Dat moet dus de algemeen leidende gedachte zijn. Wat voor beleid erbij past, is een beetje afhankelijk van of blijkt dat wij op de goede weg zitten en of dit oplevert wat wij willen dat het oplevert.

Ten aanzien van de Wmo merkte de heer Klein Breteler terecht op dat de cliënten tevreden zijn. Laat ik dat maar duidelijk en recht voor z'n raap zeggen dat er over de Wmo heel veel spookverhalen worden verteld over alle cliënten die zorg zouden verliezen, over cliënten die zeer ontevreden zouden zijn. Vorig jaar heb ik verhalen gehoord als zouden 30.000 tot 40.000 thuiszorgmedewerkers hun baan verliezen. Het zijn er vorig jaar 570 geworden. Dat zijn er misschien 570 te veel, maar het is wel een heel ander getal dan waarmee in de publiciteit nog wel eens werd geschermd.

De opmerking over de communicatie met gemeenten knoop ik nogmaals in mijn oren, want dat is buitengewoon belangrijk, ook voor ons.

De heer Klein Breteler is zijn tijd vooruit, want het CAK bestaat volgende week veertig jaar. Ik zal de felicitaties alvast doorgeven. Ik ken het CAK in ieder geval als een zeer betrokken organisatie die zeer haar best doet. Niet alleen zadelen wij het CAK op met moeilijke opdrachten. Het is ook zeer afhankelijk van alle informatie die het krijgt uit de hele keten die eraan voorafgaat, bijvoorbeeld van de Belastingdienst. Veel problemen het afgelopen jaar waren vooral te

wijten aan slechte aanlevering van informatie door derden.

Wat scheiden van wonen en zorg betreft, ben ik het met hem eens dat er een keuze moet zijn, vooral voor lage inkomens. De uitdaging bij scheiden van wonen en zorg is vooral om die mensen niet met een onmogelijke situatie op te zadelen en niet geen keuzevrijheid te geven bij woningen.

Ik ben het met de SP-fractie eens dat een glasheldere polis niet glashard is. Ik denk ook dat wij dat niet met ons allen moeten willen. Er moet wel veel meer duidelijkheid komen, meer dan wij nu hebben, maar het moet niet een rigide systeem worden, waarbij het systeem leidend is in plaats van de burger die met zorgproblemen wordt geconfronteerd. Het zal altijd een kwestie van zoeken blijven, want al te veel ruimte is weer in tegenspraak met het idee van een onafhankelijke en objectieve indicatiestelling die het CIZ moet doen. Het kan ook makkelijk leiden tot te hoge kosten. Ook de SP-fractie noemde het belang van communicatie. De suggestie om gebruik te maken van huis-aan-huisbladen neem ik zeker mee.

Ik zeg nog eens nadrukkelijk dat ik het idee van de indicatie aan de keukentafel ontleen aan de VNG. Ik weet niet of het gesprek letterlijk aan de keukentafel moet plaatsvinden. Wel moet het een direct en open gesprek zijn waarin gesignaleerd kan worden hoe het met een persoon gaat, anders dan dat er alleen maar kruisjes op een formulier moeten worden gezet op grond van een telefonisch gesprek.

De SP-fractie sprak net als de PvdA-fractie over de relatie tussen AWBZ en Wmo en over hoe er wordt geknipt. Ik kan niet anders zeggen dan dat dit voor velen nog een moeilijke afweging zal zijn en dat er nog veel werk te doen is. Laten wij evenwel niet vergeten dat de Wmo een voorliggende voorziening is voor de AWBZ, dus daar is wel enige duidelijkheid over. Precies rechtlijnig knippen zal niet gaan, maar wij kunnen wel veel beter het onderscheid maken dan op dit moment mogelijk is.

Gevraagd is of de maatregelen voor de mantelzorgers zullen zorgen voor meer belasting en minder complimenten. Dat hoeft niet, want de respijtzorg blijft in de AWBZ. Het mantelzorgcompliment is alleen bedoeld voor mantelzorg ten aanzien waarvan aangetoond kan worden dat de cliënten minder professionele zorg gebruiken. De meeste mantelzorgers doen een beroep op professionele zorg als er sprake is van zeer zware zorgvragen, dus ik ben er niet bang voor dat de maatregelen voor meer belasting en minder complimenten zullen zorgen. Overigens hebben de gemeenten, los van het mantelzorgcompliment, in het kader van de Wmo de heel belangrijke functie om de mantelzorgers te ondersteunen. De AWBZ doet dit vanuit het cliëntenperspectief, vanuit de zorgvrager, terwijl de gemeenten dit doen vanuit het ondersteunen van de mantelzorger. Daar hebben wij al uitgebreid over gesproken.

Voorts is er gesproken over de wijkverpleegkundigen en de banden met de

thuiszorg. Ik denk dat wij het eens zijn over het belang van de wijkverpleegkundigen.

Ik wil hier nu niet een heel debat gaan voeren naar aanleiding van de boetes die de NMa vorige week heeft opgelegd, nog los van het feit dat ik dit ook niet kan, omdat de zorginstellingen in beroep gaan en een en ander dus eerst uitgezocht moet worden. Wel wil ik over die pijnlijke spagaat zeggen dat ik ook in andere gevallen steeds benadruk dat creatief ondernemerschap in de zorg ook gericht is op het zo goed mogelijk bedienen van de cliënt en dat dit niet strijdig hoeft te zijn met samenwerken. Het gaat er echter om welke vorm van samenwerking gekozen wordt. Langdurige zorg betekent voor mij niet een cultuur van ondernemerschap waarin schaalvergroting, winst maken en geld verdienen doel op zichzelf zijn, maar een cultuur van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, waarin respect voor het individu en herkenbare zorg centraal staan en waarin altijd duidelijk is wat het hoogste doel is, namelijk het bieden van goede zorg aan de cliënt. Er is gesproken over de buurtzorgformule. Dat is een zeer mooie formule waarin ook wordt samengewerkt met de huisartsen, de eerste lijn, de fysiotherapie en soms ook met het welzijnswerk. Dat is het soort samenwerking waarop in ieder geval mijn beleid is gericht.

De heer **Putters** zei dat wij er ook voor moeten zorgen dat mensen niet in instituties terecht komen. Hij heeft gevraagd wie daarvoor zorgt en heeft gewezen op een betere indicatiestelling. Daarop moet de indicatiestelling inderdaad zijn gericht, maar ook op de afstemming tussen de verschillende potjes. Dit betekent een continu gesprek tussen de indicatieorganen CIZ en gemeente. Ik heb al gewezen op de pilot in Rotterdam die er direct op is gericht om de middelen bij elkaar te krijgen, zodat zorg voor kwetsbaren kan worden geboden met een integraal aanbod op alle relevante werkgebieden: werk en inkomen, zorg en welzijn, en openbare orde en veiligheid. Ik houd mij aanbevolen voor andere suggesties naast deze, hoe wij dat verder kunnen vormgeven. Ik heb de Kamer in dit kader al op een aantal andere onderwerpen gewezen. Ik wijs ook hier op het feit dat de Wmo een voorliggende voorziening is.

Ik ben inderdaad niet zo uitgebreid ingegaan op het persoonsvolgend budget, maar ik heb wel aangegeven dat de zzzp's wat mij betreft een eerste stap zijn, dat ik ook meer naar een persoonsvolgend budget wil, maar dat dit alleen kan als de indicatie veel scherper is dan nu. Anders zou dit tot nog veel hogere kosten leiden. Ik denk eerlijk gezegd dat er ook aan persoonsvolgende budgetten een grens zit, want er zullen ook mensen zijn die de keuze niet goed kunnen maken. Wij hebben er rekening mee te houden dat er altijd goede beschikbare voorzieningen zijn. Persoonsvolgendheid zoals wij daar ook mee bezig zijn met het kwaliteitskeurmerk en het geld de cliënt laten volgen en niet andersom, is een lijn die zeker ook na 2012 verder moet worden ontwikkeld. Wij moeten daarvoor wel het voorwerk doen om dat op een verantwoorde wijze vorm te geven.

Ik zeg toe dat wij nog een keer bekijken of wij de stimuleringsregelingen verder tot uitvoering kunnen brengen. Volgens mij wordt daar al aan gewerkt. Ik ben het met de Kamer eens, ook als het gaat om de AWBZ-maatregelen, dat de hulpvragen legitiem zijn, ook als men niet meer bij de AWBZ terecht kan voor ondersteuning. Ik zeg er wel bij dat de hulpvraag legitiem kan zijn, maar dat je toch kunt beslissen dat mensen een eigen verantwoordelijkheid hebben om die hulpvraag op te lossen. Soms hebben zij daarbij tijdelijk wat ondersteuning nodig, soms hebben zij meer ondersteuning nodig, maar het kan niet anders dan dat de consequentie van dit beleid is dat er zaken uit de AWBZ verdwijnen waarvan wij zeggen: uw hulpvraag is legitiem, maar wij vinden het toch redelijk om u zelf een oplossing voor de vragen te laten vinden en om dat tot de eigen verantwoordelijkheid te rekenen. Hierover wil ik echt heel duidelijk zijn.

De heer **Putters** (PvdA): Ik ben blij met het punt over de stimuleringsregeling. Kan de staatssecretaris toezeggen ons daarover te informeren op het moment dat dit concreet is?

Staatssecretaris **Bussemaker**: Ja, dat zeg ik toe.

Tot slot de SGP en de ChristenUnie. Ik ben blij met de opmerking dat opschonen terecht is en dat het belang van de menselijke maat centraal moet staan. Ik ben nog een antwoord schuldig over de rol van de kerken in de Wmo. Dit is een interessant thema, juist omdat de kerken een hele belangrijke rol spelen bij de sociale netwerken op lokaal niveau en er mooie voorbeelden van zijn. Rotterdam heeft onderzoek laten doen naar de rol van kerken. Daaruit blijkt dat die rol onmisbaar is en dat die neerkomt op een bedrag van 130 mln. per jaar als je die zou willen kapitaliseren. Afgezien van die financiële waarde bieden de kerken -- in Rotterdam heeft men toevallig veel met migrantenkerken gewerkt -- een uitstekende gelegenheid om ook minder bereikbare groepen te benaderen. Dit betekent -- die discussie heb ik ook met de Tweede Kamer gevoerd -- dat ik niet vind dat daarvoor speciaal financiële middelen moeten worden uitgetrokken, maar dat de kerken net als vrijwilligersorganisaties, sportverenigingen en tal van organisaties in het maatschappelijk middenveld, de civil society of hoe je dat wilt noemen, een zeer belangrijke rol spelen bij de sociale netwerkvorming in de Wmo zoals ik die voorsta.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik dank de minister en de staatssecretaris voor hun reactie in tweede termijn. Gehoord de woordvoerders, dank ik hen ook voor de wijze waarop zij het debat met deze Kamer hebben gevoerd.

Ik wens iedereen wel thuis.
Sluiting 23.24 uur.

!Besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van de volgende (wets)voorstellen te doen plaatsvinden op: 30 september 2008 (hamerstukken)

Wijziging van de Warenwet in verband met de opnemings van de mogelijkheid om een last onder bestuursdwang op te leggen en enkele andere wijzigingen (31262);

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (31474-VI);

Brief van de voorzitter van de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets van 25 september 2008 met het advies om een brief te sturen met mededeling dat beide Kamers geen bezwaren zien ten aanzien van de rechtsgrondslag, subsidiariteit en proportionaliteit van het richtlijnvoorstel betreffende verlaagde BTW-tarieven (31542, EK D, TK nr. 4);

Brief van de voorzitter van de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets van 25 september 2008 met het advies betreffende de ontwerpverordening inzake het Statuut van de Europese besloten Vennootschap (COM(2008)396) (31543, EK D, TK nr. 4);

Brief van de voorzitter van de Tijdelijke Gemengde Commissie Subsidiariteitstoets van 25 september 2008 met het advies inzake het richtlijnvoorstel betreffende de toepassing van de rechten van patiënten bij grensoverschrijdende gezondheidszorg (COM(2008)414) (31545, EK D, TK nr. 4);
7 oktober 2008

(het nog bij de Tweede Kamer in te dienen) Wetsvoorstel over het verbod op naked short selling 21 oktober 2008 (gezamenlijke behandeling met wetsvoorstel 30324)

Wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 op een aantal punten van uiteenlopende aard alsmede wijziging van de Wet bereikbaarheid en Mobiliteit, de Binnenschepenwet en de Wet wegvervoer goederen op enkele technische punten (31340);
28 oktober 2008

Regeling van het beroepsgoederenvervoer en het eigen vervoer met vrachtauto's (Wet wegvervoer goederen) (30896);

Wijziging van de Zorgverzekeringswet in verband met de verstrekking van bijdragen aan zorgaanbieders die inkomsten derven ten gevolge

van het verlenen van medisch noodzakelijke zorg aan bepaalde groepen vreemdelingen en van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten met het oog op verzekering van bepaalde groepen minderjarige vreemdelingen (31249);
11 november 2008

Technische aanpassing en actualisering van de Wet financieel statuut van het Koninklijk Huis (31505);

18 november (i.p.v. 17 en 18 november 2008)

Algemene Financiële Beschouwingen;
25 november 2008 (i.p.v. 11 november 2008)

Voorstel van wet van het lid Halsema houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot invoering van de bevoegdheid tot toetsing van wetten aan een aantal bepalingen van de Grondwet door de rechter (28331);

2 december 2008 (i.p.v. 21 oktober 2008)

Vaststelling van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2008 - Brief van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 14 maart 2008 over de mogelijkheden tot herziening van de voorkeurdrempel bij de verkiezingen voor de Eerste Kamer en over de mogelijkheden om wijzigingen aan te brengen in de wijze waarop het aangaan van lijstverbindingen is geregeld voor de Eerste Kamerverkiezingen (31200-IIA, A);

b. het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsvoorstellen te doen plaatsvinden door de vaste commissies voor

Verkeer en Waterstaat op 7 oktober 2008 en (eventueel) plenair op

21 oktober 2008, gezamenlijk met de wetsvoorstellen 30324 en 31340:

Wijziging van de Wet rijonderricht motorrijtuigen 1993 naar aanleiding van de evaluatie van de doeltreffendheid en de effecten van deze wet in de praktijk (31278);
Justitie op 21 oktober 2008:

Wijziging van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren in verband met enkele aanvullingen op de regeling inzake de nevenbetrekkingen van rechterlijke ambtenaren en rechterlijke ambtenaren in opleiding gedurende de binnenstage (29937);
Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin op 21 oktober 2008:

Wijziging van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in verband met de uitbreiding met onderwijs als bedoeld in de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs en met wonen (30859);
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op 21 oktober 2008 (i.p.v. 30 september 2008):

Wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in verband met de regulering van bestaand gebruik en enkele andere zaken (31038);
Financiën op 21 oktober 2008:

Wijziging van enige belastingwetten (Belastingheffing excessieve beloningsbestanddelen) (31459); Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin op 28 oktober 2008:

Wijziging van de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet werk en bijstand in verband met het verstrekken van een uitkering aan mantelzorgers (31317).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) (28867);

Aanpassing van de wet van 11 december 1980, houdende uitvoering van het op 18 maart 1970 te 's-Gravenhage tot stand gekomen Verdrag inzake de verkrijging van bewijs in het buitenland in burgerlijke en handelszaken (Stb. 653), de wet van 24 december 1958, houdende uitvoering van het op 1 maart 1954 te 's-Gravenhage ondertekende verdrag betreffende de burgerlijke rechtsvordering (Stb. 677) en de wet van 12 juni 1909 tot uitvoering van het op 17 juli 1905 te 's-Gravenhage gesloten verdrag betreffende de burgerlijke rechtsvordering (Stb. 141) aan de Uitvoeringswet EG-bewijsverordening (31286);

Wijziging van de Wet op de bedrijfsorganisatie in verband met verdere modernisering van het stelsel van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (31419).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister-president, minister van Algemene Zaken, ten geleide van de kabinetsreactie op het WRR-rapport Innovatie Vernieuwd. Opening in viervoud (griffiennr. 141610.01);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, ten geleide van de HGIS-nota 2009 (griffiennr. 142202);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van de Staat van de Europese Unie 2008-2009 (griffiennr. 142203);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, houdende goedkeuring van het op 31 maart 2008 te Rome totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Italië inzake het wederzijds aanhouden van voorraden ruwe aardolie en/of aardolieproducten (Trb. 2008, 94 en 154), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 142197);

een, van alsvoren, inzake het voornemen tot het sluiten van twee uitvoeringsverdragen (griffiennr. 142198);

een, van de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van drie fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Richtlijn betreffende maritieme arbeid (griffiennr. 142201);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van de beleidsreactie op het advies van de Onderwijsraad "Richtpunten bij onderwijsagenda's" (griffiennr. 141436.01);

een, van alsvoren, ten geleide van de Onderwijsmeter 2008 (griffiennr. 142206);

een, van alsvoren, ten geleide van het Werkprogramma 2009 Onderwijsraad (griffiennr. 142205.01);

een, van de minister van Financiën, ten geleide van de Miljoenennota 2009 (griffiennr. 142199);

een, van de minister van Defensie, inzake motie-Kortenhorst/Szabó (griffiennr. 142227);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake Schetsboek "Ruimte voor Olympische plannen" (griffiennr. 142218);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake adviesvoornemens SER 2009 (griffiennr. 142190);

een, van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, inzake voortgangsbrief voorkomen overkreditering en schulden (griffiennr. 142216).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missive:

een, van de directeur van het Kabinet der Koningin, houdende bekrachtiging door H.M. de Koningin van een aantal door de Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen (griffie nr. 142234).

De Voorzitter stelt voor, deze missive voor kennisgeving aan te nemen. De bijlage is neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van M. Sterel, inzake kloof tussen kiezer en politiek (griffiennr. 142235);

een, van Th. Kuijpers, inzake de grieven van de heer Wilders (griffiennr. 142238).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van H. Miedema, inzake Miljoenennota (griffiennr. 142211).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu/Wonen, Wijken en Integratie;

een, van L. Rottier te Vlissingen, inzake kinderbijslag en fiscale aftrek voor onderhoud van twee kleinkinderen (griffiennr. 142228);

een, van H. de Vries te Tweede Exploërmond, inzake thuiszorg (griffiennr. 142225);

een, van R. Careman te Nijmegen, inzake HIV (griffiennr. 142189).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden en plv. leden van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.